

CVRIA

EUROPEISKA
GEMENSKAPERNAS DOMSTOL

Årsrapport
2008

EUROPEISKA
GEMENSKAPERNAS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2008

Översikt över verksamheten vid Europeiska gemenskapernas domstol,
Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt och
Europeiska unionens personaldomstol

Luxemburg 2009

www.curia.europa.eu

Europeiska gemenskapernas domstol
L-2925 Luxemburg
Tel. (352) 43 03-1

Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt
L-2925 Luxemburg
Tel. (352) 43 03-1

Europeiska unionens personaldomstol
L-2925 Luxemburg
Tel. (352) 43 03-1

Domstolen på Internet: <http://www.curia.europa.eu>
Årsrapporten finns även tillgänglig på CD-ROM
från domstolens press- och informationsenhet
Tel. (352) 4303-2035

Färdigställd den 31 december 2008

Kopiering tillåten med angivande av källan. Fotografierna får endast återges i sammanhang som avser denna publikation. För all annan användning måste tillstånd begäras av Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servem (<http://europa.eu>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2009

ISBN 978-92-829-0910-2

doi: 10.2862/59129

© Europeiska gemenskaperna, 2009

Printed in Luxembourg

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPPER

Innehållsförteckning

	Sidan
Förord av domstolens ordförande Vassilios Skouris	5

Kapitel I

Europeiska gemenskapernas domstol

A – Domstolens utveckling och verksamhet år 2008	9
B – Domstolens sammansättning	55
1. Domstolens ledamöter	57
2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2008	71
3. Domstolens ledamöter (i rangordning)	73
4. Domstolens tidigare ledamöter	75
C – Domstolens verksamhetsstatistik	79

Kapitel II

Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt

A – Förstainstansrättens verksamhet år 2008	111
B – Förstainstansrättens sammansättning	155
1. Förstainstansrättens ledamöter	157
2. Förändringar i förstainstansrättens sammansättning under år 2008	167
3. Förstainstansrättens ledamöter (i protokollär ordning)	169
4. Förstainstansrättens tidigare ledamöter	171
C – Förstainstansrättens verksamhetsstatistik	173

Kapitel III*Europeiska unionens personaldomstol*

A – Personaldomstolens verksamhet år 2008	197
B – Personaldomstolens sammansättning	209
1. Personaldomstolens ledamöter	211
2. Protokollär ordning	215
C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik	217

Kapitel IV*Möten och besök*

A – Officiella besök och arrangemang vid domstolen, förstainstansrätten och personaldomstolen	231
B – Studiebesök	235
C – Högtidliga sammankomster	239
D – Besök och deltagande i officiella arrangemang	241

<i>Organisationsplan</i>	248
--------------------------------	-----

<i>Domstolens adressuppgifter</i>	251
---	-----

Förord

Domstolen lämnar år 2008 bakom sig med en symbolisk handling: den har flyttat in i sina nya lokaler. Domstolen förfogar nu över en centraliserad infrastruktur i en skala som matchar verksamhetens faktiska storlek, den kontinuerliga ökningen av antalet mål, införandet av nya förfaranden och Europeiska unionens utvidgningar på senare tid, en optimal situation även i den elektroniska kommunikationens tidevarv.

Den historiska betydelsen av invigningen av domstolens nya lokaler, ett evenemang som förhöjdes av närvaron av högt uppsatta personer, förringar inte andra händelser som kännetecknat det gångna året. Lika betydelsefullt har varit att det nya förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande införts, vilket har gett domstolen möjlighet att inom synnerligen snäva tidsfrister pröva de första målen angående området för frihet, säkerhet och rättvisa som tagits upp enligt det förfarandet.

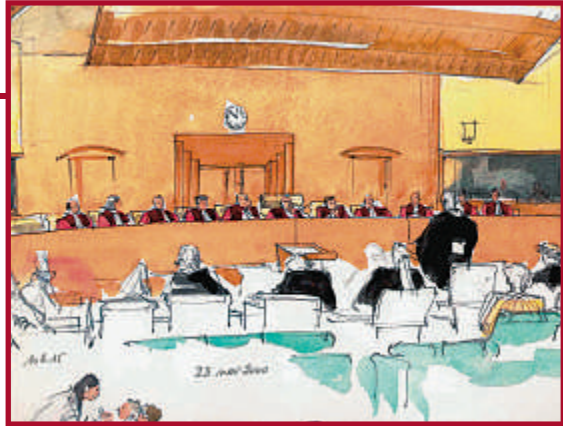
År 2008 går även till historien som ett år med särskilt hög effektivitet och arbetstakt i institutionens dömande verksamhet. Man kan därvidlag notera att den sammanlagda tidsåtgången för förfarandena har minskat, särskilt i mål om förhandsavgörande. Förstainstansrätten har för sin del haft ett av de mest produktiva åren i sin historia.

Under det gångna året väcktes talan i 1 332 mål vid de tre instanser som ingår i domstolen, vilket för andra året i följd är den högsta siffran i institutionens historia och visar på den konstanta ökningen av antalet gemenskapsrättsliga mål.

Denna årsrapport ger läsaren möjlighet att bekanta sig med utvecklingen och de viktigaste aspekterna av verksamheten i de tre instanser som gemensamt bildar denna institution: domstolen, förstainstansrätten och personaldomstolen. Verksamhetsstatistik från respektive instans kompletterar och illustrerar analysen av den dömande verksamheten under det gångna året.

V. Skouris
Domstolens ordförande

Kapitel I

Europeiska
gemenskapernas domstol

A. Domstolens utveckling och verksamhet år 2008

Av ordföranden Vassilios Skouris

Årsrapporten har motsvarande struktur som tidigare år. I den första delen ges en översikt av verksamheten vid Europeiska gemenskapernas domstol under år 2008. Den innehåller först en redogörelse för hur institutionen har utvecklats under detta år, med tonvikt på de institutionella förändringar som berört domstolen och på utvecklingen av domstolens interna organisation och arbetsmetoder (avsnitt 1). Den innehåller därefter en statistisk analys av förändringar i institutionens arbetsbörda och den genomsnittliga handläggningstiden (avsnitt 2). Slutligen redovisas, såsom varje år, de huvudsakliga utvecklingstendenserna i domstolens rättspraxis, indelade efter rättsområde (avsnitt 3).

1. Den mest framträdande händelsen vid domstolen under år 2008 var invigningen av den nya domstolsbyggnaden (Nouvel Palais), som konsoliderar och utvidgar befintliga byggnader. Den nya byggnaden är utformad efter en innovativ arkitektonisk idé och har byggts med respekt för och i kontinuitet med den ursprungliga byggnadens struktur. Den nya byggnaden består av den gamla domstolsbyggnaden (Ancien Palais), som återuppbyggts för att hysa förhandlingssalarna, Ringen, en byggnad i två våningar som har fått sitt namn av att den, även om den är rektangulär till formen, helt och hållet omringar Gamla domstolsbyggnaden, och som inrymmer kontorslokalerna för domstolens medlemmar och deras omedelbara medarbetare, de två Tornen, som ska användas av översättningstjänsten, och Galleriet, en lång, ljus gång som arkitektoniskt förbinder inte bara de gamla och de nya byggnaderna utan även institutionens olika verksamheter.

Vid den högtidliga invigningen av den nya domstolsbyggnaden den 4 december, i närvaro av Deras Kungliga Högheter storhertigen och storhertiginnan av Luxemburg, hölls anföranden av bland andra Diana Wallis, vice talman i Europaparlamentet, Rachida Dati, Republiken Frankrikes justitieminister, José Manuel Barroso, Europeiska kommissionens ordförande, och Jean-Claude Juncker, Storhertigdömet Luxemburgs premiärminister.

Vad gäller de texter som reglerar institutionens arbete har, genom ändring den 8 juli 2008, en ny avdelning IVa införts i domstolens rättegångsregler, med bestämmelser om omprövning enligt artikel 62 i domstolens stadga av avgöranden som förstainstansrätten meddelat efter överklagande. Den viktigaste förändringen i dessa nya bestämmelser (artiklarna 123a–123e) är att det inrättas en särskild avdelning med uppgift att, på förslag av förste generaladvokaten, besluta huruvida ett avgörande från förstainstansrätten ska omprövas. Denna avdelning ska vara sammansatt av domstolens ordförande och fyra av ordförandena på avdelningar med fem domare.

2. Av domstolens verksamhetsstatistik för år 2008 framgår dels att tidsåtgången för mål om förhandsavgörande minskat avsevärt jämfört med tidigare år, dels att målingången fortsatt att öka.

Domstolen avslutade 495 mål år 2008 (nettosiffra, med hänsyn tagen till förening av mål). Bland dessa avslutades 333 stycken genom dom och 161 genom slutligt beslut. Antalet domar och beslut är lägre än föregående år (379 domar och 172 beslut). Antalet mål om

förhandsavgörande som avslutades under år 2008 (238 mål netto, 301 mål brutto) är klart högre än år 2007 (218 mål netto, 235 mål brutto).

Vid domstolen väcktes 592 nya mål. Det var fler än år 2007, som hade haft flest nya mål i domstolens historia¹. Antalet anhängiga mål vid utgången av år 2008 har dock inte ökat i någon större utsträckning (767 mål brutto) jämfört med år 2007 (741 mål brutto).

Beträffande tidsåtgången för förfarandena år 2008, har det skett en betydande utveckling. För mål om förhandsavgörande uppgår denna till i genomsnitt 16,8 månader, mot 19,3 månader år 2007 och 19,8 månader år 2006. En jämförande analys visar att under hela den tidsperiod som domstolen har tillförlitliga uppgifter om, är den genomsnittliga handläggningstiden för mål om förhandsavgörande kortare än någonsin år 2008. Vad gäller direkt talan och överklaganden var den genomsnittliga tidsåtgången 16,9 månader respektive 18,4 månader (18,2 månader respektive 17,8 månader år 2007).

Utöver de reformer av arbetsmetoderna som genomförts de senaste åren, kan den ökade effektiviteten vid handläggningen av målen även förklaras av en bredare användning av de olika processrättsliga verktyg som vår institution förfogar över för att påskynda handläggning av vissa mål, särskilt förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande, förtur för vissa mål, skyndsam handläggning, förenklat förfarande och möjligheten att avgöra ett mål utan att generaladvokaten lämnar ett förslag till avgörande.

Detta år har det i sex mål begärts att ett mål om förhandsavgörande ska handläggas enligt förfarandet för brådskande mål. Den utsedda avdelningen har funnit att villkoren i artikel 104a i rättegångsreglerna varit uppfyllda i tre av dessa fall. Dessa nya bestämmelser om förfarandet för brådskande mål har gett domstolen en möjlighet att under år 2008 avsluta dessa mål efter i genomsnitt 2,1 månader.

Skyndsam handläggning har begärts i åtta fall, men villkoren enligt rättegångsreglerna var bara uppfyllda i två mål, vilka avslutades efter i genomsnitt 4,5 månader. Enligt praxis som etablerades år 2004 bifalls eller avslås en begäran om skyndsam handläggning genom motiverat beslut av domstolens ordförande. Vidare har ett mål beviljats förtur.

Domstolen har även fortsatt att använda det förenklade förfarandet enligt artikel 104.3 i rättegångsreglerna för att lämna förhandsavgörande beträffande vissa tolkningsfrågor. Sammanlagt 39 mål avslutades genom slutligt beslut med stöd av nämnda bestämmelse, vilket är dubbelt så många som år 2007.

Slutligen har domstolen ofta använt sig av möjligheten i artikel 20 i domstolens stadga att avgöra ett ärende utan yttrande från generaladvokaten om det inte omfattar någon ny rättsfråga. Det kan också nämnas att omkring 41 procent av de domar som meddelades år 2008 saknade yttrande från generaladvokaten (jämfört med 43 procent år 2007).

Vad gäller fördelningen av målen mellan domstolens olika sammansättningar, avgjorde stora avdelningen omkring 14 procent, avdelningar med fem domare 58 procent och

¹ Med undantag för år 1979, då talan väcktes i 1 324 mål. Det onormalt höga antalet berodde på ett massivt inflöde av ogiltighetstalan riktade mot samma föremål.

avdelningar med tre domare strax över 26 procent av de mål som avslutades år 2008. I förhållande till föregående år kan man konstatera en viss ökning av andelen mål som prövats av stora avdelningen (11 procent år 2007) och av avdelningar med fem domare (55 procent år 2007) på bekostnad av mål prövade av avdelningar med tre domare (33 procent år 2007).

För mer detaljerad information om statistiken för år 2008, se punkt C i detta kapitel.

Konstitutionella och institutionella frågor

Vad gäller de centrala principer som gemenskapsbygget vilar på, har likhetsprincipen återigen spelat en framträdande roll i domstolens rättspraxis.

Tre domar ska framhållas där följderna av denna princip specificeras inom olika områden.

I dom av den 10 juli 2008 i mål C-54/07, *Feryn*, prövades huruvida den omständigheten att en arbetsgivare offentligt uttalar att han inte kommer att anställa arbetstagare med visst etniskt ursprung eller av viss ras utgör direkt diskriminering avseende anställning i den mening som avses i artikel 2.2 a i rådets direktiv 2000/43/EG².

Domstolen slog fast att så är fallet, eftersom sådana uttalanden starkt kan avskräcka vissa arbetssökande från att anmäla sitt intresse för ett arbete och följaktligen utgöra ett hinder för deras tillträde till arbetsmarknaden. Det är inte en nödvändig förutsättning för att en sådan diskriminering ska föreligga att en klagande uppgett att vederbörande har utsatts för en sådan diskriminering.

Domstolen uttalade sig sedan om bevis för diskriminering. Den konstaterade att de offentliga uttalandena i fråga ger anledning att anta, i den mening som avses i artikel 8.1 i direktiv 2000/43 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, att det föreligger en direkt diskriminerande anställningspolitik. Det åligger därmed arbetsgivaren att visa att principen om likabehandling inte har åsidosatts. Arbetsgivaren kan göra detta genom att visa att företagets faktiska anställningspolitik inte motsvarar dessa uttalanden. Det ankommer sedan på den hänskjutande domstolen att kontrollera huruvida de omständigheter som läggs arbetsgivaren till last är styrkta och att bedöma huruvida de uppgifter som arbetsgivaren har inkommit med till stöd för sitt påstående att han inte har åsidosatt principen om likabehandling är tillräckliga.

Slutligen fann domstolen, med avseende på vilka sanktioner som kan anses lämpliga att tillämpa med anledning av diskriminering avseende anställning, att även när det inte finns någon identifierbar person som har utsatts för diskriminering krävs det enligt artikel 15 i direktiv 2000/43 att de sanktioner som ska tillämpas på överträdelser av de nationella bestämmelser som antas i enlighet med detta direktiv är effektiva, proportionerliga och avskräckande.

² Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, s. 22).

Likabehandling, ur perspektivet diskriminering på grund av ålder, var föremålet för mål C-427/06, *Bartsch* (dom av den 23 september 2008). Domstolen fann i den domen att gemenskapsrätten inte innehåller något förbud mot diskriminering på grund av ålder, vars iakttagande de nationella domstolarna ska säkerställa, när den eventuella diskrimineringen inte har någon anknytning till gemenskapsrätten. Någon sådan anknytning uppstår inte genom artikel 13 EG eller, i samband med ett tjänstepensionssystem enligt vilket efterlevande make som är mer än 15 år yngre än den avlidne före detta arbetstagaren inte omfattas av pensionsrätt, genom direktiv 2000/78³, redan innan den aktuella medlemsstatens föreskrivna frist för att införliva detta direktiv har löpt ut.

I dom av den 5 juni 2008 i mål C-164/07, *Wood*, hade domstolen att pröva en tolkningsfråga om huruvida, med hänsyn till den allmänna principen om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet, viss fransk lagstiftning var förenlig med gemenskapsrätten när den innebar att en medborgare i Europeiska gemenskapen, bosatt i Frankrike och far till ett barn med franskt medborgarskap som avlidit till följd av en brottslig handling som utförts i utlandet, inte hade rätt till ersättning från Fonds de garantie des victimes des actes de terrorisme et d'autres infractions (garantifonden för offer för terroristhandlingar och andra brottsliga handlingar) endast på grund av sin nationalitet. Domstolen fann att gemenskapsrätten utgör hinder för en sådan lagstiftning.

Angående gemenskapsrättens allmänna principer och hur de nationella myndigheterna efterlever dessa när de genomför gemenskapsrätten, ska nämnas dom av den 25 november 2008 i mål C-455/06, *Heemskerk och Schaap*, om exportbidrag och skydd för nötkreatur vid transport. Domstolen hade där tillfälle att uttala sig om ett nationellt förbud mot *reformatio in pejus*. Den slog fast att gemenskapsrätten inte medför en skyldighet för den nationella domstolen att ex officio tillämpa en gemenskapsrättslig bestämmelse, om detta skulle medföra att den åsidosatte den i den aktuella nationella rätten fastslagna principen om förbud mot *reformatio in pejus*. En sådan skyldighet skulle inte bara strida mot principerna om rätten till försvar, om rättssäkerhet och om skydd för berättigade förväntningar, vilka ligger till grund för detta förbud, utan skulle också innebära att den enskilde som överklagat en rättsakt som går denne emot riskerar att därigenom försättas i ett mindre fördelaktigt läge än han skulle ha befunnit sig i om han inte hade överklagat.

På området behörighetstvister mellan gemenskapsinstitutionerna är flera domar av stort intresse. En av dem rör gemenskapsdomstolarnas egen behörighet.

I dom av den 3 september 2008 i de förenade målen C-402/05 P och C-415/05 P, *Kadi och Al Barakaat International Foundation mot rådet och kommissionen*, bekräftade domstolen förstainstansrättens domar av den 21 september 2005 i mål T-315/01 (REG 2005, s. II-3649) och i mål T-306/01 (REG 2005, s. II-3533), vad gäller rådets behörighet att anta förordningen om att frysa penningmedel och andra finansiella medel tillhörande personer och enheter

³ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling (EGT L 303, s. 16).

som finns införda i en förteckning bilagd denna förordning⁴, antagna för att i Europeiska gemenskapen genomföra resolutioner antagna av Förenta nationernas säkerhetsråd. Domstolen fann däremot att förstainstansrätten gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning när denna fann att gemenskapsdomstolarna i princip saknar behörighet att kontrollera förordningens interna legalitet. Enligt domstolen ska domstolens kontroll av gemenskapsrättsakternas giltighet i förhållande till de grundläggande rättigheterna anses utgöra uttryck för en konstitutionell garanti, i en rättslig gemenskap, vilken följer av EG-fördraget såsom autonom rättsordning. Ett internationellt avtal kan inte inkräkta på denna konstitutionella garanti. Gemenskapsdomstolens legalitetskontroll avser den gemenskapsrättsakt som syftar till att genomföra det ifrågavarande internationella avtalet och inte det internationella avtalet som sådant. Gemenskapsdomstolarna är skyldiga att säkerställa en i princip fullständig kontroll av lagenligheten av samtliga gemenskapsrättsakter i förhållande till de grundläggande rättigheterna, vilka utgör en del av gemenskapsrättens allmänna principer. Detta inbegriper gemenskapsrättsakter vilka, såsom den omtvistade förordningen, syftar till att genomföra resolutioner som antagits av säkerhetsrådet.

Domstolen fann vidare att det, med hänsyn till de konkreta omständigheterna vid införandet av namnen Yassin Abdullah Kadi och Al Barakaat International Foundation i den förteckning över de personer och enheter som omfattades av frysning av medel, var uppenbart att klagandenas rätt till försvar, i synnerhet deras rätt att yttra sig, och deras rätt till en verksam domstolsprövning av rätten till försvar inte hade iakttagits. Domstolen erinrade om att en effektiv domstolsprövning fordrar att den aktuella gemenskapsmyndigheten i så stor utsträckning som möjligt måste upplysa den berörda personen eller den berörda enheten om skälen för åtgärden, antingen vid den tidpunkt när beslutet om införande fattas eller, i vart fall, så snart som möjligt efter det att detta beslut har fattats, för att dessa inom föreskriven tid ska kunna utöva sin rätt att väcka talan.

Domstolen ogiltigförklarade rådets förordning i den mån denna innebar en frysning av Yassin Abdullah Kadis och Al Barakaats tillgångar. Domstolen noterade emellertid att om förordningen ogiltigförklarades med omedelbar verkan skulle det allvarligt och oåterkalleligt kunna påverka effektiviteten av de restriktiva åtgärderna. De berörda personerna och enheterna skulle nämligen, under tiden innan den omtvistade förordningen har ersatts med en ny förordning, kunna vidta åtgärder för att förhindra att åtgärder för frysning av penningmedel på nytt kan tillämpas gentemot dem, då det inte kan uteslutas att det visar sig i sak finnas grund för införandet av sådana åtgärder gentemot Yassin Abdullah Kadi och Al Barakaat. Mot bakgrund härav lät domstolen verkningarna av den omtvistade förordningen fortsätta att gälla under en tidsperiod som inte fick överstiga tre månader från och med dagen för domen, så att rådet kunde rätta till de åsidosättanden som konstaterats.

I dom av den 16 december 2008 i mål C-47/07 P, *Masdar (UK) mot kommissionen*, behandlas förfarandevägar för att få tillgång till gemenskapsdomstolarna.

⁴ Rådets förordning (EG) nr 881/2002 av den 27 maj 2002 om införande av vissa särskilda restriktiva åtgärder mot vissa med Usama bin Ladin, nätverket al-Qaida och talibanerna associerade personer och enheter och om upphävande av förordning (EG) nr 467/2001 om förbud mot export av vissa varor och tjänster till Afghanistan, skärpning av flygförbudet och förlängning av spärrandet av tillgångar och andra finansiella medel beträffande talibanerna i Afghanistan (EGT L 139, s. 9).

Målet rör obehörig vinst. Domstolen fann att det följer av de principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar att om en person gjort en förlust som inneburit en vinst för någon annan, utan att denna vinst har någon som helst rättslig grund, så har vederbörande i allmänhet rätt att återfå vad som motsvarar det förlorade beloppet av den som gjort vinsten. För att väcka talan grundad på obehörig vinst, såsom denna slags talan är utformad i merparten av de nationella rättssystemen, krävs inte att svarandens agerande ska vara rättsstridigt eller culpöst. Det är däremot väsentligt att vinsten inte har någon giltig rättslig grund. Eftersom obehörig vinst, såsom den definierats ovan, utgör en grund för utomobligatoriska förpliktelser som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar, ska samma principer även tillämpas i förhållande till gemenskapen då en fysisk eller juridisk person påstår att gemenskapen gjort en obehörig vinst på vederbörandes bekostnad.

Domstolen tillade att en talan grundad på obehörig vinst förvisso inte regleras av reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar i strikt bemärkelse. För att sådant skadeståndsansvar ska uppstå krävs att ett antal villkor är uppfyllda, nämligen att det agerande som läggs gemenskapen till last är rättsstridigt, att det verkligen föreligger en skada och att det finns ett orsakssamband mellan agerandet och den åberopade skadan. En talan grundad på obehörig vinst kännetecknas av att sökanden inte behöver styrka att svaranden handlat rättsstridigt, eller ens att svaranden alls har agerat, utan endast att sökanden styrker att svaranden gjort en vinst utan giltig rättslig grund och att sökanden gjort en härmed sammanhängande förlust. Oavsett dessa kännetecken kan en enskild emellertid inte förvägras möjligheten att väcka talan om obehörig vinst mot gemenskapen enbart av den anledningen att det i EG-fördraget inte uttryckligen föreskrivs något rättsligt förfarande för en sådan typ av talan. En tolkning av artiklarna 235 EG och 288 andra stycket EG som utesluter en sådan möjlighet skulle leda till ett resultat som strider mot principen om ett effektivt domstolsskydd, en princip som bekräftats i domstolens rättspraxis och stadfästs i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Inom just detta område, talan om utomobligatoriskt skadestånd, förtjänar dom av den 9 september 2008 i de förenade målen C-120/06 P och C-121/06 P, *FIAMM och FIAMM Technologies mot rådet och kommissionen*, att uppmärksammas särskilt. Målen rör problemet med gemenskapens ansvar för en normativ rättsakt. Världshandelsorganisationens (WTO:s) tvistlösningsorgan (DSB) hade funnit att gemenskapsordningen för import av bananer var oförenlig med WTO-avtalen och bemyndigade Amerikas förenta stater att ta ut tullar på viss import från gemenskapen. Sex bolag etablerade i Europeiska unionen begärde att kommissionen och rådet skulle förpliktas att ersätta den skada de påstod sig ha lidit till följd av amerikanska åtgärder mot deras export till Förenta staterna.

Domstolen erinrade om att gemenskapen endast kan bli skadeståndsansvarig för en normativ rättsakt som innebär ekonomisk-politiska val om det skett en tillräckligt klar överträdelse av en överordnad rättsregel som avser att skydda enskilda. Även om principen om gemenskapsansvar för en rättsstridig rättsakt från institutionerna är ett uttryck för en allmän princip i medlemsstaternas rättsordningar att en rättsstridig handling eller underlåtenhet medför en skyldighet att ersätta den skada som har vållats genom en rättsstridig handling, föreligger ingen motsvarande samstämmighet i medlemsstaternas rättsordningar beträffande förekomsten av en princip om skadeståndsansvar för det allmänna vid en lag-enlig handling, i synnerhet beträffande normgivning. Domstolen konstaterade att det, på gemenskapsrättens nuvarande stadium, inte finns något skadeståndsansvar för gemenskapen på grund av handlande som faller inom området för gemenskapens normgivnings-

behörighet i ett fall där det förhållandet att detta handlande inte står i överensstämmelse med WTO-avtalen inte kan åberopas inför gemenskapsdomstolen. Domstolen preciserade vidare att det kan föreligga utomobligatoriskt skadeståndsansvar för gemenskapen när tillämpningen av en normativ gemenskapsrättsakt leder till inskränkningar av äganderätten och rätten att fritt utöva näringsverksamhet som innebär ett oproportionerligt och oacceptabelt ingrepp, som påverkar själva kärnan i dessa rättigheter, i förekommande fall utan att någon ersättning som skulle kunna förhindra att skadan uppstår eller kompensera för denna har föreskrivits.

Även andra domar har, på ett mer traditionellt vis, berikat domstolens omfattande rättspraxis om upptagande till sakprövning av talan om ogiltigförklaring.

I dom av den 13 mars 2008 i mål C-125/06 P, *kommissionen mot Infront WM*, fann domstolen att ett beslut av kommissionen att godkänna åtgärder för att reglera de exklusiva TV-sändningsrättigheterna för evenemang av särskild vikt för samhället som en medlemsstat hade vidtagit med stöd av artikel 3a i direktiv 89/552⁵ har en direkt inverkan på den rättsliga ställningen för innehavaren av dessa rättigheter. I den mån de begränsningar som dessa åtgärder medför är förbundna med de villkor enligt vilka företagen förvärvar sändningsrättigheterna till utvalda evenemang av innehavaren av de exklusiva TV-sändningsrättigheterna, innebär de åtgärder som denna medlemsstat vidtagit och beslutet att godkänna dessa att rättigheterna för ett företag som förvärvat TV-sändningsrättigheterna förses med nya begränsningar som inte fanns när det erhöll nämnda rättigheter och som gör det svårare att utnyttja dessa. Domstolen konstaterade vidare att det bara är kravet på att uppnå det resultat som bestäms av åtgärderna och av kommissionens beslut som har påverkat rättighetshavarens rättsliga ställning. De nationella myndigheterna har inget utrymme för skönsmässig bedömning vid genomförandet av detta beslut som kan påverka situationen.

Vad gäller villkoret att sökanden ska vara personligen berörd, fann domstolen att när beslutet berör en grupp av personer som med hjälp av gruppmedlemmarnas egna kriterier kunde identifieras eller skulle ha kunnat identifieras när rättsakten antogs, kan dessa personer vara personligen berörda av rättsakten i den mån de ingår i en begränsad krets av ekonomiska aktörer. Det kan förhålla sig på det viset bland annat när beslutet innebär att de rättigheter som den enskilde har förvärvat före dess antagande ändras.

I dom av den 17 juli 2008 i mål C-521/06 P, *Athinaiki Techniki mot kommissionen*, var det begreppet "rättsakt mot vilken talan kan väckas" i den mening som avses i artikel 230 EG som behövde preciseras.

Domstolen hade här att pröva ett överklagande av ett beslut av förstainstansrätten att avvisa talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut att avskriva klagandens klagomål avseende ett påstått statligt stöd beviljat inom ramen för en offentlig upphandling, vilket kom till klagandens kännedom genom en skrivelse. Domstolen fann att för att avgöra huruvida en åtgärd avseende statligt stöd utgör ett beslut i den mening som avses i

⁵ Rådets direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television (EGT L 298, s. 23; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 3), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 97/36/EG av den 30 juni 1997 (EGT L 202, s. 60).

artikel 4 i förordning nr 659/1999⁶ ska det, mot bakgrund av dess innehåll och kommissionens avsikt, kontrolleras om kommissionen genom denna åtgärd, vid slutet av den preliminära granskningen, slutgiltigt tagit ställning till den statliga åtgärd om vilken den underrättats och följaktligen – om den slagit fast huruvida denna åtgärd utgör statligt stöd – att den antingen inte hyser tvivel avseende dess förenlighet med den gemensamma marknaden eller att den hyser sådant tvivel.

En skrivelse genom vilken kommissionen underrättar den som ingett ett klagomål, vilket syftar till att få fastslaget att artiklarna 87 EG och 88 EG åsidosatts, om att "[d]å inga ytterligare upplysningar som kunde motivera en fortsatt granskning inkommit avskrevs ärendet" visar att kommissionen faktiskt beslutat att avskriva ärendet. Av åtgärdens innehåll och kommissionens avsikt framgår att kommissionen beslutat att avsluta den preliminära granskning som ingivaren av klagomålet initierat. Genom nämnda åtgärd konstaterade kommissionen att den på grundval av den genomförda granskningen inte kunde fastslå förekomsten av ett statligt stöd i den mening som avses i artikel 87 EG och beslutade, underförstått, att inte inleda förfarandet enligt artikel 88.2 EG. I ett sådant fall kan de personer som åtnjuter de processrättsliga skyddsregler som föreskrivs i denna bestämmelse endast göra dessa skyddsregler gällande om de har möjlighet att vid gemenskapsdomstolen väcka talan mot kommissionens beslut i enlighet med artikel 230 fjärde stycket EG. Denna princip är tillämplig såväl för det fall kommissionen fattat sitt beslut därför att den anser att stödet är förenligt med den gemensamma marknaden som när den anser att något stöd inte förekommit.

Den angripna åtgärden kan inte anses vara inledande eller förberedande, eftersom den under det administrativa förfarandet inte följts av någon annan åtgärd som kan ge upphov till en talan om ogiltigförklaring. Det saknar därvid betydelse att den intresserade parten kan lämna ytterligare upplysningar till kommissionen, vilka kan medföra att den måste ompröva sitt ställningstagande avseende de aktuella statliga åtgärderna. Lagenligheten av ett beslut som fattas under den preliminära fasen av granskningsförfarandet ska nämligen endast bedömas på grundval av uppgifter som kommissionen har tillgång till när den fattar sitt beslut, det vill säga i förevarande fall vid avskrivningen av ärendet. Om en intresserad part lämnar ytterligare upplysningar efter det att ärendet avskrivits, kan kommissionen vara tvungen att i förekommande fall inleda ett nytt administrativt förfarande. Dessa upplysningar kan däremot inte påverka den omständigheten att den preliminära granskningen redan avslutats. Härav följer att kommissionen därmed slutgiltigt tagit ställning till begäran från ingivaren av klagomålet. Eftersom denna åtgärd hindrat ingivaren av klagomålet att yttra sig i ett formellt granskningsförfarande enligt artikel 88.2 EG, har den medfört bindande rättsverkningar som kan påverka detta företags intressen och utgör därför en rättsakt mot vilken talan kan väckas i den mening som avses i artikel 230 EG.

Även rättspraxis om följderna för en medlemsstat som underlåter att vidta åtgärder efter en dom där det fastställs att staten i fråga gjort sig skyldig till fördragsbrott har utvecklats. Rättspraxis på detta område är mindre fast etablerad, eftersom den är av nyare datum.

I dom av den 9 december 2008 i mål C-121/07, *kommissionen mot Frankrike*, fann domstolen, efter att ha erinrat om att det av hänsyn till vikten av en omedelbar och enhetlig tillämpning av gemenskapsrätten krävs att åtgärder för att följa en doms fastställelse av

⁶ Rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [88 EG] (EGT L 83, s. 1).

fördragsbrott vidtas omedelbart och slutförs snarast möjligt, att föreläggande av löpande vite inom ramen för ett förfarande enligt artikel 228.2 EG kan vara särskilt lämpat för att förmå en medlemsstat att snarast upphöra med ett fördragsbrott som, i avsaknad av en sådan åtgärd, skulle tendera att bestå, medan ett föreläggande att betala ett standardbelopp snarare grundar sig på bedömningen av de konsekvenser som den berörda medlemsstatens underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter får för allmänna och enskilda intressen, särskilt när fördragsbrottet har pågått under en lång tid efter att den dom meddelats varigenom fördragsbrottet ursprungligen fastställdes.

I varje mål ankommer det på domstolen att, med beaktande av omständigheterna i varje enskilt fall som den har att avgöra och med hänsyn till den grad av påtryckning och avskräckande effekt som anses nödvändig, förelägga de ekonomiska sanktioner som är lämpliga i syfte att säkerställa att den dom varigenom ett fördragsbrott har fastställts följs snarast möjligt och att förhindra att liknande överträdelser av gemenskapsrätten upprepas. Domstolen framhöll vidare att den omständigheten att den hittills inte förelagt en medlemsstat att betala ett standardbelopp i en situation där den ursprungliga domen till fullo har följts innan förfarandet med stöd av artikel 228 EG har avslutats, hindrar inte att domstolen beslutar om ett sådant föreläggande i ett annat mål, om detta anses nödvändigt med hänsyn till de i målet föreliggande omständigheterna och till den grad av påtryckning och avskräckande effekt som krävs.

Slutligen fann domstolen att även om riktlinjer i kommissionens meddelanden visserligen på ett effektivt sätt kan bidra till att säkerställa insyn, förutsebarhet och rättssäkerhet vad gäller kommissionens handlande, är domstolen inte bunden av dessa riktlinjer vid utnyttjandet av sitt breda utrymme för skönmässig bedömning enligt artikel 228.2 EG.

Domstolen hade också år 2008 tillfälle att för första gången tillämpa det nya förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande, som infördes med verkan från den 1 mars 2008. Tre mål har prövats enligt detta förfarande: mål C-296/08 PPU, *Santesteban Goicoechea* (dom av den 12 augusti 2008), mål C-388/08 PPU, *Leymann och Pustovarov* (dom av den 1 december 2008), angående tolkningen av rambeslut 2002/584 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna⁷, och mål C-195/08 PPU, *Rinau* (dom av den 11 juli 2008), som rörde gemenskapsbestämmelserna och återlämnande av ett barn som olovligen kvarhålls i en annan medlemsstat.

I sin dom i målet *Rinau* hade domstolen tillfälle att precisera villkoren för att förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande ska kunna tillämpas. Domstolen slog fast att en begäran från en hänskjutande domstol om brådskande handläggning enligt artikel 104b i domstolens rättegångsregler av en begäran om förhandsavgörande rörande tolkningen av förordning nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning nr 1347/2000⁸ är motiverad när den grundar sig på ett behov av att agera skyndsamt. Så är fallet när varje dröjsmål i hög grad skulle inverka menligt på relationen mellan barnet och den förälder som barnet inte bor hos och det finns en risk att en sådan försämrade relation

⁷ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 (EGT L 190, s. 1).

⁸ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, s. 1), i dess lydelse enligt rådets förordning nr 2116/2004 av den 2 december 2004 (EUT L 367, s. 1).

mellan barnet och föräldern inte går att reparera. Enligt domstolen framgår ett sådant behov såväl av skäl 17 i förordningen, där det anges att ett bortfört barn omedelbart ska återföras, som av artikel 11.3 i förordningen. I sistnämnda bestämmelse anges att en domstol som erhållit en ansökan om återlämnande av ett barn ska meddela sitt beslut inom sex veckor. Behovet av att skydda barnet mot eventuell skada och nödvändigheten av att göra en riktig avvägning mellan barnets och föräldrarnas intressen kan även motivera att begäran om förhandsavgörande handläggs enligt förfarandet för brådskande mål.

Vad gäller principen för att begära förhandsavgörande från domstolen, hade domstolen tillfälle, i dom av den 16 december 2008 i mål C-210/06, *Cartesio*, att behandla problematiken kring en nationell överrätts behörighet att ändra ett avgörande av en lägre instans som begärt ett förhandsavgörande. Domstolen fann där att för det fall det finns bestämmelser i nationell rätt om rätten att överklaga ett beslut om att begära förhandsavgörande, vilka kännetecknas av att målet vid den hänskjutande domstolen i alla delar förblir anhängigt vid den domstolen och av att det endast är beslutet att begära förhandsavgörande som får överklagas i begränsad utsträckning, ska artikel 234 andra stycket EG tolkas så, att den behörighet att besluta om att begära förhandsavgörande från EG-domstolen som den fördragsbestämmelsen ger samtliga nationella domstolar inte sätts i fråga av tillämpningen av bestämmelser som ger den domstol som prövar ett överklagande rätt att undanröja begäran om förhandsavgörande och förelägga den domstol som meddelat beslutet härom att återuppta det förfarande enligt nationell rätt som vilandeförklarats. Artikel 234 EG hindrar inte att beslut av en domstol, mot vars avgöranden det finns rättsmedel enligt nationell lagstiftning, att begära förhandsavgörande från EG-domstolen omfattas av de ordinära rättsmedel som föreskrivs i den nationella rätten. Utgången av ett sådant överklagande får emellertid inte begränsa den behörighet som enligt artikel 234 EG tillkommer nämnda domstol att begära förhandsavgöranden från EG-domstolen, om den anser att ett mål ger upphov till frågor avseende tolkningen av gemenskapsrättsliga bestämmelser vilka kräver ett avgörande från EG-domstolen.

Gemenskapsrättens effekter inom de nationella rättsordningarna har även de preciserats.

I dom av den 17 januari 2008 i de förenade målen C-37/06 och C-58/06, *Viamex Agrar Handel* (REG 2008, s. I-69), fann domstolen att även om ett direktiv förvisso inte i sig kan medföra skyldigheter för enskilda, kan det emellertid i princip inte uteslutas att bestämmelserna i ett direktiv skulle kunna vara tillämpliga med stöd av en uttrycklig hänvisning till dessa i en förordning, med förbehåll för iakttagandet av allmänna rättsprinciper och särskilt rättssäkerhetsprincipen.

I dom av den 12 februari 2008 i mål C-2/06, *Kempter*, hade domstolen att uttala sig om huruvida omprövning och rättelse av ett slutligt förvaltningsbeslut för att beakta den tolkning av den relevanta bestämmelsen som EG-domstolen under tiden har fastställt förutsätter att den berörda parten har överklagat förvaltningsbeslutet till domstol och därvid åberopat gemenskapsrätten. Domstolen fann att något sådant villkor inte föreligger. Den slog således fast att det enligt gemenskapsrätten inte krävs att ett förvaltningsorgan i princip måste ändra ett förvaltningsbeslut som har vunnit laga kraft, men att ett sådant organ under särskilda förutsättningar kan vara skyldigt enligt samarbetsprincipen i artikel 10 EG att ompröva ett förvaltningsbeslut som har vunnit laga kraft till följd av att de interna rättsmedlen har uttömts, för att beakta den tolkning av den relevanta gemen-

skapsrättsliga bestämmelsen som domstolen därefter har gjort. Bland de villkor som kan medföra en dylik skyldighet, kan den omständigheten att den dom som meddelades av en nationell domstol i sista instans genom vilken ett överklagat förvaltningsbeslut vann laga kraft grundades, med hänsyn till rättspraxis från domstolen som meddelats efter denna dom, på en felaktig tolkning av gemenskapsrätten som gjorts utan att domstolen erhållit en begäran om förhandsavgörande, inte tolkas så, att parterna måste ha åberopat den aktuella gemenskapsrättsliga frågeställningen i den nationella domstolen. Det är tillräckligt för att detta villkor ska vara uppfyllt att antingen den nämnda gemenskapsrättsliga frågeställningen, vars tolkning har visat sig vara felaktig mot bakgrund av en dom som domstolen därefter har meddelat, har prövats av en nationell domstol i sista instans, eller att den domstolen hade kunnat pröva den frågeställningen ex officio. Även om gemenskapsrätten inte innebär att en nationell domstol är skyldig att ex officio pröva en grund avseende åsidosättande av gemenskapsrättsliga bestämmelser, när prövningen av denna grund skulle tvinga den nationella domstolen att gå utöver ramen för rättegången såsom parterna har bestämt denna ram, så är den nationella domstolen skyldig att ex officio beakta rättsliga grunder som följer av en gemenskapsrättslig bestämmelse av tvingande beskaffenhet, då den domstolen enligt nationell rätt ska eller får göra det i förhållande till en nationell bestämmelse av tvingande beskaffenhet.

Även om denna möjlighet att begära omprövning och rättelse av ett lagakraftvunnet förvaltningsbeslut som strider mot gemenskapsrätten inte har någon tidsbegränsning, får medlemsstaterna emellertid föreskriva rimliga tidsfrister, i överensstämmelse med de gemenskapsrättsliga effektivitets- och likvärdighetsprinciperna.

Inflödet av mål om tillgång till institutionernas handlingar är för sin del inte i närheten av att sina. I dom av den 1 juli 2008 i de förenade målen C-39/05 P och C-52/05 P, *Sverige och Turco mot rådet*, preciserade domstolen den prövning som rådet måste göra när det prövar en ansökan om tillgång till en handling.

I gemenskapsförordningen om allmänhetens tillgång till handlingar⁹ tillerkänns varje unionsmedborgare och varje person som är bosatt i en medlemsstat rätt till tillgång till institutionernas handlingar. Där föreskrivs också undantag från denna allmänna princip, bland annat för det fall att ett utlämnande skulle undergräva skyddet för rättsliga förfaranden och juridisk rådgivning, om det inte föreligger ett övervägande allmänintresse som motiverar utlämnandet.

En institution som tar emot en ansökan om tillgång till en handling ska, vid tillämpning av undantaget till skydd för juridisk rådgivning, försäkra sig om att handlingen i fråga verkligen rör juridisk rådgivning och, om så är fallet, avgöra vilka delar av handlingen som faktiskt avser juridisk rådgivning och som således kan omfattas av nämnda undantag. Den omständigheten att en handling har rubriken "juridiskt yttrande/juridisk rådgivning" innebär inte att handlingen i fråga automatiskt omfattas av skyddet för juridisk rådgivning i nämnda förordning. Institutionen är skyldig att gå utöver den beteckning som handlingen har och försäkra sig om att den verkligen avser juridisk rådgivning. Rådet ska därefter pröva huruvida utlämnandet av de delar av handlingen som avser juridisk rådgivning skulle undergräva skyddet för sådan rådgivning. Domstolen tolkar undantaget till skydd för juridisk rådgivning så, att det avser att skydda en institutions intresse av att begära in

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 av den 30 maj 2001 om allmänhetens tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar (EGT L 145, s. 43).

juridiska yttranden och av att få uppriktiga, objektiva och fullständiga yttranden. För att kunna åberopa att det föreligger en risk för att detta intresse skadas måste denna risk rimligen kunna förutses och inte endast vara hypotetisk.

För att styrka att skyddet för juridisk rådgivning skulle undergrävas i den mening som avses i den nämnda bestämmelsen, är det inte tillräckligt att på ett allmänt och abstrakt sätt åberopa att det finns en risk för att ett utlämnande av juridiska yttranden rörande lagstiftningsförfaranden kan ge upphov till tvivel om lagstiftningsakternas lagenlighet. Detta resonemang kan följaktligen inte heller ligga till grund för ett beslut att avslå en ansökan om utlämnande av sådana yttranden. Öppenhet i just detta hänseende, vilket gör det möjligt att öppet diskutera skillnaderna mellan olika ståndpunkter, bidrar till att öka institutionernas legitimitet i de europeiska medborgarnas ögon och till att öka deras förtroende.

Domstolen slog slutligen fast att det ankommer på rådet att kontrollera huruvida något övervägande allmänintresse är för handen. Rådet är härvid skyldigt att göra en avvägning mellan det särskilda intresse som skyddas av att den ifrågavarande handlingen inte lämnas ut och bland annat allmänintresset av att handlingen görs tillgänglig med hänsyn till de fördelar som följer av en ökad öppenhet, nämligen att medborgarna ges bättre möjligheter att delta i beslutsfattandet, att förvaltningen åtnjuter större legitimitet och att den blir effektivare och får ett större ansvar gentemot medborgarna i ett demokratiskt system.

Dessa överväganden är särskilt relevanta när rådet handlar i egenskap av lagstiftare. Öppenhet i detta sammanhang bidrar till att förstärka demokratin genom att göra det möjligt för medborgarna att kontrollera alla uppgifter som har legat till grund för en lagstiftningsakt. Medborgarnas möjlighet att få kännedom om vad som ligger till grund för lagstiftningsåtgärderna utgör ett villkor för att dessa konkret ska kunna utöva sina demokratiska rättigheter.

Domstolen konstaterade att förordning nr 1049/2001 i princip innebär en skyldighet att lämna ut yttranden från rådets rättstjänst rörande ett lagstiftningsförfarande. Denna slutsats hindrar emellertid inte att ett bestämt juridiskt yttrande, vilket har avgetts i ett lagstiftningsförfarande, inte lämnas ut med hänvisning till skyddet för juridisk rådgivning, när yttrandet är av särskilt känslig art eller har en särskilt stor räckvidd som går längre än det aktuella lagstiftningsförfarandet. Den berörda institutionen är i ett sådant fall skyldig att lämna en utförlig motivering till beslutet att inte lämna ut yttrandet i fråga.

Mot denna bakgrund upphävde domstolen förstainstansrättens dom i den del den avser avslaget på ansökan om tillgång till det juridiska yttrandet i fråga.

Domstolen ställdes däremot inför en ny problematik när den i dom av den 21 oktober 2008 i de förenade målen C-200/07 och C-201/07, *Marra*, prövade frågan om immunitet i vissa fall och under vissa villkor för Europaparlamentets ledamöter, närmare bestämt immunitet för en ledamot som åtalats för ha att distribuerat flygblad med förolämpande yttranden.

Domstolen inledde med att erinra om att i artikel 9 i protokollet om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier¹⁰ anges principen om immunitet för Europaparlamentets ledamöter för yttranden de gjort eller röster de avlagt under utövandet av sitt ämbete. En sådan immunitet ska, då den har till syfte att skydda Europaparlamentets ledamöters yttrandefrihet och oberoende, betraktas som en absolut immunitet, vilken utgör hinder för samtliga rättsliga förfaranden. Vid en skadeståndstalan mot en ledamot av Europaparlamentet på grund av yttranden denne gjort är den nationella domstolen följ-

¹⁰ Protokoll om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier av den 8 april 1965 (EGT L 152, s. 13).

aktligen skyldig att avvisa talan mot den berörda ledamoten när den finner att nämnda ledamot åtnjuter parlamentarisk immunitet. Denna immunitet måste respekteras av såväl den nationella domstolen som Europaparlamentet. En sådan immunitet kan inte upphävas av parlamentet, och den nationella domstolen är följaktligen skyldig att avvisa talan i fråga.

Domstolen konstaterade därefter att det ingår i den nationella domstolens exklusiva behörighet att pröva huruvida villkoren för denna immunitet är uppfyllda och att den nationella domstolen inte är skyldig att hänskjuta frågan till Europaparlamentet, vilket inte är behörigt i frågan. Även om Europaparlamentet till följd av en begäran från den berörda ledamoten fattar ett beslut om fastställelse av immunitet, utgör detta ett yttrande som inte är bindande för de nationella rättsliga myndigheterna.

När en ledamot lämnar in en begäran om fastställelse av immunitet och privilegier till Europaparlamentet och den nationella domstolen underrättas om detta, ska den nationella domstolen, med hänsyn till skyldigheten till lojalt samarbete mellan gemenskapsinstitutionerna och de nationella myndigheterna¹¹, vilandeförklara målet och begära att parlamentet yttrar sig så snart som möjligt. Detta samarbete krävs för att undvika att bestämmelserna i protokollet tolkas och tillämpas olika.

Som avslutning på denna översikt över rättspraxis i konstitutionella och institutionella frågor ska nämnas dom av den 24 januari 2008 i mål C-294/06, *Payir m.fl.*, där domstolen uttalade sig om erkännande, enligt associationsavtalet EEG-Turkiet, av turkiska medborgare – som inrest i en medlemsstat i egenskap av au pair eller studerande och som tillhör den reguljära arbetsmarknaden – såsom varande arbetstagare. Domstolen slog fast, beträffande artikel 6.1 i associeringsrådets beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen, att den omständigheten att en turkisk medborgare har getts tillstånd att resa in i en medlemsstat i egenskap av au pair eller studerande inte kan innebära att nämnda medborgare inte kan anses vara en "arbetstagare" eller tillhöra medlemsstatens "reguljära arbetsmarknad" i den mening som avses i nämnda artikel. Denna omständighet kan följaktligen inte hindra nämnda medborgare från att med framgång åberopa denna bestämmelse för att få sitt arbetstillstånd förnyat och komma i åtnjutande av motsvarande uppehållsrätt.

Det europeiska medborgarskapet

I flera mål har domstolen prövat nationella bestämmelser som otillbörligen kan begränsa unionsmedborgarnas fria rörlighet.

I dom av den 14 oktober 2008 i mål C-353/06, *Grunkin och Paul*, behandlades erkännande av efternamnet för ett barn med tyskt medborgarskap, fött och bosatt i Danmark, som vid födseln registrerats med ett dubbelt efternamn, sammansatt av faderns och moderns efternamn. Barnets föräldrar begärde att detta dubbelnamn skulle skrivas in i familjeregistret i Tyskland, vilket nekades med motiveringen att efternamnet för tyska medborgare regleras i tysk rätt, som inte tillåter att ett barn bär ett dubbelt efternamn. Domstolen konstaterade att även om det ankommer på medlemsstaterna att utforma regler avse-

¹¹ Fastslagen i artikel 10 EG.

ende efternamn, måste de dock likafullt beakta gemenskapsrätten vid utövandet av denna behörighet. Domstolen angav vidare att den omständigheten att en person i den medlemsstat där denne är medborgare tvingas bära ett annat namn än det som denne redan tilldelats och som registrerats i den medlemsstat där vederbörande är född och bosatt kan hindra utövandet av unionsmedborgarnas fria rörlighet. En situation med olika efternamn i olika tyska och danska dokument kan ge upphov till avsevärda problem för personen i fråga, både yrkesmässigt och privat. Eftersom de restriktiva tyska bestämmelserna inte var tillbörligt motiverade, fann domstolen att unionsmedborgarnas rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier utgör hinder mot lagstiftningen i fråga.

Vidare ska nämnas dom av den 25 juli 2008 i mål C-127/08, *Metock m.fl.*, och av den 10 juli 2008 i mål C-33/07, *Jipa*, rörande tolkningen av direktiv 2004/38/EG om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier¹².

I sin dom i målet *Metock m.fl.* fann domstolen att direktiv 2004/38 utgör hinder för lagstiftning i en medlemsstat, enligt vilken det krävs att en tredjelandsmedborgare, som är make till en unionsmedborgare som uppehåller sig i nämnda medlemsstat utan att vara medborgare där, redan har uppehållit sig lagligen i en annan medlemsstat före ankomsten till den mottagande medlemsstaten för att kunna utnyttja bestämmelserna i direktivet. Det finns inte någon bestämmelse i direktivet om att detta ska tillämpas på en unionsmedborgares familjemedlemmar enbart om nämnda villkor är uppfyllt. Enligt domstolen är det på sin plats att ompröva slutsatsen i domen i målet *Akrich*¹³, som innehöll ett sådant villkor för att ha rätt till inresa och vistelse enligt förordning (EEG) nr 1612/68¹⁴. Om unionsmedborgarens familj inte kunde följa med eller ansluta sig till unionsmedborgaren i den mottagande medlemsstaten, skulle det undergräva dennes rätt till inresa och vistelse i nämnda medlemsstat. Domstolen fann vidare att en tredjelandsmedborgare, som är make till en unionsmedborgare som uppehåller sig i en medlemsstat utan att vara medborgare där och som följer med eller ansluter sig till unionsmedborgaren, kan utnyttja bestämmelserna i nämnda direktiv. Det saknar härvid betydelse var och när deras giftermål ägde rum samt på vilket sätt tredjelandsmedborgaren reste in i den mottagande medlemsstaten. Det föreskrivs inte heller att unionsmedborgaren måste ha bildat familj redan vid flytten till den mottagande medlemsstaten för att dennes familjemedlemmar som är tredjelandsmedborgare ska kunna komma i åtnjutande av de rättigheter som införts genom direktivet. Slutligen ska begreppet "familjemedlemmar [till en unionsmedborgare] som följer med [denne]"¹⁵ tolkas på så sätt att det omfattar både familjemedlemmar till en unionsmedborgare vilka har rest in tillsammans med denne i den mottagande medlemsstaten och familjemedlemmar som uppehåller sig tillsammans med unionsmedborgaren i

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier (EUT L 158, s. 77, och rättelse, EUT L 229, s. 35).

¹³ Dom av den 23 september 2003 i mål C-109/01 (REG 2003, s. I-9607).

¹⁴ Rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1 s. 33), i dess lydelse enligt direktiv 2004/38.

¹⁵ Artikel 3.1 i direktiv 2004/38.

nämnda medlemsstat. Det har i det sistnämnda fallet ingen betydelse om tredjelands-medborgarna har rest in i nämnda medlemsstat före eller efter unionsmedborgaren och inte heller om inresan ägt rum före eller efter det att de blev familjemedlemmar till unionsmedborgaren.

I sin dom i målet *Jipa* hade domstolen att pröva huruvida gemenskapsrätten, särskilt direktiv 2004/38, utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det är möjligt att begränsa en medborgares rätt att resa till en annan medlemsstat, bland annat med anledning av att vederbörande tidigare har utvisats på grund av "illegal vistelse". Domstolen erinrade om att en sådan medborgare är unionsmedborgare och således kan göra gällande rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, även gentemot den egna medlemsstaten. Detta innebär både en rätt för unionsmedborgare att resa in i en annan medlemsstat än ursprungsmedlemsstaten och en rätt att lämna den sistnämnda medlemsstaten. Denna rätt kan dock begränsas och villkoras enligt vad som föreskrivs i fördraget av hänsyn till, bland annat, allmän ordning eller allmän säkerhet, vilket medlemsstaterna är behöriga att bedöma. Dessa hänsyn bör emellertid i gemenskapssammanhang tolkas restriktivt. Domstolen preciserade att sådana begränsningar som görs med hänsyn till allmän ordning eller allmän säkerhet för att vara berättigade uteslutande ska grunda sig på den berördes personliga beteende, inte på allmänpreventiva hänsyn. En åtgärd som utgör en begränsning av rätten att fritt röra sig ska vidtas mot bakgrund av överväganden som är specifika för skyddet för allmän ordning och allmän säkerhet i den medlemsstat som har fattat detta beslut. Det är inte uteslutet att myndigheterna i nämnda medlemsstat kan beakta skäl som en annan medlemsstat har åberopat för att motivera ett beslut om att avlägsna en gemenskapsmedborgare från denna medlemsstat. Åtgärden får dock inte grundas enbart på sådana skäl. Domstolen konstaterade att gemenskapsrätten inte utgör hinder för den nationella lagstiftningen i fråga, förutsatt att vissa villkor är uppfyllda. För det första ska den aktuella medborgarens personliga beteende utgöra ett verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett grundläggande samhällsintresse. För det andra ska den planerade begränsande åtgärden vara tillräcklig för att säkerställa att dess syfte uppfylls och att den inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppfylla detta syfte.

I dom av den 22 maj 2008 i mål C-499/06, *Nerkowska*, fann domstolen att rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier ska tolkas så, att den utgör hinder för att tillämpa en medlemsstats lagstiftning med stöd av vilken medlemsstaten, generellt och i samtliga fall, nekar sina medborgare utbetalning av en förmån som beviljas civila offer för krig eller förtryck av det enda skälet att medborgarna under hela den period under vilken förmånen betalas ut inte är bosatta i denna stat, utan i en annan medlemsstat. Domstolen erinrade om att en sådan förmån omfattas av medlemsstaternas behörighet, men att medlemsstaterna ska utöva sin behörighet med iakttagande av gemenskapsrätten, i synnerhet fördragets bestämmelser om varje unionsmedborgares rätt att röra sig fritt. Kravet på att vara bosatt inom landet för att kunna erhålla denna förmån är en begränsning av den friheten. Enligt domstolen utgör såväl viljan att säkerställa en anknytning mellan samhället i den aktuella medlemsstaten och mottagaren av en förmån som nödvändigheten av att kontrollera att den senare alltjämt uppfyller villkoren för att beviljas förmånen objektiva skäl av allmänintresse som kan motivera en sådan begränsning. Det förhållandet att en person är medborgare i den medlemsstat som beviljar den förmån som är i fråga i målet vid den nationella domstolen samt har bott i denna stat un-

der mer än 20 år kan dock vara tillräckligt för att anse att det finns en anknytning mellan medlemsstaten och mottagaren av förmånen. Under dessa omständigheter måste kravet på bosättning under hela den period under vilken förmånen betalas ut anses vara oproportionerligt. Dessutom kan det kontrolleras att mottagaren av förmånen alltjämt uppfyller villkoren för att beviljas detta genom andra åtgärder som har en mindre begränsande verkan, men ändå är lika effektiva.

Fri rörlighet för varor

På området fri rörlighet för varor har domstolen meddelat flera domar rörande förenligheten med gemenskapslagstiftningen av nationella bestämmelser som har motsvarande verkan som kvantitativa importrestriktioner.

I dom av den 14 februari 2008 i mål C-244/06, *Dynamic Medien* (REG 2008, s. I-505), hade domstolen att göra med tysk lagstiftning som innebar förbud mot försäljning och överlåtelse per postorder av videogram som inte granskats och klassificerats av en behörig nationell myndighet eller av en nationell organisation för frivillig självkontroll med avseende på skyddet av minderåriga, och som inte försetts med uppgift från denna myndighet eller organisation om åldersgräns för visning. Domstolen fann att sådan lagstiftning inte är en säljform som är ägnad att direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt hindra handeln mellan medlemsstaterna, utan en åtgärd med motsvarande verkan som kvantitativa restriktioner i den mening som avses i artikel 28 EG, som i princip är oförenlig med de skyldigheter som följer av denna artikel. Enligt domstolen kan en sådan lagstiftning emellertid vara berättigad om den inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet att skydda barn, vilket är fallet när lagstiftningen inte utgör hinder mot all slags saluföring av ogranskade videogram och det är tillåtet att importera och sälja sådana videogram om det kontrolleras att barn inte får tillgång till dem. Det kan inte förhålla sig annorlunda med mindre än att det framgår att det förfarande för granskning, klassificering och märkning av videogram som föreskrivs i denna lagstiftning inte är lättillgängligt eller inte kan slutföras inom rimlig tid eller att avslagsbeslutet inte kan prövas vid domstol.

I dom av den 11 september 2008 i mål C-141/07, *kommissionen mot Tyskland*, ställdes domstolen inför tysk lagstiftning om de krav som externa apotek måste uppfylla för att kunna bli anlitade för läkemedelsleveranser till sjukhus i Tyskland, enligt vilka det i praktiken krävs en viss geografisk närhet mellan det apotek som levererar läkemedlen och det sjukhus som ska försees med desamma. Domstolen fann att om dessa bestämmelser, som inte avser läkemedlens egenskaper utan endast formerna för att få saluföra dem, emellertid ska anses omfatta säljformer, kan dessa bestämmelser hindra handeln inom gemenskapen och utgör därmed en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ importrestriktion och är, i princip, förbjuden enligt artikel 28 EG. Enligt domstolen är de dock motiverade med hänsyn till skyddet för folkhälsan. Dylika bestämmelser kan uppnå målet med en säker och högkvalitativ läkemedelsförsörjning till sjukhus i den berörda medlemsstaten. Genom dessa bestämmelser överförs i praktiken de krav som kännetecknar systemet för intern försörjning – det vill säga att en farmaceut dels ska vara ansvarig för leveransen av läkemedel, dels vara lätt och snabbt tillgänglig på plats – på systemet för extern försörjning. Bestämmelserna säkerställer således likvärdigheten och förenligheten mellan samt-

liga delar av systemet för leverans av läkemedel till sjukhus i den berörda medlemsstaten och garanterar följaktligen detta systems enhet och jämvikt.

Slutligen ska nämnas dom av den 16 december 2008 i mål C-205/07, *Gysbrechts och Santurel Inter*, om förenligheten med EG-fördraget av den belgiska lagstiftningen om distansförsäljningsavtal. Enligt den lagstiftningen är det förbjudet för säljaren att kräva förskott eller betalning av något slag av konsumenten, och enligt de belgiska myndigheterna till och med att begära att få ett kreditkortsnummer, innan den obligatoriska ångerfristen på sju arbetsdagar har löpt ut. Domstolen fann att ett sådant förbud utgör en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ exportrestriktion och konstaterade därefter att även om förbudet mot att kräva förskott eller betalning av konsumenterna är motiverat av behovet att skydda dessa, går förbudet för leverantören att begära att få kreditkortsnumret av konsumenten utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa ett effektivt utövande av ångerrätten. Förbudet för leverantören att begära att få kreditkortsnumret av konsumenten tjänar nämligen endast till att eliminera risken för att leverantören inkaserar betalningen av priset innan ångerfristen har löpt ut. Om denna risk förverkligas strider emellertid leverantörens handlande i sig mot förbudet i den aktuella bestämmelsen, som får anses vara en ändamålsenlig och proportionerlig åtgärd för att uppnå det eftersträvade målet. Artikel 29 EG utgör således inte hinder för nationella bestämmelser om gränsöverskridande distansförsäljning som förbjuder leverantören att kräva förskott eller betalning av något slag av konsumenten innan ångerfristen har löpt ut. Den utgör däremot hinder mot förbudet, med tillämpning av dessa bestämmelser, att begära att få kreditkortsnumret av konsumenten innan fristen har löpt ut.

Jordbruk

I dom av den 26 februari 2008 i mål C-132/05, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2008, s. I-957), hade domstolen att avgöra huruvida en medlemsstat underlåter att uppfylla sina skyldigheter om den formellt vägrar att vidta sanktionsåtgärder mot att namnet parmesan används inom dess territorium som beteckning för produkter som inte uppfyller kraven i produktspecifikationen för den skyddade ursprungsbeteckningen Parmigiano Reggiano och således främjar renomménlyftning beträffande en autentisk vara som är skyddad i hela gemenskapen¹⁶.

Domstolen konstaterade inledningsvis att en skyddad ursprungsbeteckning inte endast åtnjuter skydd enligt gemenskapsrätten i den exakta form som har registrerats. Eftersom det föreligger fonetisk och visuell likhet mellan beteckningarna i fråga och varorna har ett liknande utseende, ska användning av beteckningen parmesan anses anspela på den skyddade ursprungsbeteckningen Parmigiano Reggiano. Om en stat inte har visat att beteckningen parmesan har generisk karaktär, kan den inte stödja sig på undantaget för detta i förordning nr 2081/92.

Vad slutligen gäller statens skyldighet att vidta sanktionsåtgärder mot uppträdanden som utgör intrång i rätten till skyddade ursprungsbeteckningar, erinrade domstolen om att möjligheten att åberopa bestämmelser i en förordning vid de nationella domstolarna

¹⁶ Rådets förordning (EEG) nr 2081/92 av den 14 juli 1992 om skydd för geografiska [beteckningar] och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel (EGT L 208, s. 1; svensk specialutgåva, område 3, volym 43, s. 153).

inte befriar medlemsstaterna från att vidta nationella åtgärder som gör det möjligt att tillämpa förordningen fullt ut när detta är nödvändigt. Den konstaterade att rättsordningen i fråga kan säkerställa skyddet för såväl producenter som konsumenter. Medlemsstaterna är dock inte skyldiga att ex officio vidta nödvändiga sanktionsåtgärder mot intrång inom dess territorium i rätten till skyddade ursprungsbeteckningar härrörande från en annan medlemsstat. De kontrollorgan som är skyldiga att säkerställa att produktspecifikationen för skyddade ursprungsbeteckningar iakttas är kontrollorganen i den medlemsstat som den ifrågavarande skyddade ursprungsbeteckningen härrör från. Den skyldigheten åligger därför inte kontrollorganen i den i målet aktuella staten.

Fri rörlighet för personer, tjänster och kapital

På området etableringsfrihet hade domstolen i dom av den 16 december 2008 i mål C-210/06, *Cartesio*, tillfälle att utveckla sin rättspraxis angående rätten för bolag att flytta sitt säte inom unionen. Den tolkningsfråga som ställdes till domstolen rörde förenligheten med artiklarna 43 EG och 48 EG av ungersk lagstiftning som förhindrar att ett bolag bildat enligt nationell rätt hindras från att flytta sitt säte till en annan medlemsstat och samtidigt behålla sin status av bolag enligt den nationella rätten i den medlemsstat enligt vars lagstiftning det har bildats. Domstolen svarade att nämnda artiklar på gemenskapsrättens nuvarande stadium inte utgör hinder för sådan lagstiftning. Följaktligen gäller enligt artikel 48 EG att – i avsaknad av en enhetlig definition i gemenskapsrätten av de bolag som kan omfattas av etableringsrätten i kraft av en enda anknytningsfaktor, som avgör vilken nationell rättsordning som ska tillämpas på ett bolag – frågan huruvida artikel 43 EG är tillämplig på ett bolag som åberopar den grundläggande friheten i denna artikel utgör en prejudicialfråga som på gemenskapsrättens nuvarande stadium endast kan lösas i tillämplig nationell rätt. Det är alltså endast när det har bekräftats att detta bolag faktiskt omfattas av etableringsfriheten, med hänsyn till de villkor som anges i artikel 48 EG, som frågan uppkommer huruvida den friheten för nämnda bolag har inskränkts i den mening som avses i artikel 43 EG. En medlemsstat har alltså befogenhet att definiera såväl den anknytning som krävs för att ett bolag ska anses ha bildats enligt dess nationella rätt och för att det i denna egenskap ska kunna omfattas av etableringsrätten som den anknytning som krävs för bibehållande av denna status i ett senare skede. Denna befogenhet omfattar möjligheten för denna medlemsstat att inte låta ett bolag som omfattas av dess nationella rätt behålla denna status när det avser att förlägga bolaget till en annan medlemsstat genom att flytta sätet till den senare statens territorium och därigenom avbryta den anknytning som föreskrivs i den nationella rätten i den medlemsstat där bolaget bildats.

Angående etableringsfriheten förtjänar även dom av den 15 maj 2008 i mål C-414/06, *Lidl Belgium*, att nämnas. Målet ansåg en begäran om förhandsavgörande beträffande förenligheten med artikel 43 EG av tyska skattebestämmelser som inte medger ett bolag etablerat i den medlemsstaten avdrag för förluster i ett fast driftställe som är beläget i en annan medlemsstat. Domstolen slog först fast att tillämpningsområdet för artikel 43 EG omfattar en i en medlemsstat hemmahörande fysisk eller juridisk persons upprättande och fulla ägande av ett fast driftställe, som inte utgör ett eget rättssubjekt och som är beläget i en annan medlemsstat, liksom ett i en medlemsstat hemmahörande bolags verksamhet i en annan medlemsstat som bedrivs via ett fast driftställe – sådant det definieras i ett tillämpligt avtal för att undvika dubbelbeskattning – vilket ur dubbelbeskattningsavtalsrättens

perspektiv utgör en självständig enhet. Domstolen konstaterade därefter att artikel 43 EG inte utgör hinder för att ett bolag hemmahörande i en medlemsstat inte från sitt beskattningsunderlag får dra av förluster som är hänförliga till ett bolaget tillhörigt fast driftställe som är beläget i en annan medlemsstat, när inkomsten i detta fasta driftställe, enligt ett avtal för att undvika dubbelbeskattning, ska beskattas i sistnämnda stat och nämnda förluster kan beaktas i den staten inom ramen för beskattningen av inkomsten i detta fasta driftställe under kommande beskattningsår. En sådan skattelagstiftning innebär förvisso en skillnad i skattemässig behandling som skulle kunna avvålla det i landet hemmahörande bolaget från att bedriva verksamhet via ett fast driftställe beläget i en annan medlemsstat. En sådan skattelagstiftning kan dock i princip rättfärdigas av behovet att upprätthålla en väl avvägd fördelning av beskattningsrätten mellan medlemsstaterna och behovet att avvärja risken för att sådana förluster beaktas två gånger, vilka tillsammans tjänar legitima ändamål som är förenliga med fördraget och därmed utgör tvingande hänsyn till allmänintresset, eftersom risken står i proportion till dessa ändamål.

På området frihet att tillhandahålla tjänster ska tre mål uppmärksammas.

Det första är mål C-380/05, *Centro Europa 7* (dom av den 31 januari 2008, REG 2008, s. I-349), angående en italiensk operatör verksam på området TV-sändningar och innehavare av en koncession, som inte hade möjlighet att sända på grund av att denne inte tilldelats några sändningsfrekvenser. Domstolen tolkade där de gemenskapsrättsliga bestämmelserna¹⁷ om kriterierna för beviljande av sändningsfrekvenser. Den konstaterade därvid att en successiv tillämpning av de övergångsregler som infördes för befintliga kanaler i den italienska lagstiftningen lett till att operatörer utan sändningsfrekvenser nekats tillträde till marknaden. En allmän auktorisation för att bedriva verksamhet på marknaden för sändningstjänster, som endast gäller befintliga kanaler, har förstärkt denna restriktiva verkan. Detta har lett till att de nationella marknadsstrukturerna befästs samt till att skydda ställningen för de nationella operatörer som redan är aktiva på nämnda marknad. Ett system med licenser som begränsar antalet operatörer på det nationella territoriet kan motiveras av mål som avser allmänintresset, förutsatt att det är utformat på grundval av objektiva, öppet redovisade, icke-diskriminerande och proportionella kriterier. Så är inte fallet med ett system där befintliga operatörer tilldelas sändningsfrekvenser på exklusiv basis, utan tidsbegränsning och utan beaktande av på förhand fastlagda kriterier. Domstolen fann att nationell lagstiftning vars tillämpning leder till att en operatör som innehar koncession inte kan göra några sändningar på grund av att operatören inte tilldelats några sändningsfrekvenser som beviljats på grundval av nämnda kriterier strider mot fördragets principer om frihet att tillhandahålla tjänster och mot principerna enligt det nya regelverket för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster¹⁸.

¹⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv) (EGT L 108, s. 33), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/20/EG av den 7 mars 2002 om auktorisation för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (auktorisationsdirektiv) (EGT L 108, s. 21) och kommissionens direktiv 2002/77/EG av den 16 september 2002 om konkurrens på marknaderna för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (EGT L 249, s. 21).

¹⁸ Detta är känt under beteckningen NGR och består av ramdirektivet och fyra särdirektiv (bland annat auktorisationsdirektivet). Dessa kompletteras i sin tur av direktiv 2002/77.

Det andra målet är mål C-346/06, *Rüffert* (dom av den 3 april 2008), där domstolen prövade frågan huruvida friheten att tillhandahålla tjänster utgör hinder mot lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en byggentreprenör vid offentlig upphandling skriftligen måste åta sig att betala sina arbetstagare minst den lön som fastställs i tillämpligt kollektivavtal och ålägga sina underentreprenörer i andra länder som tillhandahåller personal i den medlemsstaten att uppfylla denna skyldighet. Om detta åtagande inte iakttas medför det kontraktuellt skadestånd. Domstolen fann att även om bestämmelserna i direktiv 96/71¹⁹ om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster innebär att en medlemsstat har möjlighet att ålägga företag som är etablerade i andra medlemsstater att tillämpa vissa minimilöner i samband med tillhandahållande av tjänster över gränserna, har den inte rätt att kräva att företag som är etablerade i andra medlemsstater tillämpar en lön som gäller enligt ett icke allmängiltigförklarat kollektivavtal som är tillämpligt på den ort där de aktuella tjänsterna utförs, genom att vidta en åtgärd av lagstiftningskaraktär enligt vilken en upphandlande myndighet vid offentlig upphandling av byggentreprenader endast får anta anbud från företag som i sina anbud skriftligen åtar sig att för utförandet av de aktuella tjänsterna betala sina arbetstagare minst den lön som fastställs i nämnda kollektivavtal. En sådan lag utgör en inskränkning av friheten att tillhandahålla tjänster enligt artikel 49 EG genom att tjänsteleverantörer som är etablerade i en annan medlemsstat, där minimilönenivåerna är lägre, kan åläggas ytterligare en ekonomisk börda som kan medföra att deras tjänster förbjuds, hindras eller blir mindre attraktiva i värdmedlemsstaten.

Slutligen, i mål C-319/06, *kommissionen mot Luxemburg* (dom av den 19 juni 2008), fann domstolen att artikel 3.10 första stycket i direktiv 96/71 om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster utgör ett undantag från principen att artikel 3.1 första stycket i direktivet innehåller en uttömmande uppräkningslista av de områden där värdmedlemsstaten kan göra gällande sin lagstiftning mot företag som utstationerar arbetstagare på dess territorium. Möjligheten för värdmedlemsstaterna att enligt den bestämmelsen på ett icke-diskriminerande sätt ålägga företag som utstationerar arbetstagare på deras territorium att iakttä arbets- och anställningsvillkor som rör andra frågor än dem som avses i artikel 3.1 första stycket, i den mån det är fråga om bestämmelser som rör ordre public, utgör ett undantag från det system som har införts genom direktivet och är ett undantag från den grundläggande principen om frihet att tillhandahålla tjänster, som hela direktivet bygger på. Villkoret måste således tolkas restriktivt. Domstolen konstaterade följaktligen att en medlemsstat ska anses ha åsidosatt sina skyldigheter enligt artikel 3.10 första strecksatsen i direktivet, om den förklarar att för det första bestämmelser som bland annat följer av kollektivavtal som förklarats ha allmän giltighet och för det andra bestämmelser om genomförande av direktiv 96/71 – som för berörda företag innebär dels att endast personal som är knuten till företaget genom ett skriftligt anställningsavtal eller annan handling som anses likvärdig enligt direktiv 91/533²⁰ får utstationeras, dels att dessa företag är skyldiga att följa nationell lagstiftning om deltidsarbete och tidsbegränsad anställning – utgör tvingande regler som rör grunderna för den nationella rättsordningen.

¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 96/71/EG av den 16 december 1996 om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster (EGT L 18, s. 1).

²⁰ Rådets direktiv 91/533/EEG av den 14 oktober 1991 om arbetsgivares skyldighet att upplysa arbetstagarna om de regler som är tillämpliga på anställningsavtalet eller anställningsförhållandet (EGT L 288, s. 32; svensk specialutgåva, område 5, volym 5, s. 97).

Domstolen konstaterade också att en medlemsstat som dels ålägger företag som har sitt säte utanför det nationella territoriet och som utstationerar arbetstagare i detta land att innan arbetstagarna utstationeras överlämna de handlingar som behövs för att det ska kunna kontrolleras om de uppfyller sina skyldigheter enligt den nationella lagstiftningen, hos ett ad hoc-ombud som är bosatt inom det nationella territoriet, och förvarar dessa handlingar för en obestämd tid efter det att arbetet har avslutats, dels i intern lagstiftning om ett förfarande för förhandsförklaring vid utstationering av arbetstagare formulerar villkoren om skyldighet att förse nationella behöriga myndigheter med de uppgifter som är nödvändiga för att de ska kunna utöva sin tillsyn på ett så oklart sätt att rättssäkerheten äventyras för de företag som önskar utstationera arbetstagare på denna medlemsstats territorium ska anses ha åsidosatt sina skyldigheter enligt artikel 49 EG.

Vad gäller etableringsfriheten och friheten att tillhandahålla tjänster har meddelats dom av den 17 juli 2008 i mål C-347/06, *ASM Brescia*, som rör italiensk lagstiftning antagen med anledning av hävning i förtid, efter en övergångsperiod, av en koncession avseende distribution av naturgas, som beviljats utan föregående anbudsförfarande, såsom föreskrivs i direktiv 2003/55 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30²¹. De tolkningsfrågor som ställdes till domstolen rörde mer specifikt förenligheten med nämnda direktiv och med artiklarna 43 EG, 49 EG och 86.1 EG av en förlängning, på vissa villkor, av övergångsperioden i fråga. Domstolen fann att varken direktiv 2003/55 eller artiklarna 43 EG, 49 EG och 86.1 EG utgör hinder för en sådan lagstiftning i den mån, vad gäller förenligheten med nämnda artiklar i EG-fördraget, förlängningen kan anses nödvändig för att avtalsparterna ska kunna lösa sina avtalsförhållanden under acceptabla villkor, med hänsyn till såväl de krav som ställs på allmännyttiga tjänster som de ekonomiska aspekterna. I det sista avseendet fann domstolen att även om den italienska lagstiftningen medförde en särbehandling som utgör indirekt diskriminering på grund av nationalitet, kan det emellertid finnas sakliga skäl för denna särbehandling, såsom behovet av att iakttä rättssäkerhetsprincipen, som innebär krav på att regleringar ska vara klara och exakta och ha förutsebara effekter. Domstolen konstaterade att rättssäkerhetsprincipen inte bara möjliggör utan även kräver att hävandet av en sådan koncession ska åtföljas av en övergångsperiod som gör det möjligt för avtalsparterna att lösa sina avtalsförhållanden under acceptabla villkor med hänsyn till såväl de krav som ställs på allmännyttiga tjänster som de ekonomiska aspekterna.

Beträffande fri rörlighet för kapital ska framhållas dom av den 11 september 2008 i mål C-43/07, *Arens-Sikken*, som rörde lagstiftning om beräkningen av arvsskatt och övergångsskatt som ska erläggas för en fastighet som är belägen i en medlemsstat, när det i denna lagstiftning inte föreskrivs någon avdragsrätt för skulder som är hänförliga till en övertilldelning till följd av ett testamentariskt förordnande om bodelning, om arvlåtaren vid sitt fränfälle inte hade sitt hemvist i denna stat utan i en annan medlemsstat. Domstolen fann att fördragsbestämmelserna om fri rörlighet för kapital utgör hinder för en sådan lagstiftning, i den mån det däri föreskrivs att en progressiv skatteskala ska tillämpas, eftersom det faktum att dessa skulder inte beaktas kombinerat med en tillämpning av en progressiv skatteskala skulle kunna leda till en större skattebörda för de arvtagare som saknar sådan avdragsrätt. Domstolen tillbakavisade således argumentet att skillnaden i behandling

²¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG (EUT L 176, s. 57).

avser situationer som inte är objektivt jämförbara, eftersom lagstiftningen i fråga jämställde arvtagarna efter en person som vid sitt frånfälle hade hemvist i landet med arvtagarna efter en person som saknade hemvist i landet vid motsvarande tidpunkt, med undantag för avdragsrätten för skulderna. Domstolen preciserade också att då det inte föreligger något avtal om undvikande av dubbelbeskattning, kan den medlemsstat i vilken fastigheten är belägen inte rättfärdiga en begränsning av den fria rörligheten för kapital som följer av dess lagstiftning, genom att åberopa existensen av en från dess vilja oberoende möjlighet att den medlemsstat i vilken arvlåtaren hade sitt hemvist vid sitt frånfälle, medger avräkning, vilken helt eller delvis skulle kunna kompensera för den skada som arvtagarna till sistnämnda person lidit på grund av att den medlemsstat där fastigheten är belägen vid beräkning av övergångsskatten inte har beaktat skulder hänförliga till en övertilldelning på grund av ett testamentariskt förordnande om bodelning.

Nämnas ska även dom av den 22 december 2008 i mål C-282/07, *Truck Center*, där domstolen besvarade en tolkningsfråga angående fördragsbestämmelserna om fri rörlighet för kapital mot bakgrund av den belgiska bolagsskattelagstiftningen. Enligt denna lagstiftning ska källskatt innehållas på ränta som ett bolag med hemvist i denna stat betalar till ett bolag med hemvist i en annan medlemsstat (kallad förskottsskatt på utdelningar och räntor), medan källskatt inte innehålls på ränta som betalas till ett bolag som har hemvist i förstnämnda medlemsstat. Domstolen fann att fördragsbestämmelserna om etableringsfrihet och fri rörlighet för kapital inte utgör hinder för en sådan skattelagstiftning. Efter att ha erinrat om att personer som har hemvist i ett land och personer som saknar hemvist i det landet i fråga om direkta skatter generellt sett inte befinner sig i lika situationer, konstaterade domstolen att den aktuella skillnaden i behandling, vilken består i att olika beskattningstekniker tillämpas beroende på om dessa bolag har hemvist i Belgien eller i en annan medlemsstat, berör situationer som inte är objektivt sett lika. För det första gäller nämligen att belgiska staten har en annan uppfattning i fråga om bolag som betalar ränta och det bolag som uppbär densamma, när båda dessa har hemvist i Belgien, än vad som är fallet när ett bolag med hemvist i den staten betalar ränta till ett bolag som saknar hemvist i nämnda stat, eftersom belgiska staten i förstnämnda fall agerar i sin egenskap av hemviststat för de berörda bolagen och i det andra fallet i egenskap av källstat för räntan. Enligt domstolen är belgiska statens uppfattning, formerna av beskattning av ränta, vilka vilar på olika rättsliga grunder, och de situationer i vilka de bolag som erhåller räntan befinner sig när det gäller uppbörden av skatten olika beroende på huruvida de bolag som erhåller räntan har hemvist i landet. Domstolen fann även att den skillnad i behandling som följer av lagstiftningen i fråga inte nödvändigtvis leder till någon fördel för de bolag som uppbär ränta och som har hemvist i landet dels eftersom de måste erlägga inkomstskatten för juridiska personer i förskott, dels eftersom den skattesats som tillämpas när förskottsskatten på utdelningar och räntor tas ut på ränta som betalats till ett bolag som saknar hemvist i landet är betydligt lägre än den skattesats som används när inkomstskatten för juridiska personer tas ut på ränteinkomster i bolag som har hemvist i landet. Under dessa förhållanden utgör inte nämnda skillnad i behandling någon inskränkning av etableringsfriheten eller av den fria rörligheten för kapital.

På området fri rörlighet för arbetstagare har domstolen uttalat sig angående erkännande av examensbevis som erhållits efter utbildning som tillhandahållits inom ramen för "avtal om erkännande av likvärdighet".

I mål C-274/05, *kommissionen mot Grekland* (dom av den 23 oktober 2008), hade kommissionen kritiserat Republiken Grekland för att denna medlemsstat inte erkände examensbevis som utfärdats av de behöriga myndigheterna i en annan medlemsstat avseende utbildningar som tillhandahållits i enlighet med ett avtal enligt vilket en utbildning som tillhandahålls av ett privat organ i Republiken Grekland erkänns som likvärdig av de nämnda myndigheterna och för att medlemsstaten i fråga gett rådet för erkännande av den yrkesmässiga likvärdigheten av examensbevis över högre utbildning behörighet att bedöma villkoren för utfärdande av examensbevis och karaktären av den läroanstalt i vilken den sökande genomfört sin utbildning. Med hänsyn till bestämmelserna i direktiv 89/48²², i dess lydelse enligt direktiv 2001/19²³, fann domstolen för det första att det framgår av artikel 1 a första stycket i nämnda direktiv att uttrycket "huvudsakligen ägt rum i gemenskapen" omfattar såväl utbildning som i sin helhet har genomförts i den medlemsstat som har utfärdat det ifrågavarande utbildnings- eller examensbeviset som utbildning som helt eller delvis har genomförts i en annan medlemsstat. För det andra konstaterade domstolen att den metod för erkännande som inrättades genom direktivet inte innebär ett automatiskt och ovillkorligt erkännande av berörda examensbevis eller yrkeskvalifikationer. Bland annat är det enligt artikel 4 i det direktivet uttryckligen tillåtet för medlemsstaterna att föreskriva kompenserande åtgärder. Domstolen fann dock att det är den som söker erkännande av ett examensbevis som har rätt att välja kompenserande åtgärd inte enbart med avseende på yrken för vilka det ställs krav på kunskap om nationell rätt, utan även på samtliga andra yrken som är föremål för specifika bestämmelser. För det tredje påpekade domstolen att det enligt artikel 8.1 i detta direktiv enbart ankommer på de behöriga myndigheter som utfärdar examensbevis att kontrollera huruvida villkoren för utfärdande av examensbevis är uppfyllda samt karaktären på den läroanstalt i vilken den sökande har genomfört sin utbildning, med hänsyn till de regler som är tillämpliga enligt deras nationella system för yrkesutbildning. Världmedlemsstaten kan däremot inte undersöka på vilka grunder sådana handlingar har utfärdats. Slutligen fann domstolen att världmedlemsstaten, enligt artikel 3 i direktivet, i den offentliga sektorn måste tillåta omplacering i en högre lönegrad för personer som anställdes på en lägre nivå än den de hade kunnat göra anspråk på om deras examensbevis hade erkänts av den behöriga myndigheten.

Domstolen har också utvecklat sin rättspraxis angående social trygghet för migrerande arbetstagare i två mål som rörde tolkningen av bestämmelserna i förordning nr 1408/71²⁴. Mål C-212/06, *Gouvernement de la Communauté française och Gouvernement wallon mot Gouvernement flamand* (dom av den 1 april 2008), rörde vårdförsäkringssystem som införts av den flamländska regeringen i den nederländskspråkiga regionen och i den tvåspråkiga huvudstadsregionen Bryssel. Enligt detta system ersätter en försäkringskassa, under vissa

²² Rådets direktiv 89/48/EEG av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier (EGT L 19, s. 16; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 192).

²³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/19/EG av den 14 maj 2001 om ändring av rådets direktiv 89/48/EEG och 92/51/EEG om den generella ordningen för erkännande av yrkeskvalifikationer och av rådets direktiv 77/452/EEG, 77/453/EEG, 78/686/EEG, 78/687/EEG, 78/1026/EEG, 78/1027/EEG, 80/154/EEG, 80/155/EEG, 85/384/EEG, 85/432/EEG, 85/433/EEG och 93/16/EEG om yrkena sjuksköterska med ansvar för allmän hälso- och sjukvård, tandläkare, veterinär, barnmorska, arkitekt, farmaceut och läkare (EGT L 206, s. 1).

²⁴ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen (EGT L 149, s. 2).

föresättningar, vissa utgifter som uppkommer till följd av ett hälsorelaterat omvårdnadsbehov upp till ett visst belopp. Anslutning till systemet var bara möjlig för personer bosatta i de två ovannämnda regionerna samt personer som arbetar inom nämnda regioners territorium och är bosatta i en annan medlemsstat än Belgien. Personer som arbetar i den nederländskspråkiga regionen eller i den tvåspråkiga huvudstadsregionen Bryssel, och som är bosatta inom det nationella territoriet men utanför dessa båda regioners respektive territorium, omfattas alltså inte av nämnda system. Efter att ha konstaterat att förmåner som utbetalas enligt ett sådant system som vårdförsäkringssystemet i fråga omfattas av det materiella tillämpningsområdet för förordning nr 1408/71, erinrade domstolen om att artiklarna 39 EG och 43 EG utgör hinder för varje nationell åtgärd som, även om den tillämpas utan diskriminering med avseende på nationalitet, kan göra det svårare eller mindre attraktivt för gemenskapsmedborgarna att utöva de grundläggande friheter som garanteras enligt fördraget. Artiklarna 39 EG och 43 EG ska därför tolkas så, att de utgör hinder för att en federerad enhet i en medlemsstat antar en sådan lagstiftning om vårdförsäkring där anslutningen till ett system för social trygghet och rätten till förmåner enligt nämnda system begränsas till att omfatta personer som antingen är bosatta inom det territorium där denna enhet är behörig eller som är yrkesverksamma inom detta territorium samtidigt som de är bosatta i en annan medlemsstat, i den mån en sådan begränsning påverkar medborgare i andra medlemsstater eller dem av den aktuella medlemsstatens egna medborgare som har utövat sin rätt till fri rörlighet inom Europeiska gemenskapen.

I artikel 13.2 a i förordning nr 1408/71, i dess lydelse enligt förordning nr 647/2005²⁵, föreskrivs att den som är anställd för arbete inom en medlemsstats territorium ska omfattas av denna medlemsstats lagstiftning, även om han är bosatt i en annan medlemsstat. I dom av den 20 maj 2008 i mål C-352/06, *Bosmann*, prövade domstolen situationen för en arbetstagare som nekats familjeförmåner från bosättningsstaten på grund av att hon hade återupptagit sin anställning i en annan medlemsstat. Domstolen betonade att artikel 13.2 a ska tolkas mot bakgrund av artikel 42 EG, vilken är avsedd att underlätta den fria rörligheten för arbetstagare och bland annat innebär att migrerande arbetstagare varken ska förlora rätten till sociala trygghetsförmåner eller drabbas av en minskning av förmånernas belopp till följd av att de har utnyttjat rätten till fri rörlighet enligt fördraget. Av detta drog domstolen slutsatsen att bosättningsstaten inte kan fråntas rätten att bevilja personer som är bosatta på dess territorium familjebidrag och att nämnda artikel inte utgör hinder för att en migrerande arbetande person, som omfattas av det sociala trygghetssystemet i den medlemsstat där vederbörande har anställning, uppbär familjeförmåner i bosättningsstaten med stöd av den sistnämnda statens nationella lagstiftning. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida omständigheterna i fallet är relevanta för att avgöra huruvida arbetstagaren uppfyller villkoren för att, med stöd av den nämnda medlemsstatens lagstiftning, beviljas dessa familjeförmåner.

²⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005 om ändring av rådets förordningar (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen och (EEG) nr 574/72 om tillämpningen av förordning (EEG) nr 1408/71 (EUT L 117, s. 1).

Transport

Fyra mål ska särskilt framhållas på transportområdet.

Vad gäller vägtransporter, angående chaufförer som nekats att få sina körkort erkända när dessa körkort beviljats i Tjeckien efter att deras tyska körkort dragits in på förvaltningsrättslig grund till följd av narkotika- eller alkoholkonsumtion, fann domstolen i dom av den 28 maj 2008 i de förenade målen C-329/06 och C-343/06, *Wiedemann och Funk*, att direktiv 91/439 om körkort²⁶ ska tolkas så, att det utgör hinder för att en medlemsstat, under sådana omständigheter som är aktuella i målen vid de nationella domstolarna, inom sitt territorium vägrar att erkänna den behörighet att framföra motordrivna fordon som följer med ett körkort som har utfärdats av en annan medlemsstat vid en senare tidpunkt då ingen spärrtid förelåg, och därmed giltigheten av nämnda körkort, till dess att innehavaren av detsamma har uppfyllt villkoren i den förstnämnda medlemsstaten för utfärdande av ett nytt körkort efter indragning av ett tidigare körkort, däribland att vederbörande har genomgått en prövning av sin lämplighet och att det därvid har kunnat fastställas att grunderna för indragningen inte längre föreligger. Direktivet utgör däremot inte hinder för att en medlemsstat, inom sitt territorium, vägrar att erkänna den behörighet att framföra motordrivna fordon som följer med ett körkort som har utfärdats av en annan medlemsstat vid ett senare tillfälle, när det på grundval av uppgifter på körkortet eller andra obestridliga uppgifter som härrör från den utfärdande medlemsstaten är klarlagt att innehavaren av körkortet, vilken fått ett tidigare körkort indraget i den förstnämnda medlemsstaten, vid utfärdandet av det nya körkortet inte hade permanent bosättning i den utfärdande medlemsstaten. Vidare utgör emellertid direktivet hinder för en medlemsstat att tillfälligt återkalla nämnda behörighet medan den andra medlemsstaten kontrollerar omständigheterna vid utfärdandet av körkortet.

Vad gäller lufttransporter fann domstolen i dom av den 10 juli 2008 i mål C-173/07, *Emirates Airlines* – som rörde en tvist mellan en passagerare och ett flygbolag som nekade denne ersättning efter att en flygning från Manila, Filippinerna, ställdes in – att en tur- och returresa inte kan anses utgöra en enda flygning vid tillämpningen av förordning nr 261/2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare²⁷. Följaktligen ska artikel 3.1 i nämnda förordning, där det föreskrivs att förordningen ska tillämpas för passagerare som reser från en flygplats belägen inom en medlemsstats territorium där – fördragets bestämmelser är tillämpliga – tolkas så att den inte är tillämplig på en situation med en tur- och returresa, där de passagerare som ursprungligen har avrest från en flygplats belägen inom en medlemsstats territorium där fördragets bestämmelser är tillämpliga, återvänder till denna flygplats med en flygning från en flygplats belägen i ett tredjeland. Den omständigheten att utflygningen och returflygningen omfattas av en enda bokning saknar betydelse för tolkningen av denna bestämmelse.

²⁶ Rådets direktiv 91/439/EEG av den 29 juli 1991 om körkort (EGT L 237, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 4, s. 22), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003 av den 29 september 2003 (EUT L 284, s. 1).

²⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, s. 1).

I dom av den 22 december 2008 i mål C-549/07, *Wallentin-Hermann*, som också gällde lufttransporter, hade domstolen att tolka artikel 5.3 i förordning nr 261/2004, som rör kompensation till passagerare när en flygning ställs in till följd av "extraordinära omständigheter". Domstolen fann att ett tekniskt problem med flygplanet som leder till att en flygning ställs in inte omfattas av begreppet "extraordinära omständigheter", utom om problemet uppkommit till följd av händelser som faller utanför det berörda lufttrafikföretagets normala verksamhet och som ligger utanför dess faktiska kontroll. Trots att ett tekniskt problem med ett flygplan kan anses vara en oförutsedd brist i flygsäkerheten, kan omständigheterna kring en sådan händelse ändå inte betecknas som "extraordinära", då det måste anses ingå i lufttrafikföretagets normala verksamhet att lösa ett tekniskt problem som har uppstått på grund av bristande underhåll av ett flygplan. Montrealkonventionen är inte avgörande för tolkningen av detta begrepp. Domstolen tillade att frekvensen av tekniska problem hos ett lufttrafikföretag inte i sig är ett sakförhållande som gör det möjligt att fastställa huruvida det föreligger "extraordinära omständigheter", i den mening som avses i artikel 5.3 i förordning nr 261/2004. Slutligen fann domstolen att den omständigheten att ett lufttrafikföretag har iakttagit samtliga lagstadgade minimikrav avseende underhåll av ett flygplan inte i sig räcker för att det ska anses styrkt att detta lufttrafikföretag har vidtagit "alla rimliga åtgärder" i den mening som avses i nämnda bestämmelse och således ska befrias från kompensationsskyldigheten enligt artiklarna 5.1 c och 7.1 i förordningen. Alla extraordinära omständigheter kan således inte medföra undantag från kompensationskyldigheten, utan endast sådana som inte skulle ha kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits. Det ankommer således på den som avser att åberopa sådana omständigheter att visa att det inte hade varit möjligt att undvika dessa omständigheter genom att vidta åtgärder anpassade efter den aktuella situationen, utan att behöva göra orimliga uppoffringar med hänsyn till företagets kapacitet.

Beträffande sjötransport slog domstolen fast i dom av den 3 juni 2008 i mål C-308/06, *The International Association of Independent Tanker Owners m.fl.*, att artikel 4 i direktiv 2005/35 om föroreningar förorsakade av fartyg²⁸, jämförd med artikel 8 i samma direktiv, som innebär en skyldighet för medlemsstaterna att föreskriva sanktioner för utsläpp från fartyg av förorenande ämnen "om de skett uppsåtligt eller genom vårdslöshet eller grov oaktsamhet", dock utan att dessa begrepp definieras, inte kränker den allmänna rättssäkerhetsprincipen i den del den innebär en skyldighet för medlemsstaterna att föreskriva sanktioner för utsläpp från fartyg av förorenande ämnen till följd av "grov oaktsamhet". Dessa olika begrepp, däribland begreppet "grov oaktsamhet", motsvarar dock kriterier för ådragande av ansvar, vilka ska kunna tillämpas på ett ospecificerat antal situationer som omöjligen kan förutses och inte på exakta handlanden som kan anges i detalj i en normativ rättsakt, och detta oavsett om det är fråga om gemenskapsrätt eller nationell rätt. Domstolen konstaterar vidare att dessa begrepp i alla delar har integrerats och tillämpas i medlemsstaternas respektive rättsordningar. Begreppet grov oaktsamhet i den mening som avses i nämnda artikel 4 måste under dessa förhållanden anses innefatta oavsiktligt handlande eller oavsiktlig underlåtenhet varigenom den ansvariga personen tydligt åsidosätter sin omsorgsplikt, vilken borde ha iakttagits och hade kunnat iakttas med hänsyn till personens egenskaper, kunskaper, skicklighet och personliga situation. Enligt artikel 249 EG gäller slutligen

²⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/35/EG av den 7 september 2005 om föroreningar förorsakade av fartyg och införandet av sanktioner för överträdelser (EUT L 255, s. 11).

att medlemsstaterna ska införliva direktiv 2005/35 i sina respektive rättsordningar. Själva definitionen av de överträdelser som avses i artikel 4 i detta direktiv och de sanktioner som är tillämpliga är alltså de som följer av de bestämmelser som medlemsstaterna utfärdar.

Konkurrensreglerna

Fyra domar är särskilt intressanta när det gäller konkurrensreglerna tillämpliga på företag.

Vad gäller begreppen företag och ekonomisk verksamhet, fann domstolen i dom av den 1 juli 2008 i mål C-49/07, *MOTOE*, att en juridisk person vars verksamhet består i att anordna sporttävlingar och i samband härmed ingå sponsrings-, reklam- och försäkringsavtal i syfte att utnyttja dessa tävlingar kommersiellt, vilket utgör en intäktskälla för denna person, ska anses vara ett företag i den mening som avses i gemenskapens konkurrensrätt. Det saknar därvid betydelse att den juridiska personen i fråga inte bedriver verksamhet i vinstsyfte och att den har befogenhet att godkänna ansökningar som ges in till de offentliga myndigheterna om tillstånd att anordna tävlingar. Det måste göras en distinktion mellan den juridiska personens deltagande i myndigheternas beslutsprocess och den ekonomiska verksamhet som den bedriver, såsom anordnandet och det kommersiella utnyttjandet av tävlingar. Domstolen erinrade också om att den omständigheten att en verksamhet har samband med sport inte innebär något hinder mot att tillämpa reglerna i fördraget. Slutligen slog domstolen i sin dom fast att artiklarna 82 EG och 86 EG utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka en juridisk person, som anordnar sporttävlingar och i samband därmed ingår sponsrings-, reklam- och försäkringsavtal, ges befogenhet att godkänna ansökningar om tillstånd att anordna sådana tävlingar, när denna befogenhet inte omgärdas av några begränsningar, några skyldigheter eller någon kontroll.

I dom av den 11 september 2008 i mål C-279/06, *CEPSA*, prövade domstolen villkoren för undantag för exklusiva inköpsavtal avseende petroleumprodukter (se även tidigare dom av den 14 december 2006 i mål C-217/05, *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio*, REG 2006, s. I-11987). Ett sådant kan omfattas av tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG när en bensinstationsinnehavare, i en icke obetydlig utsträckning, står en eller flera finansiella och affärsmässiga risker som är förenade med försäljningen av dessa produkter till tredje man och som innehåller klausuler som kan begränsa konkurrensen. För det fall bensinstationsinnehavaren inte står sådana risker, omfattas enbart de skyldigheter som denne har inom ramen för de förmedlingstjänster som denne erbjuder huvudmannen, såsom exklusivitetsklausuler och konkurrensklausuler, av tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att dessutom pröva huruvida det omtvistade avtalet medför att konkurrensen hindras, begränsas eller snedvrids i den mening som avses i artikel 81 EG. Vad gäller villkoren för undantag, slog domstolen fast att ett sådant avtal kan omfattas av ett gruppundantag enligt förordning nr 1984/83²⁹, om det uppfyller villkoret avseende den maximala varaktigheten på tio år och om leverantören beviljar bensinstationsinnehavaren, i utbyte mot det exklusiva inköpsåtagandet,

²⁹ Kommissionens förordning (EEG) nr 1984/83 av den 22 juni 1983 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av exklusiva inköpsavtal (EGT L 173, s. 5; svensk specialutgåva, område 17, volym 1, s. 52), i dess lydelse enligt kommissionens förordning (EG) nr 1582/97 av den 30 juli 1997 (EGT L 214, s. 27).

betydande kommersiella fördelar som medför en förbättring av distributionen, gör det lättare att inrätta och modernisera bensinstationen och sänker distributionskostnaderna. Domstolen preciserade också vilka bestämmelser som är tillämpliga på avtal ingångna under förordning nr 1984/83 och som fortfarande är giltiga efter att den förordningen upphörde att gälla. Vad vidare beträffar avtal som omfattas av förordning nr 2790/1999³⁰, är undantaget i artikel 2 inte tillämpligt på vertikala avtal som syftar till att begränsa köparens möjligheter att bestämma försäljningspriset. Domstolen konstaterade att det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva om detta tillstånd motsvarar en verklig möjlighet för återförsäljaren att sänka detta försäljningspris. Slutligen preciserade domstolen att den ogiltighet som förskrivs i artikel 81.2 EG påverkar ett avtal i dess helhet endast då de avtalsklausuler som är oförenliga med artikel 81.1 EG inte kan särskiljas från själva avtalet. I det motsatta fallet omfattas följderna av ogiltigheten med avseende på alla andra delar av avtalet inte av gemenskapsrätten.

Angående missbruk av dominerande ställning ska nämnas dom av den 16 september 2008 i de förenade målen C-468/06–C-478/06, Sot. *Lélos kai Sia*, som meddelades i efterföljden av dom av den 31 maj 2005 i mål C-53/03, *Syfait m.fl.* Domstolen fann där att den omständigheten att ett läkemedelsföretag som innehar en dominerande ställning på den nationella marknaden för vissa läkemedel vägrar att efterkomma "normala" beställningar från grossister, för att förhindra dem från att exportera de nämnda läkemedlen till andra medlemsstater, utgör ett missbruk av dominerande ställning. För att nå den slutsatsen prövade domstolen huruvida det i läkemedelssektorn förelåg särskilda förhållanden som kunde motivera att en leveransvägran inte utgjorde missbruk. Den fann inledningsvis att ett läkemedelsföretag med dominerande ställning inte kan grunda sig på att parallelexport av läkemedel från en medlemsstat där läkemedelspriserna är låga till andra medlemsstater, i vilka priserna är högre, är av endast minimalt värde för slutkonsumenterna. Denna export utgör en alternativ anskaffningskälla, vilket ofrånkomligen medför vissa fördelar för slutkonsumenterna. Domstolen konstaterade därefter att statlig reglering av läkemedelspriserna inte utesluter att leveransvägran kan utgöra missbruk av dominerande ställning. Den erinrade dock om att ett företag med en sådan ställning måste kunna vidta rimliga åtgärder som är proportionerliga i förhållande till behovet av att skydda sina affärsintressen. Bedömningen av huruvida en vägran av ett läkemedelsföretag att leverera till grossister som bedriver parallelexport utgör en rimlig åtgärd som är proportionerlig i förhållande till det hot som denna export innebär för företagets affärsintressen ska följaktligen ske med utgångspunkt i huruvida grossisternas beställningar är normala mot bakgrund av tidigare handelsförhållanden mellan företaget och de berörda grossisterna samt mot bakgrund av omfattningen av beställningarna i förhållande till behovet på marknaden i den berörda medlemsstaten. Domstolen påpekade att det ankommer på den hänskjutande domstolen att avgöra huruvida de nämnda beställningarna är "normala" med hänsyn till dessa två kriterier.

Slutligen ska domstolens dom av den 10 juli 2008 i mål C-413/06 P, *Bertelsmann och Sony Corporation of America mot Impala*, uppmärksammas. Domstolen upphävde där förstainstansrättens dom av den 13 juli 2006 i mål T-464/04, *Impala mot kommissionen* (REG 2006, s. II-2289), och klargjorde på en rad punkter beviskraven och domstolskontrollens räckvidd i samband med företagskoncentrationer. För det första konstaterade

³⁰ Kommissionens förordning (EG) nr 2790/1999 av den 22 december 1999 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden (EGT L 336, s. 21).

domstolen att det inte finns någon allmän presumtion för att en anmäld företagskoncentration är förenlig med den gemensamma marknaden och att det inte ställs olika beviskrav vid beslut om godkännande av en företagskoncentration å ena sidan och beslut om förbud mot en sådan koncentration å andra sidan. För det andra erinrade domstolen om att kommissionen i sitt beslut kan frångå de preliminära slutsatserna i meddelandet om invändningar. Förstainstansrätten kan således kontrollera huruvida de uppgifter som låg till grund för beslutet var riktiga, fullständiga och tillförlitliga mot bakgrund av meddelandet om invändningar, men den får inte behandla slutsatserna däri som fastställda. För det tredje kan de anmälade parterna inte kritiseras för att de åberopat omständigheter först i sina svar på meddelandet om invändningar, och det får inte ställas högre krav vad gäller bevisvärde än på den argumentation som framförts av tredje man eller på de uppgifter som de anmälade företagen lämnat. När kommissionen i sitt beslut granskar de argument som anförts som svar på meddelandet om invändningar, får den frångå de preliminära slutsatserna i detta meddelande, utan att behöva begära ytterligare upplysningar eller göra en kompletterande bedömning av marknaden. För det fjärde preciserade domstolen de kriterier som är tillämpliga i fråga om en kollektiv dominerande ställning som skapats genom tyst samordning och fann att bedömningen av dessa kriterier, inklusive insynen på den berörda marknaden, inte sker isolerat och abstrakt, utan med beaktande av en mekanism för en hypotetisk tyst samordning. Slutligen fann domstolen att ett beslut av kommissionen att godkänna en företagskoncentration kan ogiltigförklaras på grund av bristfällig motivering.

På området statligt stöd ska två domar uppmärksammas särskilt. Den ena rör begreppet statligt stöd, närmare bestämt villkoret att åtgärden är av selektiv karaktär, medan den andra behandlar problematiken med stöd som är olagliga men förenliga med den gemensamma marknaden.

I dom av den 11 september 2008 i de förenade målen C-428/06–C-434/06, *Unión General de Trabajadores de La Rioja*, fick domstolen frågan huruvida skattebestämmelser som har antagits av regionala myndigheter, vari föreskrivs dels en skattesats som är lägre än den allmänna skattesats som föreskrivs i den av spanska staten antagna lagstiftningen, dels vissa skatteavdrag som inte förekommer i den statliga skattelagstiftningen, ska anses utgöra statligt stöd som är oförenligt med den gemensamma marknaden av det enda skälet att de bara är tillämpliga inom dessa regioners territorium. Domstolen konstaterade att det ankommer på den hänskjutande domstolen, som är ensam behörig att dels fastställa vilka nationella bestämmelser som är tillämpliga och tolka dem, dels tillämpa gemenskapsrätten på de mål som anhängiggjorts vid den, att bedöma, i enlighet med dom av den 6 september 2006 i mål C-88/03, *Portugal mot kommissionen* (REG 2006, s. I-7115), huruvida de berörda regionala myndigheterna, i detta fall de historiska provinserna (Territorios Históricos) och den autonoma regionen Baskien åtnjuter en sådan autonomi i institutionellt, förfarandemässigt och ekonomiskt hänseende att de bestämmelser som antagits inom ramen för de befogenheter som de har tilldelats genom den spanska konstitutionen av år 1978 och andra bestämmelser i den spanska rättsordningen inte ska betraktas som selektiva i den mening som avses med begreppet statligt stöd i artikel 87.1 EG. Domstolen hade därmed anledning att precisera, i förhållande till den tidigare domen, att denna autonomi förutsätter att de regionala enheterna tar de politiska och ekonomiska konsekvenserna av ett beslut om skattesänkning. Så förhåller det sig inte när enheten inte ansvarar för budgeten, det vill säga när den inte förfogar över såväl inkomster som utgif-

ter. De ekonomiska konsekvenserna av sänkningen av den nationella skattesatsen får inte heller kompenseras genom stöd eller subventioner, oberoende av om de redovisas öppet eller framgår först efter en konkret undersökning av det finansiella flödet, från andra regioner eller från centralregeringen.

I domstolens dom av den 12 februari 2008 i mål C-199/06, *Centre d'exploitation du livre français* (REG 2008, s. I-469), slog domstolen fast att om den nationella domstolen är skyldig enligt gemenskapsrätten att förordna om effektiva åtgärder för att komma till rätta med verkan av att ett stöd är rättsstridigt, är denna domstol dock inte utom under exceptionella omständigheter skyldig att återkräva hela det rättsstridiga stödet. Artikel 88.3 sista meningen EG grundas nämligen på det bevarande ändamålet att säkerställa att ett oförenligt stöd aldrig ska verkställas. För att uppnå detta syfte skjuts genomförandet av ett stödprojekt upp till dess att tveksamheten avseende dess förenlighet har klarats ut genom kommissionens slutgiltiga beslut. När kommissionen fattar ett positivt beslut framgår det att syftet inte har motarbetats genom den förtida utbetalningen av stödet. Ur perspektivet för andra aktörer än dem som utgör stödmottagare leder emellertid stödets rättsstridighet i detta fall till dels att de utsätts för risken, som i slutändan inte realiserats, att ett oförenligt stöd verkställs, dels att de i förekommande fall i konkurrenshänseende får känna verkningarna av ett förenligt stöd tidigare än vad som annars skulle ha varit fallet. För stödmottagarens del kommer den otillbörliga fördelen att ha bestått dels i att han inte behöver erlägga den ränta som han skulle ha erlagt på det ifrågavarande beloppet avseende ett förenligt stöd om han hade tvingats låna detta belopp på marknaden i väntan på kommissionens beslut, dels i hans förbättrade konkurrenssituation gentemot andra aktörer på marknaden under den tid rättsstridigheten varar. Därför ska den nationella domstolen med tillämpning av gemenskapsrätten ålägga stödmottagaren att betala ränta för den period som stödet varit rättsstridigt. Domstolen påpekade också att den nationella domstolen inom ramen för sin nationella rätt dessutom i förekommande fall kan förordna om återkrav av det rättsstridiga stödet, utan att detta inverkar på medlemsstatens rätt att vid en senare tidpunkt ånyo verkställa stödet. Nämda domstol kan också nödgas bifalla en talan om ersättning för skada som orsakats av att stödet är rättsstridigt.

Domstolen angav vidare med anledning av denna dom att när gemenskapsdomstolarna ogiltigförklarar ett kommissionsbeslut om att stödåtgärder, vilka genomförts i strid med förbudet i artikel 88.3 sista meningen EG utan att invänta kommissionens slutliga beslut, är förenliga med den gemensamma marknaden, tillämpas presumtionen om lagenlighet för gemenskapens rättsakter och regeln om retroaktiv ogiltigförklaring i följd, efter varandra. Det stöd som verkställts efter det att kommissionen fattade sitt positiva beslut presumeras vara lagenligt till dess att gemenskapsdomstolen meddelar sin dom om ogiltigförklaring. Från datumet för sistnämnda dom anses därefter det ifrågavarande stödet, i enlighet med artikel 231 första stycket EG, inte ha förklarats vara förenligt genom det ogiltigförklarade beslutet, varför verkställandet av det måste anses vara rättsstridigt. Den regel som följer av artikel 231 första stycket EG sätter i detta fall retroaktivt stopp för tillämpningen av presumtionen om lagenlighet. Den skyldighet som följer av artikel 88.3 sista meningen EG att åtgärda verkningarna av att ett stöd är rättsstridigt sträcker sig, när det gäller beräkningen av de belopp som stödmottagaren ska erlägga, och förutsatt att det inte föreligger några exceptionella omständigheter, till att även omfatta den period som förflutit mellan ett beslut av kommissionen, i vilket den slår fast att detta stöd är förenligt med den gemensamma marknaden, och gemenskapsdomstolens ogiltigförklaring av detta beslut.

Beskattning

På mervärdesskatteområdet förtjänar domstolens dom av den 16 september 2008 i mål C-288/07, *Isle of Wight Council m.fl.*, att nämnas. I den domen preciserade domstolen räckvidden för flera av begreppen i artikel 4.5 andra stycket i rådets sjätte direktiv 77/388 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter³¹. Domstolen fann att den konkurrenssnedvridning av viss betydelse som befrielsen från skattskyldighet för offentligrättsliga organ som agerar i egenskap av offentliga myndigheter skulle leda till ska bedömas utifrån den aktuella verksamheten som sådan, och denna bedömning ska inte avse någon särskild lokal marknad. Domstolen preciserade också att uttrycket "skulle leda till", i den mening som avses i nämnda bestämmelse ska tolkas så att inte bara faktisk konkurrens utan även potentiell konkurrens beaktas, såtillvida som möjligheten för en privat aktör att träda in på den relevanta marknaden är verklig och inte endast hypotetisk. Vad gäller uttrycket "av viss betydelse" i den mening som avses i samma bestämmelse, ska det förstås så, att den faktiska eller potentiella konkurrenssnedvridningen ska vara mer än försumbar.

Tillnärmning av lagstiftning och enhetlig lagstiftning

Återigen har en särskilt rikhaltig rättspraxis utvecklats på detta område, där Europeiska unionen uppvisar en intensiv aktivitet. Först ska ett antal domar nämnas som kompletterar en redan omfattande rättspraxis på området offentlig upphandling.

I dom av den 16 december 2008 i mål C-213/07, *Michaniki*, avgjorde domstolen frågan huruvida medlemsstaterna har rätt att i sin nationella lagstiftning föreskriva ytterligare grunder för att utesluta en anbudsgivare utöver dem som anges i de relevanta gemenskapsdirektiven. Domstolen slog fast att artikel 24 första stycket i direktiv 93/37³² ska tolkas som en uttömmande förteckning över de objektiva grunder baserade på yrkesmässiga förtjänster som kan motivera att en entreprenör utesluts från att delta i en offentlig upphandling av byggentreprenader. Detta direktiv utgör dock inte hinder mot att en medlemsstat föreskriver andra bestämmelser om uteslutande, vilka syftar till att säkerställa att principerna om likabehandling av anbudsgivare och om öppenhet iakttas, förutsatt att dessa bestämmelser inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. Då varje medlemsstat har ett visst utrymme för skönsmässig bedömning, följer av detta att gemenskapsrätten inte utgör hinder för att det införs nationella bestämmelser som syftar till att undanröja risken för att handlingsmönster som kan hota öppenheten och snedvrider konkurrensen uppstår vid förfarandena vid offentlig upphandling av byggentreprenader på grund av att det bland anbudsgivarna finns en entreprenör som är verksam inom mediesektorn eller har kopplingar till någon inom den sektorn, och till att därigenom förebygga eller bekämpa bedrägerier och korruption. En nationell bestämmelse som den i

³¹ Rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter – Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (EGT L 145, s. 1; svensk specialutgåva, område 9, volym 1, s. 28).

³² Rådets direktiv 93/37/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggentreprenader (EGT L 199, s. 54).

målet vid den hänskjutande domstolen, som uppställer en generell oförenlighet mellan sektorn för offentliga byggentreprenader och mediesektorn, får emellertid till resultat att företagare som utför offentliga byggentreprenader utesluts från offentliga upphandlingar om de samtidigt är involverade i mediesektorn såsom ägare, huvudaktieägare, delägare eller personer i ledande ställning, utan att de ges någon möjlighet att visa att det i deras fall inte föreligger någon faktisk risk av sådant slag. Eftersom en hel kategori av företagare som utför offentliga byggentreprenader utesluts på grundval av denna icke motbevisbara presumtion, går en sådan bestämmelse således utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de uppgivna målen.

I dom av den 13 november 2008 i mål C-324/07, *Coditel Brabant*, slog domstolen fast att artiklarna 43 EG och 49 EG, principerna om likabehandling och förbud mot diskriminering på grund av nationalitet och den därav följande skyldigheten att lämna insyn inte utgör hinder för en offentlig myndighet att, utan att använda sig av ett anbudsförfarande, tilldela en koncession för offentliga tjänster till en kooperativ mellankommunal sammanslutning vars samtliga medlemmar är offentliga myndigheter, om dessa offentliga myndigheter utövar en kontroll över den kooperativa sammanslutningen som motsvarar deras kontroll över sin egen förvaltning, och nämnda sammanslutning utövar huvuddelen av sin verksamhet tillsammans med dessa offentliga myndigheter. Det måste finnas en möjlighet att utöva ett bestämmande inflytande i fråga om såväl de strategiska målen för den enhet som tilldelats kontraktet som dess viktiga beslut. Av detta följer att när beslut om verksamheten avseende en kooperativ mellankommunal sammanslutning som endast ägs av offentliga myndigheter fattas av stadgeenliga organ som består av representanter för de anslutna offentliga myndigheterna, kan den kontroll som utövas anses möjliggöra för de sistnämnda att utöva en kontroll över den kooperativa sammanslutningen motsvarande deras kontroll över sin egen förvaltning.

I det fall en offentlig myndighet ansluter sig till en kooperativ mellankommunal sammanslutning vars samtliga medlemmar är offentliga myndigheter, i syfte att överlåta tillhandahållandet av en offentlig tjänst till sammanslutningen, kan den kontroll som de myndigheter som är anslutna till sammanslutningen utövar över denna, för att anses motsvara den kontroll som myndigheterna utövar över sin egen förvaltning, utövas gemensamt av dessa myndigheter genom, i förekommande fall, majoritetsbeslut. Den koncessionsgivande myndighetens kontroll ska enligt rättspraxis motsvara den som myndigheten utövar över sin egen förvaltning, men det krävs inte att den i alla aspekter ska vara identisk med denna. Det är viktigt att kontrollen som utövas över koncessionsinnehavaren är effektiv, men det är inte nödvändigt att den är individuell. I det fall att flera offentliga myndigheter innehar andelar i en koncessionsinnehavare som de ger i uppdrag att tillhandahålla en offentlig tjänst, kan den kontroll som dessa offentliga myndigheter utövar över koncessionsinnehavaren således utövas gemensamt av dessa sistnämnda myndigheter. Vad gäller ett kollegialt organ saknar det betydelse vilket beslutsförfarande, exempelvis majoritetsbeslut, som används.

I dom av den 21 februari 2008 i mål C-412/04, *kommissionen mot Italien*, slog domstolen fast att en medlemsstat som låter blandade kontrakt avseende arbeten, varor och tjänster, liksom kontrakt avseende varor eller tjänster som inbegriper accessoriska arbeten, om dessa arbeten överstiger 50 procent av det berörda kontraktets totala värde, omfattas av de nationella bestämmelserna om offentliga upphandlingskontrakt för bygg- och anlägg-

ningsarbeten har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktiven 92/50³³, 93/36³⁴ och 93/37³⁵. Det är det huvudsakliga föremålet för ett kontrakt som avgör vilket gemenskapsdirektiv om offentlig upphandling som i princip är tillämpligt, när kontraktet innehåller såväl delar som rör offentliga byggentreprenadkontrakt, som delar som rör andra slags offentliga kontrakt. Detta fastställande ska ske med beaktande av de huvudprestationer som överväger och som, som sådana, är karaktäristiska för detta kontrakt i motsats till dem som endast är av accessorisk eller kompletterande karaktär och som är obligatoriska på grund av kontraktets själva ändamål. I detta avseende är de olika prestationernas respektive värde endast ett kriterium av flera som ska beaktas vid fastställandet. Då ett avtal mellan en enskild som äger mark som ska avstyckas och de kommunala myndigheterna uppfyller villkoren för definitionen av begreppet "offentliga upphandlingskontrakt för bygg- och anläggningsarbeten" i den mening som avses i artikel 1 a i direktiv 93/37, kan det beräknade värde som i princip ska beaktas för att kontrollera huruvida det tröskelvärde som föreskrivs i detta direktiv är uppnått, och följaktligen huruvida upphandlingen av kontrakten ska följa bestämmelserna om offentliggörande som uppställs i direktivet, endast utgöras av de olika arbetenas och åtgärdernas totala värde, som erhålls genom att de olika delarnas värden läggs ihop. De enda tillåtna undantagen från tillämpningen av direktiven 92/50 och 93/38³⁶ är de undantag som uttömmande och uttryckligen anges i dessa.

I dom av den 8 april 2008 i mål C-337/05, *kommissionen mot Italien*, ställdes frågan huruvida en medlemsstat kunde direkt tilldela kontrakt för inköp av helikoptrar för att tillgodose behov hos flera militära förband och civila kårer, utan att iaktta de förfaranden som föreskrivs i direktiv 93/36³⁷. Domstolen konstaterade inledningsvis att en sådan praxis inte är befogad på grund av att en "intern" relation föreligger genom att ett privat företag ingår som delägare, om än i minoritetsställning, i det bolag som tillverkar de ovannämnda helikoptrarna, vilket även till viss del ägs av den upphandlande myndigheten, varför denna inte kan utöva en sådan kontroll över bolaget som motsvarar den som den utövar över sin egen förvaltning.

Vad i övrigt avser berättigade krav av nationellt intresse enligt artikel 296 EG och artikel 2.1 b i direktiv 93/36, med hänsyn till att helikoptrarna är varor med dubbelt användningsområde, erinrade domstolen om att varje medlemsstat enligt artikel 296.1 b EG får vidta åtgärder som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel. Sådana åtgärder får emellertid inte försämra konkurrensvillkoren på den gemensamma marknaden vad gäller varor som inte är avsedda speciellt för militära ändamål. Inköp av sådan utrustning vars användning för militära ändamål är osäker ska därför med nödvändighet följa reglerna om of-

³³ Rådets direktiv 92/50/EEG av den 18 juni 1992 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av tjänster (EGT L 209, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 139).

³⁴ Rådets direktiv 93/36/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av förfarandet vid offentlig upphandling av varor (EGT L 199, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 4, s. 126).

³⁵ Rådets direktiv 93/37/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av förfarandena vid tilldelning av offentliga upphandlingskontrakt för bygg- och anläggningsarbeten (EGT L 199, s. 54).

³⁶ Rådets direktiv 93/38/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av upphandlingsförfarandet för enheter som har verksamhet inom vatten-, energi-, transport- och telekommunikationssektorerna (EGT L 199, s. 84; svensk specialutgåva, område 6, volym 4, s. 177).

³⁷ Se fotnot 35.

fentlig upphandling. Leverans av helikoptrar till militära förband för civilt bruk ska följa samma regler. En skyldighet att iaktta sekretess kan inte utgöra hinder för att tillämpas dessa bestämmelser. Ett förhandlat förfarande betraktas som ett undantag och kan tillämpas endast i särskilda fall. För att direktiv 93/36 inte ska berövas sin ändamålsenliga verkan ska det tolkas strikt. Medlemsstaterna får således inte föreskriva att det förhandlade förfarandet får användas i andra fall än dem som anges i nämnda direktiv eller förena de fall som uttryckligen anges i detta direktiv med nya villkor som gör det lättare att få tillgång till nämnda förfarande. Det är dessutom den som avser att åberopa ett undantag som har bevisbördan för att de särskilda omständigheter verkligen föreligger som motiverar undantag.

Vidare ska nämnas en, om uttrycket tillåts, kompott av andra domar av särskilt intresse.

I dom av den 16 oktober 2008 i mål C-452/06, *Synthon*, tolkade domstolen artikel 28 i direktiv 2001/83³⁸ och fann att denna bestämmelse utgör hinder för att en medlemsstat avslår en ansökan om ömsesidigt erkännande av ett godkännande för försäljning av ett humanläkemedel som en annan medlemsstat har meddelat genom det förenklade förfarande som föreskrivs i artikel 10.1 a iii i detta direktiv, med den motiveringen att det ifrågavarande läkemedlet inte överensstämmer i allt väsentligt med referensläkemedlet. Att en risk för människors hälsa föreligger utgör det enda skäl som en medlemsstat har rätt att åberopa för att invända mot ett erkännande av ett godkännande för försäljning som en annan medlemsstat har meddelat. Den medlemsstat som vill göra gällande ett sådant skäl är dessutom skyldig att följa ett särskilt föreskrivet förfarande avseende underrättelse, samråd och skiljeförfarande. Domstolen tillade att i det fall en medlemsstat inte står inför några normativa val och förfogar över ett i hög grad begränsat, eller till och med obefintligt, utrymme för skönsmässig bedömning, kan redan åsidosättandet av gemenskapsrätten i sig vara tillräckligt för att fastställa att det föreligger en tillräckligt klar överträdelse. En medlemsstat har följaktligen enligt artikel 28 i direktivet ett mycket begränsat utrymme för skönsmässig bedömning beträffande de skäl som ger denna medlemsstat rätt att inte erkänna det ifrågavarande godkännandet för försäljning. Att en medlemsstat inte erkänner detta godkännande med motiveringen att det ifrågavarande läkemedlet inte överensstämmer i allt väsentligt med referensläkemedlet eller att det tillhör en läkemedelskategori som enligt allmän praxis i den ifrågavarande medlemsstaten inte kan anses överensstämma i allt väsentligt med referensläkemedlet, utgör en tillräckligt klar överträdelse av gemenskapsrätten, som kan leda till att denna medlemsstat ådrar sig skadeståndsansvar.

I dom av den 17 juli 2008 i de förenade målen C-152/07–C-154/07, *Arcor*, angående telekommunikationssektorn, slog domstolen fast att artikel 12.7 i direktiv 97/33³⁹ och artikel 4c i direktiv 90/388⁴⁰ ska tolkas på så sätt att en nationell regleringsmyndighet inte får för-

³⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel (EGT L 311, s. 67).

³⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 97/33/EG av den 30 juni 1997 om samtrafik inom telekommunikation i syfte att säkerställa samhällsomfattande tjänster och samverkan genom tillämpning av principerna om tillhandahållande av öppna nät (EGT L 199, s. 32), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 98/61/EG (EGT L 268, s. 37).

⁴⁰ Kommissionens direktiv 90/388/EEG av den 28 juni 1990 om konkurrens på marknaderna för teletjänster (EGT L 192, s. 10; svensk specialutgåva, område 13, volym 19, s. 221), i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 96/19/EG av den 13 mars 1996 (EGT L 74, s. 13).

plikta en operatör av ett nät som är sammankopplat med ett allmänt tillgängligt telenät att utöver en samtrafikavgift erlägga en anslutningsavgift till den marknadsdominerande accessnätoperatören som kompensation för det underskott som uppkommit för sistnämnda operatör till följd av tillhandahållandet av accessnätet. Enligt artikel 12.7 i direktiv 97/33 får en nationell regleringsmyndighet inte bevilja tillstånd för en anslutningsavgift som inte har bestämts i förhållande till kostnaderna, eftersom den har samma egenskaper som en samtrafikavgift och tas ut utöver en sådan avgift. Följden av en sådan avgift blir att den marknadsdominerande accessnätoperatören skyddas genom att kunderna till de andra nätoperatörerna som denna är sammankopplad med får finansiera dess underskott. En sådan finansiering som inte sker inom ramen för en finansiering av skyldigheterna att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster strider mot principen om fri konkurrens. Dessa bestämmelser har direkt effekt och kan åberopas direkt av enskilda vid nationell domstol för att angripa ett beslut från den nationella regleringsmyndigheten.

I dom av den 21 februari 2008 i mål C-426/05, *Tele2 Telecommunication* (REG 2008, s. I-685), om nät och tjänster för elektroniska kommunikationer enligt direktiv 2002/21/EG⁴¹ uttalade sig domstolen om begreppet användare eller företag "som berörs" i den mening som avses i artiklarna 4.1 och 16.3 i nämnda direktiv⁴² respektive artikel 16.3 i direktivet⁴³. Detta begrepp ska tolkas så att det inte bara kan avse ett företag med (tidigare) betydande inflytande på den relevanta marknaden som är föremål för ett beslut som den nationella regleringsmyndigheten har fattat i ett förfarande för marknadsanalys och som detta beslut riktar sig till, utan även kan avse användare och företag som konkurrerar med förstnämnda företag och som beslutet inte riktar sig till men vars rättigheter påverkas negativt av beslutet. Inom ramen för ett sådant förfarande strider en bestämmelse i nationell rätt som innebär att endast företag med (tidigare) betydande inflytande på den relevanta marknaden kan vara parter i förfarandet, varvid det rör sig om företag beträffande vilka specifika regleringsskyldigheter åläggs, ändras eller upphävs, i princip inte mot artikel 4 i ramdirektivet. Det ankommer emellertid på den nationella domstolen att försäkra sig om att den nationella processrätten säkerställer skyddet för de rättigheter som dessa användare och konkurrentföretag har enligt gemenskapsrätten, på ett sätt som inte är mindre förmånligt än vad som gäller för liknande rättigheter enligt nationell rätt och inte inverkar menligt på effektiviteten hos det rättsliga skydd som dessa användare och företag garanteras enligt artikel 4 i nämnda direktiv.

I dom av den 9 oktober 2008 i mål C-239/07, *Sabatauskas m.fl.*, rörande den inre marknaden för el, fann domstolen att artikel 20 i direktiv 2003/54⁴⁴ ska tolkas så, att den reglerar medlemsstaternas skyldigheter endast vad gäller tillträdet för och inte anslutningen av tredje part till systemen för överföring och distribution av el. Den innehåller inte någon

⁴¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv) (EGT L 108, s. 33).

⁴² Vilket gervarje användare eller företag som tillhandahåller nät och/eller tjänster för elektronisk kommunikation rätt att väcka talan mot ett beslut fattat av den nationella regleringsmyndighet som berör det.

⁴³ Som ger sistnämnda part rätt att inom skälig tid underrättas om ett beslut som innebär att sektorspecifika regleringsskyldigheter upphävs.

⁴⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG - Uttalanden om verksamheter som rör nedläggning och avfallshantering (EUT L 176, s. 37).

föreskrift om att den ordning för tillträde till systemen som medlemsstaterna är skyldiga att inrätta ska ge berättigade kunder möjlighet att efter eget önskemål välja vilken typ av system de önskar ansluta sig till. Nämda artikel 20 utgör inte hinder för en nationell bestämmelse som föreskriver att en berättigad kunds utrustning får anslutas till ett överföringssystem endast i de fall då den systemansvarige för ett distributionssystem till följd av etablerade tekniska krav eller driftskrav nekar den berättigade kunden att ansluta sin utrustning till systemet och denna befinner sig inom det geografiska område som anges i den systemansvariges licens. Det ankommer emellertid på den nationella domstolen att kontrollera att genomförande och tillämpning av denna ordning sker enligt objektiva kriterier som inte är diskriminerande mellan systemanvändarna.

Angående skydd för personuppgifter ska framhållas dom av den 16 december 2008 i mål C-524/06, *Huber*, som rörde det tyska systemet för behandling av personuppgifter avseende unionsmedborgare som är inte är tyska medborgare, där behandling och bevarande av uppgifter om dessa utländska medborgare lagrades i ett särskilt register med mer omfattande information än den om tyska medborgare i de kommunala registren. Domstolen fick frågan huruvida ett sådant system är förenligt med artikel 7 e i direktiv 95/46 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter⁴⁵ och konstaterade att ett sådant system, vars syfte är att utgöra stöd för nationella myndigheter som ansvarar för tillämpningen av bestämmelserna om uppehållsrätt endast uppfyller kravet på nödvändighet i nämnda artikel, tolkad i enlighet med förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet, om det uteslutande innehåller uppgifter som är nödvändiga för att nämnda myndigheter ska kunna tillämpa dessa bestämmelser, och om dess centraliserade karaktär medger en mer effektiv tillämpning av bestämmelserna om uppehållsrätt med avseende på unionsmedborgare som inte är medborgare i den berörda medlemsstaten. Det ankommer på den nationella domstolen att kontrollera dessa omständigheter. Lagring och behandling av personuppgifter avseende identifierade personer i ett sådant register för statistiska ändamål kan under inga omständigheter anses vara nödvändig i den mening som avses i artikel 7 e i direktiv 95/46. Domstolen fann vidare att artikel 12 första stycket EG utgör hinder för att en medlemsstat i syfte att bekämpa kriminalitet inför ett sådant system för behandling av personuppgifter avseende unionsmedborgare som inte är medborgare i den medlemsstaten, då situationen för medborgare i en medlemsstat, vad gäller syftet att bekämpa kriminalitet, inte skiljer sig från den för unionsmedborgare som inte är medborgare i medlemsstaten men som uppehåller sig på dess territorium.

I dom av den 29 januari 2008 i mål C-275/06, *Promusicae* (REG 2008, s. I-271), fann domstolen att gemenskapsrätten inte innebär att medlemsstaterna är skyldiga att lämna ut personuppgifter i ett tvistemål, i syfte att skapa ett effektivt skydd för upphovsrätten. I ett fall där en ideell förening vars medlemmar är producenter och utgivare av musikinspelningar och ljud- och bildupptagningar yrkar att ett bolag som tillhandahåller Internetabonnemang ska föreläggas att förete uppgifter om identitet och hemvist för vissa personer som detta bolag förser med Internetuppkoppling, så att föreningen kan väcka talan i tvistemål rörande upphovsrättsbrott mot dessa personer, medför varken direktiven om informa-

⁴⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, s. 31).

tionssamhället och skyddet för immateriella rättigheter, särskilt upphovsrätten⁴⁶ eller direktiven om skydd för personuppgifter⁴⁷ att medlemsstaterna måste föreskriva en skyldighet att lämna ut personuppgifter i ett tvistemål, i syfte att skapa ett effektivt skydd för upphovsrätten. Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPs-avtalet) innehåller inga bestämmelser som fordrar att de ovannämnda direktiven tolkas på ett sätt som medför en sådan skyldighet för medlemsstaterna. Domstolen betonade emellertid att gemenskapsrätten innebär ett krav på att medlemsstaterna, när de införlivar dessa direktiv med nationell rätt, ska utgå ifrån en tolkning av direktiven som gör det möjligt att uppnå en korrekt balans mellan de olika grundläggande rättigheter som åtnjuter skydd enligt gemenskapens rättsordning. Vid genomförandet av införlivandeåtgärderna beträffande dessa direktiv, ankommer det på medlemsstaternas myndigheter och domstolar att inte bara tolka sin nationella rätt på ett sätt som står i överensstämmelse med dessa direktiv utan även att se till att de inte grundar sig på en tolkning av dem som skulle stå i strid med dessa grundläggande rättigheter eller med andra allmänna principer för gemenskapsrätten, såsom proportionalitetsprincipen.

Två mål har föranlett domstolen att pröva direktiv 2000/35 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner⁴⁸.

I dom av den 3 april 2008 i mål C-306/06, 01051 *Telecom*, som rörde en tvist om betalning av dröjsmålsräntor, som krävts på grund av påstått sen betalning av fakturor, slog domstolen fast att artikel 3.1 c ii i nämnda direktiv ska tolkas så, att det enligt denna bestämmelse, för att en betalning som sker via banköverföring ska medföra att rätt till uttag av dröjsmålsränta avvärjs eller bringas att upphöra, krävs att det förfallna beloppet krediteras borgenärens konto i tid.

I dom av den 11 september 2008 i mål C-265/07, *Caffaro*, fann domstolen att nämnda direktiv ska tolkas så, att det inte utgör ett hinder för en nationell bestämmelse enligt vilken den borgenär som innehar en exekutionstitel avseende en obestridd fordran som en offentlig myndighet är skyldig att betala som ersättning för en handelstransaktion inte kan inleda ett exekutivt förfarande gentemot ovannämnda myndighet före utgången av en tidsfrist på 120 dagar från den dag exekutionstiteln delgavs denna myndighet. Vad beträffar förfaranden för indrivning av obestridda fordringar är det nämligen endast den tidsfrist inom vilken en exekutionstitel ska erhållas som harmoniseras genom detta direktiv, men inte själva exekutionsförfarandet, som även fortsättningsvis regleras av medlemsstaternas nationella lagstiftning.

⁴⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (EGT L 178, s. 1), Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, s. 10) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (EUT L 157, s. 45).

⁴⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, s. 31) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (EGT L 201, s. 37).

⁴⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/35/EG av den 29 juni 2000 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EGT L 200, s. 35).

Även vad gäller konsumentskydd ska två mål framhållas.

I dom av den 10 april 2008 i mål C-412/06, *Hamilton*, angav domstolen att direktiv 85/577 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler⁴⁹ ska tolkas så, att den nationella lagstiftaren kan föreskriva att den hävningsrätt som införts genom artikel 5.1 i direktivet, enligt vilken konsumenten ska ha rätt att avsäga sig rättsverknin-garna av sitt åtagande genom att skicka ett meddelande inom minst sju dagar från det han mottagit information från näringsidkaren om denna hävningsrätt, kan utövas senast en månad efter det att avtalsparterna helt har fullgjort sina förpliktelser enligt ett kreditavtal med lång löptid, när konsumenten har erhållit felaktig information avseende de närmare bestämmelserna om utövandet av hävningsrätten.

I dom av den 17 april 2008 i mål C-404/06, *Quelle*, vände sig Bundesgerichtshof till domsto-len angående en tvist mellan en konsumentorganisation och företaget Quelle, som hade begärt och erhållit betalning från en konsument för användning av en felaktig vara, som ersatts med en ny vara, i enlighet med tysk lagstiftning. Domstolen fann att direktiv 1999/44 om konsumentvaror⁵⁰ utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken säljaren, för det fall att denne sålt en icke avtalsenlig konsumentvara, kan kräva att konsumenten ska betala värdeersättning för användningen av den icke avtalsenliga varan till dess att denna vara byts ut mot en ny vara. Skyldigheten för säljaren att utan kostnad återställa en vara till avtalsenligt skick avser att skydda konsumenten mot risken att åsamkas kostnader, vilken kan föranleda att konsumenten väljer att inte göra gällande sina rättigheter. Detta återstäl-lande till avtalsenligt skick utan kostnad är även förenligt med syftet med direktivet, som är att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå. Om säljaren, till skillnad från konsumenten som redan har betalat för varan, inte på ett korrekt sätt fullgör den skyldighet som följer av avtalet, genom att leverera en icke avtalsenlig vara, ska denne ta konsekvenserna av det bristande fullgörandet av avtalet. Säljarens ekonomiska intressen skyddas för övrigt dels genom preskriptionsfristen på två år, dels genom att denne har möjlighet att underlåta att inte byta ut varan om denna påföljd visar sig vara oproportionell, av det skälet att den åsamkar säljaren orimliga kostnader.

Varumärken

I rättspraxis om varumärken ska två mål särskilt uppmärksammas. De rör rätten enligt artiklarna 5.1 b och 6.1 b i direktiv 89/104⁵¹ för innehavaren av ett varumärke att förhindra användning av ett kännetecken som liknar dennes varumärke.

I mål C-533/06, *O2 Holdings och O2 (UK)* (dom av den 12 juni 2006), använde O2, inneha-vare av två brittiska figurmärken som båda består av en stillbild föreställande bubblor,

⁴⁹ Rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, s. 31; svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 83).

⁵⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, s. 12).

⁵¹ Rådets första direktiv 89/104/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmningen av medlemsstaternas varumärkeslagar (EGT L 40, s. 1; svensk specialutgåva, område 13, volym 17, s. 178).

denna bild, både som stillbild och i rörlig form, för att marknadsföra sina tjänster. I en reklamfilm på TV, i vilken priset på de egna tjänsterna jämfördes med O2:s tjänster, använde Hutchison 3G bilder med rörliga svartvita bubblor. O2 väckte intrångstalan, som ogillades i första instans (High Court). Court of Appeal frågade om innehavaren av ett varumärke har rätt att förhindra att ett kännetecken som är identiskt med eller liknar nämnda varumärke används i jämförande reklam. Domstolen erinrade först om kraven i direktiv 84/450⁵², i dess lydelse enligt direktiv 97/55⁵³, för att jämförande reklam ska anses vara tillåten, enligt vilka en varumärkesinnehavare kan förhindra sådan användning, och konstaterade att artikel 5.1 b i direktiv 89/104 ska tolkas så, att innehavaren av ett registrerat varumärke inte har rätt att förhindra tredje man att i jämförande reklam använda ett kännetecken som liknar detta varumärke för varor eller tjänster som är identiska med eller av liknande slag som de varor eller tjänster för vilka nämnda varumärke är registrerat, när denna användning inte medför någon risk för förväxling hos allmänheten. Detta gäller oberoende av om nämnda jämförande reklam uppfyller eller inte uppfyller samtliga krav för att sådan reklam ska anses vara tillåten.

I mål C-102/07, *adidas och adidas Benelux* (dom av den 10 april 2008), motsatte sig adidas AG, innehavare av figurmärken bestående av tre vertikala och parallella lika breda ränder som löper längs med sidorna på sport- och fritidsskador och har en färg som kontrasterar mot plaggets grundfärg, att bolagen Marca Mode, C&A, H&M och Vendex använder ett liknande kännetecken bestående av två ränder. Bolagen åberopade frihållningsbehovet för dessa ränder för att kunna använda dem utan adidas tillstånd. Efter hänskjutande från Hoge Raad der Nederlanden fann EG-domstolen att frihållningsbehovet inte i något fall på egen hand kan utgöra en begränsning av varumärkets rättsverkan utöver de begränsningar som uttryckligen föreskrivs i artikel 6.1 b i direktiv 89/104. En varumärkesinnehavare kan dock inte förhindra tredje man att på ett tillbörligt sätt använda beskrivande uppgifter. För att tredje man ska kunna åberopa de begränsningar av ett varumärkes rättsverkan som följer av nämnda direktiv om varumärken och i detta sammanhang åberopa frihållningsbehovet, måste den uppgift som används avse en av egenskaperna hos produkten.

Socialpolitik

Inom rättspraxis på socialpolitikens område ska framhållas ett antal mål om genomförandet av principen om likabehandling och om bestämmelserna om skydd för arbetstagare liksom ett mål som är särskilt intressant vad gäller dess institutionella aspekter.

Domstolen har för det första fördjupat sin rättspraxis angående tolkningen av direktiv 2000/78/EG⁵⁴ om likabehandling vid anställning och arbete inom ramen för två tolkningsfrågor. I dom av den 17 juli 2008 i mål C-303/06, *Coleman*, konstaterade domstolen

⁵² Rådets direktiv 84/450/EEG av den 10 september 1984 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om vilseledande reklam (EGT L 250, s. 17; svensk specialutgåva, område 15, volym 4, s. 211).

⁵³ Europaparlamentets och rådets direktiv 97/55/EG av den 6 oktober 1997 om ändring av direktiv 84/450/EEG om vilseledande reklam så att detta omfattar jämförande reklam (EGT L 290, s. 18).

⁵⁴ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling (EGT L 303, s. 16).

att tillämpligheten av principen om likabehandling i direktivet inte är beroende av att det är fråga om en bestämd personkategori utan av att det är fråga om en sådan grund som anges i artikel 1 i direktivet och att förbudet mot direkt diskriminering således inte är begränsat till personer som själva har ett funktionshinder. Om en arbetsgivare behandlar en anställd som inte själv har ett funktionshinder mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation och det är styrkt att den anställda behandlats ogynnsamt på grund av att denne har ett barn med funktionshinder, som han eller hon själv ger den huvudsakliga delen av den vård som barnet behöver, strider denna behandling mot förbudet mot direkt diskriminering i artikel 2 i direktivet. Varje annan tolkning skulle kunna medföra att direktivet förlorar en stor del av sin ändamålsenliga verkan och att det skydd försvagas som ska säkerställas genom direktivet. Samma resonemang gäller för trakasserier, som anses vara diskriminering i den mening som avses i direktivet. Förbudet mot trakasserier är därför inte begränsat till personer som själva har ett funktionshinder, utan omfattar även en person som är föremål för ett oönskat beteende som utgör trakasserier som har samband med ett funktionshinder hos dennes barn.

I dom av den 1 april 2008 i mål C-267/06, *Maruko*, fann domstolen att en efterlevandeförmån omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2000/78 när förmånen utbetalas enligt ett yrkesbaserat försäkringssystem som administreras av en pensionskassa som avser en viss yrkesgrupp. En sådan förmån ska betraktas som lön i den mening som avses i artikel 141 EG, bland annat eftersom den utbetalas på grund av den avlidna personens anställningsförhållande. Vidare utgör artiklarna 1 och 2 i nämnda direktiv hinder för bestämmelser enligt vilka en registrerad partner efter den andre partners död inte har rätt till en efterlevandepension motsvarande den som beviljas äkta makar, trots att registrerat partnerskap, enligt nationell rätt, innebär att personer av samma kön hamnar i en situation som är jämförbar med den som makar befinner sig i med avseende på nämnda efterlevandeförmån. Att neka en registrerad partner efterlevandepension är enligt domstolen direkt diskriminering på grund av sexuell läggning. Det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida en efterlevande partner befinner sig i en situation som är jämförbar med den som en make eller maka, som har rätt till efterlevandeförmåner enligt det yrkesbaserade försäkringssystem som den aktuella kassan administrerar, befinner sig i.

Domstolen har också utökat sin rättspraxis rörande gravida kvinnor och likabehandling av kvinnor och män genom dom av den 26 februari 2008 i mål C-506/06, *Mayr* (REG 2008, s. I-1017), angående en kvinna som genomgått en provrörsbefruktningsbehandling. I domen preciseras att direktiv 92/85/EEG⁵⁵, som bland annat skyddar gravida arbetstagare mot uppsägning, ska tolkas så, att det inte avser en arbetstagare som genomgår en provrörsbefruktningsbehandling när denna arbetstagares äggceller befruktats med sädesceller från hennes partner vid den tidpunkt då uppsägningen meddelas, varvid provrörsbefruktade ägg finns men ännu inte har inplanterats i kvinnans livmoder. Med hänsyn till att rättssäkerhetsprincipen ska iakttagas, kan det skydd som införts genom artikel 10 i direktiv 92/85 inte omfatta en sådan arbetstagare, då befruktade ägg kan bevaras under kortare eller läng-

⁵⁵ Rådets direktiv 92/85/EEG av den 19 oktober 1992 om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 6, s. 3).

re tid. Däremot utgör bestämmelserna i direktiv 76/207⁵⁶ om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män hinder mot uppsägning av en arbetstagare som befinner sig i ett framskridet skede av en provrörsbefruktningsbehandling, nämligen mellan det att äggblåsor hos kvinnan punkteras och att de ägg som provrörsbefruktats direkt förs in i arbetstagarens livmoder. Detta gäller under förutsättning att det styrks att uppsägningen grundats huvudsakligen på den omständigheten att den ifrågavarande arbetstagaren har genomgått en sådan behandling. En sådan medicinsk behandling har direkt avseende endast på kvinnor. Härav följer att uppsägning av en arbetstagare huvudsakligen på grund av att hon genomgår detta betydelsefulla skede av en provrörsbefruktningsbehandling utgör direkt diskriminering på grund av kön.

I dom av den 27 november 2008 i mål C-396/07, *Juuri*, preciserade domstolen räckvidden av artiklarna 3 och 4 i direktiv 2001/23 om arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag⁵⁷. I artikel 4.2 i det direktivet föreskrivs att när ett anställningsavtal upphör därför att övergången av ett företag medför en väsentlig förändring av arbetsvillkoren, ska arbetsgivaren anses ansvarig för att anställningsavtalet upphörde. Domstolen fann att om förvärvaren inte har åsidosatt sina skyldigheter enligt nämnda direktiv, är medlemsstaterna enligt denna bestämmelse inte skyldiga att garantera arbetstagaren samma rätt till ekonomisk ersättning från förvärvaren som när det rör sig om ett rättsstridigt upphävande av anställningsavtalet eller av anställningsförhållandet från arbetsgivarens sida. Den nationella domstolen är emellertid skyldig att inom ramen för sin behörighet garantera att förvärvaren under sådana omständigheter åtminstone ansvarar för de följder som föreskrivs i de nationella bestämmelser som är tillämpliga på ett upphävande av anställningsavtalet eller anställningsförhållandet från arbetsgivarens sida, såsom utbetalning av lön och andra motsvarande förmåner som gäller under uppsägningstiden. Domstolen konstaterade också att artikel 3.3 i direktiv 2001/23, enligt vilken förvärvaren efter övergången av företaget ska vara bunden av villkoren i löpande kollektivavtal fram till dess att avtalets giltighetstid har löpt ut eller, ytterligare, till dess att ett nytt kollektivavtal har börjat gälla, inte medför att förvärvaren är skyldig att garantera att samma arbetsvillkor fortsätter att gälla även därefter, även om detta sammanfaller med tidpunkten för övergången av verksamheten.

I dom av den 15 april 2008 i mål C-268/06, *Impact*, hade domstolen att pröva frågan om staternas processuella autonomi och gemenskapslagstiftningens direkta effekt på området visstidsanställningar vid offentliga myndigheter.

Den fann att gemenskapsrätten, i synnerhet effektivitetsprincipen, kräver att en specialdomstol, vid vilken talan har väckts inom ramen för den behörighet, om än fakultativ, som nämnda domstols getts, i den lag genom vilken rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP införlivats, att pröva en talan som grundar sig på ett åsidosättande av denna lag, även

⁵⁶ Rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191).

⁵⁷ Rådets direktiv 2001/23/EG av den 12 mars 2001 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av företag eller verksamheter (EGT L 82, s. 16).

förklarar sig vara behörig att pröva de av kändens krav som direkt grundar sig på detta direktiv, när de är hänförliga till perioden från det att införlivandefristen för direktivet löpte ut till ikraftträdandet av nämnda lag, om skyldigheten för känden att samtidigt väcka en separat talan vid allmän domstol som direkt grundar sig på själva direktivet skulle ge upphov till processuella olägenheter som kan göra det orimligt svårt att utöva de rättigheter som känden har enligt gemenskapsrätten. Klausul 4.1 i detta ramavtal, som innehåller ett allmänt och tydligt förbud mot all slags olikbehandling vad gäller anställningsvillkor av visstidsanställda som inte kan motiveras på objektiva grunder, är ovillkorlig och tillräckligt precis för att kunna åberopas av en enskild inför nationell domstol, vilket däremot inte är fallet med klausul 5.1 i ramavtalet, där det fastställs ett allmänt mål för medlemsstaterna bestående i att förhindra missbruk vid användandet av på varandra följande visstidsanställningskontrakt, samtidigt som det överlåter åt dessa att bestämma tillvägagångssättet för att uppnå detta.

En myndighet i en medlemsstat som agerar i egenskap av offentlig arbetsgivare har därför inte rätt att vidta åtgärder bestående i att sådana avtal förnyas för ovanligt långa perioder under perioden från det att införlivandefristen för direktivet löpt ut till ikraftträdandet av den lag genom vilken direktivet införlivats. När den tillämpliga nationella rätten innehåller en regel om att en lag inte kan tillämpas retroaktivt om det inte klart och tydligt anges i lagen att det är tillåtet, är den nationella domstolen, som har att pröva ett yrkande som grundar sig på åsidosättande av en bestämmelse i nationell lag genom vilken direktiv 1999/70 införlivades, enligt gemenskapsrätten bara skyldig att tillerkänna nämnda bestämmelse retroaktivt verkan från det att införlivandefristen för nämnda direktiv löpte ut om den nationella rätten innehåller en uppgift av sådant slag, vilken kan tillerkänna nämnda bestämmelse retroaktivt verkan.

Miljö

I mål C-188/07, *Commune de Mesquer* (dom av den 24 juni 2008), begärde Commune de Mesquer, med stöd av "avfallsdirektivet"⁵⁸ ersättning från Total-koncernen för kostnaderna för rengöring och sanering av kommunens kuststräcka efter det att fartyget Erika, som chartrats av Total International Ltd, förlist utanför den franska Atlantkusten. Cour de cassation (Frankrike) begärde att domstolen skulle tolka bestämmelserna i detta direktiv. Domstolen fann att tung eldningsolja som transporteras till sjöss inte utgör "avfall", då ämnet används eller saluförs på ekonomiskt fördelaktiga villkor och kan användas som bränsle utan föregående bearbetning. Sådana kolväten som har läckt ut från ett fartyg och som blandats med vatten och sediment och som drivit längs en medlemsstats kust till dess de sköljs upp på kusten ska dock betraktas som ämnen som innehavaren inte tänkt sig att framställa och som han "gör sig av med", förvisso ofrivilligt, under transporten, med följd att de ska klassificeras som avfall i den mening som avses i direktivet. Domstolen slog också fast, för att avgöra vem som skulle hållas ansvarig för Commune de Mesquers kostnader för bortskaffande av det avfall som uppkommit, dels att ägaren till det skepp som fraktar kolvätena och har dem i sin besittning omedelbart i anslutning till att de

⁵⁸ Rådets direktiv 75/442/EEG av den 15 juli 1975 om avfall (EGT L 194, s. 39; svensk specialutgåva, område 15, volym 1, s. 238), i dess lydelse enligt kommissionens beslut av den 24 maj 1996 om anpassning av bilagorna IIA och IIB till rådets direktiv 75/442/EEG om avfall (EGT L 135, s. 32).

blev avfall ska anses ha gett upphov till avfallet och klassificeras som "innehavare" i den mening som avses i direktivet, dels att den som sålt dessa kolväten och chartrat fartyget för att transportera dem har "gett upphov till avfallet", om den nationella domstolen, mot bakgrund av de omständigheter som endast denna domstol kan bedöma, finner att denne har bidragit till risken för förorening till följd av förlisningen, och då särskilt om denne inte vidtog några åtgärder för att förhindra olyckan, såsom åtgärder beträffande val av fartyg. Domstolen fann slutligen att om den internationella fonden för ersättning av skada orsakad av förorening genom olja inte ersätter eller kan ersätta kostnaden för bortskaffande av avfall och, med tillämpning av de begränsningar eller undantag från ansvar som föreskrivs, en medlemsstats nationella lagstiftning, inbegripet den som härrör från internationella konventioner, utgör hinder för att kostnaden bärs av fartygsägaren eller den som chartrat fartyget, även om dessa personer ska betraktas som "innehavare", så måste den nationella lagstiftningen medge att kostnaden bärs av "producenten av den produkt från vilken avfallet härrör". I enlighet med principen förorenaren betalar kan emellertid denne producent endast belastas kostnaden såvida han genom sina handlingar har medverkat till risken för den förorening som orsakades av förlisningen.

I två mål om tolkningen av direktiv 85/337⁵⁹, i dess lydelse enligt direktiv 97/11⁶⁰, har tillämpningsområdet för detta direktiv preciserats.

I mål C-142/07, *Ecologistas en Acción-CODA* (dom av den 25 juli 2008), bestred föreningen Ecologistas en Acción-CODA den bedömning som Madrids kommunfullmäktige gjort av inverkan på miljön av ombyggnad och iordningställande av ringleden runt Madrid, i strid med bestämmelserna i direktiv 85/337 i dess ändrade lydelse. I mål C-2/07, *Abraham m.fl.* (dom av den 28 februari 2008), klagade de boende vid flygplatsen Liège-Bierset, inom ramen för en skadeståndstalan hos Cour de cassation (Belgien) över buller som uppstått till följd av att denna gamla militära flygplats omstrukturerats. I dessa två mål uppkom frågan huruvida begreppet projekt i den mening som avses i nämnda direktiv även kunde omfatta projekt för ändring, omvandling, förbättring och utbyggnad av infrastrukturen i fråga. I målet *Ecologistas en Acción-CODA* slog domstolen fast att direktivet i dess ändrade lydelse ska tolkas på så sätt att det däri föreskrivs att en miljökonsekvensbedömning ska ske av projekt som avser ombyggnad eller förbättring av stadsgator, om projekten antingen är sådana som avses i punkt 7 b eller c i bilaga 1 till nämnda direktiv, det vill säga bland annat "anläggning av motorvägar och motortrafikleder", eller är sådana som avses i punkt 10 e eller punkt 13 första strecksatsen i bilaga 2 till nämnda direktiv, och om de, med hänsyn till sin art, omfattning eller lokalisering samt, om så är fallet, ömsesidiga påverkan på andra projekt, kan ha en betydande miljöpåverkan. Domstolen preciserade dels att ett projekt som avser ombyggnad av en befintlig väg och som till sin omfattning och utformning motsvarar en anläggning av väg kan anses vara ett projekt för anläggning i den mening som avses i nämnda bilaga, dels att det skulle strida mot själva syftet med direktivet i ändrad lydelse att från dess tillämpningsområde undanta varje projekt som avser en stadsgata, endast på grund av att denna typ av väg inte uttryckligen nämns i bilagorna

⁵⁹ Rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (EGT L 175, s. 40; svensk specialutgåva, område 15, volym 6, s. 226).

⁶⁰ Rådets direktiv 97/11/EG av den 3 mars 1997 om ändring av direktiv 85/337/EEG om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (EGT L 73, s. 5).

1 och 2 till detta direktiv. I målet *Abraham m.fl.* slog domstolen fast att bestämmelserna i punkt 12 i bilaga 2 jämförd med punkt 7 i bilaga 1 till direktiv 85/337, i dess ursprungliga lydelse, avser också sådana ändringsarbeten som utförs på en existerande flygplats infrastruktur utan förlängning av banlängden, om de på grund av sin art, betydelse och beskaffenhet kan anses utgöra en ändring av själva flygplatsen. Det skulle strida mot själva syftet med detta direktiv att från tillämpningsområdet för bilaga 2 undanta arbeten som utförs för att förbättra eller bygga ut infrastrukturen på en redan befintlig flygplats, på grund av att det i bilaga 1 till direktivet är "anläggning av flygplatser" som avses och inte "flygplatser" i sig.

I dom av den 25 juli 2008 i mål C-237/07, *Janacek*, slog domstolen fast att artikel 7.3 i direktiv 96/62⁶¹ om utvärdering och säkerställande av luftkvaliteten, i dess lydelse enligt förordning nr 1882/2003⁶², ska tolkas på så sätt att om det finns risk att gränsvärden eller tröskelvärden överskrids, har enskilda som är omedelbart berörda rätt att kräva att behöriga myndigheter upprättar en handlingsplan, även om de enligt nationell rätt har tillgång till andra rättsliga medel för att utverka att dessa myndigheter vidtar åtgärder för att bekämpa föroreningar i utomhusluften. Medlemsstaterna har endast en skyldighet – som är föremål för kontroll genom de nationella domstolarna – att genom en kortsiktig handlingsplan vidta de åtgärder som är lämpliga för att reducera risken för att gränsvärden eller tröskelvärden överskrids till ett minimum och att stegvis uppnå en nivå som ligger under dessa gränsvärden eller tröskelvärden, med hänsyn tagen till de faktiska omständigheterna och samtliga relevanta intressen.

Civilrättsligt samarbete

Bland de mål om civilrättsligt samarbete som domstolen hade att pröva ska särskilt nämnas mål C-195/08 PPU, *Rinau* (dom av den 11 juli 2008). I detta mål meddelade domstolen den första domen enligt förfarandet för brådsakande mål, som började tillämpas den 1 mars 2008. Litauens högsta domstol hade mottagit en ansökan om icke-erkännande i Litauen av ett avgörande från en tysk domstol, där det fastställdes att vårdnaden om ett barn skulle anförtros fadern, bosatt i Tyskland, och att modern, bosatt i Litauen, skulle överlämna barnet i faderns vård. Den litauiska domstolen frågade sig i vilken utsträckning verkställbarheten av ett avgörande om återlämnande meddelat av tysk domstol på grundval av ett intyg utfärdat enligt förordning nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar⁶³ kunde ifrågasättas, då litauisk domstol slutgiltigt hade förordnat att barnet

⁶¹ Rådets direktiv 96/62/EG av den 27 september 1996 om utvärdering och säkerställande av luftkvaliteten (EGT L 296, s. 55).

⁶² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003 av den 29 september 2003 om anpassning till rådets beslut 1999/468/EG av de bestämmelser i rättsakter som omfattas av förfarandet i artikel 251 i EG-fördraget som avser de kommittéer som biträder kommissionen när den utövar sina genomförandebefogenheter (EUT L 284, s. 1).

⁶³ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, s. 1), i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 2116/2004 av den 2 december 2004 (EUT L 367, s. 1).

skulle återföras till Tyskland. Domstolen fann att när ett avgörande om att inte återlämna barnet väl har fattats och meddelats ursprungsdomstolen, påverkas inte utfärdandet av intyg enligt artikel 42 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av att nämnda avgörande har inhiberats, ändrats, upphävts eller i varje fall inte har vunnit laga kraft eller att nämnda avgörande har ersatts med ett avgörande om att återlämna barnet, såvitt barnet inte har återlämnats. För det fall det inte har framförts någon invändning om att nämnda intyg inte är äkta och för det fall intyget har utfärdats enligt det formulär vars mall återfinns i bilaga IV till förordningen, är det inte tillåtet att framställa någon invändning mot att avgörandet om att återlämna barnet erkänns. Den domstol där avgörandet görs gällande har därvid bara att konstatera att det avgörande som försetts med intyg är verkställbart och att bifalla ansökan om att barnet omedelbart ska återlämnas. Om så inte var fallet, skulle det enligt domstolen föreligga en risk för att den ändamålsenliga verkan av förordning nr 2201/2003 gick förlorad. Syftet med att barnet ska återlämnas omedelbart är nämligen fortfarande villkorat av att det inte längre finns några rättsmedel att tillgå enligt den nationella rätten i den medlemsstat där barnet olovligen hålls kvar.

Polissamarbete, straffrättsligt samarbete och bekämpande av terrorism

I dom av den 17 juli 2008 i mål C-66/08, *Kozłowski*, om verkställighet av en europeisk arresteringsorder, tolkade domstolen artikel 4.6 i rambeslut 2002/584⁶⁴, enligt vilken den verkställande rättsliga myndigheten får vägra att verkställa en sådan order om den eftersökte "uppehåller sig i, är medborgare eller bosatt i den verkställande medlemsstaten" och denna stat åtar sig att själv verkställa straffet enligt denna medlemsstats lagstiftning. Domstolen fann att en eftersökt person är "bosatt" i den verkställande medlemsstaten när denne verkligen är bosatt i denna medlemsstat och att personen "uppehåller sig" där när den efter en stabil vistelse under viss tid i samma medlemsstat har ansetts få en sådan anknytning till denna medlemsstat som kan jämföras med sådan anknytning som följer av att personen är bosatt i denna medlemsstat. Det ankommer därvid på den verkställande rättsliga myndigheten att göra en helhetsbedömning som grundar sig på flera objektiva omständigheter som kännetecknar personens situation. Bland annat ska varaktigheten och arten av den eftersökta personens vistelse samt villkoren för denna bedömas samt vilka familjeband och ekonomiska band personen har till den verkställande medlemsstaten. Eftersom rambeslutet har som mål att inrätta ett system för överlämnande av dömda eller misstänkta personer mellan rättsliga myndigheter för verkställighet av domar eller lagföring, ett system som grundar sig på principen om ömsesidigt erkännande och enligt vilket den verkställande rättsliga myndigheten endast får vägra att överlämna den berörda personen med stöd av något av de skäl till att verkställighet får vägras som föreskrivs i rambeslutet, ska uttrycken "uppehåller sig" och "bosatt", som är avgörande vid bedömningen av tillämpningsområdet för rambeslutet, ges en enhetlig tolkning, då de hänför sig till autonoma unionsrättsliga begrepp. Medlemsstaterna har således inte rätt att i nationell rätt ge dessa uttryck en större räckvidd än den som följer av en sådan enhetlig tolkning.

⁶⁴ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna – Uttalanden från vissa medlemsstater vid antagandet av rambeslutet (EGT L 190, s. 1).

Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik

I dom av den 20 maj 2008 i mål C-91/05, kommissionen mot rådet, ogiltigförklarade domstolen beslut 2004/833⁶⁵ om genomförande av gemensam åtgärd 2002/589⁶⁶ inför ett bidrag från Europeiska unionen till Västafrikanska staters ekonomiska gemenskap inom ramen för moratoriet för handeldvapen och lätta vapen. Detta beslut av rådet antogs med stöd av EU-fördraget, inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) snarare än med stöd av EG-fördraget, inom ramen för politiken inom området för utvecklingssamarbete. Domstolen konstaterade att även om målen med den sistnämnda politiken inte ska begränsas till att avse åtgärder som direkt berör bekämpandet av fattigdom, är det inte desto mindre nödvändigt att en åtgärd, för att den ska omfattas av denna politik, bidrar till att uppnå målen för den ekonomiska och sociala utveckling som eftersträvas med nämnda politik. Vissa åtgärder som syftar till att förebygga instabilitet i utvecklingsländer, inbegripet dem som vidtagits inom ramen för nämnda moratorium, kan bidra till att uppnå dessa mål. För att en konkret åtgärd som syftar till att bekämpa spridningen av lätta vapen och handeldvapen ska kunna antas av gemenskapen inom ramen för dess politik inom området för utvecklingssamarbete, måste emellertid denna åtgärd, såväl på grund av sitt syfte som på grund av sitt innehåll, omfattas av tillämpningsområdet för den behörighet som EG-fördraget tilldelat gemenskapen på detta område. Domstolen erinrar om att den i rättspraxis slagit fast att när en åtgärd som har flera avsikter eller som innehåller flera beståndsdelar, utan att den ena kan underordnas i förhållande till den andra, och olika rättsliga grunder i EG-fördraget således är tillämpliga, ska en sådan åtgärd i undantagsfall antas med stöd av de däremot svarande olika rättsliga grunderna. Enligt artikel 47 EU är en sådan lösning emellertid utesluten vad beträffar en åtgärd som, liksom beslut 2004/833, har flera syften eller flera beståndsdelar, vilka hänför sig till den politik inom området för utvecklingssamarbete som tilldelats gemenskapen enligt EG-fördraget respektive till GUSP, utan att ett syfte eller en beståndsdel kan ges en underordnad ställning i förhållande till det andra syftet eller den andra beståndsdelen. Eftersom artikel 47 EU uppställer hinder för att unionen på grundval av EU-fördraget antar en åtgärd som med giltig verkan hade kunnat antas på grundval av EG-fördraget, kan unionen inte tillämpa en rättslig grund som hänför sig till GUSP för att anta bestämmelser som även omfattas av den behörighet som EG-fördraget har tilldelat gemenskapen. Domstolen fann därför att rådet hade åsidosatt artikel 47 EU genom att anta beslut 2004/833 på grundval av GUSP, trots att detta beslut även omfattas av politiken inom området för utvecklingssamarbete.

⁶⁵ Rådets beslut 2004/833/GUSP av den 2 december 2004 om genomförande av gemensam åtgärd 2002/589/GUSP inför ett bidrag från Europeiska unionen till Ecowas inom ramen för moratoriet för handeldvapen och lätta vapen (EUT L 359, s. 65).

⁶⁶ Rådets gemensamma åtgärd 2002/589/GUSP av den 12 juli 2002 om Europeiska unionens bidrag för att bekämpa destabiliserande anhopning och spridning av handeldvapen och lätta vapen och om upphävande av gemensam åtgärd 1999/34/GUSP (EGT L 191, s. 1).

B – Domstolens sammansättning

(Rangordning den 6 oktober 2008)

Första raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena L. Bay Larsen och G. Arestis, förste generaladvokaten M. Poiares Maduro, avdelningsordförandena A. Rosas och P. Jann, domstolens ordförande V. Skouris, avdelningsordförandena C.W.A. Timmermans, K. Lenaerts, A. Tizzano och U. Lohmus.

Andra raden från vänster till höger:

Domarna E. Juhász och J. Makarczyk, generaladvokaten J. Kokott, domaren J.N. Cunha Rodrigues, generaladvokaten D. Ruiz-Jarabo Colomer, domarna R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, P. Küris och A. Borg Barthet.

Tredje raden från vänster till höger:

Domaren P. Lindh, generaladvokaten E. Sharpston, domarna E. Levits, J. Malenovský, M. Ilešič, J. Klučka och A. Ó Caoimh, generaladvokaten P. Mengozzi.

Fjärde raden från vänster till höger:

Domarna J.-J. Kasel, A. Arabadjiev och T. von Danwitz, generaladvokaterna J. Mazák och Y. Bot, domaren J.-C. Bonichot, generaladvokaten V. Trstenjak, domaren C. Toader, justitiesekreteraren R. Grass.

1. Domstolens ledamöter

(i rangordning efter tillträde av ämbetet)

Vassilios Skouris

Född 1948; juristexamen, Berlins fria universitet (1970); juris doktor i konstitutionell rätt och förvaltningsrätt, Hamburgs universitet (1973); universitetslektor, Hamburgs universitet (1972–1977); professor i offentlig rätt, Bielefelds universitet (1978); professor i offentlig rätt, Thessaloniki universitet (1982); inrikesminister (1989 och 1996); ledamot av styrelsen för Kretas universitet (1983–1987); direktör för Centrum för internationell och europeisk ekonomisk rätt, Thessaloniki (1997–2005); ordförande i Grekiska föreningen för europeisk rätt (1992–1994); ledamot av Grekiska nationalkommittén för forskning (1993–1995); ledamot av Uttagningskommittén för tillsättning av tjänstemän inom den offentliga förvaltningen i Grekland (1994–1996); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för europeisk rätt i Trier (sedan 1995); ledamot av styrelsen för Nationella domarhögskolan i Grekland (1995–1996); ledamot av Vetenskapliga rådet vid utrikesdepartementet (1997–1999); ordförande i Ekonomiska och sociala rådet i Grekland (1998); domare vid EG-domstolen sedan den 8 juni 1999 och domstolens ordförande sedan den 7 oktober 2003.

Peter Jann

Född 1935; juris doktor vid Wiens universitet (1957); utnämning till domare och tjänstgöring vid det federala justitieministeriet (1961); domare i tryckfrihetsfrågor vid Straf-Bezirksgericht i Wien (1963–1966); presstalesman vid det federala justitieministeriet (1966–1970), därefter tjänstgöring vid ministeriets avdelning för internationella ärenden; rådgivare vid justitieutskottet och presstalesman vid parlamentet (1973–1978); utnämning till domare i Författningsdomstolen (1978); ständig referent i nämnda domstol till slutet av 1994; domare vid EG-domstolen sedan den 19 januari 1995.

Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer

Född 1949; domare; ledamot av Consejo General del Poder Judicial (domarkårens högsta råd); professor; kabinettschef hos ordföranden för domarkårens högsta råd; ad hoc-domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna; domare vid Tribunal Supremo sedan 1996; generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 19 januari 1995.

Romain Schintgen

Född 1939; universitetsstudier i Montpellier och Paris; juris doktor (1964); avocat (1964); avocat avoué (1967); expéditionschef vid Arbetsmarknads- och socialförsäkringsministeriet; ledamot (1978–1989) och därefter ordförande (1988–1989) för Ekonomiska och sociala rådet; styrelseledamot i Société nationale de crédit et d'investissement och i Société Européenne des Satellites (till och med 1989); ledamot (1993–1995) och därefter ordförande för rådet vid Institut universitaire international Luxembourg (1995–2004); lärare vid Luxemburgs universitet; regeringsuppdrag som ledamot av Europeiska socialfondskommittén, Rådgivande kommittén för arbetstagares fria rörlighet och styrelsen för Europeiska stiftelsen i Dublin för förbättring av levnads- och arbetsvillkor (till och med 1989); domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 11 juli 1996; domare vid EG-domstolen från den 12 juli 1996 till den 14 januari 2008.

Antonio Tizzano

Född 1940; professor i europarätt vid universitetet La Sapienza i Rom; professor vid universitetet "Istituto Orientale" (1969–1979), vid universitetet "Federico II" i Neapel (1979–1992), vid universitetet i Catania (1969–1977) och vid universitetet i Mogadishu (1967–1972); advokat vid Italiens högsta domstol; rättssakkunnig vid Republiken Italiens ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1984–1992); ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals anslutning till Europeiska gemenskaperna; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Europeiska enhetsakten; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om fördraget om Europeiska unionen; författare till ett flertal verk, däribland kommentarer till Europafördragen och till Europeiska unionens lagar; grundare och sedan år 1996 direktör för tidskriften "Il Diritto dell'Unione Europea"; styrelseledamot eller ledamot av redaktionskommittén för flera rättsliga tidskrifter; rapportör vid flera internationella kongresser och konferenser samt vid kurser vid flera internationella institutioner, däribland Haagakademin för internationell rätt (1987); ledamot av den grupp av oberoende sakkunniga som utsågs att granska Europeiska gemenskapernas kommissions finanser (1999); generaladvokat vid EG-domstolen från den 7 oktober 2000 till och med den 3 maj 2006; domare vid EG-domstolen sedan den 4 maj 2006.

José Narciso da Cunha Rodrigues

Född 1940; diverse domarämbeten (1964–1977); ansvarig för diverse uppdrag för regeringen i syfte att genomföra och samordna studier om reformeringen av domstolsväsendet; regeringens representant vid Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter och vid Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter (1980–1984); expert vid Europarådets styrkommitté för mänskliga rättigheter (1980–1985); ledamot av utredningen avseende revidering av strafflagen och straffprocesslagen; Procurador-Geral da República (ungefär motsvarande justitiekansler) (1984–2000); ledamot av övervakningskommittén för Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF) (1999–2000); domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Christiaan Willem Anton Timmermans

Född 1941; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1966–1969); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (1969–1977); doktor i juridik (Leidens universitet); professor i europeisk rätt vid Groningens universitet (1977–1989); tillförordnad domare vid Gerechtshof te Arnhem (allmän domstol i andra instans); ansvarig för diverse publikationer; tillförordnad generaldirektör vid Europeiska gemenskapernas kommissions rättstjänst (1989–2000); professor i europeisk rätt vid Amsterdams universitet; domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Allan Rosas

Född 1948; juris doktor vid Åbo universitet (Finland); professor i juridik vid Åbo universitet (1978–1981) och vid Åbo Akademi (Åbo) (1981–1996); ordförande för Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi (1985–1995); diverse internationella och nationella akademiska ansvarsfulla befattningar; medlem i lärda sällskap; samordnare av flera internationella och nationella forskningsprojekt och forskningsprogram inom bland annat följande områden: gemenskapsrätt, internationell rätt, mänskliga och grundläggande rättigheter, konstitutionell rätt samt komparativ offentlig förvaltning; företrädare för den finska regeringen som medlem i eller rådgivare åt de finska delegationerna vid olika internationella konferenser och sammanträden; sakkunnig i frågor rörande finsk rätt, bland annat i juridiska regerings- eller riksdagsutskott i Finland samt vid Förenta nationerna, Unesco, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet; sedan 1995 juridisk chefsrådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst, med ansvar för yttre förbindelser; sedan mars 2001 biträdande generaldirektör för Europeiska kommissionens rättstjänst; domare vid EG-domstolen sedan den 17 januari 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Född 1954; juris kandidatexamen (Complutense-universitetet i Madrid); abogado del Estado i Málaga; abogado del Estado vid rättsavdelningen vid transport-, turist- och kommunikationsministeriet och senare vid rättsavdelningen vid utrikesministeriet; abogado del Estado-Jefe vid avdelningen för gemenskapsrättsliga tvister och biträdande generaldirektör vid tjänsten för gemenskapsrätt och internationell rätt vid Abogacía General del Estado (justitieministeriet); medlem av kommissionens grupp för betänkande om gemenskapens framtida rättssystem; chef för den spanska delegationen i sammanslutningen "Ordförandeskapets vänner" för reformen i Nicefördraget av gemenskapens rättssystem och för rådets ad hoc-grupp "EG-domstolen"; professor i gemenskapsrätt vid Escuela Diplomática i Madrid; biträdande redaktör för tidskriften Noticias de la Unión Europea; domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Koen Lenaerts

Född 1954; juris kandidatexamen och juris doktor (Katholieke Universiteit Leuven); Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979–1983), sedermera professor i Europarätt vid Katholieke Universiteit Leuven (sedan 1983); rättssekreterare vid EG-domstolen (1984–1985); professor vid Collège d'Europe i Brygge (1984–1989); advokat i Bryssel (1986–1989); gästprofessor vid Harvard Law School (1989); domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 6 oktober 2003; domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Juliane Kokott

Född 1957; studier i juridik (universiteten i Bonn och Genève); LL.M. (American University, Washington DC); juris doktor (universitetet i Heidelberg, 1985, och Harvard University, 1990); gästprofessor vid Berkeley University (1991); professor i tysk och utländsk offentlig rätt, internationell rätt och europarätt vid universiteten i Augsburg (1992), Heidelberg (1993) och Düsseldorf (1994); domarsuppleant för den tyska regeringen vid den internationella domstolen för förlikning och skiljeförfarande som inrättats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE); vice ordförande för den rådgivande kommittén för global förändring (WBGU, 1996); professor i internationell rätt, internationell affärsrätt och europarätt vid universitetet i St. Gallen (1999); direktör för Institutet för europeisk och internationell affärsrätt vid universitetet i St. Gallen (2000); tillförordnad direktör för programmet för specialisering i affärsrätt vid universitetet i St. Gallen (2001); generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Luís Miguel Poiares Pessoa Maduro

Född 1967; juris kandidatexamen (universitetet i Lissabon, 1990); assistent (Europeiska universitetsinstitutet, 1991); juris doktor (Europeiska universitetsinstitutet i Florens, 1996); gästprofessor (Collège de l'Europe i Natolin; Ortega och Gassetinstitutet i Madrid; portugisiska katolska universitetet; Institutet för Europastudier i Macao); professor (Universidade Nova i Lissabon, 1997); Fulbright Visiting Research Fellow (Harvard University, 1998); ställföreträdande direktör för akademien för internationell handelsrätt; biträdande redaktör (Hart Series on European Law and Integration, European Law Journal) och ledamot av redaktionskommittéer för flera juridiska tidskrifter; generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Konrad Hermann Theodor Schiemann

Född 1937; juristutbildning i Cambridge; barrister (1964–1980); Queen's Counsel (1980–1986); domare vid High Court of England and Wales (1986–1995); Lord Justice of Appeal (1995–2003); medlem sedan 1985 och kassör under 2003 i Honourable Society of the Inner Temple; domare vid EG-domstolen sedan den 8 januari 2004.

Jerzy Makarczyk

Född 1938; juris doktor (1966); professor i folkrätt (1974); Senior Visiting Fellow, University of Oxford (1985), professor, International Christian University, Tokyo (1988); författare till ett flertal verk i ämnena folkrätt, gemenskapsrätt och mänskliga rättigheter; medlem i flera lärda sällskap inom ämnena folkrätt, gemenskapsrätt och mänskliga rättigheter; den polska regeringens förhandlare inför tillbakadragandet av ryska trupper från Republiken Polen; statssekreterare, därefter kabinetssekreterare (1989–1992); ordförande för den polska delegationen i Förenta nationernas generalförsamling; domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1992–2002); ordförande i Institut de Droit International (2003); rådgivare åt Republiken Polens president i utrikespolitiska och människorättsliga angelägenheter (2002–2004); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Pranas Kūris

Född 1938; juristexamen Vilnius universitet (1961); juris kandidat, Moskva universitet (1965); högre doktorsgrad (dr. hab), Moskva universitet (1973); praktik vid Institut des Hautes Études Internationales (direktör: professor Ch. Rousseau), Paris universitet (1967–1968); ordinarie ledamot av Litauens vetenskapsakademi (1996); hedersdoktor, Litauens juridiska universitet (2001); diverse undervisningsuppgifter och administrativa uppgifter, Vilnius universitet (1961–1990); lektor, adjungerad professor, professor i folkrätt, dekanus vid den juridiska fakulteten; diverse tjänster inom regeringskansliet, inom den diplomatiska kåren och inom rättsväsendet i Litauen; justitieminister (1990–1991), ledamot av förvaltningsdomstolen (1991); Litauens ambassadör i Belgien, Luxemburg och Nederländerna (1992–1994); domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (före reformen) (juni 1994–november 1998); domare vid Litauens högsta domstol, tillika ordförande för nämnda domstol (december 1994–oktober 1998); domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (sedan november 1998); deltagare i ett flertal internationella konferenser; medlem av Republiken Litauens delegation inför förhandlingarna med Sovjetunionen (1990–1992); författare till ett flertal publikationer (cirka 200); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Endre Juhász

Född 1944; juristexamen, Szegeds universitet, Ungern (1967); ungersk advokatexamen (1970); studier i komparativ rätt, universitetet i Strasbourg, Frankrike (1969, 1970, 1971, 1972); statstjänsteman på rättsavdelningen i Ministeriet för utrikeshandel (1966–1974), chef för lagstiftningsfrågor (1973–1974); förste handelsattaché med ansvar för gemenskapsfrågor vid ungerska ambassaden i Bryssel (1974–1979); direktör vid Ministeriet för utrikeshandel (1979–1983); förste handelsattaché och sedermera rådgivare i handelsfrågor vid ungerska ambassaden i Washington DC, Förenta staterna (1983–1989); generaldirektör vid Handelsministeriet och Ministeriet för utrikeshandel (1989–1991); chefsförhandlare inför upprättandet av associeringsavtalet mellan Ungern och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater (1990–1991); generalsekreterare i Ministeriet för utrikeshandel, chef för byrån för europeiska frågor (1992); statssekreterare i Ministeriet för utrikeshandel (1993–1994); statssekreterare i Industri- och handelsministeriet, chef för byrån för europeiska frågor (1994); extraordinär och befullmäktigad ambassadör, chef för Republiken Ungerns diplomatiska representation vid Europeiska unionen (januari 1995–maj 2003); chefsförhandlare inför Republiken Ungerns anslutning till Europeiska unionen (juli 1998–april 2003); minister utan portfölj med ansvar för koordineringen av frågor om europeisk integration (sedan maj 2003); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

George Arestis

Född 1945; juristexamen, Athens universitet (1968); MA i Comparative Politics and Government, University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypern (1972–1982); utnämnd till District Court Judge (1982); befordrad till President District Court (1995); Administrative President District Court, Nicosia (1997–2003); domare vid Cyperns högsta domstol (2003); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Född 1947; juris doktor, Royal University of Malta 1973; statstjänsteman i egenskap av Notary to Government 1975; rådgivare åt Republiken Malta 1978, förste rådgivare åt Republiken Malta 1979, biträdande Attorney General 1988, utnämnd till Attorney General av presidenten 1989; lektor i civilrätt på deltid, Maltas universitet (1985–1989); medlem av styrelsen för Maltas universitet (1998–2004); medlem av justitieu-skottet (1994–2004); medlem i chefskommittén för Maltas skiljedomstol (1998–2004); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Marko Ilešič

Född 1947; juris doktor, Ljubljana universitet; fördjupning i komparativ rätt, Strasbourgs universitet och Coimbra universitet; advokat; domare vid arbetsdomstolen i Ljubljana (1975–1986); ordförande för idrottsdomstolen (1978–1986); skiljedomare i försäkringsbolaget Triglav's skiljenämnd (1990–1998); chef för fondbörsens skiljenämnd (sedan 1995); skiljedomare i fondbörsens skiljedomstol (sedan 1998); skiljedomare i Jugoslaviens handelskammars skiljenämnd (fram till 1991) och i Sloveniens handelskammars skiljenämnd (sedan 1991); skiljedomare vid Chambre Internationale de Commerce, Paris; skiljedomare i UEFA:s appellationsnämnd (sedan 1988) och i FIFA:s appellationsnämnd (sedan 2000); ordförande för det slovenska juristförbundet; medlem av International Law Association, Comité maritime international och diverse andra internationella juristföreningar; professor i civilrätt, handelsrätt och internationell privaträtt; dekanus vid den juridiska fakulteten vid Ljubljana universitet; författare till ett flertal juridiska publikationer; domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Jiří Malenovský

Född 1950; juris doktor, Karlsuniversitet, Prag (1975); biträdande lektor (1974–1990), biträdande dekanus (1989–1991) och chef för sektionen för internationell rätt och gemenskapsrätt (1990–1992) vid Masaryk-universitetet, Brno; domare vid den tjeckoslovakiska författningsdomstolen (1992); ambassadör vid Europarådet (1993–1998); ordförande för Europarådets ministerkommitté (1995); generaldirektör vid Utrikesministeriet (1998–2000); ordförande för International Law Associations tjeckiska och slovakiska sektion (1999–2001); domare vid författningsdomstolen (2000–2004); ledamot av lagstiftningskommittén (1998–2000); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (sedan 2000); professor i internationell privaträtt, Masaryk-universitetet, Brno (2001); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Ján Klučka

Född 1951; juris doktor, Bratislava universitet (1974); professor i internationell rätt vid Košice universitet (sedan 1975); domare vid författningsdomstolen (1993); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (1994); ledamot av Venedigkommissionen (1994); ordförande i den slovakiska föreningen för internationell rätt (2002); domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Uno Lohmus

Född 1952; juris doktor 1986; advokat (1977–1998); gästprofessor i straffrätt vid Tartu universitet; domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1994–1998); ordförande för Estlands högsta domstol (1998–2004); medlem av författningskommittén; rådgivare åt strafflagskommittén; delaktig i arbetsgruppen för beredning av straffprocesslag; författare till ett flertal publikationer i ämnena mänskliga rättigheter och författningsrätt, domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Egils Levits

Född 1955; examen i juridik och i statsvetenskap, Hamburgs universitet; vetenskaplig medarbetare vid juridiska fakulteten vid Kiels universitet; lettiska parlamentets rådgivare i frågor om internationell rätt, författningsrätt och lagstiftningsreformer; Lettlands ambassadör i Tyskland och Schweiz (1992–1993), och i Österrike, Schweiz och Ungern (1994–1995); biträdande premiärminister, justitieminister och tjänstgörande utrikesminister (1993–1994); medlare vid Medlings- och skiljedomstolen inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) (sedan 1997); ledamot av permanenta skiljedomstolen (sedan 2001); vald till domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna 1995, omvald 1998 och 2001; författare till ett flertal publikationer i ämnena författningsrätt och förvaltningsrätt, lagstiftningsreformer och gemenskapsrätt; domare vid EG-domstolen sedan den 11 maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Född 1950; juristexamen (National University of Ireland, University College Dublin, 1971); barrister (King's Inns, 1972), diplom i europarätt (University College Dublin, 1977); medlem i Irlands advokatsamfund (1972–1999); lektor i europarätt (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994–1999); företrädare för den irländska regeringen i ett flertal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid Irlands High Court (sedan 1999); bencher (dekanus) vid Honorable Society of King's Inns (sedan 1999); vice ordförande för den irländska föreningen för europarätt, medlem av International Law Association (irländska sektionen); son till Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), domare vid domstolen (1974–1985); domare vid EG-domstolen sedan den 13 oktober 2004.

Lars Bay Larsen

Född 1953; examen i statsvetenskap (1976), juris kandidatexamen (1983), Köpenhamns universitet; tjänsteman vid justitieministeriet (1983–1985); undervisningsassistent (1984–1991) och därefter extern lektor (1991–1996) i familjerätt vid Köpenhamns universitet; anställd vid Advokatsamfundet (1985–1986); anställd vid justitieministeriet (1986–1991); advokat (1991); avdelningschef (1991–1995), chef för Civil- og Politiafdeling (1995–1999) och chef för avdelningen för lagstiftning (2000–2003) vid justitieministeriet; Danmarks representant i K4-kommittén (1995–2000), i centralgruppen (Schengen) (1996–1998) och i Europol Management Board (1998–2000); domare vid Højesteret (2003–2006); domare vid EG-domstolen sedan den 11 januari 2006.

Eleanor Sharpston

Född 1955; ekonomi-, språk- och juridikstudier vid King's College, Cambridge (1973–1977); assistent och forskare vid Corpus Christi College, Oxford (1977–1980); upptagen som medlem av Middle Temple (1980); barrister (1980–1987 och 1990–2005); rättssekreterare hos generaladvokaten och senare domaren Sir Gordon Slynn (1987–1990), lektor i europarätt och komparativ rätt (Director of European Legal Studies) vid University College London (1990–1992); Lecturer vid juridiska fakulteten (1992–1998) och därefter Affiliated Lecturer (1998–2005) vid universitetet i Cambridge; Fellow of King's College, Cambridge (sedan 1992); Senior Research Fellow vid Centre for European Legal Studies vid universitetet i Cambridge (1998–2005); Queen's Counsel (1999); Benchers of Middle Temple (2005); generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 11 januari 2006.

Paolo Mengozzi

Född 1938; professor i folkrätt och innehavare av Jean Monnet-professuren för gemenskapsrätt vid universitetet i Bologna; hedersdoktor vid Karl III:s universitet i Madrid; inbjuden föreläsare till universiteterna Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris II, Georgia (Athens) samt till Institut universitaire international (Luxemburg); samordnare för European Business Law Pallas Program, som har utarbetats vid universitetet i Nijmegen; ledamot av Rådgivande kommittén för offentlig upphandling vid Europeiska gemenskapernas kommission; understatssekreterare för industri- och handelsfrågor under den halvårsperiod då Italien innehade ordförandeskapet för rådet; ledamot av Europeiska gemenskapens arbetsgrupp för Världshandelsorganisationen (WTO) och ordförande för 1997 års konferens om WTO vid forskningscentret inom institutet för folkrätt i Haag; domare vid förstainstansrätten från den 4 mars 1998 till den 3 maj 2006; generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 4 maj 2006.

Pernilla Lindh

Född 1945; jur. kand. vid Lunds universitet; tingsnotarie och domare vid Trollhättans tingsrätt (1971–1974); fiskal i Svea hovrätt (1974–1975); fiskal vid Stockholms tingsrätt (1975); administrativ fiskal i Svea hovrätt (1975–1978); fiskal i Domstolsverket (1977); föredragande hos Justitiekanslern (1979–1980); assessor i Svea hovrätt (1980–1981); rättssakkunnig i Handelsdepartementet (1981–1982); rättssakkunnig, sedan departementsråd och därefter rättschef i Utrikesdepartementet (1982–1995); med ambassadörs titel 1992; vice ordförande i Marknadsdomstolen; ansvarig för rättsliga och institutionella frågor vid EES-förhandlingarna (vice ordförande, därefter ordförande i Eftagruppen) och vid förhandlingarna inför Konungariket Sveriges anslutning till Europeiska unionen; domare vid förstainstansrätten mellan den 18 januari 1995 och den 6 oktober 2006; domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Yves Bot

Född 1947; juristexamen från juridiska fakulteten i Rouen; juris doktor (universitetet Paris II Panthéon-Assas); extern lektor vid juridiska fakulteten i Mans; biträdande och därefter förste biträdande åklagare vid åklagarmyndigheten i Mans (1974–1982); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Dieppe (1982–1984); biträdande allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Strasbourg (1984–1986); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Bastia (1986–1988); allmän åklagare vid Cour d'appel de Caen (1988–1991); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance du Mans (1991–1993); juridisk sakkunnig hos justitieministern (1993–1995); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Nanterre (1995–2002); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Paris (2002–2004); allmän åklagare vid Cour d'appel de Paris (2004–2006); generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Ján Mazák

Född 1954; juris doktor (universitetet Pavol Jozef Safarik, Košice, 1978); professor i civilrätt (1994) och i gemenskapsrätt (2004); chef för Institutet för gemenskapsrätt vid den juridiska fakulteten i Košice (2004); domare vid Krajský súd (regional domstol) i Košice (1980); vice ordförande (1982) och ordförande (1990) för Mestský súd (stadsdomstol) i Košice; medlem av det slovakiska advokatsamfundet (1991); ledamot av författningsdomstolen (1993–1998); vice justitieminister (1998–2000); ordförande i författningsdomstolen (2000–2006); ledamot av Venedigkommissionen (2004); generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Jean-Claude Bonichot

Född 1955; jur. kand. vid universitetet i Metz, examen från Institut d'études politiques i Paris, studier vid École nationale d'administration; föredragande (1982–1985), regeringsombud (1985–1987 och 1992–1999); bisittare (1999–2000); ordförande för den sjätte underavdelningen vid Conseil d'États tvistemålsavdelning (2000–2006); rättssekreterare vid EG-domstolen (1987–1991); kabinettschef hos ministern med ansvar för arbete, sysselsättning och yrkesutbildning, därefter minister utan portfölj, minister med ansvar för offentliganställda och för moderniseringen av statlig förvaltning (1991–1992); chef för Conseil d'États delegation hos en nationell sjukförsäkring (Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés) (2001–2006); extern lektor vid universitetet i Metz (1988–2000), därefter vid universitetet Paris I Panthéon Sorbonne (sedan 2000); författare till ett flertal publikationer i förvaltningsrätt, gemenskapsrätt och europarätt på området mänskliga rättigheter; grundare av och ordförande för redaktionskommittén för tidskriften "Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme", medgrundare och medlem av redaktionskommittén för tidskriften "Bulletin juridique des collectivités locales", ordförande för ett vetenskapligt forskningsråd (Conseil scientifique du groupement de recherche sur les institutions et le droit de l'aménagement de l'urbanisme et de l'habitat); domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Thomas von Danwitz

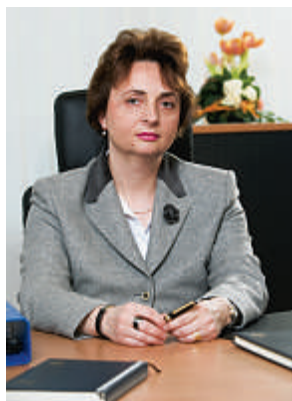
Född 1962; studier i Bonn, Genève och Paris; juristexamen (1986 och 1992); juris doktor (Bonns universitet, 1988); internationell examen i offentlig förvaltning (École nationale d'administration, 1990); behörighetsförklarad (Bonns universitet, 1996); professor i tysk offentlig rätt och europarätt (1996–2003), dekanus för juridiska fakulteten vid Ruhr's universitet, Bochum (2000–2001); professor i tysk offentlig rätt och europarätt (Kölns universitet, 2003–2006); chef för Institutet för offentlig rätt och förvaltningskunskap (2006); gästprofessor vid Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), vid universitetet François Rabelais (Tours, 2001–2006) och vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (2005–2006); domare vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Verica Trstenjak

Född 1962; juristexamen (1987); juris doktor vid universitetet i Ljubljana (1995); professor (sedan 1996) i rättsteori, statsrätt (doktrin) och privaträtt; forskare; doktorandstudier vid universitetet i Zürich, vid Institutet för komparativ rätt vid universitetet i Wien, vid Max Planck-institutet för internationell privaträtt i Hamburg, vid fria universitetet i Amsterdam; gästprofessor vid universiteten i Wien och Freiburg (Tyskland) samt vid Buceriuskolan för rättsliga studier i Hamburg; chef för rättstjänsten (1994–1996) och statssekreterare vid ministeriet för vetenskap och teknologi (1996–2000); regeringens generalsekreterare (2000); medlem av arbetsgruppen för en europeisk civillagstiftning (Study Group on European Civil Code) sedan 2003; ansvarig för forskarprojektet Humboldt (Humboldt Stiftung); författare till fler än 100 juridiska artiklar och ett flertal böcker i ämnena europarätt och privaträtt; mottagare av slovenska juristföreningens pris "årets jurist 2003"; medlem av redaktionskommittéer för flera juridiska tidskrifter; generalsekreterare i den slovenska juristföreningen; medlem i flera juristföreningar, bland annat Gesellschaft für Rechtsvergleichung; domare vid förstainstansrätten från den 7 juli 2004 till den 6 oktober 2006; generaladvokat vid EG-domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Alexander Arabadjiev

Född 1949; studier i juridik (S:t Kliment Ohridski-universitetet, Sofia); domare i domstolen i första instans i Blagojevsgrad (1975–1983); domare i Blagojevsgrads regionala domstol (1983–1986); domare i Högsta domstolen (1986–1991); domare i konstitutionsdomstolen (1991–2000); ledamot av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna (1997–1999); ledamot av Europeiska konventet om Europas framtid (2002–2003); parlamentsledamot (2001–2006); observatör vid Europaparlamentet; domare vid EG-domstolen sedan den 12 januari 2007.

Camelia Toader

Född 1963; juris kandidat (1986), juris doktor (1997) (Bukarests universitet); praktikant vid domstolen i första instans i Buftea (1986–1988); domare i domstolen i första instans i Bukarests femte domkrets (1988–1992); kursansvarig (1992–2005), därefter professor (2005–2006) i civilrätt och europeisk avtalsrätt vid Bukarests universitet; studier i flera ämnen på doktorsnivå och forskning vid Max Planck-institutet för internationell privaträtt i Hamburg (1992–2004); chef för avdelningen för europeisk integration på Justitiedepartementet (1997–1999); domare i Kassationsdomstolen (1999–2006); gästprofessor vid Wiens universitet (2000); lärare i gemenskapsrätt vid Nationella institutet för domarutbildning (2003 och 2005–2006); redaktionsledamot vid flera juridiska tidskrifter; domare vid EG-domstolen sedan den 12 januari 2007.

Jean-Jacques Kasel

Född 1946; juris doktor, licence spéciale (särskild magisterexamen) i förvaltningsrätt (ULB, 1970); examen från Institut d'études politiques (IEP) i Paris (Ecofin, 1972); biträdande jurist; juridisk rådgivare vid Banque de Paris et des Pays-Bas (1972–1973); attaché och därefter legationssekreterare vid utrikesministeriet (1973–1976); ordförande för ministerrådets arbetsgrupper (1976); förste ambassadsekreterare, biträdande ständig representant vid OECD (Paris, 1976–1979); chef för vice regeringschefens kabinett (1979–1980); ordförande för det europeiska politiska samarbetet (1980); rådgivare och därefter biträdande kabinettschef hos Europeiska gemenskapernas kommissions ordförande (1981); chef med ansvar för budget- och personalfrågor vid ministerrådets generalsekretariat (1981–1984); chargé de mission vid den ständiga representationen vid Europeiska gemenskaperna (1984–1985); ordförande för budgetkommittén, ambassadråd, chef för enheten för politiska och kulturella frågor (1986–1991); diplomatisk rådgivare åt premiärministern (1986–1991), ambassadör i Grekland (1989–1991, icke bosatt i Grekland), ordförande för politiska kommittén (1991); ambassadör, ständig representant vid Europeiska gemenskaperna (1991–1998); ordförande för Coreper (första halvåret 1997); ambassadör (Bryssel, 1998–2002); ständig representant vid NATO (1998–2002); maréchal de la Cour (hovmarskalk) och chef för Hans Kungliga Höghet storhertigens kabinett (2002–2007); domare vid EG-domstolen sedan den 15 januari 2008.

Roger Grass

Född 1948; examen från l'Institut d'études politiques de Paris och i högre offentligrättsliga studier; biträdande allmän åklagare vid Tribunal de Grande Instance de Versailles; avdelningsdirektör vid EG-domstolen; generalsekreterare för allmänna åklagarämbetet vid Cour d'appel de Paris; justitieministerns kabinett; rättssekreterare hos ordföranden för EG-domstolen; justitiesekreterare vid domstolen sedan den 10 februari 1994.

2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2008

Högtidlig sammankomst den 14 januari 2008

Företrädarna för regeringarna i Europeiska gemenskapernas medlemsstater har genom beslut av den 3 december 2007 utnämnt Jean-Jacques Kasel till domare vid Europeiska gemenskapernas domstol till och med den 6 oktober 2009.

Jean-Jacques Kasel efterträder Romain Schintgen som tjänstgjorde som domare vid förstainstansrätten mellan den 25 september 1989 och den 11 juli 1996 och som domare vid domstolen sedan den 12 juli 1996.

3. Domstolens ledamöter (i rangordning)

från den 1 januari till den 14 januari 2008

V. SKOURIS, domstolens ordförande
 P. JANN, ordförande på första avdelningen
 C.W.A. TIMMERMANS, ordförande på andra avdelningen
 A. ROSAS, ordförande på tredje avdelningen
 K. LENAERTS, ordförande på fjärde avdelningen
 M. POIARES MADURO, förste generaladvokat
 A. TIZZANO, ordförande på femte avdelningen
 G. ARESTIS, ordförande på åttonde avdelningen
 U. LÖHMUS, ordförande på sjunde avdelningen
 L. BAY LARSEN, ordförande på sjätte avdelningen
 D. RUIZ-JARABO COLOMER, generaladvokat
 R. SCHINTGEN, domare
 J.N. CUNHA RODRIGUES, domare
 R. SILVA de LAPUERTA, domare
 J. KOKOTT, generaladvokat
 K. SCHIEMANN, domare
 J. MAKARCZYK, domare
 P. KÜRIS, domare
 E. JUHÁSZ, domare
 A. BORG BARTHET, domare
 M. ILEŠIČ, domare
 J. MALENOVSKÝ, domare
 J. KLUČKA, domare
 E. LEVITS, domare
 A. Ó CAOIMH, domare
 E. SHARPSTON, generaladvokat
 P. MENGOZZI, generaladvokat
 P. LINDH, domare
 Y. BOT, generaladvokat
 J. MAZÁK, generaladvokat
 J.-C. BONICHOT, domare
 T. von DANWITZ, domare
 V. TRSTENJAK, generaladvokat
 A. ARABADJIEV, domare
 C. TOADER, domare

R. GRASS, justitiesekreterare

från den 15 januari till den 6 oktober 2008

V. SKOURIS, domstolens ordförande
 P. JANN, ordförande på första avdelningen
 C.W.A. TIMMERMANS, ordförande på andra avdelningen
 A. ROSAS, ordförande på tredje avdelningen
 K. LENAERTS, ordförande på fjärde avdelningen
 M. POIARES MADURO, förste generaladvokat
 A. TIZZANO, ordförande på femte avdelningen
 G. ARESTIS, ordförande på åttonde avdelningen
 U. LÖHMUS, ordförande på sjunde avdelningen
 L. BAY LARSEN, ordförande på sjätte avdelningen
 D. RUIZ-JARABO COLOMER, generaladvokat
 J.N. CUNHA RODRIGUES, domare
 R. SILVA de LAPUERTA, domare
 J. KOKOTT, generaladvokat
 K. SCHIEMANN, domare
 J. MAKARCZYK, domare
 P. KÜRIS, domare
 E. JUHÁSZ, domare
 A. BORG BARTHET, domare
 M. ILEŠIČ, domare
 J. MALENOVSKÝ, domare
 J. KLUČKA, domare
 E. LEVITS, domare
 A. Ó CAOIMH, domare
 E. SHARPSTON, generaladvokat
 P. MENGOZZI, generaladvokat
 P. LINDH, domare
 Y. BOT, generaladvokat
 J. MAZÁK, generaladvokat
 J.-C. BONICHOT, domare
 T. von DANWITZ, domare
 V. TRSTENJAK, generaladvokat
 A. ARABADJIEV, domare
 C. TOADER, domare
 J.-J. KASEL, domare

R. GRASS, justitiesekreterare

från den 7 oktober till den 31 december 2008

V. SKOURIS, ordförande
P. JANN, ordförande på första avdelningen
C.W.A. TIMMERMANS, ordförande på andra avdelningen
A. ROSAS, ordförande på tredje avdelningen
K. LENAERTS, ordförande på fjärde avdelningen
E. SHARPSTON, förste generaladvokat
M. ILEŠIČ, ordförande på femte avdelningen
A. Ó CAOIMH, ordförande på sjunde avdelningen
J.-C. BONICHOT, ordförande på sjätte avdelningen
T. VON DANWITZ, ordförande på åttonde avdelningen
D. RUIZ-JARABO COLOMER, generaladvokat
A. TIZZANO, domare
J. N. CUNHA RODRIGUES, domare
R. SILVA de LAPUERTA, domare
J. KOKOTT, generaladvokat
M. POIARES MADURO, generaladvokat
K. SCHIEMANN, domare
J. MAKARCZYK, domare
P. KÜRIS, domare
E. JUHÁSZ, domare
G. ARESTIS, domare
A. BORG BARTHET, domare
J. MALENOVSKÝ, domare
J. KLUČKA, domare
U. LÖHMUS, domare
E. LEVITS, domare
L. BAY LARSEN, domare
P. MENGGOZZI, generaladvokat
P. LINDH, domare
Y. BOT, generaladvokat
J. MAZÁK, generaladvokat
V. TRSTENJAK, generaladvokat
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
J.-J. KASEL, domare

R. GRASS, justitiesekreterare

4. Domstolens tidigare ledamöter

Pilotti Massimo, domare (1952-1958), ordförande 1952-1958
Serrarens Petrus, Josephus, Servatius, domare (1952-1958)
Riese Otto, domare (1952-1963)
Delvaux Louis, domare (1952-1967)
Rueff Jacques, domare (1952-1959 och 1960-1962)
Hammes Charles Léon, domare (1952-1967), ordförande 1964-1967
Van Kleffens Adrianus, domare (1952-1958)
Lagrange Maurice, generaladvokat (1952-1964)
Roemer Karl, generaladvokat (1953-1973)
Rossi Rino, domare (1958-1964)
Donner Andreas Matthias, domare (1958-1979), ordförande 1958-1964
Catalano Nicola, domare (1958-1962)
Trabucchi Alberto, domare (1962-1972), därefter generaladvokat (1973-1976)
Lecourt Robert, domare (1962-1976), ordförande 1967-1976
Strauss Walter, domare (1963-1970)
Monaco Riccardo, domare (1964-1976)
Gand Joseph, generaladvokat (1964-1970)
Mertens de Wilmars Josse J., domare (1967-1984), ordförande 1980-1984
Pescatore Pierre, domare (1967-1985)
Kutscher Hans, domare (1970-1980), ordförande 1976-1980
Dutheillet de Lamothe Alain Louis, generaladvokat (1970-1972)
Mayras Henri, generaladvokat (1972-1981)
O'Dalaigh Cearbhall, domare (1973-1974)
Sørensen Max, domare (1973-1979)
Mackenzie Stuart Alexander J., domare (1973-1988), ordförande 1984-1988
Warner Jean-Pierre, generaladvokat (1973-1981)
Reischl Gerhard, generaladvokat (1973-1981)
O'Keeffe Aindrias, domare (1975-1985)
Capotorti Francesco, domare (1976), därefter generaladvokat (1976-1982)
Bosco Giacinto, domare (1976-1988)
Touffait Adolphe, domare (1976-1982)
Koopmans Thymen, domare (1979-1990)
Due Ole, domare (1979-1994), ordförande 1988-1994
Everling Ulrich, domare (1980-1988)
Chloros Alexandros, domare (1981-1982)
Slynn Sir Gordon, generaladvokat (1981-1988), därefter domare (1988-1992)
Rozès Simone, generaladvokat (1981-1984)
VerLoren van Themaat Pieter, generaladvokat (1981-1986)
Grévisse Fernand, domare (1981-1982 och 1988-1994)
Bahlmann Kai, domare (1982-1988)
Mancini G. Federico, generaladvokat (1982-1988), därefter domare (1988-1999)
Galmot Yves, domare (1982-1988)
Kakouris Constantinos, domare (1983-1997)
Lenz Carl Otto, generaladvokat (1984-1997)
Darmon Marco, generaladvokat (1984-1994)
Joliet René, domare (1984-1995)
O'Higgins Thomas Francis, domare (1985-1991)

Schockweiler Fernand, domare (1985-1996)
Mischo Jean, generaladvokat (1986-1991 och 1997-2003)
De Carvalho Moithinho de Almeida José Carlos, domare (1986-2000)
Da Cruz Vilaça José Luis, generaladvokat (1986-1988)
Rodríguez Iglesias Gil Carlos, domare (1986-2003), ordförande 1994-2003
Diez de Velasco Manuel, domare (1988-1994)
Zuleeg Manfred, domare (1988-1994)
Van Gerven Walter, generaladvokat (1988-1994)
Jacobs Francis Geoffrey, generaladvokat (1988-2006)
Tesauro Giuseppe, generaladvokat (1988-1998)
Kapteyn Paul Joan George, domare (1990-2000)
Gulmann Claus Christian, generaladvokat (1991-1994), därefter domare (1994-2006)
Murray John L., domare (1991-1999)
Edward David Alexander Ogilvy, domare (1992-2004)
La Pergola Antonio Mario, domare (1994 och 1999-2006), generaladvokat (1995-1999)
Cosmas Georges, generaladvokat (1994-2000)
Puissochet Jean-Pierre, domare (1994-2006)
Léger Philippe, generaladvokat (1994-2006)
Hirsch Günter, domare (1994-2000)
Elmer Michael Bendik, generaladvokat (1994-1997)
Ragnemalm Hans, domare (1995-2000)
Sevón Leif, domare (1995-2002)
Fennelly Nial, generaladvokat (1995-2000)
Wathelet Melchior, domare (1995-2003)
Ioannou Krateros, domare (1997-1999)
Alber Siegbert, generaladvokat (1997-2003)
Saggio Antonio, generaladvokat (1998-2000)
O'Kelly Macken Fidelma, domare (1999-2004)
Colneric Ninon, domare (2000-2006)
Von Bahr Stig, domare (2000-2006)
Geelhoed Leendert A., generaladvokat (2000-2006)
Stix-Hackl Christine, generaladvokat (2000-2006)

– Ordförande

Pilotti Massimo (1952-1958)
Donner Andreas Matthias (1958-1964)
Hammes Charles Léon (1964-1967)
Lecourt Robert (1967-1976)
Kutscher Hans (1976-1980)
Mertens de Wilmars Josse J. (1980-1984)
Mackenzie Stuart Alexander John (1984-1988)
Due Ole (1988-1994)
Rodríguez Iglésias Gil Carlos (1994-2003)

– Justitiesekreterare

Van Houtte Albert (1953-1982)

Heim Paul (1982-1988)

Giraud Jean-Guy (1988-1994)

C – Domstolens verksamhetsstatistik

Domstolens allmänna verksamhet

1. Avgjorda, nya och anhängiga mål (2004-2008)

Nya mål

2. Typ av förfarande (2004-2008)
3. Direkt talan – Form av talan (2008)
4. Föremål för talan (2008)
5. Talan om fördragsbrott (2004-2008)

Avgjorda mål

6. Typ av förfarande (2004-2008)
7. Domar, beslut, yttranden (2008)
8. Domstolens sammansättning (2004-2008)
9. Föremål för talan (2004-2008)
10. Föremål för talan (2008)
11. Domar i mål om fördragsbrott: beslutets innebörd (2008)
12. Handläggningstid (2004-2008)

Anhängiga mål den 31 december

13. Typ av förfarande (2004-2008)
14. Domstolens sammansättning (2008)

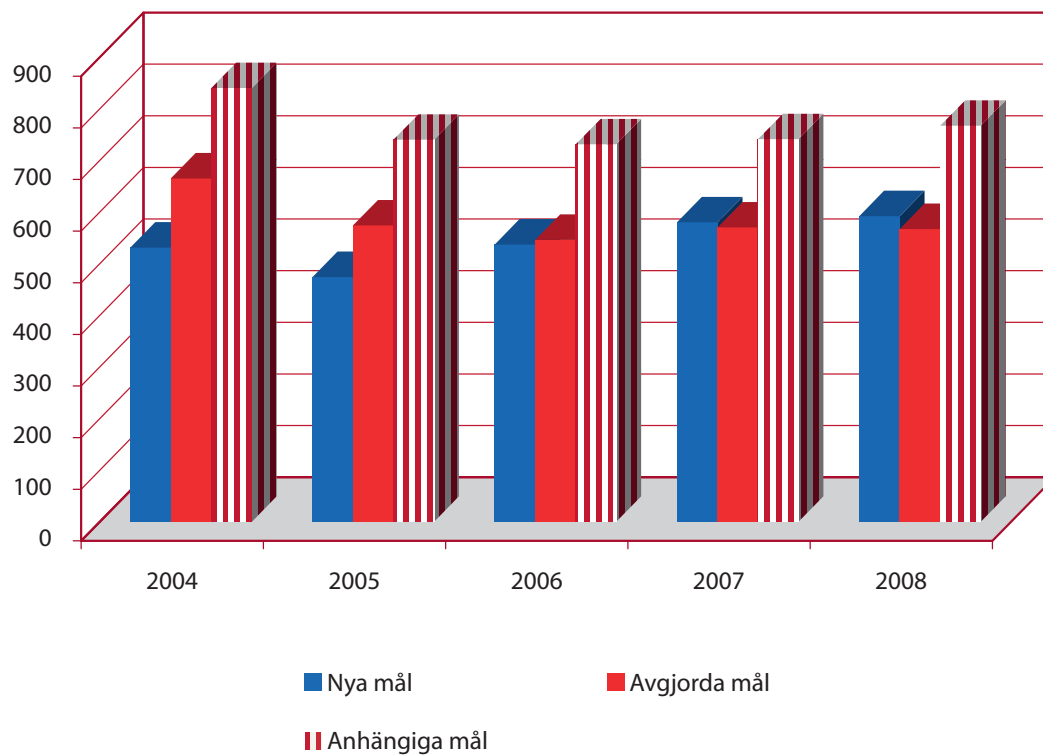
Diverse

15. Förfaranden med skyndsam handläggning (2004-2008)
16. Förfaranden för brådslande mål (2008)
17. Interimistiska beslut (2008)

Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2008)

18. Nya mål och domar
19. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år)
20. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och domstol)
21. Anhängiggjorda mål om fördragsbrott

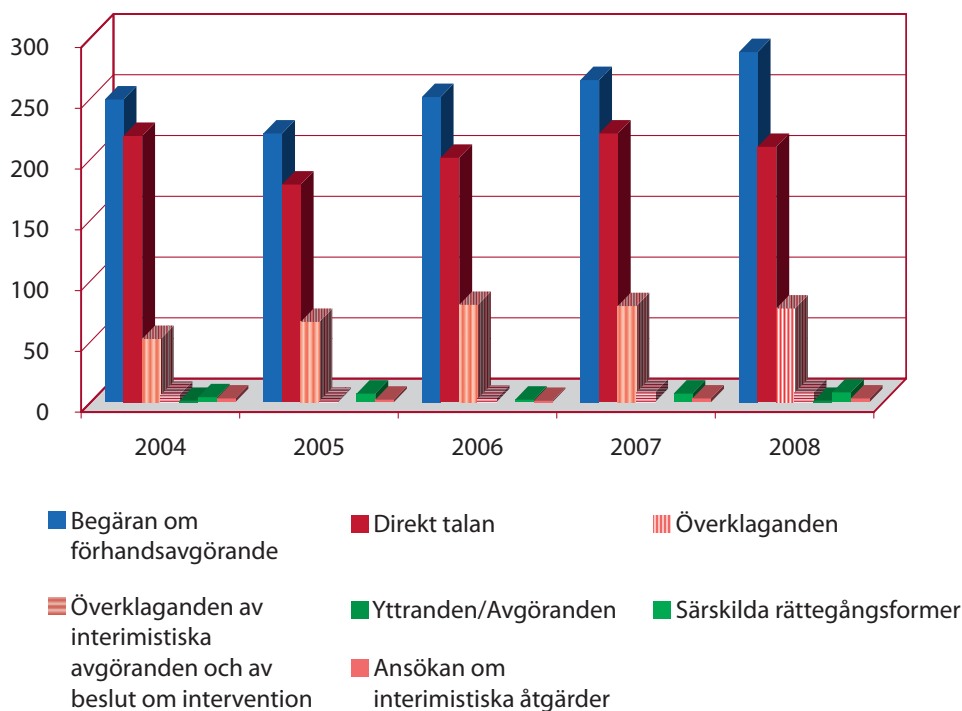
1. Domstolens allmänna verksamhet – Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2004-2008)¹

	2004	2005	2006	2007	2008
Nya mål	531	474	537	580	592
Avgjorda mål	665	574	546	570	567
Anhängiga mål	840	740	731	741	767

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

2. Nya mål – Typ av förfarande (2004-2008)^{1 2}

	2004	2005	2006	2007	2008
Begäran om förhandsavgörande	249	221	251	265	288
Direkt talan	219	179	201	221	210
Överklaganden	52	66	80	79	77
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	6	1	3	8	8
Yttranden/Avgöranden	1				1
Särskilda rättegångsformer	4	7	2	7	8
Totalt	531	474	537	580	592
Ansökan om interimistiska åtgärder	3	2	1	3	3

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": fastställelse av rättegångskostnader (artikel 74 i rättegångsreglerna), rättshjälp (artikel 76 i rättegångsreglerna), ansökan om återvinning (artikel 94 i rättegångsreglerna), talan av tredje man (artikel 97 i rättegångsreglerna), förklaring av dom (artikel 102 i rättegångsreglerna), resning (artikel 98 i rättegångsreglerna), rättelse av dom (artikel 66 i rättegångsreglerna), prövning av förslag från förste generaladvokaten att domstolen omprövar förstainstansrättens avgörande (artikel 62 i domstolens stadga), utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder (protokollet om immunitet och privilegier) och mål rörande immunitet (protokollet om immunitet och privilegier).

3. Nya mål – Direkt talan – Form av talan (2008)¹

Talan om ogiltigförklaring	3
Passivitetstalan	
Talan om fördragsbrott	207
Totalt	210

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

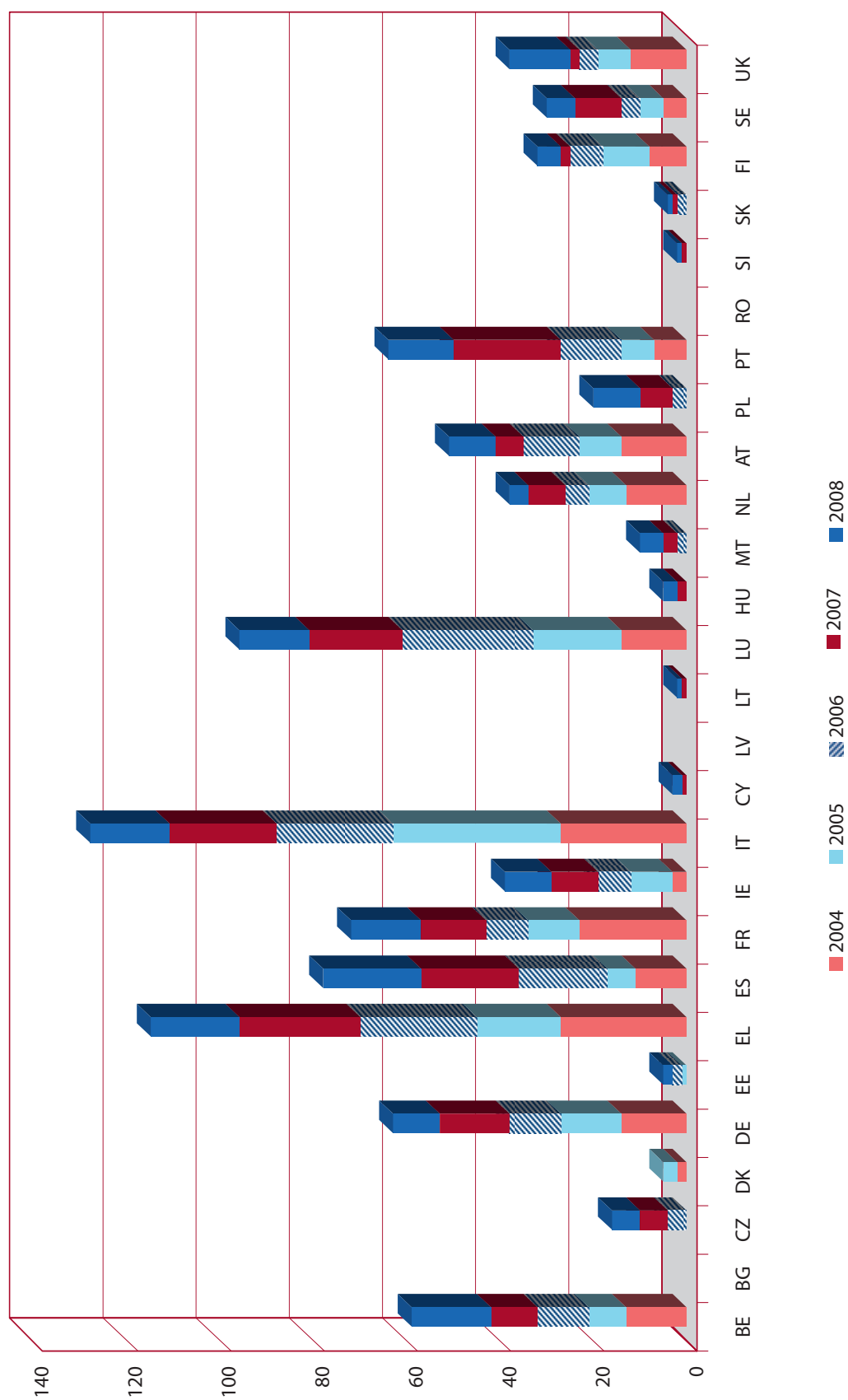
4. Nya mål¹ – Föremål för talan (2008)²

	Direkt talan	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Totalt	Särskilda rättegångsformer
Bolagsrätt	9	9	1		19	
Ekonomisk och monetär politik	1				1	
Energi	4				4	
Etableringsfrihet	26	7			33	
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	12	26			38	
Europeiskt medborgarskap		6			6	
Fiskepolitik	2	1			3	
Fri rörlighet för kapital	3	9			12	
Fri rörlighet för personer	28	14			42	
Fri rörlighet för varor	2	8			10	
Frihet att tillhandahålla tjänster	12	20			32	
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik		1	1		2	
Gemensamma tulltaxan		12			12	
Gemenskapernas egna medel	3				3	
Gemenskapsrättens principer		3	1		4	
Handelspolitik		3	2		5	
Immaterialrätt	1	12	23		36	
Industripolitik	3	5			8	
Institutionell rätt	3	1	21	2	27	1
Jordbruk	4	11			15	
Konkurrens		3	7		10	
Miljö- och konsumentskydd	49	34	5	6	94	
Regionalpolitik			2		2	
Romkonventionen		1			1	
Skatterätt	14	35			49	
Social trygghet för migrerande arbetstagare		2			2	
Socialpolitik	5	26			31	
Statligt stöd	1	6	4		11	
Tillnärmning av lagstiftning	15	10			25	
Transport	12	4			16	
Tullunionen		8	1		9	
Yttre förbindelser	2	7			9	1
EG-fördraget	209	284	68	8	569	2
EU-fördraget	1	4			5	
Förfarande						7
Tjänsteföreskrifterna			9		9	
Övriga			9		9	7
TOTALT	210	288	77	8	583	9

¹ Bortsett från ansökningar om interimistiska åtgärder.

² De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

5. Nya mål – Talan om fördragsbrott (2004-2008)¹

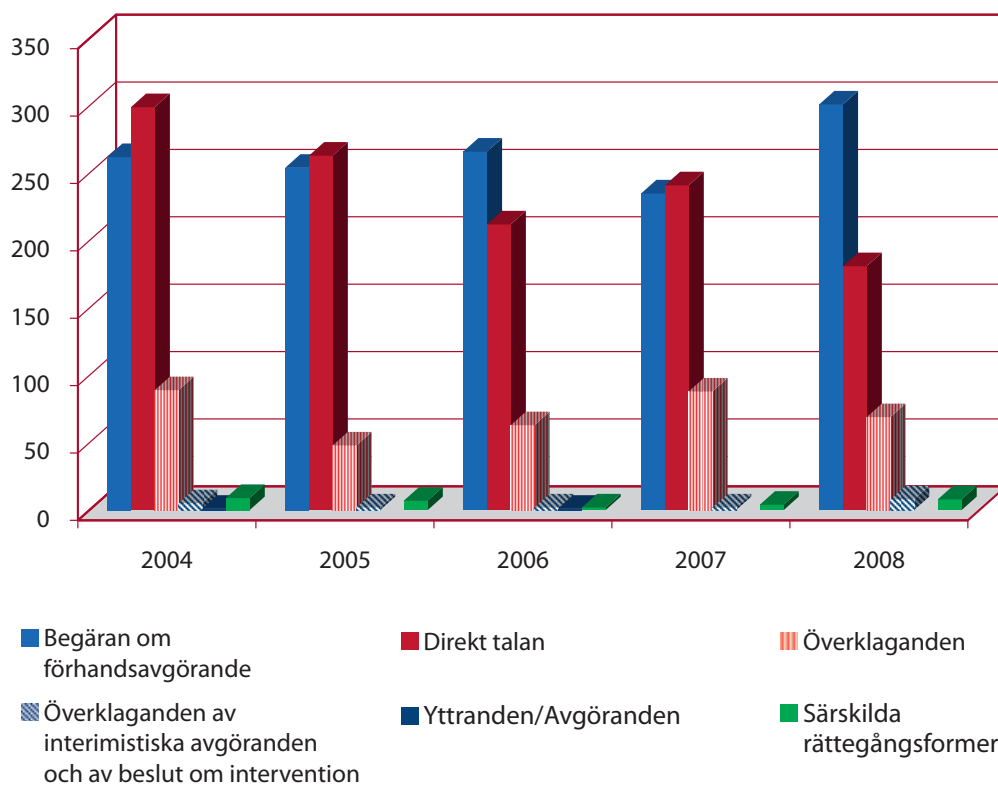

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Totalt
2004	13			2	14		27	11	23	3	27				14			13	14		7				8	5	12	193 ²
2005	8			3	13	1	18	6	11	9	36				19			8	9		7				10	5	7	170
2006	11		4		11	2	25	19	9	7	25				28		2	5	12	3	13			2	7	4	4	193
2007	10		6		15		26	21	14	10	23	1		1	20	2	3	8	6	7	23		1	1	2	10	2	212
2008	17		6		10	2	19	21	15	10	17	2		1	15	3	5	4	10	10	14		1	1	5	6	13	207

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål). Artiklarna 93, 169–171 och 225 i EG-fördraget (nu artiklarna 88 EG, 226–228 EG och 298 EG), artiklarna 141–143 EA och artikel 88 KS.

² Bland dessa finns en talan som grundats på artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

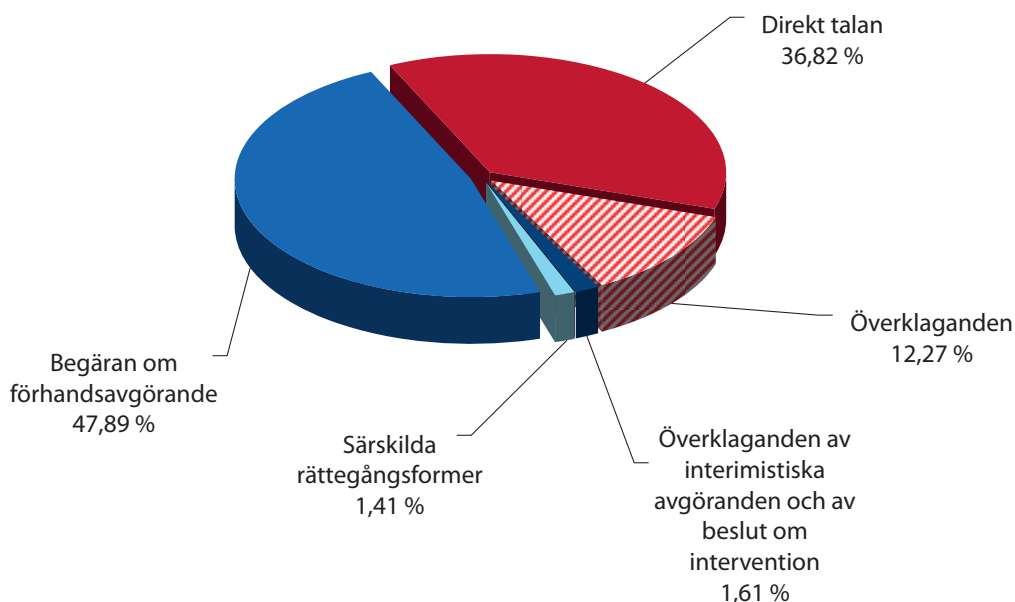
6. Avgjorda mål – Typ av förfarande (2004-2008)¹

	2004	2005	2006	2007	2008
Begäran om förhandsavgörande	262	254	266	235	301
Direkt talan	299	263	212	241	181
Överklaganden	89	48	63	88	69
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	5	2	2	2	8
Yttranden/Avgöranden	1		1		
Särskilda rättegångsformer	9	7	2	4	8
Totalt	665	574	546	570	567

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

7. Avgjorda mål – Domar, beslut och yttranden (2008)¹

	Domar	Beslut av rättskipningskaraktär ²	Beslut om interimistiska åtgärder ³	Andra beslut ⁴	Yttranden	Totalt
Begäran om förhandsavgörande	186	30		22		238
Direkt talan	108	2		70		180
Överklaganden	39	20		2		61
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention			7	1		8
Särskilda rättegångsformer		5		2		7
Totalt	333	57	7	97		494

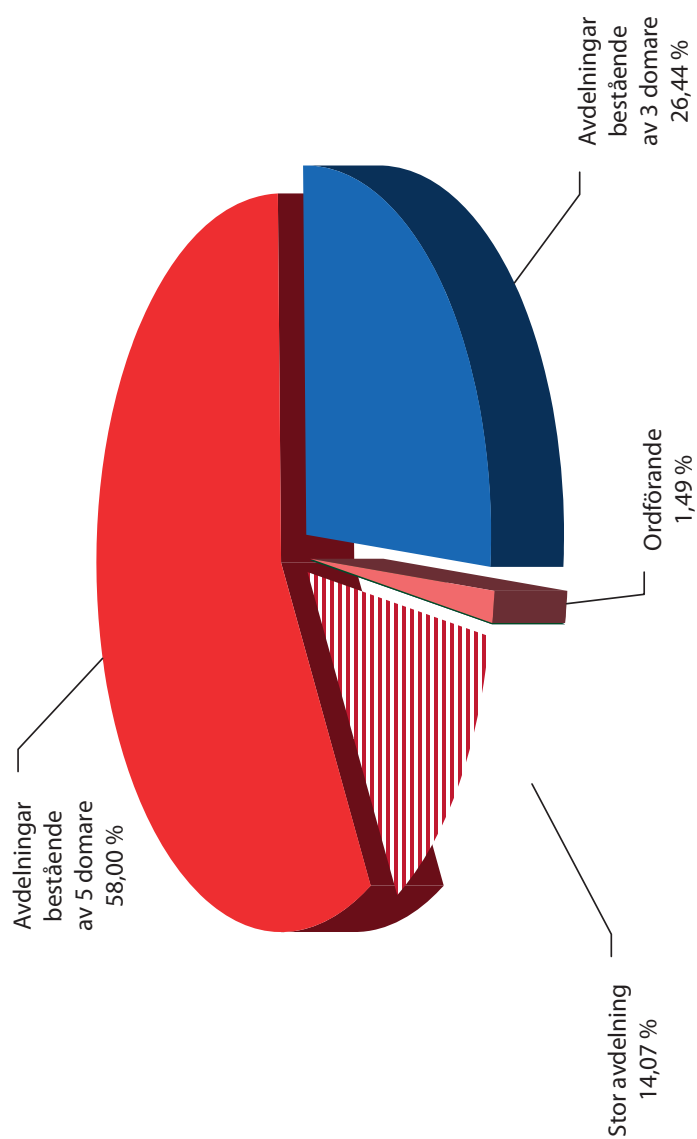
¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (avvisning, avvisning av uppenbara skäl, etc.).

³ Beslut som meddelats till följd av en talan enligt artikel 185 eller artikel 186 i EG-fördraget (nu artiklarna 242 EG och 243 EG), enligt artikel 187 i EG-fördraget (nu artikel 244 EG) eller enligt motsvarande bestämmelser i Euratom- och Kol- och stålfördragen, eller beslut som meddelats till följd av ett överklagande av ett beslut om interimistiska åtgärder eller intervention.

⁴ Beslut som innebär att domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till förstainstansrätten.

8. Avgjorda mål – Dömande sammansättning (2004-2008)¹

	2004			2005			2006			2007			2008		
	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Domstolen i plenum	21		21	1		1	2		2						
Litet plenum ³	1		1												
Stor avdelning	31	1	32	59		59	55		55	51		51	66		66
Avdelningar bestående av 5 domare	257	18	275	245	5	250	265	13	278	242	10	252	259	13	272
Avdelningar bestående av 3 domare	113	61	174	103	51	154	67	41	108	104	48	152	65	59	124
Ordförande		6	6		2	2		1	1		2	2		7	7
Totalt	423	86	509	408	58	466	389	55	444	397	60	457	390	79	469

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (på annat sätt än genom beslut om avskrivning, beslut om att anledning saknas att döma i målet eller beslut om återförvisning till förstainstansrätten).

³ Dömande sammansättning som fanns innan Nicefördraget trädde i kraft.

9. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2004-2008)¹

	2004	2005	2006	2007	2008
Anslutning av nya stater	2	1		1	
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	1	2			
Bolagsrätt	16	24	10	16	17
Brysselkonventionen	7	8	4	2	1
Ekonomisk och monetär politik	2			1	1
Energi	1	3	6	4	4
Etableringsfrihet	14	5	21	19	29
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	2	5	9	17	5
Europeiskt medborgarskap	1	2	4	2	6
Fiskepolitik	6	11	7	6	6
Forskning, information, utbildning, statistik					
Fri rörlighet för kapital	4	5	4	13	9
Fri rörlighet för personer	17	17	20	19	27
Fri rörlighet för varor	17	11	8	14	12
Frihet att tillhandahålla tjänster	23	11	17	23	8
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik				4	2
Gemensamma tulltaxan	4	7	7	10	5
Gemenskapernas egna medel		2	6	3	
Gemenskapsrättens principer	4	2	1	4	4
Handelspolitik		4	1	1	1
Immaterialrätt	20	5	19	21	22
Immunitet och privilegier		1	1	1	2
Industripolitik	11	11		11	12
Institutionell rätt	13	16	15	6	16
Jordbruk	60	63	30	23	54
Konkurrens	29	17	30	17	23
Miljö- och konsumentskydd	67	44	40	50	43
Rättsliga och inrikes frågor			2		1
Regionalpolitik		5		7	1
Skatterätt	28	34	55	44	38
Social trygghet för migrerande arbetstagare	6	10	7	7	5
Socialpolitik	44	29	29	26	25
Statligt stöd	21	23	23	9	26
Tillnärmning av lagstiftning	33	41	19	22	21
Transport	11	16	9	6	4
Tullunionen	12	9	9	12	8
Yttre förbindelser	9	8	11	9	8
EG-fördraget	485	452	424	430	446
EU-fördraget		3	3	4	6
Kol- och stålfördraget	1	3		1	2
Euratomfördraget	2	1	4	1	
Förfarande	8	1	2	3	5
Immunitet och privilegier	1				
Tjänsteföreskrifterna	12	6	9	17	11
Övriga	21	7	11	20	16
TOTALT	509	466	442	456	470

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

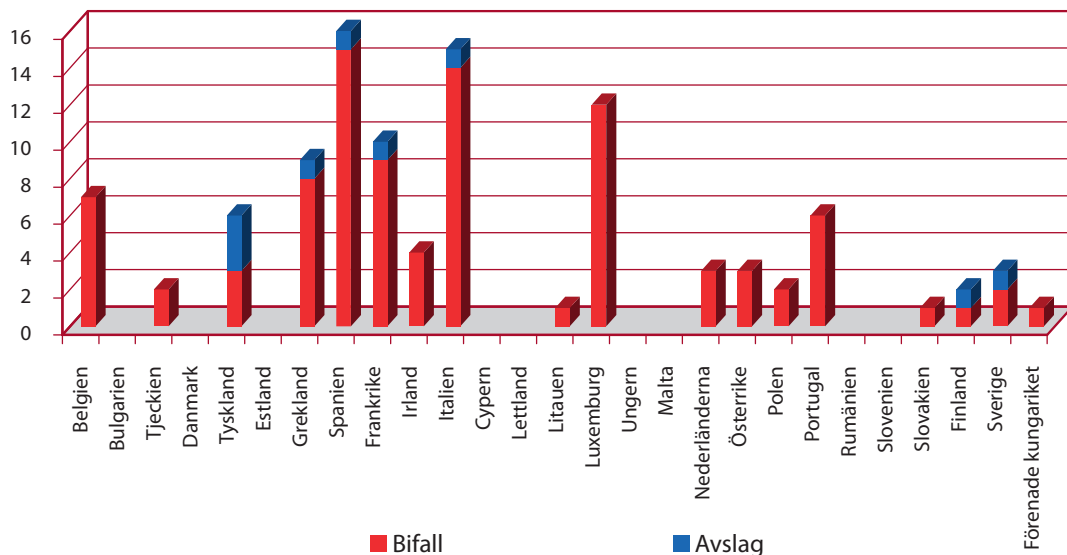
10. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2008)¹

	Domar/ Yttranden	Beslut ²	Totalt
Bolagsrätt	16	1	17
Brysselkonventionen	1		1
Ekonomisk och monetär politik		1	1
Energi	4		4
Etableringsfrihet	24	5	29
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	5		5
Europeiskt medborgarskap	6		6
Fiskepolitik	5	1	6
Fri rörlighet för kapital	9		9
Fri rörlighet för personer	23	4	27
Fri rörlighet för varor	11	1	12
Frihet att tillhandahålla tjänster	7	1	8
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	2		2
Gemensamma tulltaxan	4	1	5
Gemenskapsrättens principer	4		4
Handelspolitik	1		1
Immaterialrätt	14	8	22
Immunitet och privilegier	2		2
Industripolitik	12		12
Institutionell rätt	7	9	16
Jordbruk	40	14	54
Konkurrens	21	2	23
Miljö- och konsumentskydd	38	5	43
Rättsliga och inrikes frågor	1		1
Regionalpolitik		1	1
Skatterätt	32	6	38
Social trygghet för migrerande arbetstagare	5		5
Socialpolitik	18	7	25
Statligt stöd	23	3	26
Tillnärmning av lagstiftning	21		21
Transport	4		4
Tullunionen	7	1	8
Yttre förbindelser	7	1	8
EG-fördraget	374	72	446
EU-fördraget	6		6
Kol- och stålfördraget	2		2
Förfarande		5	5
Tjänsteföreskrifterna	9	2	11
Övriga	9	7	16
TOTALT	391	79	470

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (på annat sätt än genom beslut om avskrivning, beslut om att anledning saknas att döma i målet eller beslut om återförvisning till förstainstansrätten).

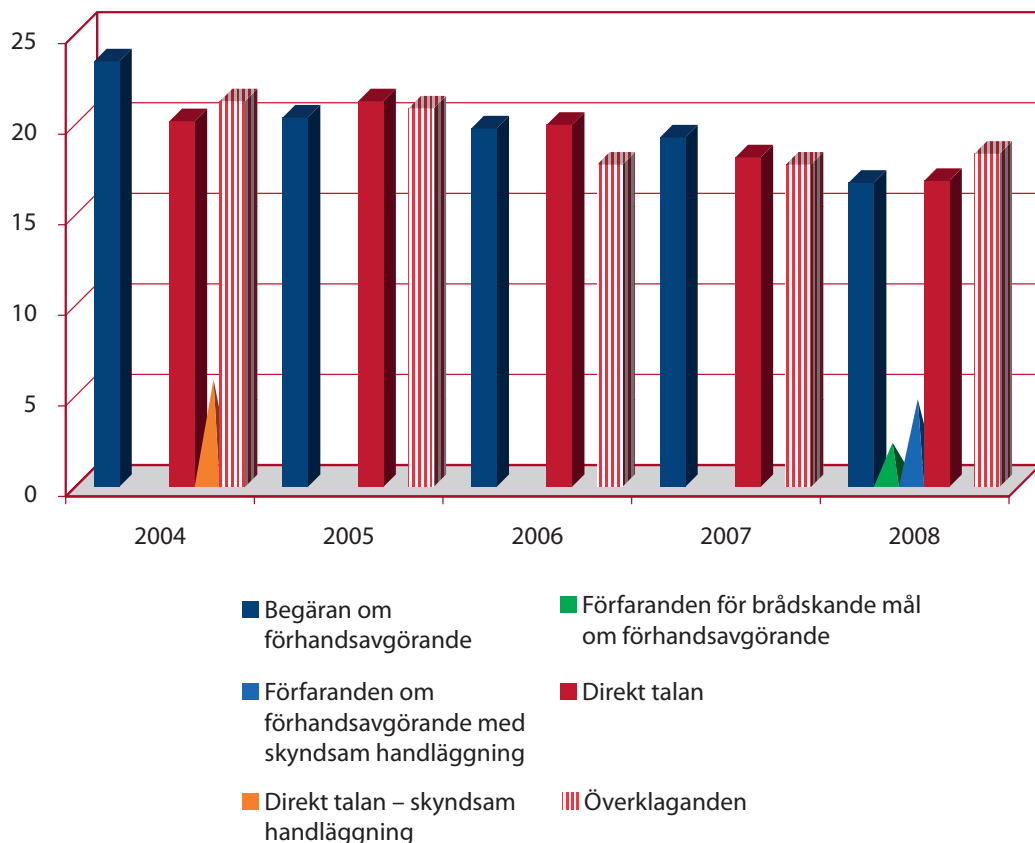
11. Avgjorda mål – Domar i mål om fördragsbrott: avgörandets innebörd (2008)¹

	Bifall	Avslag	Totalt
Belgien	7		7
Bulgarien			
Tjeckien	2		2
Danmark			
Tyskland	3	3	6
Estland			
Grekland	8	1	9
Spanien	15	1	16
Frankrike	9	1	10
Irland	4		4
Italien	14	1	15
Cypern			
Lettland			
Litauen	1		1
Luxemburg	12		12
Ungern			
Malta			
Nederländerna	3		3
Österrike	3		3
Polen	2		2
Portugal	6		6
Rumänien			
Slovenien			
Slovakien	1		1
Finland	1	1	2
Sverige	2	1	3
Förenade kungariket	1		1
Totalt	94	9	103

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

12. Avgjorda mål – Handläggningstid (2004-2008)¹ (domar och beslut av rättskipningskaraktär)²

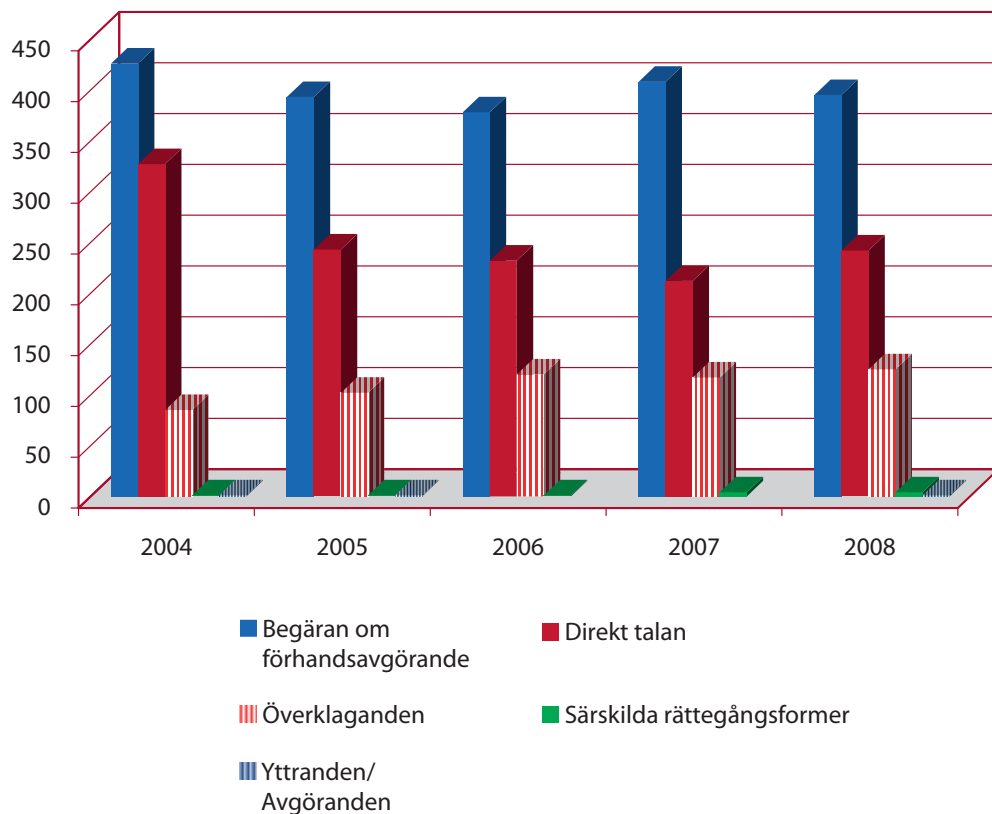

	2004	2005	2006	2007	2008
Begäran om förhandsavgörande	23,5	20,4	19,8	19,3	16,8
Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande					2,1
Förfaranden om förhandsavgörande med skyndsam handläggning					4,5
Direkt talan	20,2	21,3	20,0	18,2	16,9
Direkt talan – skyndsam handläggning	5,6				
Överklaganden	21,3	20,9	17,8	17,8	18,4

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av handläggningstiden: mål som innehåller en mellandom eller en åtgärd för bevisupptagning, yttranden och avgöranden, särskilda rättegångsformer (det vill säga fastställelse av rättegångskostnader, rättshjälp, ansökan om återvinning, talan av tredje man, förklaring av dom, resning, rättelse av dom, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder samt mål om immunitet), mål som avslutas genom ett beslut om avskrivning, beslut att anledning saknas att döma i saken, beslut om återförvisning eller beslut om överlämnande till förstainstansrätten, interimistiska förfaranden samt överklaganden angående interimistiska åtgärder och intervention. Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

² Andra beslut än de varigenom domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till förstainstansrätten.

13. Anhängiga mål den 31 december – Typ av förfarande (2004-2008)¹

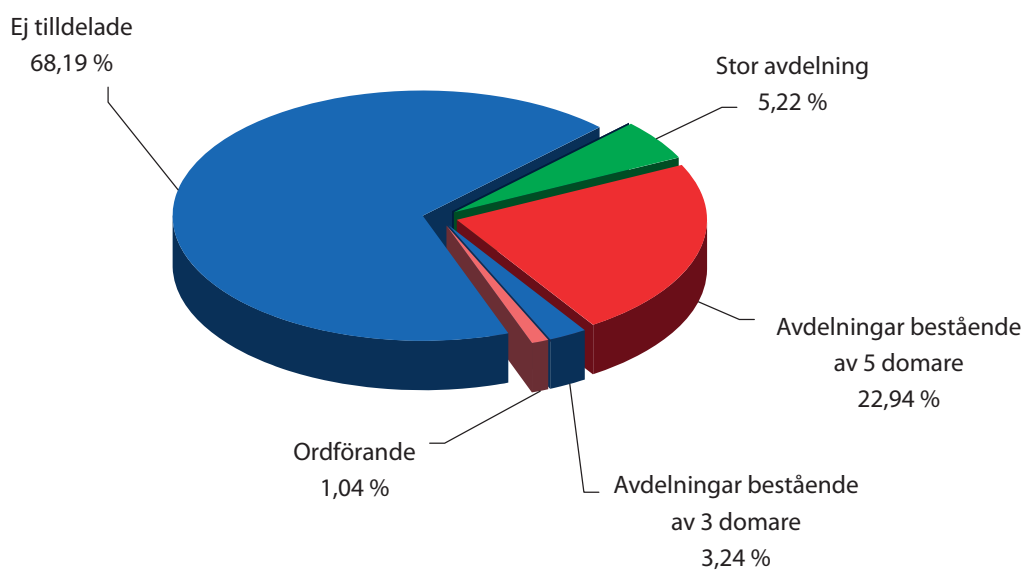

	2004	2005	2006	2007	2008
Begäran om förhandsavgörande	426	393	378	408	395
Direkt talan	327	243	232	212	242
Överklaganden	85	102	120	117	125
Särskilda rättegångsformer	1	1	1	4	4
Yttranden/Avgöranden	1	1			1
Totalt	840	740	731	741	767

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

14. Anhängiga mål den 31 december – Dömande sammansättning (2008)¹

Fördelning år 2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Ej tilldelade	547	437	490	481	523
Domstolen i plenum	2	2			
Litet plenum ²					
Stor avdelning	56	60	44	59	40
Avdelningar bestående av 5 domare	177	212	171	170	177
Avdelningar bestående av 3 domare	57	29	26	24	19
Ordförande	1			7	8
Totalt	840	740	731	741	767

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Dömande sammansättning som fanns innan Nicefördraget trädde i kraft.

15. *Nya mål* – Skyndsam handläggning (2004-2008)¹

	2004		2005		2006		2007		2008		Totalt
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	
Direkt talan	1	2						1			4
Begäran om förhandsavgörande		10		5		5		6	2	6	34
Överklaganden								1			1
Yttranden		1									1
Totalt	1	13		5		5		8	2	6	40

¹ Skyndsam handläggning av ett mål vid domstolen kan beslutas enligt bestämmelserna i artiklarna 62a och 104a i rättegångsreglerna, vilka trädde i kraft den 1 juli 2000.

16. Övriga – Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande (2008)

	2008		Totalt
	Bifall	Avslag	
Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande	3	3	6

17. Övrigt – Interimistiska förfaranden (2008)¹

	Anhängiggjorda interimistiska förfaranden	Antalet överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Beslutets innebörd		
			Avslag	Bifall	Avskrivning eller anledning saknas att döma i saken
Institutionell rätt	2	2	2		
Miljö- och konsumentskydd	1	6		1	1
Totalt EG-fördraget	3	8	2	1	1
TOTALT	3	8	2	1	1

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

18. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2008) – Nya mål och domar

År	Nya mål ¹						Domar ²
	Direkt talan ³	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1953	4				4		
1954	10				10		2
1955	9				9	2	4
1956	11				11	2	6
1957	19				19	2	4
1958	43				43		10
1959	47				47	5	13
1960	23				23	2	18
1961	25	1			26	1	11
1962	30	5			35	2	20
1963	99	6			105	7	17
1964	49	6			55	4	31
1965	55	7			62	4	52
1966	30	1			31	2	24
1967	14	23			37		24
1968	24	9			33	1	27
1969	60	17			77	2	30
1970	47	32			79		64
1971	59	37			96	1	60
1972	42	40			82	2	61
1973	131	61			192	6	80
1974	63	39			102	8	63
1975	62	69			131	5	78
1976	52	75			127	6	88
1977	74	84			158	6	100
1978	147	123			270	7	97
1979	1 218	106			1 324	6	138
1980	180	99			279	14	132
1981	214	108			322	17	128
1982	217	129			346	16	185
1983	199	98			297	11	151
							>>>

År	Nya mål ¹						Domar ²
	Direkt talan ³	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1984	183	129			312	17	165
1985	294	139			433	23	211
1986	238	91			329	23	174
1987	251	144			395	21	208
1988	193	179			372	17	238
1989	244	139			383	19	188
1990 ⁴	221	141	15	1	378	12	193
1991	142	186	13	1	342	9	204
1992	253	162	24	1	440	5	210
1993	265	204	17		486	13	203
1994	128	203	12	1	344	4	188
1995	109	251	46	2	408	3	172
1996	132	256	25	3	416	4	193
1997	169	239	30	5	443	1	242
1998	147	264	66	4	481	2	254
1999	214	255	68	4	541	4	235
2000	199	224	66	13	502	4	273
2001	187	237	72	7	503	6	244
2002	204	216	46	4	470	1	269
2003	278	210	63	5	556	7	308
2004	220	249	52	6	527	3	375
2005	179	221	66	1	467	2	362
2006	201	251	80	3	535	1	351
2007	221	265	79	8	573	3	379
2008	211	288	77	8	584	3	333
Totalt	8 340	6 318	917	77	15 652	348	7 890

¹ Bruttosiffror, särskilda rättegångsformer undantagna.

² Nettosiffror.

³ Inklusive yttranden.

⁴ Sedan år 1990 väcker tjänstemän talan vid förstainstansrätten.

**19. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2008) –
Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år) ¹**

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Benelux ²	Totalt
1961																		1											1
1962																		5											5
1963															1			5											6
1964											2							4											6
1965					4				2									1											7
1966																		1											1
1967	5				11				3						1			3											23
1968	1				4				1		1							2											9
1969	4				11				1						1														17
1970	4				21				2		2							3											32
1971	1				18				6		5				1			6											37
1972	5				20				1		4							10											40
1973	8				37				4		5				1			6											61
1974	5				15				6		5							7								1			39
1975	7			1	26				15		14				1			4									1		69
1976	11				28				8	1	12							14								1			75
1977	16			1	30				14	2	7							9								5			84
1978	7			3	46				12	1	11							38								5			123
1979	13			1	33				18	2	19				1			11								8			106
1980	14			2	24				14	3	19							17								6			99
1981	12			1	41				17		11				4			17								5			108
1982	10			1	36				39		18							21								4			129
1983	9			4	36				15	2	7							19									6		98

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Benelux ²	Totalt
1984	13			2	38				34	1	10							22									9		129
1985	13				40				45	2	11				6			14									8		139
1986	13			4	18		2	1	19	4	5				1			16									8		91
1987	15			5	32		17	1	36	2	5				3			19									9		144
1988	30			4	34			1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		2	2	28	1	10				1			18		1							14		139
1990	17			5	34		2	6	21	4	25				4			9		2							12		141
1991	19			2	54		3	5	29	2	36				2			17		3							14		186
1992	16			3	62		1	5	15		22				1			18		1							18		162
1993	22			7	57		5	7	22	1	24				1			43		3							12		204
1994	19			4	44				13	36	2	46			1			13		1							24		203
1995	14			8	51		10	10	43	3	58				2			19	2	5						6	20		251
1996	30			4	66		4	6	24		70				2			10	6	6					3	4	21		256
1997	19			7	46		2	9	10	1	50				3			24	35	2					6	7	18		239
1998	12			7	49		5	55	16	3	39				2			21	16	7					2	6	24		264
1999	13			3	49		3	4	17	2	43				4			23	56	7					4	5	22		255
2000	15			3	47		3	5	12	2	50							12	31	8					5	4	26	1	224
2001	10			5	53		4	4	15	1	40				2			14	57	4					3	4	21		237
2002	18			8	59		7	3	8		37				4			12	31	3					7	5	14		216
2003	18			3	43		4	8	9	2	45				4			28	15	1					4	4	22		210
2004	24			4	50		18	8	21	1	48				1	2		28	12	1					4	5	22		249
2005	21		1	4	51		11	10	17	2	18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		14	17	24	1	34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	8	14	26	2	43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	9	17	12	1	39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
Totalt	579	1	7	122	1 672	4	134	211	755	51	978	1	3	5	64	17		719	333	14	64	1		2	56	76	448	1	6 318

¹ Artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), artikel 35.1 EU, artikel 41 KS, artikel 150 EA samt protokollet av år 1971.

² Mål C-265/00, Campina Melkunie.

20. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2008) – Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och domstol)

			Totalt
Belgien	Cour constitutionnelle	71	
	Cour de cassation	12	
	Conseil d'État	43	
	Övriga domstolar	453	579
Bulgarien	Софийски градски съд Търговско отделение	1	
	Övriga domstolar		1
Tjeckien	Nejvyšší správní soud	1	
	Övriga domstolar	6	7
Danmark	Højesteret	22	
	Övriga domstolar	100	122
Tyskland	Bundesgerichtshof	120	
	Bundesverwaltungsgericht	88	
	Bundesfinanzhof	250	
	Bundesarbeitsgericht	17	
	Bundessozialgericht	73	
	Staatsgerichtshof des Landes Hessen	1	
	Övriga domstolar	1 123	1 672
Estland	Riigikohus	1	
	Övriga domstolar	3	4
Grekland	Άρειος Πάγος	9	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	31	
	Övriga domstolar	94	134
Spanien	Tribunal Supremo	22	
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
	Övriga domstolar	181	211
Frankrike	Cour de cassation	83	
	Conseil d'État	42	
	Övriga domstolar	630	755
Irland	Supreme Court	17	
	High Court	15	
	Övriga domstolar	19	51

>>>

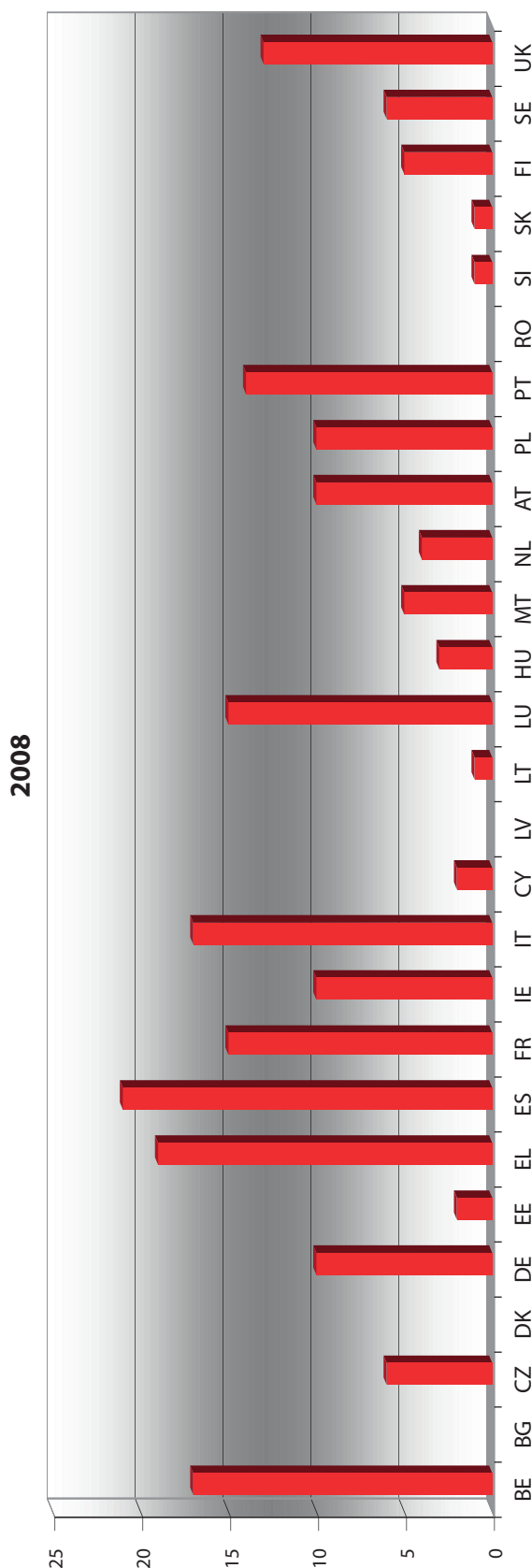
			Totalt
Italien	Corte suprema di Cassazione	101	
	Corte Costituzionale	1	
	Consiglio di Stato	62	
	Övriga domstolar	814	978
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο	1	
	Övriga domstolar		1
Lettland	Augstākā tiesa	2	
	Övriga domstolar	1	3
Litauen	Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	1	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	2	
	Övriga domstolar	1	5
Luxemburg	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	2	
	Conseil d'État	13	
	Cour administrative	7	
	Övriga domstolar	32	64
Ungern	Legfelsőbb Bíróság	1	
	Fővárosi Ítéletábla	1	
	Szegedi Ítéletábla	1	
	Övriga domstolar	14	17
Malta	Övriga domstolar		
Nederländerna	Raad van State	59	
	Hoge Raad der Nederlanden	177	
	Centrale Raad van Beroep	46	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	137	
	Tariefcommissie	34	
	Övriga domstolar	266	719

>>>

			Totalt
Österrike	Verfassungsgerichtshof	4	
	Oberster Gerichtshof	71	
	Oberster Patent- und Markensenat	3	
	Bundesvergabeamt	24	
	Verwaltungsgerichtshof	57	
	Vergabekontrollsenat	4	
	Övriga domstolar	170	333
Polen	Sąd Najwyższy		
	Naczelny Sąd Administracyjny	3	
	Trybunał Konstytucyjny		
	Övriga domstolar	11	14
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	1	
	Supremo Tribunal Administrativo	36	
	Övriga domstolar	27	64
Rumänien	Tribunal Dâmbovița	1	
	Övriga domstolar		1
Slovenien	Övriga domstolar		
Slovakien	Najvyšší súd	1	
	Övriga domstolar	1	2
Finland	Högsta förvaltningsdomstolen	23	
	Högsta domstolen	10	
	Övriga domstolar	23	56
Sverige	Högsta domstolen	12	
	Marknadsdomstolen	4	
	Regeringsrätten	21	
	Övriga domstolar	39	76
Förenade kungariket	House of Lords	38	
	Court of Appeal	45	
	Övriga domstolar	365	448
Benelux	Cour de justice/Gerechtshof ¹	1	1
Totalt			6 318

¹ Mål C-265/00, Campina Melkunie.

21. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2008) – Anhängiggjorda mål om fördragsbrott¹

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Totalt
2008	17		6		10	2	19	21	15	10	17	2		1	15	3	5	4	10	10	14		1	1	5	6	13	207
1952-2008	340		16	34	253	5	353	208	381	186	599	3		2	245	5	10	129	114	20	155		2	4	47	45	122	3 278

Bland de anhängiggjorda målen mot Spanien ingår ett mål där talan har väckts av Belgien med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

Bland de anhängiggjorda målen mot Frankrike ingår ett mål där talan har väckts av Irland med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

Bland de anhängiggjorda målen mot Förenade kungariket ingår tre mål där talan har väckts med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG), i ett fall av Frankrike och i två fall av Spanien.

¹ Artiklarna 93, 169–171 och 225 i EG-fördraget (nu artiklarna 88 EG, 226–228 EG och 298 EG), artiklarna 141–143 EA och artikel 88 KS.

Kapitel II

Europeiska gemenskapernas
förstainstansrätt

A – Förstainstansrättens verksamhet år 2008

av ordföranden Marc Jaeger

Efter de många förändringar som kännetecknade år 2007 med anledning av såväl att flera av förstainstansrättens ledamöter efterträddes av nya ledamöter som att nya medlemsstater anslutit sig till Europeiska unionen, var förstainstansrättens sammansättning under år 2008 mera stabil. Under detta år frånträdde emellertid John D. Cooke, domare vid förstainstansrätten sedan nästan tretton år, sitt ämbete och ersattes av Kevin O'Higgins.

Däremot skedde betydande förändringar med avseende på förstainstansrättens metoder och resultat.

Förstainstansrätten förbättrade sina arbetsmetoder, sin organisation och sitt funktionsätt, mot bakgrund av det ständigt ökande antalet mål och därmed den allt större eftersläpningen med avseende på avgjorda mål. De olika etapperna vid hanteringen av handlingarna i målen samt det förberedande arbetet inför målens avgöranden utreddes därför ingående, i syfte att förbättra förstainstansrättens effektivitet, samtidigt som avgörandenas kvalitet inte fick påverkas. Dessutom utarbetades en rad verktyg avseende statistik och förvaltning. Därutöver ändrades rättegångsreglerna, så att förstainstansrätten har möjlighet att besluta att avgöra mål på immaterialrättens område utan muntlig förhandling, såvida inte någon av parterna inkommer med en begäran, med uppgift om skälen till att hon önskar höras.

De åtgärder som vidtagits och den ständiga strävan, generellt sett, efter att effektivisera verksamheten har medfört att det omfattande arbete som ledamöterna vid förstainstansrätten och dess personal utfört har tillvaratagits på bästa möjliga sätt. Under det gångna året avgjordes 605 mål, vilket innebär en ökning med 52 procent jämfört med föregående år. Samtidigt fördubblades det antal förhandlingar som hölls under år 2008 (341 mot 172 år 2007). Handläggningstiden har minskat avsevärt (24,5 månader mot 27,7 månader år 2007), även om målet är att minska den ytterligare.

Förstainstansrätten avser att fortsätta med effektiviseringsarbetet även under år 2009 och att i ännu högre grad dra nytta av de reformer som genomförts. Även om det gångna året var exceptionellt med avseende på antalet avgjorda mål, var så även fallet avseende antalet anhängiggjorda mål (432 stycken år 2006, 522 stycken år 2007 och 629 stycken år 2008). Antalet anhängiga mål har ökat något (1 178 mot 1 154 år 2007). Detta medför en risk att förfarandenas handläggningstid förlängs. Mot bakgrund av den systemrelaterade utvecklingen av antalet mål, ska det utredas ytterligare vilka förändringar som bör genomföras, bland annat i strukturellt avseende, för att förstainstansrätten ska kunna fortsätta att säkerställa ett arbete av hög kvalitet vid avgörandet av målen samtidigt som handläggningstiden minskas.

De mål som anhängiggjordes vid förstainstansrätten var även detta år mycket olikartade, vilket blir alltmer påtagligt, såväl med avseende på de rättsfrågor som uppkommer som på vilka ämnesområden som aktualiseras (konkurrens, statligt stöd, miljö, regionalpolitik, handelspolitik, gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, institutionell rätt, immaterialrätt, offentlig upphandling, etcetera). Den tendens som konstaterades redan förra året, att anta-

let interimistiska förfaranden ökar, bekräftades då det inkom 58 ansökningar om interimistiska åtgärder år 2008 och 57 interimistiska förfaranden avslutades. I det följande kommer det i korthet att redogöras för huvudlinjerna i förstainstansrättens rättspraxis i följande ordning: rättsakters lagenlighet (I), skadestånd (II), överklaganden (III) och interimistiska förfaranden (IV).

I. Rättsakters lagenlighet

Upptagande till sakprövning av talan som har väckts i enlighet med artikel 230 EG

1. Rättsaktens upphovsman

I artikel 230 EG föreskrivs att gemenskapsdomstolen ska granska lagenligheten av de rättsakter som antas av Europaparlamentet och rådet gemensamt, av rådet, av kommissionen eller av Europeiska centralbanken (ECB), samt sådana rättsakter som antas av Europaparlamentet och som ska ha rättsverkan i förhållande till tredje man. Gemenskapens byråer återfinns med andra ord formellt sett inte bland de organ vars rättsakter kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring vid gemenskapsdomstolen.

Förstainstansrätten uttalade sig beträffande den viktiga frågan huruvida talan kan väckas mot sådana organs rättsakter, som uppkom i målet *Sogelma mot Europeiska byrån för återuppbyggnad* (dom av den 8 oktober 2008 i mål T-411/06, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), angående en begäran om ogiltigförklaring av beslut från Europeiska byrån för återuppbyggnad (nedan kallad byrån), avseende offentlig upphandling, som fattades i enlighet med en av gemenskapens handlingsplaner. Förstainstansrätten fastslog att den omständigheten att byrån inte ingår bland de gemenskapsinstitutioner som räknas upp i artikel 230 EG och att det i förordningen om inrättande av byrån inte anges att gemenskapsdomstolen är behörig att pröva en talan om ogiltigförklaring av andra beslut som fattats av byrån än dem som avser tillgång till handlingar, hindrar emellertid inte att förstainstansrätten, med stöd av artikel 230 EG, granskar lagenligheten av de rättsakter som antas av byrån.

Mot bakgrund av domstolens dom av den 23 april 1986, *Les Verts mot Europaparlamentet*¹, vilken avser frågan huruvida talan kan väckas mot Europaparlamentets rättsakter, fastslog förstainstansrätten den allmänna princip som innebär att alla rättsakter som antas av ett gemenskapsorgan och som är avsedda att ha rättsliga verkningar gentemot tredje man måste kunna bli föremål för domstolsprövning. Beslut som skulle ha antagits av kommissionen kan inte förlora sin egenskap av rättsakt mot vilken talan kan väckas enbart av den anledningen att kommissionen har delegerat sin behörighet till byrån, då det skulle skapa ett rättsligt vakuum. Förstainstansrätten framhöll avslutningsvis att byrån är en egen juridisk person, att den själv är behörig att genomföra gemenskapens biståndsprogram och att kommissionen inte deltog i beslutsförfarandet. I egenskap av upphovsman till det angripna beslutet, kan talan väckas mot byrån angående detta beslut vid förstainstansrätten.

¹ Dom av den 23 april 1986 i mål 294/83, *Les Verts mot Europaparlamentet* (REG 1986, s. 1339; svensk specialutgåva, volym 8, s. 529).

2. Rättsakter mot vilka talan kan väckas

Det är åtgärder med tvingande rättsverkningar som kan påverka sökandens intressen genom att väsentligt förändra dennes rättsliga ställning som utgör sådana rättsakter som kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring i den mening som avses i artikel 230 EG².

I domen i målet *Italien mot kommissionen* (förstainstansrättens dom av den 20 november 2008 i mål T-185/05, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) yrkade Republiken Italien att förstainstansrätten skulle ogiltigförklara kommissionens beslut om att de meddelanden om ledig tjänst som avser högre chefstjänster som publiceras på andra ställen än i *Europeiska unionens officiella tidning* under en period som i princip skulle vara fram till den 1 januari 2007, skulle ske på tyska, engelska och franska.

Förstainstansrätten erinrade om att en åtgärd som en institution har vidtagit som endast ger uttryck för institutionens avsikt att handla på ett visst sätt inte är en rättsakt mot vilken talan kan väckas. Eftersom en institution inte får avvika från de interna rekryteringsregler som den själv åtagit sig att följa och som utgör en del av de rättsliga bestämmelser som institutionen har en strikt skyldighet att följa när den utövar sitt utrymme för skönsmässig bedömning, får sådana regler emellertid anses ha tvingande rättsverkningar. En privilegierad sökande, såsom en medlemsstat, kan således omedelbart genom en talan om ogiltigförklaring ifrågasätta reglernas lagenlighet, utan att behöva invänta att de tillämpas i ett konkret fall. Förstainstansrätten fastslog att talan kunde upptas till sakprövning då beslutet, avseende på vilka språk som meddelandena om ledig tjänst skulle offentliggöras, var avfattat på ett klart och otvetydigt sätt samt, på ett slutgiltigt och tvingande sätt, fastställde en aspekt av rekryteringsförfarandet.

I dom av den 5 juni 2008 i mål T-141/05, *Internationaler Hilfsfonds mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), angav förstainstansrätten, inom ramen för en talan om ogiltigförklaring av en skrivelse genom vilken sökanden meddelades att kommissionen inte hade för avsikt att hålla andra handlingar tillgängliga än dem som omfattades av ett tidigare beslut, att Europeiska ombudsmannens slutsatser beträffande sökandens klagomål avseende nämnda beslut, i enlighet med rättspraxis³, inte utgör nya omständigheter som gör det möjligt att skilja den angripna rättsakten från detta beslut. Den omständigheten att Europeiska ombudsmannen har fastslagit att det förelåg administrativa missförhållanden vid den berörda institutionen föranleder inte någon annan bedömning. Ett sådant resonemang skulle nämligen innebära att en sökande som inte inom den föreskrivna fristen väckt talan om ogiltigförklaring av det ursprungliga beslutet, genom att vända sig till Europeiska ombudsmannen, och under förutsättning att den senare konstaterar att det föreligger administrativa missförhållanden, kan kringgå nämnda tidsfrister.

² Domstolens dom av den 11 november 1981 i mål 60/81, *IBM mot kommissionen* (REG 1981, s. 2639; svensk specialutgåva, volym 6, s. 225), punkt 9.

³ Förstainstansrättens beslut av den 15 oktober 2003 i mål T-372/02, *Internationaler Hilfsfonds mot kommissionen* (REG 2003, s. II-4389), punkt 40.

3. Talerätt

a) Villkoret personligen berörd

Enligt fast rättspraxis kan andra fysiska eller juridiska personer än dem som ett beslut är riktat till göra anspråk på att vara personligen berörda endast om beslutet angår dem på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för dem eller på grund av en faktisk situation som särskiljer dem från alla andra personer och därigenom försätter dem i en situation som motsvarar den som gäller för personen som beslutet är riktat till⁴.

Förstainstansrätten lämnade i detta hänseende närmare upplysningar i dom av den 1 juli 2008 i mål T-37/04, *Região autónoma dos Açores mot rådet* (ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), avseende understatliga organs talerätt (*locus standi*). Sökanden gjorde gällande att den var personligen berörd av förordning (EG) nr 1954/2003⁵, dels av det skälet att den, i egenskap av region i unionens yttersta randområde, åtnjuter särskilt skydd, bland annat med avseende på miljön och i ekonomiskt hänseende, i enlighet med artikel 299.2 EG, på vilket den omtvistade förordningen inverkar menligt, dels av det skälet att nämnda förordning påverkar dess lagstiftande och verkställande behörighet på fiskeområdet.

Förstainstansrätten påpekade inledningsvis att det allmänintresse som en region kan ha av en utgång som är gynnsam för den ekonomiska utvecklingen i området i sig inte är tillräckligt för att regionen ska anses vara berörd i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG. Det följer nämligen av rättspraxis att det system som inrättats genom fördragen ger medlemsstaterna och inte de regionala myndigheterna rätt att tillvarata allmänintresset på deras territorium. Förstainstansrätten ansåg vidare att även om det antas att artikel 299.2 EG inte endast kan tolkas så att rådet har rätt att anta undantagsbestämmelser som särskilt avser de yttersta randområdena, utan även så att den innebär ett förbud för rådet att anta bestämmelser som förvärrar de nackdelar som kännetecknar dessa områden, är inte det skydd som följer av denna artikel tillräckligt för att medföra talerätt, i enlighet med domstolens dom av den 22 november 2001 i mål C-452/98, *Nederlandse Antillen mot rådet* (REG 2001, s. I-8973). Förstainstansrätten framhöll dessutom att sökanden under alla omständigheter inte hade framfört några argument som gjorde det möjligt att konstatera att de angripna bestämmelserna skulle ge någon skadlig inverkan på fiskebeståndet och havsmiljön i Azorerna, och följaktligen för överlevnaden av fiskeverksamheten i området.

Vidare bemötte förstainstansrätten sökandens argument avseende bibehållandet av dess behörighet och påpekade att även om gemenskapsdomstolen visserligen har medgett att de regionala myndigheterna har rätt att väcka talan mot gemenskapsrättsakter som antingen hindrar dem från att anta rättsakter som de enligt lag skulle haft rätt att anta om det inte vore för gemenskapens inblandning, eller som tvingar dem att återkalla nämnda

⁴ Domstolens dom av den 15 juli 1963 i mål 25/62, *Plaumann mot kommissionen* (REG 1963, s. 197 och s. 223; svensk specialutgåva, volym 1, s. 189).

⁵ Rådets förordning (EG) nr 1954/2003 av den 4 november 2003 om förvaltningen av fiskeansträngningen för vissa fiskezoner och fisketillgångar inom gemenskapen, om ändring av förordning (EEG) nr 2847/93 och om upphävande av förordningarna (EG) nr 685/95 och (EG) nr 2027/95 (EUT L 289, s. 1).

rättsakter och vidta vissa åtgärder⁶, avser i förevarande fall de angripna bestämmelserna i den omtvistade förordningen inte lagar och förordningar som sökanden antagit, och deras lagenlighet ifrågasätts eller påverkas inte.

Förstainstansrätten underströk slutligen, i samband med att den undersökte argumentet avseende att det i Århuskonventionen anges att avtalsparterna ska tillse att allmänheten ska kunna väcka talan mot offentliga myndigheters rättsakter som är oförenliga med miljöbestämmelser i den nationella lagstiftningen, att gemenskapslagstiftaren i syfte att underlätta tillgången till rättslig prövning i miljöfrågor av gemenskapsdomstolarna antagit förordning (EG) nr 1367/2006⁷. I avdelning IV i denna förordning föreskrivs ett förfarande genom vilket vissa icke-statliga organisationer har rätt att väcka talan om ogiltigförklaring vid gemenskapsdomstolen, i enlighet med artikel 230 EG. Eftersom det emellertid står klart att de villkor som anges i nämnda avdelning IV inte är uppfyllda i förevarande fall, ankommer det inte på förstainstansrätten att ersätta lagstiftarens bedömning med sin egen och mot bakgrund av Århuskonventionen fastslå att en talan kan upptas till prövning som inte uppfyller de villkor som anges i artikel 230 EG.

I beslutet i målet *Denka International mot kommissionen* (förstainstansrättens beslut av den 27 juni 2008 i mål T-30/07, ej publicerat i rättsfallssamlingen), erinrade förstainstansrätten om att den omständigheten att en person på ett eller annat sätt deltar i det förfarande som leder till antagandet av en gemenskapsrättsakt, särskiljer denna person med avseende på rättsakten i fråga enbart när vissa processrättsliga skyddsregler har föreskrivits för denna person i den tillämpliga gemenskapsrättsliga regleringen. Då varken förfarandet för beredning av rättsakter med allmän giltighet eller rättsakterna i sig innebär att det krävs att de berörda personerna deltar, eftersom det antas att deras intressen företräds av de politiska instanser som antar rättsakterna, skulle det följaktligen stå i strid med ordalydelsen och andan i artikel 230 EG att tillåta en enskild att väcka talan mot en normativ rättsakt på grundval av att han deltagit i utarbetandet av denna rättsakt. Det föreskrivs emellertid inte, vare sig i det omtvistade direktivet eller i det som detta grundar sig på, några processrättsliga skyddsregler för företag som tillverkar eller distribuerar aktiva ämnen. Sökanden gjorde slutligen även gällande att den innehade ett varumärke som registrerats med avseende på det ifrågavarande aktiva ämnet, vars användning påverkades av det omtvistade direktivet, vilket innebar att sökanden särskildes i förhållande till övriga personer, i enlighet med domstolens dom av den 18 maj 1994, *Cordoníu mot rådet*⁸. Förstainstansrätten framhöll emellertid att det rättsliga skydd som följer av ett varumärke inte är sådant att sökanden särskiljs i förhållande till övriga tillverkare och distributörer. Dessa kan alla i samma utsträckning åberopa förekomsten av ett varumärke till sin fördel. Direktivet har inte till syfte att tillerkänna endast vissa aktörer en viss immateriell rättighet, vilket innebär att den

⁶ Förstainstansrättens dom av den 5 oktober 2005 i de förenade målen T-366/03 och T-235/04, *Land Oberösterreich och Österrike mot kommissionen* (REG 2005, s. II-4005), punkt 28.

⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1367/2006 av den 6 september 2006 om tillämpning av bestämmelserna i Århuskonventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor på gemenskapens institutioner och organ (EUT L 264, s. 13).

⁸ Dom av den 18 maj 1994 i mål C-309/89, *Cordoníu mot rådet* (REG 1994, s. I-1853; svensk specialutgåva, s. I-141), punkterna 21 och 22.

eventuella påverkan på sökandens immateriella rättigheter endast följer av den omständigheten, som inte uteslutande avser densamme, att den tillverkar aktiva ämnen.

I domen i målet *Apple Computer International mot kommissionen* (förstainstansrättens beslut av den 19 februari 2008 i mål T-82/06, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) gjordes preciseringar med avseende på huruvida talan om ogiltigförklaring kan väckas mot förordningar om klassificering. Enligt rättspraxis har dessa rättsakter, trots att de innehåller konkreta beskrivningar, i alla hänseenden allmän giltighet. De avser nämligen alla varor som motsvarar den beskrivna typen och har rättsverkningar för alla tullmyndigheter i gemenskapen och i förhållande till alla importörer⁹.

Förstainstansrätten anser att den omständigheten att den klassificering som gjorts enligt Kombinerade nomenklaturen inleddes som en följd av sökandens begäran om ett bindande klassificeringsbesked, att ingen annan liknande vara har varit föremål för någon demonstration inför nomenklaturkommittén och att ett förslag till förordning om klassificering av de aktuella skärmarna på grundval av att demonstrationen av den aktuella varans funktion har cirkulerats till medlemsstaterna, innebär inte att sökanden särskiljs på ett sådant sätt att talan kan tas upp till sakprövning. Den omständigheten att en aktör deltar i det förfarande som leder till antagandet av en rättsakt utmärker nämligen denna aktör med avseende på rättsakten i fråga enbart när vissa processrättsliga skyddsregler har föreskrivits för aktören i den tillämpliga gemenskapsregleringen.

Det var visserligen med beaktande av liknande omständigheter som förstainstansrätten fann att talan i målet *Sony Computer Entertainment Europe mot kommissionen* (nedan kallad domen i målet Sony)¹⁰ kunde tas upp till sakprövning, men dessa kan inte ha varit den avgörande faktorn för nämnda slutsats. Det var med hänsyn till de exceptionella omständigheterna i det aktuella fallet som sökanden i det målet befanns personligen berörd. Förstainstansrätten framhöll att även om det av samma dom följer att den omständigheten att sökanden var den enda auktoriserade importören av den aktuella varan visserligen är relevant, är den inte som sådan tillräcklig för att visa att sökanden är personligen berörd. Eftersom den ganska allmänna beskrivningen av de aktuella varorna och den totala avsaknaden av klara visuella eller textmässiga hänvisningar till en konkret ekonomisk aktör innebär att det i det aktuella målet var uteslutet att sökanden var personligen berörd, fastslog förstainstansrätten att det i det aktuella fallet inte förelåg sådana exceptionella omständigheter som dem i domen i målet Sony, vilka skulle ha inneburit att sökanden hade talerätt¹¹.

⁹ Domstolens dom av den 14 februari 1985 i mål 40/84, *Casteels mot kommissionen* (REG 1985, s. 667), punkt 11.

¹⁰ Förstainstansrättens dom av den 30 september 2003 i mål T-243/01 (REG 2003, s. II-4189).

¹¹ I detta sammanhang ska även beslut av den 3 december 2008 i mål T-227/06, *RSA Security Ireland mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen) framhållas, i vilket förstainstansrätten fastslog att sökanden inte hade förmått visa att det förelåg sådana exceptionella omständigheter som angetts i domen i målet Sony. Förstainstansrätten angav att förekomsten av ett fotografi av varan där logotypen för Sonys spelkonsol tydligt syntes, hade en icke försumbar betydelse för bedömningen av frågan huruvida talan kunde tas upp till sakprövning.

b) Villkoret direkt berörd

För att en gemenskapens rättsakt direkt ska anses beröra en sökande i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG krävs, enligt fast rättspraxis, att den har direkt inverkan på den enskildes rättsliga situation och att dess genomförande har en rent automatisk karaktär och endast följer av gemenskapslagstiftningen utan att några mellanliggande regler ska tillämpas¹².

Förstainstansrätten fastslog, i beslut av den 14 maj 2008 i de förenade målen T-383/06 och T-71/07, *Icuna.com mot Europaparlamentet* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), att ett beslut från Europaparlamentet om att avbryta ett anbudsförfarande avseende offentlig upphandling har direkt inverkan på den rättsliga situationen för ett företag som har lämnat ett anbud. Då det är fråga om ett avbrytande av hela anbudsförfarandet medför nämnda beslut ett upphävande av beslutet om avslag på dess anbud, men även av det beslut genom vilket beslutet att företaget skulle tilldelas kontraktet upphävdes, samt av beslutet att tilldela företaget kontraktet.

Konkurrensregler tillämpliga på företag

1. Allmänt

a) Rättskraft

I förstainstansrättens dom av den 1 juli 2008 i mål T-276/04, *Compagnie maritime belge mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), angavs att när gemenskapsdomstolen, på grund av formfel, delvis har ogiltigförklarat ett kommissionsbeslut genom vilket det fastställts att konkurrensreglerna överträtts och böter ålagts, har kommissionen rätt att anta ett nytt beslut i syfte att korrigera de formfel som gemenskapsdomstolen fastslagit och att ålägga nya böter på grundval av de delar i det första beslutet som inte ogiltigförklarats. Efter det att tillgängliga rättsmedel har uttömts eller fristerna för dessa har löpt ut, vinner dessutom de delar i det första beslutet från kommissionen som inte ogiltigförklarats laga kraft, och det företag som ålagts böter kan därigenom, inom ramen för en talan om ogiltigförklaring av det nya beslutet, inte ifrågasätta överträdelsen materiellt sett, då den definitivt fastställts i det första beslutet.

b) Rimlig tidsfrist

I samma dom erinrade förstainstansrätten om att det genom förordning (EEG) nr 2988/74¹³ inrättades heltäckande bestämmelser i vilka det i detalj fastställs inom vilka frister kommissionen har rätt att ålägga böter, utan att gå emot det grundläggande kravet på rättssäker-

¹² Domstolens dom av den 5 maj 1998 i mål C-386/96 P, *Dreyfus mot kommissionen* (REG 1998, s. I-2309), punkt 43.

¹³ Rådets förordning (EEG) nr 2988/74 av den 26 november 1974 om preskriptionstider i fråga om förfaranden och verkställande av påföljder enligt Europeiska ekonomiska gemenskapens transport- och konkurrensregler (EGT L 319, s. 1; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 48).

het. Inte något övervägande som avser kommissionens skyldighet att utöva sin befogenhet att ålägga böter inom en rimlig tid kan godtas. Denna slutsats kan inte med framgång ifrågasättas genom att det görs gällande att principen om rätten till försvar har åsidosatts. Så länge som preskription enligt denna förordning inte har inträtt råder det, för alla företag som är föremål för en undersökning enligt rådets förordning nr 17¹⁴, nämligen osäkerhet vad gäller utgången av detta förfarande och vad gäller eventuella sanktionsåtgärder eller böter. Den omständigheten att osäkerheten föreligger under längre tid följer således av förfarandet enligt förordning nr 17 och utgör inte i sig ett åsidosättande av rätten till försvar. Vad avser tillämpningen av konkurrensreglerna, kan den omständigheten att en rimlig tidsfrist överskridits endast utgöra grund för ogiltigförklaring av ett beslut i vilket en överträdelse konstateras då det fastställts att detta åsidosättande är till men för de berörda företagens rätt till försvar.

2. Rättspraxis på området för artikel 81 EG

a) Tillämpning av artikel 81.1 EG

I dom av den 8 juli 2008 i mål T-99/04, *AC-Treuhand mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), fastslog förstainstansrätten att den omständigheten att ett företag inte är verksamt på den marknad där konkurrensbegränsningen uppkommer, inte utesluter dess ansvar för deltagande i genomförandet av en konkurrensbegränsande samverkan. I förevarande fall hade sökanden, ett konsultföretag, tillhandahållit diverse tjänster till tre producenter av organiska peroxider och hade spelat en väsentlig roll i samband med den konkurrensbegränsande samverkan mellan dessa producenter genom att den organiserade möten och hemlighöll bevisning för överträdelsen.

b) Rätten till försvar och rätten till en rättvis rättegång

I samma dom fastslog förstainstansrätten att kommissionen, när den första åtgärden vidtas gentemot ett företag, såsom en begäran om upplysningar, är skyldig att upplysa detta företag om bland annat de antaganden om överträdelser som var föremål för den pågående utredningen och om att den kunde komma att göra gällande anklagelser mot företaget. I förevarande fall bedömde förstainstansrätten emellertid att kommissionens underlåtelse i detta avseende inte kunde leda till att det angripna beslutet skulle ogiltigförklaras, eftersom den inte skadat sökandens möjligheter till ett effektivt försvar.

c) Böter

I dom av den 18 juni 2008 i mål T-410/03, *Hoechst mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), tillämpade förstainstansrätten sin fulla prövningsrätt i två avseenden. För det första konstaterade den att kommissionen inte beaktade principerna om god

¹⁴ Rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, första förordningen om tillämpning av artiklar [na] [81 EG] och [82 EG] (EGT 1962, 13, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8).

förvaltningssed och likabehandling. Även om kommissionen klart och tydligt visade att den avsåg att inte informera de företag som samarbetade, särskilt inte Hoechst, om den omständigheten att andra företag hade kontaktat dess tjänstemän för att begära immunitet, försäkrade den samtidigt ett annat företag att det skulle underrättas, om ett annat företag försökte förekomma det med avseende på samarbete. Förstainstansrätten fann, med hänsyn till vikten av att principerna om god förvaltningssed och likabehandling iakttas av kommissionen, att bötesbeloppet som Hoechst ålades skulle sättas ned med 10 procent.

För det andra ansåg förstainstansrätten att kommissionen gjorde fel när den gentemot Hoechst beaktade den försvårande omständigheten att företaget hade haft en ledande roll i den konkurrensbegränsande samverkan, utan att på ett tillräckligt klart och tydligt sätt ange de faktiska omständigheter som åberopades mot Hoechst i meddelandet om invändningar. Dessutom innebär vissa av de faktiska omständigheter som kommissionen beaktat inte att det på ett tillräckligt tydligt sätt kunde fastslås att Hoechst skulle anses ha en ledande roll. Förstainstansrätten fann därför att Hoechst inte hade möjlighet att försvara sig på ett ändamålsenligt sätt.

I dom av den 8 juli 2008 i mål T-53/03, *BPB mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), ansåg förstainstansrätten att den nedsättning av bötesbeloppet som kommissionen beviljade BPB för dess samarbete inte var tillräcklig. BPB var nämligen den första deltagaren i den konkurrensbegränsande samverkan som, efter en begäran om upplysningar men på ett sätt som gick utöver vad kommissionen begärde, lämnade kompletterande information som bekräftade att den konkurrensbegränsande samverkan existerade. Denna information stärkte således påtagligt kommissionens argumentation när det gäller förekomsten av en övergripande plan och gjorde det därmed möjligt att påtagligt höja bötesbeloppen med anledning av överträdelsens allvar. Förstainstansrätten fann därför att BPB skulle beviljas en ytterligare nedsättning med 10 procent av bötesbeloppet.

I domarna av den 8 oktober 2008 i mål T-69/04, *Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen* (ännu ej publicerade i rättsfallssamlingen), och i mål T-73/04, *Carbone Lorraine mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), erinrade förstainstansrätten om att när det gäller en priskartell är det legitimt för kommissionen att komma fram till att överträdelsen haft inverkan på marknaden utifrån den omständigheten att kartellens medlemmar vidtagit åtgärder för att tillämpa de överenskomna priserna. För att kunna konstatera en sådan inverkan på marknaden är det nämligen tillräckligt att de överenskomna priserna utgjort en utgångspunkt, och därmed minskat kundernas förhandlingsutrymme, för bestämmandet av priset i enskilda transaktioner. Däremot fann förstainstansrätten att det inte krävs att kommissionen, när den visat att överenskommelserna i en kartell genomförts, systematiskt visar att avtalen verkligen gjort det möjligt för berörda företag att hålla en högre prisnivå än den som skulle ha gällt om inte kartellen funnits. En sådan utredning skulle kräva avsevärda resurser mot bakgrund av att det skulle vara nödvändigt att genomföra hypotetiska beräkningar på grundval av ekonomiska modeller vars korrekthet endast med svårighet skulle kunna kontrolleras i domstol och vars riktighet inte på något sätt är bevisad. Vid bedömningen av en överträdelses allvar är nämligen den avgörande frågan huruvida kartellens medlemmar gjort allt som står i deras makt för att ge sina avsikter en konkret verkan. Vad som därefter sker, i fråga om det pris som marknaden faktiskt bestämmer, kan påverkas av andra omständigheter

utanför medlemmarnas kontroll. Kartellens medlemmar ska inte få ett lägre bötesbelopp till följd av externa omständigheter som gått deras ansträngningar emot.

Förstainstansrätten ansåg dessutom att även om Schunk i sin ansökan vid förstainstansrätten för första gången bestritt de omständigheter som lagts företaget till last i meddelandet om invändningar och som utgör en överträdelse av artikel 81 EG, saknas det anledning att undanröja den nedsättning med 10 procent som enligt meddelandet om samarbete medgetts Schunk¹⁵, i enlighet med kommissionens yrkande. Förstainstansrätten framhöll att ifrågavarande bestridanden ogillades, med tillämpning av rättspraxis enligt vilken de omständigheter som ett företag uttryckligen har erkänt under det administrativa förfarandet anses vara bevisade, och företaget är därefter inte längre fritt att utveckla grunder för bestridandet av dessa omständigheter i samband med ett överklagande inför domstol.

d) Begreppet koncern och fastställelse av den övre gränsen på 10 procent med avseende på bötesbeloppet

I dom av den 8 juli 2008 i mål T-52/03, *Knauf Gips mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), betonade förstainstansrätten att, vid beräkningen av den övre gränsen på 10 procent med avseende på bötesbeloppet som avses i artikel 15.2 i förordning nr 17, kommissionen har rätt att beakta omsättningen för samtliga enheter som utgör en ekonomisk enhet i den mening som avses i konkurrensrätten. Förstainstansrätten fastslog särskilt att även om den omständigheten att bolagskapitalet i två olika affärsbolag ägs av en och samma person eller av en familj inte i sig räcker för att visa att det mellan dessa två bolag finns en ekonomisk enhet som medför att agerandet hos ett av bolagen kan läggas det andra bolaget till last, och att det ena bolaget kan åläggas att betala det andra bolagets böter, är det möjligt att dra slutsatsen att det föreligger en ekonomisk enhet, mot bakgrund av en rad omständigheter. Förstainstansrätten erinrade bland annat om att begreppet företag ska förstås som en ekonomisk enhet med beaktande av avsikten med avtalet i fråga, även om enheten i juridisk mening består av flera fysiska eller juridiska personer.

e) Moderbolags ansvar för dotterbolags rättsstridiga agerande

Under år 2008 tillämpade förstainstansrätten sin rättspraxis avseende moderbolags ansvar för dotterbolags rättsstridiga agerande bland annat i domen i det ovannämnda målet *Knauf Gips mot kommissionen*. Förstainstansrätten erinrade härvid om att det är möjligt att en koncerns samtliga ageranden läggs ett bolag till last, om det bolaget anses vara den juridiska person som, genom att den innehar en ledarroll, är ansvarig för samordningen.

¹⁵ Kommissionens meddelande om befrielse från eller nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 207, 1996, s. 4).

3. Rättspraxis på området för artikel 82 EG

I dom av den 10 april 2008 i mål T-271/03, *Deutsche Telekom mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), uttalade förstainstansrätten sig avseende lagenligheten av ett kommissionsbeslut om sanktionsåtgärder mot Deutsche Telekom med anledning av detta företags missbruk av sin dominerande ställning. Nämda missbruk bestod i att företaget tog ut högre avgifter av konkurrenterna för tillträde till grossisttjänster och slutkundstjänster än det tog ut av de egna slutkunderna. Denna prissättning, i form av "marginalpress", tvingade konkurrenterna att ta ut högre avgifter av sina slutkunder än Deutsche Telekom tog ut av sina egna slutkunder för motsvarande tjänster. Kommissionen ålade därför Deutsche Telekom att betala 12,6 miljoner euro i böter.

Förstainstansrätten påpekade att kommissionen gjorde rätt när den fastslog att Deutsche Telekom, samtidigt som det respekterade det högsta godtagbara pris som fastställts av den tyska post- och telestyrelsen (nedan kallad RegTP), från början av år 1998 till slutet av år 2001 samt från år 2002 till den tidpunkt då beslutet antogs, förfogade över ett tillräckligt handlingsutrymme för att undanröja eller minska marginalpressen. Förstainstansrätten betonade dessutom att den omständigheten att det ålåg RegTP att godkänna Deutsche Telekom's avgifter inte medför att detta företag inte kan hållas ansvarigt enligt konkurrensrätten. Deutsche Telekom var i egenskap av ett företag i dominerande ställning skyldigt att ansöka om ändring av sina avgifter då dessa innebar att en effektiv och icke snedvriden konkurrens inom den gemensamma marknaden påverkades negativt.

Vad beträffar kommissionens metod vid fastställelsen av marginalpressen vid prissättningen, framhöll förstainstansrätten att bedömningen huruvida Deutsche Telekom's agerande utgör missbruk sammanhänger med skillnaden mellan dess grossistavgifter och slutkundsavgifter. Kommissionen var därmed inte skyldig att bevisa att slutkundsavgifterna utgjorde missbruk i sig.

Kommissionen gjorde även rätt när den analyserade frågan huruvida avgifterna utgjorde missbruk enbart på grundval av Deutsche Telekom's avgifter och kostnader, och när den således bortsåg från konkurrenternas särskilda ställning på marknaden. Förstainstansrätten angav härvid att om lagenligheten av ett dominerande företags avgifter berodde på den särskilda situation som konkurrerande företag befinner sig i, bland annat med anledning av deras kostnadsstruktur, vilken det dominerande företaget i allmänhet inte känner till, skulle det dominerande företaget inte kunna bedöma huruvida dess eget agerande är lagenligt.

Förstainstansrätten erinrade slutligen om att de nationella myndigheternas rättigheter enligt de gemenskapsrättsliga bestämmelserna på området för telekommunikationer ingalunda påverkar kommissionens behörighet att fastställa överträdelser av konkurrensrätten. Kommissionens beslut kan således inte anses innebära att Deutsche Telekom's avgifter underkastades en dubbelreglering, när sanktionsåtgärder vidtogs mot detta bolag på grund av att det inte utnyttjat sitt handlingsutrymme för att undanröja marginalpressen.

Statligt stöd

1. Upptagande till sakprövning

Rättspraxis från detta år innebär bland annat att begreppet personligen berörd av ett kommissionsbeslut avseende statligt stöd, begreppet rättsakt med bindande rättsverkningar och begreppet berättigat intresse av att få saken prövad har förtydligats.

Förstainstansrätten fastslog i dom av den 28 november 2008 i de förenade målen T-254/00, T-270/00 och T-277/00, *Hotel Cipriani m.fl. mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfalls-samlingen), att talan som väckts av vissa stödmottagare, som varit föremål för nedsättning av och/eller befrielse från sociala avgifter som beviljats företag inom ömrådena Venedig och Chioggia, mot ett kommissionsbeslut i vilket det fastslogs att dessa åtgärder utgjorde en stödordning som är oförenlig med den gemensamma marknaden, kunde prövas och förpliktade Republiken Italien att från stödmottagarna återkräva det stöd som utbetalats. Ett beslut om en stödordning har visserligen allmän räckvidd, men den omständigheten att någon tillhör en sluten krets av verkliga stödmottagare, som klart kan identifieras och som påverkas särskilt av skyldigheten att återbetala stödet till staten, är tillräcklig för att särskilja var och en av dessa stödmottagare från alla andra personer. Om, såsom kommissionen gjort gällande, en verklig stödmottagare hade talerätt, förutsatt att hans individuella förhållanden var föremål för kommissionens bedömning när den beslöt att stödet i fråga var oförenligt, skulle hans talerätt vara beroende av huruvida nämnda institution valde att göra en sådan individuell bedömning på grundval av upplysningar som lämnats till den under det administrativa förfarandet. En sådan lösning leder till rättsosäkerhet, eftersom den omständigheten att kommissionen har kännedom om konkreta individuella förhållanden ofta beror på sammanträffanden.

Beträffande begreppet rättsakt med bindande rättsverkningar, fann förstainstansrätten i dom av den 10 april 2008 i mål T-233/04, *Nederländerna mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), avseende ett kommissionsbeslut genom vilket ett system för handel med utsläppsätter för kväveoxider som anmälts av Konungariket Nederländerna ansågs utgöra ett stöd som är förenligt med den gemensamma marknaden, att den medlemsstaten, vilken hade ansökt om att kommissionen skulle fastställa att nämnda system inte utgjorde något stöd, hade rätt att väcka talan mot beslutet i fråga. I egenskap av privilegierad sökande behöver den inte visa att det föreligger ett berättigat intresse av att få saken prövad, utan det är tillräckligt att det angripna beslutet har rättsverkningar. Så var fallet i förevarande fall, då kvalificeringen av nämnda system såsom statligt stöd gjorde det möjligt för kommissionen att pröva om den anmälda åtgärden var förenlig med den gemensamma marknaden och den vidare medförde att det förfarande som föreskrivs för befintliga stödordningar blev tillämpligt. Kvalificeringen som statligt stöd kan även inverka på beviljandet av ett nytt stöd enligt reglerna om kumulering av stöd av olika ursprung, vilka föreskrivs särskilt i Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till skydd för miljön¹⁶.

¹⁶ EGT C 37, 2001, s. 3.

Förstainstansrätten preciserade, beträffande begreppet berättigat intresse av att få saken prövad, i dom av den 9 juli 2008 i mål T-301/01, *Alitalia mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), att Alitalia, ett företag som emottagit ett kapitaltillskott, som kommissionen ansåg utgöra statligt stöd som var förenligt med den gemensamma marknaden, under förutsättning att vissa villkor var uppfyllda, bibehöll ett eget intresse av att det angripna beslutet ogiltigförklarades, vilket kvarstod efter det att företaget till följd av ett annat kommissionsbeslut erhöll stödet i dess helhet. Det angripna beslutet utgjorde således den rättsliga grunden för det beslut enligt vilket utbetalning av den tredje delen av stödet gjordes. Det andra beslutet skulle ha saknat rättslig grund om förstainstansrätten hade ogiltigförklarat det angripna beslutet i den del som det däri fastslogs att åtgärden i fråga utgjorde statligt stöd. I domen i samma mål angav förstainstansrätten vidare att även om det angripna beslutet fattats under förutsättning att vissa villkor uppfylldes vilka de italienska myndigheterna åtagit sig att följa, har Alitalia således rätt att invända mot dessa villkor, eftersom de kan tillskrivas kommissionen, som har en exklusiv behörighet när det gäller att pröva huruvida ett stöd är förenligt med den gemensamma marknaden.

Vad beträffar det berättigade intresset för en stödmottagare, som har erhållit ett stöd som kommissionen anser vara delvis förenligt med den gemensamma marknaden, att få saken prövad, fann förstainstansrätten i dom av den 22 oktober 2008 i de förenade målen T-309/04, T-317/04, T-329/04 och T-336/04, *TV 2/Danmark m.fl. mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), att de villkor under vilka kommissionen har bedömt förenligheten av de aktuella stödåtgärderna innebär att det inte är möjligt att vid prövningen av huruvida talan ska tas upp till sakprövning dela upp det angripna beslutet i två delar, där de omtvistade åtgärderna för statligt stöd betraktas som delvis oförenliga med den gemensamma marknaden i den ena delen och som delvis förenliga med den gemensamma marknaden i den andra delen. Kommissionen kontrollerade huruvida de aktuella åtgärderna för statlig finansiering sammantagna uppgick till ett belopp som översteg nettokostnaderna för tjänsten av allmänt ekonomiskt intresse.

Förstainstansrätten angav vidare att ett berättigat intresse av att få saken prövad kan föreligga på grund av en bevisad "risk" för att sökandens rättsliga ställning påverkas av rättsliga förfaranden eller att det finns en konkret och överhängande "risk" för sådan påverkan den dag talan väcks vid förstainstansrätten. TV 2 var emellertid föremål för en talan som väckts av en konkurrent vid en nationell domstol avseende att konkurrenten skulle erhålla ersättning för den skada den lidit på grund av att det statliga stöd som TV 2 erhållit gjorde det möjligt för TV 2 att ha en strategi med låga priser vid försäljning av reklamutrymme. Förstainstansrätten konstaterade att det var utrett att TV 2 hade väckt sin talan om ogiltigförklaring vid förstainstansrätten innan konkurrenten inledde sin process på nationell nivå, men ansåg att det var styrkt att det fanns en konkret och överhängande risk för ett rättsligt förfarande den dag då TV 2 väckte sin talan genom att den förverkligades genom den rättsprocess som är anhängig vid den nationella domstolen.

2. Materiella bestämmelser

a) Ekonomisk fördel

Domen i målet *SIC mot kommissionen* (förstainstansrättens dom av den 26 juni 2008 i mål T-442/03, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), avsåg en talan om ogiltigförklaring av ett kommissionsbeslut i vilket det fastslogs att vissa av de åtgärder som Republiken Portugal vidtagit gentemot Radiotelevisão Portuguesa (nedan kallat RTP), ett företag som har uppdragits att tillhandahålla public service-TV i Portugal, inte utgör statligt stöd och att de övriga åtgärderna är förenliga med den gemensamma marknaden. Sökanden gjorde bland annat gällande att RTP, i samband med ett obligationslån, gavs en underförstådd garanti från staten, vilket förklarade hur detta bolag hade lyckats, den dåliga ekonomiska situationen till trots, att emittera nämnda obligationslån på marknaden. Efter att ha konstaterat, å ena sidan, att RTP var ett aktiebolag och att dess ägare, Republiken Portugal, som innehade 100 procent av aktierna, på grund av denna bolagsform, inte hade något obegränsat ansvar för bolagets skulder och, å andra sidan, att det i det prospekt som medföljde det ifrågavarande obligationslånet inte angavs att någon statlig garanti förelåg, föreslog förstainstansrätten att den omständigheten att marknaden accepterade att teckna 1994 års obligationslån, eftersom den ansåg att staten de facto garanterat lånet, inte innebär att det förekommit statligt stöd. Endast ett objektivet konstaterande att staten hade en rättslig skyldighet att återbetala detta lån i händelse av RTP:s underlåtenhet att betala skulle göra det möjligt att fastställa förekomsten av en statlig garanti.

I domen i de ovannämnda målen *Hotel Cipriani m.fl. mot kommissionen*, gjorde de företag som var föremål för befrielser från sociala avgifter gällande att avgiftsbefrielserna inte innebar någon ekonomisk fördel, eftersom de uppvägs de merkostnader som följer av de strukturella nackdelarna i det lagunområde där de bedriver sin verksamhet. Förstainstansrätten konstaterade att företagen inte hade visat att det föreligger ett direkt samband mellan de merkostnader som verkligen förelegat och de stödbelopp som uppburits. Den enda omständigheten, att företagen i lagunområdet har högre kostnader än de skulle ha haft om de hade flyttat till fastlandet, innebär inte att den ifrågavarande ordningen inte kan anses medföra någon fördel för dem och innebär inte diskriminering av dessa företags konkurrenser i Italien eller i andra medlemsstater.

b) Selektivt stöd

I domen i det ovannämnda målet *Nederländerna mot kommissionen* fastslog förstainstansrätten att det system för handel med utsläppsrätter för kväveoxider (NO_x), som antagits av Konungariket Nederländerna, inte utgör statligt stöd. Samtliga industrianläggningar i Nederländerna med en installerad kapacitet vars termiska effekt överstiger ett visst tröskelvärde, utan hänsyn till geografiska eller sektorsvisa faktorer, omfattas av det utsläppstak för NO_x som föreskrivs i den anmälda åtgärden och kan dra nytta av de förmåner som den möjlighet att överlåta utsläppsrätter medför enligt denna åtgärd. Eftersom åtgärden riktas mot de mest förorenande företagen används inom ramen för detta system ett objektivet kriterium som står i överensstämmelse med det eftersträfvade syftet att skydda miljön. Det är vidare endast de företag som omfattas av reglerna som, vid äventyr av böter, påförs utsläppsnormer eller en

sträng nivå för standardprestanda. Situationen för de företag som omfattas av utsläppstaket för NO_x kan varken i faktiskt eller rättsligt hänseende anses jämförbar med situationen för de företag som inte omfattas av detta tak. Även om det antogs att den anmälda åtgärden skulle anses innebära att företag behandlades olika, och att den således a priori var selektiv, är denna skillnad en följd av arten av eller strukturen på det system som åtgärden utgör en del av och uppfyller således inte kravet på selektivitet. Ekologiska överväganden motiverar nämligen att åtskillnad görs mellan företag med höga utsläpp av NO_x och övriga företag.

I domen i det ovannämnda målet *SIC mot kommissionen* däremot, fann förstainstansrätten att kommissionen inte hade styrkt att de förmåner som RTP åtnjöt (befrielse från notarieavgifter och avgifter för registrering och offentliggörande avseende omvandlingen av detta företag till aktiebolag i enlighet med lag) inte uppfyller kravet på att vara selektiva, av det skälet att de motiveras av systemets karaktär och allmänna systematik. Kommissionen hade inte undersökt frågan huruvida befrielsen från notarieavgifter som genomförts genom lagstiftning införts för att offentliga företag skulle slippa dessa avgifter eller ej, eller om den ingick i det portugisiska rättssystemets inre logik. Kommissionen borde ha sökt klarhet i frågan huruvida det ingår i det portugisiska rättssystemets inre logik att omvandlingen av RTP till aktiebolag inte sker på det sätt som vanligtvis gäller för privata företag, det vill säga genom stiftelseurkund (med alla dess civilrättsliga följder vad gäller registrering och offentliggörande) utan genom lagstiftning.

I domen i målet *Government of Gibraltar och Förenade kungariket mot kommissionen* (dom av den 18 december 2008 i de förenade målen T-211/04 och T-215/04, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) gjorde förstainstansrätten ytterligare preciseringar beträffande selektivitetskriteriet.

I augusti 2002 underrättade Förenade kungariket kommissionen om den reform av inkomstskatten för juridiska personer som planerats av Gibraltars regering och som består i inrättandet av tre skatter och avgifter: en registreringsavgift, en allmän löneavgift och en skatt på innehavet av affärslokaler (business property occupation tax, nedan kallad BPOT), varvid skattskyldigheten för löneavgifter och BPOT kommer att begränsas till högst 15 procent av vinsten. Kommissionen ansåg att denna reform var selektiv på det regionala planet, eftersom den innebär ett system för bolagsbeskattning enligt vilket bolagen i Gibraltar omfattas av en lägre skattesats än bolagen i Förenade kungariket. Därutöver ansåg kommissionen att tre delar av skattereformen var selektiva på ett materiellt plan: för det första, villkoret att ett bolag måste redovisa vinst innan löneavgiften och BPOT utgår, eftersom det innebär att företag gynnas som inte redovisar någon vinst; för det andra innebär taket på 15 procent av vinsten när det gäller tillämpning av löneavgiften och BPOT att detta tak gynnar företag som för det ifrågavarande taxeringsåret har redovisat små vinster i förhållande till antalet anställda och innehavet av affärslokaler; för det tredje är löneavgiften och BPOT av sådan art att de gynnar företag som inte har någon fast fysisk närvaro i Gibraltar.

Vid tillämpning av de kriterier som följer av rättspraxis avseende stöd som beviljats av understatliga enheter¹⁷, fann förstainstansrätten att referensramen för bedömningen av den regionala selektiviteten hos den ifrågavarande skattereformen enbart är begränsad till territoriet Gibraltars geografiska gränser och att denna avgränsning av referensramen innebär

¹⁷ Domstolens dom av den 6 september 2006 i mål C-88/03, *Portugal mot kommissionen* (REG 2006, s. I-7115), punkt 67.

att det inte kan göras någon jämförelse med det skattesystem som är tillämpligt i Förenade kungariket.

Vad beträffar materiell selektivitet, konstaterade förstainstansrätten att det krävs en analys i tre etapper för att fastställa huruvida en skatteåtgärd är selektiv. För det första ska kommissionen identifiera och granska det "normala" skattesystem som är tillämpligt inom det geografiska område som utgör den relevanta referensramen. Det är i förhållande till det "normala" skattesystemet som kommissionen i ett andra led ska bedöma och fastställa den eventuella selektiva karaktären på den fördel som beviljats genom den ifrågavarande skatteåtgärden. För det fall kommissionen har påvisat förekomsten av avvikelser från det "normala" skattesystemet som innebär att företag behandlas olika, kan den berörda medlemsstaten visa att denna skillnad är motiverad genom att den följer av arten eller systematiken i dess skattesystem. I ett sådant fall ska kommissionen i ett tredje led kontrollera att så verkligen är fallet. I detta avseende tillade förstainstansrätten, att för det fall kommissionen har underlåtit att genomföra det första och det andra ledet i ovannämnda kontroll kan den inte inleda det tredje ledet i sin bedömning utan att riskera att överskrida gränserna för denna kontroll. Ett sådant tillvägagångssätt skulle dels kunna göra det möjligt för kommissionen att sätta sig i medlemsstatens ställe när det gäller bestämmandet av dess skattesystem och dess "normala" system, dels försätta medlemsstaten i en situation där det är omöjligt att motivera de ifrågavarande skillnaderna med det anmälda skattesystemets art och systematik.

Förstainstansrätten konstaterade att kommissionen varken först hade identifierat det "normala" skattesystemet som anmälts eller ifrågasatt den bedömning som myndigheterna i Gibraltar gjort med avseende på nämnda skattesystem. Förstainstansrätten fann mot bakgrund därav att kommissionen inte på ett rättsligt övertygande sätt kunde slå fast att vissa delar av det anmälda skattesystemet var av undantagskaraktär, och därför a priori selektivt i förhållande till dess "normala" system. På samma sätt var det omöjligt för kommissionen att korrekt bedöma om eventuella skillnader mellan företagen kunde vara motiverade med hänsyn till skattesystemets art eller systematik i den berörda medlemsstaten.

c) Kriteriet privat investerare i en marknadsekonomi

I dom av den 17 december 2008 i mål T-196/04, *Ryanair mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), ogiltigförklarade förstainstansrätten det beslut genom vilket kommissionen undersökt, var för sig, två avtal som flygbolaget Ryanair ingått, dels med regionen Vallonien, som äger Charleroi flygplats, dels med Brussels South Charleroi Airport (nedan kallad BSCA), som är ett offentligt företag som kontrolleras av regionen Vallonien och som förvaltar och driver denna flygplats. Enligt det angripna beslutet innebär dessa två avtal statligt stöd som är oförenligt med den gemensamma marknaden. Kommissionen konstaterade bland annat att regionen Vallonien ingick det första avtalet med Ryanair i egenskap av offentlig myndighet, och att dess roll inom ramen för avtalet inte kunde bedömas med tillämpning av principen om en privat investerare i en marknadsekonomi. Förstainstansrätten framhöll inledningsvis att eftersom BSCA är en enhet som är ekonomiskt beroende av regionen Vallonien, borde kommissionen ha betraktat regionen Vallonien och BSCA som en och samma enhet. Förstainstansrätten fastslog vidare att regionen Vallonien utövade verksamhet av ekonomisk natur när den ingick avtal

med Ryanair. Endast den omständigheten att verksamheten i fråga skedde inom ramen för offentlig verksamhet innebär inte att den ska anses omfattas av dess myndighetsbefogenheter. Den omständigheten att regionen Vallonien har lagstiftningsbefogenheter att fastställa flygplatsavgifter utgör inte i sig hinder för att bedöma ett system med rabatter på dessa avgifter enligt principen om en privat investerare i en marknadsekonomi.

d) Det tidsmässiga tillämpningsområdet (*ratione temporis*) för undantagen från förbudet mot statligt stöd

I domen i målet *SIDE mot kommissionen* (förstainstansrättens dom av den 15 april 2008 i mål T-348/04, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) tillämpade kommissionen det undantag som avser åtgärder för att främja kultur och bevara kulturarvet som anges i artikel 87.3 d EG, vilken trädde i kraft den 1 november 1993, på ett stöd som beviljats av Frankrike före denna tidpunkt. Förstainstansrätten erinrade om att de materiella gemenskapsbestämmelserna i princip inte syftar på situationer som har inträffat innan de trädde i kraft och att detta gäller oavsett om nämnda regler gynnar eller missgynnar den som berörs därav. Den fastslog därefter dels att varje nytt statligt stöd som inte har anmälts med nödvändighet är oförenligt med den gemensamma marknaden om det kan medföra att konkurrensen snedvrids under den tid som stödet betalas ut och om det inte omfattas av något av undantagen, dels att det i vilket fall som helst står klart om stödet i fråga är förenligt eller oförenligt med den gemensamma marknaden när det får verkningar. Bedömningen av huruvida ett stöd är förenligt med den gemensamma marknaden kräver inte endast att det ska avgöras huruvida gemenskapens intressen krävde att stödet skulle återbetalas, när beslutet om stöd antogs. Kommissionen måste även pröva huruvida stödet under den tid som det har utbetalats kunde snedvrida konkurrensen. Mot bakgrund härav fastslog förstainstansrätten att kommissionen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att tillämpa ovannämnda undantag på perioden före den 1 november 1993.

e) Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

Genom domen i målet *BUPA m.fl. mot kommissionen* (förstainstansrättens dom av den 12 februari 2008 i mål T-289/03, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) gavs förstainstansrätten möjlighet att utveckla sin rättspraxis avseende frågan huruvida den ersättning som ett företag mottar för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse som det tillhandahåller utgör statligt stöd. Målet avsåg organisationen av det privata sjukförsäkringssystemet i Irland, vilket avreglerades under åren 1994–1996, varefter Voluntary Health Insurance Board (nämnden för privata vårdförsäkringar, nedan kallad VHI) tvingades konkurrera med andra aktörer, exempelvis sökanden. Inom ramen för nämnda avreglering inrättades en riskutjämningsordning (nedan kallad RES), som förvaltades av Health Insurance Authority (sjukförsäkringsmyndighet, nedan kallad HIA). RES utgör en mekanism som innebär dels att de privata sjukförsäkringsgivare som har en bättre riskprofil än den genomsnittliga riskprofilen på marknaden ska betala en avgift till HIA, dels att HIA ska göra en motsvarande betalning till de privata sjukförsäkringsgivare som har en sämre riskprofil än den genomsnittliga riskprofilen på marknaden. Det föreskrivs inom ramen för denna ordning att vissa

omständigheter ska föreligga för att RES-betalningarna ska utlösas. Kommissionen, som hade mottagit ett klagomål från BUPA och en anmälning från Irland med anledning av RES, hade beslutat att RES-betalningarna utgjorde en ersättning för att kompensera för skyldigheter att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, nämligen skyldigheter som syftar till att säkerställa att alla personer som bor i Irland har tillgång till privata sjukförsäkringstjänster motsvarande en miniminivå, till samma pris oavsett ålder, kön eller hälsotillstånd (nedan kallade de skyldigheter som är kopplade till privata sjukförsäkringar)¹⁸.

Förstainstansrätten fann att, även om domstolens dom av den 24 juli 2008, *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg*¹⁹ (nedan kallad domen i målet Altmark), inte hade meddelats då kommissionen gjorde sin bedömning, det angripna beslutets lagenlighet skulle prövas mot bakgrund av de villkor som domstolen uppställde i nämnda dom (nedan kallade Altmark-villkoren). Domstolen begränsade inte rättsverkningarna av uttalandena i domen i målet Altmark i tiden, och vidare innebär domstolens tolkning av en gemenskapsrättslig bestämmelse endast att innebörden och räckvidden av denna bestämmelse klargörs och preciseras, såsom den skulle ha tolkats och tillämpats, även av gemenskapens institutioner, från och med sitt ikraftträdande. Förstainstansrätten angav närmare att Altmark-villkoren i förevarande fall, vilkas räckvidd för övrigt överlappar räckvidden av kriterierna i artikel 86.2 EG i stor utsträckning, ska tillämpas i enlighet med andemeningen i och syftet med dessa kriterier, på ett sätt som är anpassat till de särskilda omständigheterna i förevarande fall.

Inom ramen för det första Altmark-villkoret, enligt vilket det företag som mottar ersättningen faktiskt ska ha ålagts skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som är klart definierade, angav förstainstansrätten att det i gemenskapsrätten varken finns någon klar och precis lagstadgad definition av begreppet uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse eller något vedertaget juridiskt begrepp som slutgiltigt fastställer de villkor som ska vara uppfyllda för att en medlemsstat med framgång ska kunna åberopa förekomsten av ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse och skyddet för detta. Medlemsstaterna har således ett omfattande utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller att bestämma vad de anser vara tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, och en medlemsstats definition av dessa tjänster kan inte ifrågasättas av kommissionen annat än om ett uppenbart fel har begåtts. Nämnda omfattande utrymme för skönsmässig bedömning innebär emellertid inte att en medlemsstat inte är skyldig att tillse att uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse uppfyller vissa minimikriterier (det ska bland annat föreligga en av en offentlig myndighet vidtagen åtgärd varigenom de aktuella aktörerna har tilldelats ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse, och uppdraget ska vara samhällsomfattande och obligatoriskt till sin karaktär), som är gemensamma för samtliga uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse i den mening som avses i EG-fördraget, eller att den inte är skyldig att visa att nämnda kriterier är uppfyllda i förevarande fall. Om medlemsstaten inte visar att dessa kriterier är uppfyllda, kan det vara fråga om en uppenbart oriktig bedömning som kommissionen är skyldig att beivra. Vidare ska medlemsstaten ange skälen till att den anser att den aktuella tjänsten, på grund av sin särskilda karaktär, förtjänar att betecknas som en tjänst av allmänt ekono-

¹⁸ Beslut C (2003) 1322 slutligt, av den 13 maj 2003 (statligt stöd N 46/2003-Irland).

¹⁹ Dom av den 24 juli 2008 i mål C-280/00, *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg* (REG 2003, s. I-7747).

miskt intresse. Utan en sådan motivering är det nämligen inte möjligt för gemenskapsinstitutionerna att göra ens en marginell kontroll. Förstainstansrätten preciserade att, för att det ska anses föreligga ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse, det däremot inte nödvändigtvis krävs att den aktör som anförtrotts uppdraget beviljas en exklusiv eller särskild rättighet för att fullgöra det och att ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse även kan bestå i att flera, eller till och med alla, aktörer som bedriver verksamhet på en och samma marknad åläggs en skyldighet. Kriterierna att ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse ska vara obligatoriskt och samhällsomfattande till sin karaktär ska emellertid vara uppfyllda. Förstnämnda kriterium innebär att den som tillhandahåller tjänsten är skyldig att ingå avtal på oförändrade villkor, utan att kunna avvisa den andra avtalsparten. Det andra kriteriet innebär inte att den aktuella tjänsten måste tillhandahållas hela befolkningen i en medlemsstat, under förutsättning att tjänsten erbjuds alla kunder till enhetliga priser som inte är diskriminerande och på en kvalitetsnivå som är jämförbar. Efter att ha tillämpat dessa kriterier på förevarande fall, fastslog förstainstansrätten att RES uppfyller det första Altmark-villkoret.

Vad beträffar det andra Altmark-villkoret, som innebär att de kriterier på grundval av vilka ersättningen för fullgörandet av ett uppdrag av allmänt ekonomiskt intresse beräknas ska vara fastställda i förväg på ett objektivt och öppet sätt, konstaterade förstainstansrätten att även detta villkor var uppfyllt i förevarande fall. De irländska myndigheternas eventuella befogenhet att företa skönsmässig bedömning vid beräkningen av RES-betalningarna är i sig inte oförenlig med förekomsten av objektiva och öppna kriterier. Enbart den omständigheten att de ekonomiska och matematiska formlerna för den beräkning som ska göras är komplexa påverkar inte de relevanta kriteriernas precisa och klart definierade karaktär.

Förstainstansrätten påpekade, vad beträffar det tredje Altmark-villkoret, enligt vilket ersättningen ska vara nödvändig och proportionerlig i förhållande till de kostnader som uppkommer med anledning av fullgörandet av uppdraget av allmänt ekonomiskt intresse, att RES-betalningarna inte syftar till att kompensera för eventuella kostnader eller merkostnader som är hänförliga till det specifika tillhandahållandet av vissa privata sjukförsäkrings-tjänster, utan enbart till att utjämna de ytterligare kostnader som anses följa av skillnaden, i negativt hänseende, mellan en privat sjukförsäkringsgivares riskprofil och den genomsnittliga riskprofilen på marknaden. Detta innebär emellertid inte att villkoret i fråga inte är uppfyllt. Eftersom det ersättningssystem som avses i förevarande fall på ett radikalt sätt skiljer sig från det system som var föremål för domen i målet Altmark, kan detta system således inte strikt uppfylla det tredje Altmark-villkoret, enligt vilket det ska vara möjligt att fastställa de kostnader som uppkommit till följd av fullgörandet av en skyldighet att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Eftersom ersättningsberäkningen emellertid grundar sig på konkreta sakliga omständigheter som klart kan identifieras och kontrolleras, är fastställandet av merkostnaderna genom en jämförelse av den faktiska riskprofilen för en privat sjukförsäkringsgivare och en genomsnittlig riskprofil på marknaden, som tar hänsyn till de ersättningar som utbetalats av samtliga privata sjukförsäkringsgivare som omfattas av riskutjämningsordningen, förenligt med syftet med och andemeningen i nämnda villkor.

Det fjärde Altmark-villkoret innehåller ett krav på att de kostnader som är hänförliga till fullgörandet av en skyldighet att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse ska motsvara ett effektivt företags kostnader. Förstainstansrätten fann med avseende på

detta villkor att kommissionen med fog kunde anse att det inte var nödvändigt att göra en jämförelse mellan de potentiella mottagarna av RES-betalningar och en effektiv aktör. Det ska härvid beaktas att nämnda villkor inte strikt kan tillämpas på RES-systemet med hänsyn till följande två särdrag: neutraliteten i det ersättningssystem som inrättats genom riskutjämningsordningen i förhållande till de privata sjukförsäkringsgivarnas intäkter och vinst samt de särpräglade merkostnader som är kopplade till en negativ riskprofil för dessa försäkringsgivare²⁰.

Inom ramen för andra mål hade förstainstansrätten möjlighet att år 2008 vidareutveckla sin analys avseende ersättningar för att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse.

I dom av den 1 juli 2008 i mål T-266/02, *Deutsche Post mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), underströk förstainstansrätten för det första att när statliga medel har beviljats som ersättning för merkostnader som har samband med tillhandahållandet av en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse i enlighet med Altmark-villkoren, får kommissionen inte, för att förhindra att artikel 86.2 EG fråntas all ändamålsenlig verkan, anse att de beviljade statliga medlen helt eller delvis utgör statligt stöd, när summan av dessa medel understiger de merkostnader som uppkommit till följd av fullgörandet av nämnda uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Om kommissionen inte har undersökt huruvida ersättningen översteg de nettomerkostnader som har ett samband med tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, har den inte i tillräcklig mån visat att ersättningen medfört en fördel i den mening som avses i artikel 87.1 EG. När kommissionen inte har gjort någon undersökning eller bedömning i detta avseende ankommer det inte på gemenskapsdomstolen att ta kommissionens roll och att i dess ställe utföra en undersökning som denna inte vid något tillfälle utfört, eller att bedöma vilka slutsatser kommissionen skulle ha dragit av en sådan undersökning.

I domen i det ovannämnda målet *SIC mot kommissionen*, angav förstainstansrätten att Republiken Portugal inte var skyldig att låta tilldelningen av TV-tjänsten av allmänt ekonomiskt intresse till RTP föregås av ett anbudsförfarande. Särdraget hos systemet för radio och TV i allmänhetens tjänst, framför allt bestående i dess samband med de demokratiska, sociala och kulturella behoven i varje samhälle, utgör en förklaring och en motivering till att det inte krävs av en medlemsstat att den genomför ett anbudsförfarande för att tilldela denna tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, åtminstone inte när medlemsstaten själv beslutar att tillhandahålla denna tjänst, som i förevarande fall, genom ett offentligt företag.

Förstainstansrätten framhöll att medlemsstaterna har behörighet att definiera tjänster av allmänt ekonomiskt intresse som utgörs av TV-sändningar så att dessa innefattar ett brett programutbud samtidigt som operatören som anförtratts denna tjänst ges rätt att bedriva kommersiell verksamhet, som försäljning av reklamutrymme. Om så inte vore fallet skulle själva definitionen av en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse som utgörs av TV-sändningar vara beroende av hur den finansieras. En tjänst av allmänt ekonomiskt intresse

²⁰ I domen i de ovannämnda målen *Hotel Cipriani m.fl. mot kommissionen*, fastslog förstainstansrätten att, vad beträffar de beslut som kommissionen fattat före domen i målet *Altmark*, det ska undersökas om helhetssynen är förenlig med innehållet i *Altmark*-villkoren.

definieras i förhållande till det allmänna intresse som den ska tillgodose och inte i förhållande till dess finansiering.

Förstainstansrätten preciserade, vad beträffar kontrollen av hur RTP uppfyllt sitt public service-uppdrag, att endast medlemsstaten kan bedöma huruvida public service-operatören respekterar de kvalitetsnormer som angetts i beslutet att tilldela public service-uppdraget. Kommissionen ska i princip begränsa sig till att konstatera att det på nationell nivå finns ett kontrollsystem, som genomförs av ett oberoende organ, vilket var fallet i förevarande fall. Vad beträffar kontrollen av proportionaliteten i finansieringen av kostnader för public service-uppdraget, fastslog förstainstansrätten att kommissionen åsidosatte sin undersökningsskyldighet när den inte anmodade Republiken Portugal att överlämna vissa rapporter avseende RTP:s ekonomiska förvaltning. Kommissionen kan således, i beaktande av sin skyldighet att genomföra en snabb och opartisk prövning, inte avstå från att begära upplysningar som kan bekräfta eller vederlägga annan information som är relevant för prövningen av den aktuella åtgärden men vars tillförlitlighet inte kan anses fastställd.

Förstainstansrätten preciserade dessutom i domen i det ovannämnda målet *TV 2/Danmark m.fl. mot kommissionen*, att en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse bestående i radio- och TV-sändningar inte nödvändigtvis endast ska avse sändningen av icke lönsamma program. Det har påståtts att företaget TV 2 som tillhandahåller en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse (TV 2) oundvikligen kommer att subventionera sin kommersiella verksamhet genom den statliga finansieringen av sin public service-verksamhet. Förstainstansrätten anser att ett sådant handlande på sin höjd utgör en risk som det ankommer på medlemsstaterna att förebygga och på kommissionen att, i förekommande fall, ingripa mot. Förstainstansrätten konstaterade, vad beträffar den frihet att konkret bestämma sitt programutbud som TV 2 ges av de danska myndigheterna, att det inte är onormalt att ett public service-programföretag åtnjuter redaktionellt oberoende i förhållande till den politiska makten i det konkreta valet av program, under förutsättning att programföretaget iakttar de kvalitativa krav som åvilar det.

f) Stöd för att avhjälpa skador som orsakats av exceptionella händelser

I artikel 87.2 b EG föreskrivs att stöd för att avhjälpa skador som orsakats av exceptionella händelser ska anses vara förenligt med den gemensamma marknaden.

Som en följd av attentaten den 11 september 2001 antog kommissionen den 10 oktober 2001 ett meddelande²¹, i vilket den angav att denna bestämmelse under vissa villkor kunde medföra att ersättning tilläts bland annat för kostnader som uppstått till följd av att det amerikanska luftrummet var stängt under fyra dagar (11–14 september 2001). Genom dom av den 25 juni 2008 i mål T-268/06, *Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), ogiltigförklarade förstainstansrätten delvis kommissionens beslut, att den del av det stöd som Republiken Grekland beviljat för att kompensera för förluster till följd av inställda flygningar utanför den period som avses i nämnda meddelande, var oförenligt med den gemensamma marknaden. Förstainstansrätten anser att även om artikel 87.2 b EG innebär att stöd endast beviljas avseende ekonomiska skador

²¹ KOM (2001) 574 slutlig.

som direkt orsakats av exceptionella händelser, kan det anses föreligga ett direkt samband även om skadan, såsom i förevarande fall, har uppkommit en kort tid efter ovannämnda period.

3. Handläggningsregler

I och med rättspraxis från år 2008 klargjordes kommissionens skyldigheter i samband med att den antar ett andra beslut avseende ett statligt stöd som var föremål för ett beslut som därefter ogiltigförklarats av förstainstansrätten. I domen i det ovannämnda målet *Alitalia mot kommissionen*, ansågs kommissionen i ett sådant fall inte vara skyldig att återuppta det formella granskningsförfarandet, då de rättsstridigheter som konstaterats av förstainstansrätten inte medfört något krav på att förfarandet ska återupptas. Dessutom var kommissionen inte skyldig att på nytt erbjuda utomstående, vars rätt att yttra sig, i samband med det första beslutet, säkerställts genom ett meddelande i *Europeiska unionens officiella tidning* om beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande, möjlighet att yttra sig i samband med det andra beslutet.

Gemenskapsvarumärken

Även under år 2008 avsåg en stor andel (171) av de mål som avgjordes av förstainstansrätten avgöranden avseende tillämpningen av förordning (EG) nr 40/94²², även om de mot-svarar en lägre andel jämfört med vad som var fallet år 2007.

1. Absoluta registreringshinder

Förstainstansrätten uttalade sig i dom av den 12 november 2008 i mål T-270/06, *Lego Juris mot harmoniseringsbyrån – Mega Brands (legokloss)* (ännu ej publicerad i rättsfalls-samlingen), för första gången i ett ogiltighetsförfarande avseende räckvidden av det absoluta registreringshinder som anges i artikel 7.1 e ii i förordning nr 40/94, enligt vilken kännetecken som endast består av en form på en vara som krävs för att uppnå ett tekniskt resultat inte får registreras. Förstainstansrätten fann att nämnda bestämmelse utgör hinder för registrering av varje form som uteslutande, såvitt avser formens väsentliga särdrag, består av varans form, som tekniskt sett utgör en tillräcklig betingelse för att det avsedda tekniska resultatet ska uppnås, även om detta resultat kan uppnås genom andra former som utnyttjar samma tekniska lösning eller en annan teknisk lösning. Dessa särdrag ska fastställas objektivt, utifrån den grafiska återgivningen av formen i fråga och utifrån eventuella beskrivningar som ingetts i samband med registreringsansökan, och inte utifrån den uppfattning som en konsument ur omsättningskretsen ger uttryck för.

I samband med ett annat ogiltighetsförfarande, i dom av den 15 oktober 2008 i mål T-405/05, *Powerserv Personalservice mot harmoniseringsbyrån – Manpower (MANPOWER)*

²² Rådets förordning (EG) nr 40/94 av den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken (EGT L 11, 1994, s. 1; svensk specialutgåva, område 17, volym 2, s. 3).

(ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), preciserade förstainstansrätten inom vilket geografiskt område omsättningskretsen kan uppfatta det kännetecknet som utgörs av det engelska ordet *manpower* som beskrivande. Förstainstansrätten fastslog att så till och med kan vara fallet i icke engelskspråkiga länder, under förutsättning för det första att nämnda engelska ord har tagits upp i språket i landet i fråga och där kan användas som en ersättning för språkets ord för "arbetsstyrka" eller "arbetskraft" och för det andra att det engelska språket används för att kommunicera med personer ur omsättningskretsen i det sammanhang där de varor och tjänster som omfattas av varumärket *MANPOWER* är aktuella, även om engelskan bara används alternativt med det nationella språket i förhållande till omsättningskretsen. Med tillämpning av dessa kriterier konstaterade förstainstansrätten att överklagandenämnden hade fog för att anse att det ifrågavarande kännetecknet är beskrivande i Tyskland och Österrike, men att den emellertid gjorde en felaktig bedömning när den angav att så även var fallet i Nederländerna, Sverige och Danmark. Förstainstansrätten uttalade sig även om betydelsen av omsättningskretsens språkkunskaper i dom av den 26 november 2008 i mål T-435/07, *New Look mot harmoniseringsbyrån (NEW LOOK)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen). I denna dom fastslogs att det var notoriskt känt att den breda allmänheten i de skandinaviska länderna, Nederländerna och Finland har grundläggande kunskaper i engelska. Överklagandenämnden gjorde således en riktig bedömning när den fastslog att kännetecknet *NEW LOOK*, ett banalt uttryck som ingår i det engelska vardagsspråket och inte är svårt att förstå från språklig synvinkel, saknar särskiljningsförmåga i dessa länder.

Rättspraxis från detta år på detta område innefattar även betydelsefulla upplysningar med avseende på räckvidden för hänvisningen i artikel 7.1 h i förordning nr 40/94 till de absoluta registreringshinder som avses i artikel 6 ter i Pariskonventionen²³. Dom av den 28 februari 2008 i mål T-215/06, *American Clothing Associates mot harmoniseringsbyrån (återgivning av ett lönnlöv)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), avsåg en talan som väckts av ett företag vars ansökan om registrering av ett kännetecknet som bland annat bestod av ett lönnlöv avlogs av Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) (nedan kallad harmoniseringsbyrån), av det skälet att lönnlövet återfinns på den kanadensiska flaggan. Förstainstansrätten fastslog att eftersom det i nämnda konvention görs skillnad mellan "fabriks- eller handelsmärken" och "servicemärken", är dess artikel 6 ter a, vilken innebär ett förbud mot att registrera bland annat flaggor och andra statsemler, inte tillämplig på "servicemärken". Om gemenskapslagstiftarens avsikt hade varit att förbudet även skulle avse varumärken för tjänster, skulle den inte ha begränsat sig till att bara hänvisa till artikel 6 ter i Pariskonventionen, utan skulle ha infogat detta förbud i själva ordalydelsen av artikel 7 i förordning nr 40/94. Förstainstansrätten klargjorde även att, till skillnad från vad som gäller för bedömningen av ett sammansatt varumärkes särskiljningsförmåga, vid tillämpningen av artikel 6 ter i Pariskonventionen således var och en av varumärkets beståndsdelar ska beaktas, och det räcker att en av beståndsdelarna utgör ett statsemler eller utgör efterbildning därav, för att det ska finnas hinder för att registrera det berörda varumärket, oavsett vilket helhetsintryck varumärket ger. Tillämpningen av artikel 6 ter 1 a i Pariskonventionen är slutligen inte avhängig att det finns en risk för att omsättningskretsen vilseleds i fråga om ursprunget för

²³ Pariskonventionen för industriellt rättsskydd av den 20 mars 1883, i dess ändrade och reviderade lydelse (Förenta nationernas fördragssamling, volym 828, nr 11847, s. 108, SÖ 1970:60).

de varor som avses med det sökta varumärket eller i fråga om förekomsten av ett samband mellan innehavaren av varumärket och den stat vars emblem ingår i nämnda varumärke.

I dom av den 9 juli 2008 i mål T-302/06, *Hartmann mot harmoniseringsbyrån (E)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), gjorde förstainstansrätten ett viktigt förtydligande med avseende på den rättspraxis enligt vilken överklagandenämnden har möjlighet att grunda sin bedömning på den praktiska erfarenhet som i allmänhet vinnns i samband med saluföring av gängse konsumentvaror, utan att den därvid är skyldig att ange exempel på sådan praktisk erfarenhet. Förstainstansrätten fastslog att när de varor som omfattas av det sökta varumärket av harmoniseringsbyråns enheter inte ansetts utgöra gängse konsumentvaror, utan varor avsedda för en allmänhet med specialkunskaper, har dessa enheter därefter inte rätt att grunda sin bedömning på konkreta omständigheter som alla kan känna till.

I en rad domar angav förstainstansrätten närmare vilket samband som ska föreligga mellan ett varumärke och de varor eller tjänster som det omfattar för att varumärket ska anses vara beskrivande, bland andra i dom av den 2 april 2008 i mål T-181/07, *Eurocopter mot harmoniseringsbyrån (STEADYCONTROL)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), av den 24 september 2008 i mål T-248/05, *HUP Usługi Polska mot harmoniseringsbyrån – Manpower (I.T.@MANPOWER)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), av den 15 oktober 2008 i mål T-230/06, *REWE-Zentral mot harmoniseringsbyrån (Port Louis)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), av den 25 november 2008 i mål T-325/07, *CFCMCEE mot harmoniseringsbyrån (SURFCARD)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), och av den 2 december 2008 i mål T-67/07, *Ford Motor mot harmoniseringsbyrån (FUN)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen). I sistnämnda dom fastslog förstainstansrätten att sambandet mellan innebörden av ordet fun, å ena sidan, och motordrivna markfordon och delar och komponenter till dessa, å andra sidan, inte är tillräckligt direkt och konkret för att registrering av det sökta varumärket ska kunna vägras, i motsats till vad överklagandenämnden hade fastslagit.

I dom av den 12 mars 2008 i mål T-341/06, *Compagnie générale de diététique mot harmoniseringsbyrån (GARUM)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), preciserade förstainstansrätten slutligen att bedömningen av ett känneteckens särskiljningsförmåga ska grunda sig på en marknadserfarenhet som är konkret och aktuell eller åtminstone mycket sannolik och tillräckligt näraliggande i tiden. Däremot är det i princip inte tillräckligt att hänvisa till en antagen, eller till och med hypotetisk, utveckling som inte har något samband med konkreta och kontrollerbara omständigheter.

2. Relativa registreringshinder

Twisten mellan det tjeckiska bolaget Budějovický Budvar och det amerikanska bolaget Anheuser-Busch innebar, liksom år 2007, att förstainstansrätten, i dom av den 16 december 2008 i de förenade målen T-225/06, T-255/06, T-257/06 och T-309/06, *Budějovický Budvar mot harmoniseringsbyrån – Anheuser-Busch (BUD)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), hade att tolka artikel 8.4 i förordning nr 40/94. Denna artikel ger rätt att framställa en invändning mot registreringen av ett gemenskapsvarumärke med hänvisning till ett äldre kännetecken som inte utgör ett varumärke. Inledningsvis angav förstainstansrätten att harmoniseringsbyrån ska beakta äldre rättigheter som skyddas i medlemsstaterna, utan att kunna ifrågasätta dess kvalificering. Så länge som ursprungsbeteckningen "bud"

åtnjuter skydd i Österrike och Frankrike enligt de nationella rättsordningarna i dessa länder, ska harmoniseringsbyrån beakta verkningarna av detta skydd. Därefter konstaterade förstainstansrätten att harmoniseringsbyrån, i stället för att analogt tillämpa artikel 43 i förordning nr 40/94 och kräva att Budějovický Budvar skulle lämna bevis på verkligt bruk av beteckningarna "bud", borde ha kontrollerat huruvida kännetecknen i fråga hade använts i samband med en affärsverksamhet som syftade till att ge ekonomiskt vinst, och inte privat, oavsett inom vilket område denna användning skedde. Förstainstansrätten ansåg att det tjeckiska bolaget hade lyckats visa att beteckningarna i fråga används i samband med affärsverksamhet. Därutöver konstaterade förstainstansrätten att harmoniseringsbyrån gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den inte beaktade samtliga relevanta faktiska och rättsliga omständigheter då den avgjorde huruvida Budějovický Budvar, enligt tillämplig lagstiftning i de aktuella medlemsstaterna, hade rätt att förbjuda användningen av ett yngre varumärke.

Rättspraxis från år 2008 på detta område innefattar även betydelsefulla upplysningar med avseende på frågan om varuslagslikheten och/eller tjänsteslagslikheten vad beträffar de varor och/eller tjänster som omfattas av det äldre varumärket och det sökta varumärket i samband med bedömningen av huruvida det föreligger risk för förväxling. I dom av den 18 juni 2008 i mål T-175/06, *Coca-Cola mot harmoniseringsbyrån – San Polo (MEZZOPANE)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), fastslog förstainstansrätten för det första att det föreligger en låg varuslagslikhet mellan vin och öl. Även om vin och öl i viss utsträckning kan fylla samma funktion, nämligen att avnjutas som dryck under en måltid eller en aperitif, uppfattar de berörda konsumenterna dem som olika varor. Ingenting tyder för övrigt på att den som köper en av dessa varor skulle förmås att köpa den andra och att de skulle ha en kompletterande funktion. Tvärtom konkurrerar vin och öl i viss mån med varandra, även med beaktande av prisskillnaderna.

I dom av den 4 november 2008 i mål T-161/07, *Group Lottuss mot harmoniseringsbyrån – Ugly (COYOTE UGLY)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), fann förstainstansrätten att "öl", å ena sidan, och "tjänster i cocktailbarer" samt "underhållningstjänster, diskotek och nattklubbar", å andra sidan, i stor utsträckning kompletterar varandra. Öl dricks nämligen i syfte att släcka törst eller för nöjes skull, samtidigt som dessa tjänster omfattar sådan verksamhet som innebär att alkoholhaltiga drycker tillblandas och serveras på en plats dit man går för att roa sig. Förstainstansrätten ansåg att harmoniseringsbyrån således gjorde rätt när den fastslog att dessa varor och tjänster endast i låg grad var av liknande slag. Däremot gjorde förstainstansrätten en annan bedömning vad beträffar varu- och tjänsteslagslikheten mellan öl och kulturverksamhet, eftersom kulturverksamhet kompletterar öl i mycket mindre utsträckning än ovannämnda tjänster.

Frågan huruvida varor och tjänster kompletterar varandra var även föremål för två ogiltighetsförfaranden. I dom av den 24 september 2008 i mål T-116/06, *Oakley mot harmoniseringsbyrån – Venticinque (O STORE)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), fastslog förstainstansrätten att förhållandet mellan detaljhandelstjänsterna avseende vissa klädartiklar och sistnämnda varor kännetecknas av ett nära samband i den meningen att varorna är viktiga eller till och med nödvändiga för att tjänsterna ska kunna tillhandahållas. Tjänsterna tillhandahålls nämligen i samband med försäljningen av nämnda varor, och detaljhandeln omfattar den verksamhet som näringsidkaren utför i syfte att åstadkomma att ett avtal om köp ingås. Däremot föreligger inte detta samband när försäljningstjänsterna som

omfattas av ett varumärke avser tillbehör och det andra varumärket avser klädartiklar och lädervaror.

I dom av den 12 november 2008 i mål T-242/07, *Weiler mot harmoniseringsbyrån – IQNet Association – The International Certification Network (Q2WEB)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), angav förstainstansrätten, i syfte att motivera varför den fastslagit att varorna och tjänsterna i fråga, som omfattas av varumärket Q2WEB, kan användas och/eller tillhandahållas tillsammans eller efter varandra i syfte att tillhandahålla konsumenterna tjänsterna i fråga som omfattas av varumärket QWEB Certified Site, att de som tillhandahåller telekommunikationstjänster, särskilt telekommunikationstjänster via Internet, såsom dem som omfattas av varumärket QWEB Certified Site, vanligen tillhandahåller sina kunder en programvara samt en tjänst avseende underhåll och uppdatering av programvaran, som man kan anta är viktig för användningen av den tillhandahållna telekommunikationstjänsten, och att sådan programvara och sådana tjänster utgör en del av de varor och tjänster som omfattas av varumärket Q2WEB.

Rättspraxis från år 2008 innehåller vidare upplysningar avseende den begreppsmässiga jämförelsen mellan motstående kännetecken inom ramen för förfaranden inter partes. I dom av den 22 april 2008 i mål T-233/06, *Casa Editorial el Tiempo mot harmoniseringsbyrån – Instituto Nacional de Meteorología (EL TIEMPO)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), uttalade förstainstansrätten sig avseende likheten mellan ordkännetecknen EL TIEMPO och TELETIEMPO. Den fann att ordalydelsen i beskrivningen av varorna och tjänsterna i fråga inte innebär att det kan fastslås att ordet tiempo med nödvändighet ska tolkas mot bakgrund av sin kronologiska betydelse med avseende på det sökta varumärket och mot bakgrund av sin klimatologiska betydelse med avseende på de äldre varumärkena.

Det följer vidare av dom av den 2 december 2008 i mål T-212/07, *Harman International Industries mot harmoniseringsbyrån – Becker (Barbara Becker)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), i vilken förstainstansrätten fastslog att när ett ordmärke är sammansatt av två beståndsdelar, varav den ena sammanfaller med ett annat ordmärke som utgörs av en enda beståndsdel, krävs det, för att det ska konstateras föreligga risk för förväxling, inte att den beståndsdel som är gemensam för de motstående varumärkena är den dominerande beståndsdel i det helhetsintryck som det sammansatta varumärket åstadkommer. Om ett sådant krav förelåg, trots att den gemensamma beståndsdeln behåller en självständig kännetecknande ställning i det sammansatta varumärket, skulle innehavaren av det äldre varumärket nämligen inte kunna göra gällande sin ensamrätt till detta varumärke.

Slutligen förtydligade förstainstansrätten hur uppmärksam en genomsnittskonsumant är vid inköp av en billig möbel. Mot bakgrund av att genomsnittskonsumanten beaktar en rad funktionella och estetiska aspekter, så att möbeln i fråga ska passa ihop med de möbler som han redan har, fann förstainstansrätten, i dom av den 16 januari 2008 i mål T-112/06, *Inter-IKEA mot harmoniseringsbyrån – Waibel (idea)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), att även om köpet i strikt bemärkelse kan genomföras snabbt vad avser vissa möbler, kräver den jämförelse och eftertanke som föregår valet av möbel per definition att nämnda konsument är mycket uppmärksam.

3. Form- och förfarandefrågor

a) Bevis på verkligt bruk av det äldre varumärket

I dom av den 10 september 2008 i mål T-325/06, *Boston Scientific mot harmoniseringsbyrån – Terumo (CAPIO)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), ansåg förstainstansrätten att det bevisvärde som de sifferuppgifter skulle tillmätas som återfanns i förteckningen över försäljningen av de varor som omfattas av det äldre varumärket, vilka innehavaren av det äldre varumärket förebringat vid harmoniseringsbyrån, kunde framgå på annat sätt än genom handling upprättad av notarius publicus eller det skriftliga utlåtande som avses i artikel 76.1 i förordning nr 40/94 och i regel 22 i förordning (EG) nr 2868/95²⁴. Den omständigheten att vissa uppgifter i de fakturor som motsvarar nämnda försäljning återfinns i förteckningen visar på dess koherens och riktighet. Vidare visar den omständigheten att en faktura upprättats att det äldre varumärket har använts offentligt och utanför det företag som är innehavare av detsamma, och inte uteslutande inom detta företag eller inom det distributionsnät som företaget innehar eller kontrollerar.

I dom av den 26 november 2008 i mål T-100/06, *Rajani mot harmoniseringsbyrån – Artoz-Papier (ATOZ)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), prövade förstainstansrätten frågan vilken dag som ska anses utgöra den första dagen i en tidsfrist vid beräkningen av den tidsperiod på fem år under vilken det inte behöver visas att det görs verkligt bruk av ett äldre varumärke, när detta varumärke är föremål för en ansökan om internationell registrering vid Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO), vilken ingetts vid en viss tidpunkt, men varumärket åtnjöt skydd i en medlemsstat från och med en senare tidpunkt. Efter att ha fastslagit att denna fråga omfattas av den berörda nationella rätten, fann förstainstansrätten att, om ett varumärke som är föremål för en internationell registrering inte beviljas skydd provisoriskt enligt nämnda nationella rätt, utan skydd beviljas vid en senare tidpunkt, ska registreringen anses ha genomförts vid den tidpunkt då WIPO mottar det slutgiltiga meddelandet om att varumärket åtnjuter skydd.

b) Funktionell kontinuitet

Förstainstansrätten tillämpade de principer som fastslogs i domstolens dom av den 13 mars 2007, *harmoniseringsbyrån mot Kaul*²⁵, när den i dom av den 17 juni 2008 i mål T-420/03, *El Corte Inglés mot harmoniseringsbyrån – Abril Sánchez och Ricote Saugar (BOOMERANG^{TV})* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), preciserade att även om överklagandenämnden inte var skyldig att beakta omständigheter som åberopades för första gången vid denna, ska det prövas om inte överklagandenämnden, när den nekade till att beakta dessa omständigheter och bevisning, överträdde artikel 74.2 i förordning nr 40/94 genom att inte anse sig ha något utrymme för skönsässig bedömning i detta avseende. Förstainstansrätten ansåg att beskaffenheten av de aktuella sakomständigheterna och bevisen endast är en av de omständigheter som får beaktas inom ramen för harmonise-

²⁴ Kommissionens förordning (EG) nr 2868/95 av den 13 december 1995 om genomförande av förordning nr 40/94 (EGT L 303, s. 1).

²⁵ Dom av den 13 mars 2007 i mål C-29/05 P, *harmoniseringsbyrån mot Kaul* (REG 2007, s. I-2213).

ringsbyråns utövande av det utrymme för skönsmässig bedömning som den tillerkänns. Överklagandenämnden grundade sig på den omständigheten att sökanden redan hade haft möjlighet att inge de aktuella handlingarna vid invändningsenheten. Den ansåg således underförstått att omständigheterna i förevarande fall utgjorde hinder för att de beaktades. Överklagandenämnden ansåg inte principiellt att handlingar som sökanden gett in vid den för första gången inte kunde tillåtas, men motiverade sitt beslut i detta avseende.

c) Berättigat intresse av att få saken prövad och ogiltighetsförfaranden

I dom av den 8 juli 2008 i mål T-160/07, *Lancôme mot harmoniseringsbyrån – CMS Hasche Sigle (COLOR EDITION)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), fann förstainstansrätten att det framgår av systematiken i artikel 55.1 i förordning nr 40/94 att lagstiftarens avsikt har varit att ge alla fysiska eller juridiska personer och samman slutningar som har rätt att föra talan inför domstolar och andra myndigheter tillåtelse att ansöka om ogiltigförklaring på grundval av absoluta ogiltighetsgrunder, utan att det är nödvändigt att visa att ett berättigat intresse av att få saken prövad föreligger, medan den grupp som tillåts ansöka om ogiltigförklaring på grundval av relativa ogiltighetsgrunder uttryckligen har begränsats till att avse innehavare av varumärken eller äldre rättigheter och licensinnehavare.

d) Överklagandenämndernas skyldigheter

Med hänvisning till fast rättspraxis avseende motiveringsskyldighet²⁶, angav förstainstansrätten i sin dom av den 9 juli 2008 i mål T-304/06, *Reber mot harmoniseringsbyrån – Chocladefabriken Lindt & Sprüngli (Mozart)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), att överklagandenämnden i regel inte är förpliktad att i sitt beslut specifikt bemöta varje argument som avser förekomsten av avgöranden med ett bestämt innehåll från harmoniseringsbyråns egna instanser eller nationella instanser och domstolar i andra liknande mål och ärenden. Detta förutsätter dock att harmoniseringsbyrån, i ett konkret ärende, motiverar sitt beslut på ett sådant sätt att skälen till att dessa andra avgöranden inte är relevanta eller inte har beaktats framgår. Dessa skäl kan framgå underförstått men ska vara klara och tydliga.

I domen i det ovannämnda målet *COYOTE UGLY* fann förstainstansrätten att överklagandenämnden, när den upptäcker att de varor och tjänster som är i fråga inom ramen för ett invändningsförfarande är av liknande slag, även om det endast är fråga om likhet till viss del, har rätt att ex officio dela upp de tjänster som omfattas av det sökta varumärket och exakt ange vilka underkategorier av dessa tjänster som är förenliga med det äldre varumärket. Överklagandenämnden är emellertid inte skyldig att göra detta.

²⁶ Domstolens dom av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, *Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen* (REG 2004, s. I-123), och av den 8 februari 2007 i mål C-3/06 P, *Groupe Danone mot kommissionen* (REG 2007, s. I-1331).

Växtförädlarrätt

Förordning (EG) nr 2100/94²⁷ om gemenskapens växtförädlarrätt innebär att immateriella rättigheter kan beviljas med avseende på växtsorter som gäller i hela gemenskapen. Genomförandet och tillämpningen av denna gemenskapsordning handhas av Gemenskapens växtsortsmyndighet (CPVO), en av gemenskapens decentraliserade byråer med säte i Angers (Frankrike), vilken är verksam sedan den 27 april 1995. Inom växtsortsmyndigheten har en överklagandenämnd inrättats som ska fatta beslut om överklaganden av vissa typer av beslut som fattats av denna myndighet. I enlighet med artikel 73 i nämnda förordning kan beslut från växtsortsmyndighetens överklagandenämnd överklagas till gemenskapsdomstolen.

Under år 2008 avkunnade förstainstansrätten de två första domarna avseende beslut från växtsortsmyndighetens överklagandenämnd. Efter att ha uttalat sig principiellt sett avseende upptagande till sakprövning, i dom av den 31 januari 2008 i mål T-95/06, *Federación de Cooperativas Agrarias de la Comunidad Valenciana mot växtsortsmyndigheten – Nador Cott Protection (Nadorcott)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), definierade förstainstansrätten omfattningen av sin domstolsprövning på området i dom av den 19 november 2008 i mål T-187/06, *Schräder mot växtsortsmyndigheten (SUMCOL 01)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen). Förstainstansrätten erinrade härvid om att när gemenskapsdomstolen uttalar sig avseende beslut som fattats av en administrativ gemenskapsmyndighet på grundval av tekniskt komplicerade bedömningar, är det i princip fråga om en begränsad domstolsprövning, vid vilken gemenskapsdomstolen inte kan ersätta myndighetens bedömning av de faktiska omständigheterna med sin egen bedömning, utan att den därvid är förhindrad att kontrollera myndighetens tolkning av de tekniska uppgifterna. Detta synsätt kan överföras till sådana fall där det administrativa beslutet är resultatet av komplicerade bedömningar på andra vetenskapliga områden, såsom botanik eller genetik. I förevarande fall är bedömningen av en växtsorts egenskaper, utifrån de kriterier som anges i artikel 7.1 i förordning nr 2100/94, i vetenskapligt och tekniskt hänseende så komplicerad att det kan vara motiverat att begränsa omfattningen av domstolsprövningen. Dessa kriterier innebär nämligen att det uppställs ett krav på att det kontrolleras huruvida den sökta växtsorten tydligt skiljer sig från alla andra sorter, med avseende på uttrycken av kännetecken som är resultatet av en given genotyp eller kombination av genotyper. Däremot kräver bedömningen avseende förekomsten av en annan sort som är allmänt känd, utifrån de kriterier som anges i artikel 7.2 i nämnda förordning, inte någon sakkunskap eller särskilda tekniska kunskaper och är inte så komplicerad att det kan vara motiverat att begränsa omfattningen av domstolsprövningen. Dessa kriterier innebär nämligen endast ett krav på att det kontrolleras exempelvis huruvida, när ansökan om växtförädlarrätt avseende den sökta växtsorten ingavs, en annan sort omfattas av växtförädlarrätt eller är upptagen i ett officiellt register över växtsorter.

²⁷ Rådets förordning (EG) nr 2100/94 av den 27 juli 1994 om gemenskapens växtförädlarrätt (EGT L 227, s. 1; svensk specialutgåva, område 3, volym 60, s. 196).

Tillgång till handlingar

I dom av den 9 september 2008 i mål T-403/05, *MyTravel mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), preciserade förstainstansrätten räckvidden av den rätt, som föreskrivs i förordning (EG) nr 1049/2001²⁸, till tillgång till vissa av kommissionens handlingar, inom ramen för bedömningen av huruvida en företagskoncentration var förenlig med den gemensamma marknaden, samt till tillgång till handlingar som upprättats av kommissionen efter det att ett av dess beslut ogiltigförklarats av förstainstansrätten.

Domen i nämnda mål avser företagskoncentrationen mellan Airtours och First Choice, vilken kommissionen hade förklarat vara oförenlig med den gemensamma marknaden. Eftersom detta beslut ogiltigförklarades av förstainstansrätten i dom av den 6 juni 2002, i mål T-342/99, *Airtours mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2585), satte kommissionen samman en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från generaldirektoratet för konkurrens och rättstjänsten, för att utreda om det var lämpligt att överklaga förstainstansrättens dom samt för att bedöma domens verkningar för de förfaranden som tillämpas vid kontroll av företagskoncentrationer eller inom andra områden. MyTravel, Airtours juridiska efterträdare, vände sig till kommissionen i syfte att få tillgång till två slags handlingar: handlingar som hade samband med utarbetandet av arbetsgruppens rapport och denna rapport, å ena sidan, och de handlingar som fanns i akten i Airtours/First Choice-ärendet på vilka rapporten är grundad, å andra sidan. Kommissionen beslöt att inte ge tillgång till merparten av dessa handlingar mot bakgrund av tre undantag som anges i förordning nr 1049/2001.

Vad för det första beträffar undantaget till skydd för beslutsförfarandet, framhöll förstainstansrätten att arbetsgruppens rapport tillkommit inom ramen för kommissionens rent administrativa uppgifter och inte i dess egenskap av lagstiftare. Allmänhetens intresse av utlämnandet av en handling enligt principen om öppenhet kan emellertid inte väga lika tungt när det gäller en handling rörande ett administrativt förfarande avseende tillämpningen av de regler som styr konkurrensrätten, som när det gäller en handling rörande ett förfarande där gemenskapsinstitutionen ingriper i egenskap av lagstiftare. Utlämnandet av denna handling till allmänheten skulle medföra en risk att blottlägga eventuellt kritiska åsikter från tjänstemän på kommissionen och även göra det möjligt att jämföra innehållet i rapporten med det beslut som kommissionen slutligen fattade. Förstainstansrätten fann därför att kommissionen gjorde rätt när den beslutade att inte ge tillgång till nämnda rapport med beaktande av att utlämnandet till allmänheten av rapporten allvarligt skulle försämra möjligheten för en av kommissionens ledamöter att erhålla ett fritt och fullständigt utlåtande från kommissionens avdelningar. Därutöver ansåg förstainstansrätten att kommissionen hade fog för sin bedömning, beträffande de interna handlingar som avser företagskoncentrationen Airtours-First Choice, att ett utlämnande av dessa handlingar skulle minska möjligheten för dessa avdelningar att uttrycka sina åsikter och allvarligt undergräva kommissionens beslutsförfarande vad gäller kontrollen av koncentrationer, eftersom handlingarna nämligen kan ge upplysningar om de åsikter som kommissionens

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 av den 30 maj 2001 om allmänhetens tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar (EGT L 145, s. 43).

avdelningar har haft, vilka kanske inte framkommer i de slutliga versionerna av besluten. Ett sådant utlämnande skulle ge incitament till självcensur och inverka negativt på den fria och fullständiga kommunikationen mellan kommissionens avdelningar. Denna risk kan rimligen förutses, då det verkar sannolikt att sådana handlingar kan användas för att influera avdelningarnas ställningstaganden, vilka måste vara fria och oberoende från alla påtryckningar utifrån.

Vad för det andra beträffar undantaget till skydd för rättsliga förfaranden och juridisk rådgivning, vilket sökanden inte ansåg var tillämpligt på svarsmeddelanden som upprättats av rättstjänsten till generaldirektoratet för konkurrens inom ramen för utarbetandet av beslutet Airtours, angav förstainstansrätten att utlämnandet av nämnda meddelanden kan leda till att rättstjänsten i framtiden blir mer återhållsam och försiktig, så att inte kommissionens möjlighet att fatta beslut i de ärenden i vilka kommissionen ingriper i sin egenskap av myndighet påverkas. Den tillade att ett utlämnande av dessa juridiska yttranden skulle kunna leda till att kommissionen riskerade att försättas i den besvärliga situationen att dess rättstjänst, inför förstainstansrätten skulle behöva försvara en ståndpunkt som inte var den som rättstjänsten förespråkade internt. En sådan motsättning kan avsevärt påverka rättstjänstens åsiktsfrihet och dess möjlighet att inför gemenskapsdomstolen, på likvärdig fot med övriga juridiska representanter som företräder olika parter i rättsprocessen, effektivt försvara kommissionens slutliga ställningstagande.

Vad emellertid för det tredje beträffar undantaget till skydd för inspektioner, utredningar och revisioner, innehöll kommissionens beslut med avseende på en av de handlingar som begärts, endast vaga och generella överväganden som inte gjorde det möjligt att förstå på vilket sätt kommissionens inspektioner, utredningar och revisioner skulle kunna ha äventyrats. Förstainstansrätten ogiltigförklarade därför kommissionens beslut i den del som kommissionen beslutade att inte ge tillgång till denna handling.

Även i förstainstansrättens dom av den 18 december 2008 i mål T-144/05, *Muñiz mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), behandlades frågan om tillämpningen av undantaget till skydd för beslutsförfarandet inom ramen för en ansökan om tillgång till handlingar som hade samband med utarbetandet av en rapport från en arbetsgrupp inom nomenklaturkommittén, vilken medverkar i lagstiftningsförfarandet för de åtgärder för klassificering av varor som kommissionen vidtar, när klassificeringen av en viss vara kan medföra svårigheter. Förstainstansrätten ansåg att även om skydd för beslutsförfarandet mot påtryckningar utifrån kan utgöra ett giltigt skäl för att begränsa tillgången till handlingar, ska det emellertid med säkerhet stå klart att sådana påtryckningar förekommer och det ska visas att det kan förutses att det föreligger en risk för att beslutet om klassificering påverkas i betydande mån. Även om kommissionens strävan efter att värna om sin personals och sakkunnigas möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter visserligen ska beaktas, är det emellertid viktigt att bedöma huruvida denna strävan objektivt sett är motiverad. Förstainstansrätten fann att så inte var fallet i förevarande fall, eftersom kommissionen inte hade lagt fram någon bevisning som kunde styrka dess påståenden, och ogiltigförklarade det angripna beslutet.

Undantaget till skydd för affärsintressen var föremål för prövning i dom av den 30 januari 2008 i mål T-380/04, *Terezakis mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen). Kommissionen hade bland annat beslutat att inte ge sökanden tillgång till ett

avtal som ingåtts mellan Athens International Airport SA och bolagskonsortiet Hochtief, rörande uppförandet av Athens nya internationella flygplats i Spata. Det skäl som angavs var att utlämnandet av avtalet allvarligt skulle påverka avtalsparternas affärsintressen. Förstainstansrätten angav att en sådan handling till sin art är sådan att den kan innehålla konfidentiella upplysningar avseende såväl bolagen i fråga som deras affärskontakter och att exakta uppgifter om ett bolags kostnadsstruktur i princip utgör affärshemligheter vars utlämnande till tredje man kan påverka detta företags affärsintressen. Det är visserligen riktigt att vissa delar av avtalet innehåller upplysningar om avtalsparterna och deras affärskontakter. Kommissionens undersökning innebär emellertid inte att det kan göras en konkret bedömning av huruvida det undantag som åberopats verkligen är tillämpligt på samtliga upplysningar i avtalet. Det torde inte ha varit omöjligt för kommissionen att ange skälen för att hela avtalet skulle anses vara konfidentiellt utan att lämna ut avtalets innehåll, och således utan att det huvudsakliga syftet med undantaget äventyras, och det ankommer inte på förstainstansrätten att ersätta kommissionens bedömning med sin egen. Förstainstansrätten ogiltigförklarade därför det angripna beslutet i den del som det innebar att tillgång till åtminstone en del av avtalet inte medgavs.

I förstainstansrättens dom av den 10 september 2008 i mål T-42/05, *Williams mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), uppkom frågan huruvida beslutet att delvis inte ge tillgång till vissa angivna handlingar kan tolkas på så sätt att det innebär en underförstådd vägran att ge tillgång till vissa andra slags handlingar, såsom memorandum och e-meddelanden som skickats i samband med utarbetandet av direktiv 2001/18/CE²⁹ om genetiskt modifierade organismer, vilka inte särskilt angetts men som även de var föremål för ansökan om tillgång till handlingar. Härvid gjorde förstainstansrätten sin bedömning i tre etapper. Inledningsvis konstaterade den att kommissionen innehade ett stort antal handlingar avseende nämnda utarbetande utöver dem som omnämndes i det angripna beslutet och att det, i avsaknad av information från kommissionen i denna riktning, saknas anledning att utgå ifrån att handlingarna i fråga inte existerade. Därefter undersökte förstainstansrätten huruvida ansökan om tillgång till handlingarna var tillräckligt tydlig för att kommissionen skulle kunna uppfatta att den avsåg sådana handlingar. Efter att ha undersökt omständigheterna i det förevarande fallet, fann förstainstansrätten att så var fallet och bedömde att den omständigheten att kommissionen inte i det angripna beslutet hade identifierat samtliga interna handlingar avseende antagandet av direktiv 2001/18 innebar att det i enlighet med artikel 8 i förordning nr 1049/2001 förelåg en underförstådd vägran att ge tillgång till handlingar, med avseende på vilken talan kan väckas vid förstainstansrätten. Slutligen undersökte förstainstansrätten huruvida den omständigheten att utlämnande av handlingarna i fråga inte medgavs enligt det angripna beslutet kan motiveras med hänvisning till särskilda omständigheter i det enskilda fallet, bland annat att ansökan om tillgång till handlingar var vag och oklar. Förstainstansrätten erinrade om att institutionens möjlighet att väga allmänhetens intresse av tillgång till handlingarna mot den arbetsbörda som därav följer endast kan göras i exceptionella fall, där den konkreta och individuella bedömningen av handlingarna skulle medföra en orimlig arbetsbelastning för institutionen, och konstaterade även att kommissionen formellt sett inte gjort gällande något sådant undantag. Förstainstansrätten fastslog därför att kommissionen

29 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/18/EG av den 12 mars 2001 om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön och om upphävande av rådets direktiv 90/220/EEG (EGT L 106, s. 1).

inte hade motiverat den underförstådda vägran att ge tillgång till de handlingar som inte identifierats i det angripna beslutet. En sådan vägran utgör per definition underlåtenhet att uppfylla motiveringsskyldigheten. Synpunkter som framförs inför gemenskapsdomstolen kan inte påverka denna bedömning och det var därför motiverat att ogiltigförklara det angripna beslutet i detta avseende.

Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik – Kampen mot terrorismen

Under år 2008 hade förstainstansrätten på nytt anledning att uttala sig avseende kampen mot terrorismen i två mål, dom av den 23 oktober 2008 i mål T-256/07, *People's Mojahedin Organization of Iran mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, har överklagats), och av den 4 december 2008 i mål T-284/08, *People's Mojahedin Organization of Iran mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen). Samma sökande gavs delvis rätt redan år 2006³⁰. I domen i förstnämnda mål preciserade förstainstansrätten att rådet, när det har att avgöra huruvida det är eller förblir berättigat att frysa penningmedel som tillhör en person, en grupp eller en enhet, framför allt ska bedöma risken för att, i avsaknad av en sådan åtgärd, nämnda penningmedel kan användas till finansiering eller förberedelse av terroristhandlingar. När det gäller förstainstansrättens roll, medför inte det stora utrymme för skönsmässig bedömning som ska tillerkännas rådet att rätten inte ska kontrollera rådets tolkning av de relevanta omständigheterna. Gemenskapsdomstolen ska nämligen inte bara pröva huruvida de bevis som åberopats är materiellt riktiga, tillförlitliga och samstämmiga, utan även om dessa bevis utgör samtliga relevanta uppgifter som ska beaktas för att bedöma situationen och om de styrker de slutsatser som dragits. I samband med denna kontroll får förstainstansrätten emellertid inte ersätta den lämplighetsbedömning som gjorts av rådet med sin egen bedömning. Förstainstansrätten påpekade dessutom att kontrollen av att vissa garantier avseende förfarandet efterkoms är av grundläggande betydelse när en gemenskapsinstitution har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning. Förstainstansrätten fastslog att kontroll avseende huruvida rådet hade rimliga skäl att besluta om att frysningen av sökandens penningmedel skulle bestå obestridligen ligger inom gränserna för den prövning som gemenskapsdomstolen kan göra, eftersom den i stort sett motsvarar kontrollen av att det inte har gjorts en uppenbart oriktig bedömning.

Förstainstansrätten gjorde en sådan kontroll och ogiltigförklarade därefter ett av de angripna besluten, av det skälet att rådet inte i tillräcklig mån hade motiverat varför det inte beaktade det beslut som fattats av en rättslig myndighet i Förenade kungariket, Proscribed Organisations Appeals Commission (nedan kallad POAC) om att sökanden skulle avföras från förteckningen över terrorister i det landet. Förstainstansrätten erinrade om att det är av yttersta vikt att rådet, vid beslut om gemenskapsåtgärder för frysning av penningmedel, försäkrar sig om att det föreligger ett beslut av en behörig nationell rättslig myndighet och att åtgärder vidtagits på nationell nivå med anledning av beslutet. POAC hade i sitt beslut emellertid bland annat kvalificerat Home Secretarys (inrikesministern) i

³⁰ Förstainstansrättens dom av den 12 december 2006 i mål T-228/02, *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran mot rådet* (REG 2006, s. II-4665) (se årsrapporten 2006).

Förenade kungariket bedömning som orimlig, enligt vilken sökanden fortfarande var en organisation som deltar i terrorism.

I domen i det andra av nämnda mål, vilket handlades skyndsamt, framhöll förstainstansrätten nödvändigheten av att säkerställa att det föreligger en god jämvikt mellan de krav som sammanhänger med kampen mot internationell terrorism och skyddet för de grundläggande rättigheterna samt fastslog att rådets begränsning av de berördas rätt till försvar ska uppvägas av en strikt, oberoende och opartisk domstolskontroll. Gemenskapsdomstolarna måste kunna kontrollera att beslutet om frysning av penningmedel är lagenligt och välgrundat. Rådet kan i detta sammanhang inte gentemot dem åberopa att bevisning eller andra uppgifter som rådet använt sig av är hemliga eller på annat sätt konfidentiella. Förstainstansrätten ogiltigförklarade det angripna beslutet bland annat av det skälet att rådet inte kan grunda sitt beslut om frysning av penningmedel på uppgifter eller fakta i det relevanta ärendet som en medlemsstat har överlämnat, om denna medlemsstat inte är beredd att tillåta att uppgifterna överlämnas till gemenskapsdomstolen.

Immunitet och privilegier

I dom av den 15 oktober 2008 i mål T-345/05, *Mote mot Europaparlamentet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), uttalade förstainstansrätten sig avseende ett beslut från Europaparlamentet om upphävande av en av dess ledamöters immunitet. I det aktuella fallet inleddes en förundersökning mot Ashley Neil Mote, medborgare i Förenade kungariket, med anledning av att han hade erhållit statliga bidrag på grundval av osanna uppgifter. Efter att ha valts till ledamot av Europaparlamentet, begärde Ashley Neil Mote att det pågående straffrättsliga förfarandet skulle vilandeförklaras med hänvisning till de privilegier och den immunitet som han åtnjuter som ledamot av Europaparlamentet. Beslut om vilandeförklaring meddelades av den behöriga nationella domstolen. Den domstolen ansåg att förfarandet att mot borgen icke frihetsberöva Ashley Neil Mote – vilket som tillämpades gentemot honom – utgjorde ett hinder i parlamentsledamöternas rörelsefrihet under resa och följaktligen var oförenligt med artikel 8 i protokollet om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier³¹. Efter framställan från Förenade kungariket fann Europaparlamentets plenum att Ashley Neil Motes immunitet skulle upphävas. Den senare väckte därefter talan härom vid förstainstansrätten.

Förstainstansrätten fastslog i sin dom att det framgår av lydelsen i artikel 10 sista stycket i protokollet om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier, enligt vilken immuniteten inte kan hindra Europaparlamentet från att utöva sin rätt att upphäva immuniteten för en av dess ledamöter, att Europaparlamentet är behörigt att pröva en begäran om upphävande av immuniteten för en av sina ledamöter. Det finns däremot inte någon regel som innebär att Europaparlamentet är den myndighet som är behörig att fastställa förekomsten av det privilegium som föreskrivs i artikel 8 i protokollet. Dessutom är tillämpningsområdet för artiklarna 8 och 10 i protokollet inte detsamma. Artikel 10 i protokollet avser att säkerställa ledamöternas oberoende genom att förhindra att påtryckningar, i form av

³¹ Protokollet om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier, av den 8 april 1965, i bilaga till Fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission (EGT 1967, 152, s. 13).

hot om frihetsberövande eller lagföring, utövas gentemot dem under Europaparlamentets sessioner. Artikel 8 i protokollet avser att skydda parlamentsledamöterna mot begränsningar av deras rörelsefrihet, av annat slag än dem som beslutas av rättsliga myndigheter. Förstainstansrätten framhöll att Ashley Neil Mote endast har gjort gällande begränsningar som beslutats av rättsliga myndigheter och fastslog att parlamentet inte gjorde sig skyldigt till någon felaktig rättstillämpning genom att besluta att upphäva Ashley Neil Motes immunitet, utan att pröva det privilegium som han åtnjöt såsom parlamentsledamot.

II. Skadeståndsmål

Rättspraxis på detta område under år 2008 kännetecknas huvudsakligen av förtydliganden vad avser de villkor som ska vara uppfyllda för att gemenskapens skadeståndsansvar ska aktualiseras, dels med anledning av att en gemenskapsinstitution eller ett gemenskapsorgan sprider information avseende enskilda personer, dels med anledning av felaktiga bedömningar som kommissionen gjort inom ramen för den ekonomiska bedömningen i samband med ett beslut om att en företagskoncentration är oförenlig med den gemensamma marknaden.

Samband med de nationella förfarandena

I dom av den 8 juli 2008 i mål T-48/05, *Franchet och Byk mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), gjorde förstainstansrätten en tolkning av förordning (EG) nr 1073/1999³², som avser alla kontroller, inspektioner och åtgärder som utförs av de anställda vid Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF), vilken bland annat har till uppgift att utföra administrativa utredningar inom institutionerna för att efterforska sådana omständigheter av allvarlig art som skulle kunna utgöra brister när det gäller att uppfylla de skyldigheter som åligger tjänstemän och anställda i gemenskaperna, brister som skulle kunna leda till disciplinära åtgärder och, i förekommande fall, straffrättsliga åtgärder. I denna förordning anges att nämnda utredningar ska utföras i enlighet med fördraget, bland annat med full respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och rätten för varje berörd person att yttra sig över de uppgifter som rör honom eller henne. I förevarande fall framkom vid ett flertal interna revisioner av Europeiska gemenskapernas statistikbyrå (Eurostat) att oegentligheter eventuellt hade förekommit i den ekonomiska förvaltningen. Till följd härav inledde OLAF ett antal utredningar, bland annat avseende de kontrakt som Eurostat slutit med olika bolag. Åren 2002 och 2003 överlämnade OLAF till de luxemburgska och de franska rättsliga myndigheterna akter som rörde utredningar beträffande dessa oegentligheter, varvid Yves Franchet och Daniel Byk, generaldirektör respektive direktör vid Eurostat, var berörda. De senare väckte skadeståndstalan vid förstainstansrätten och åberopade att det förekommit fel som både OLAF och kommissionen gjort sig skyldiga till under nämnda utredningar.

³² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1073/1999 av den 25 maj 1999 om utredningar som utförs av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF) (EGT L 136, s. 1).

Förstainstansrätten godtog inte kommissionens argument att skadeståndstalan var för tidigt väckt eftersom det är ostridigt att de nationella rättsliga förfarandena fortfarande pågår. I förfarandet vid förstainstansrätten är det nämligen inte fråga om huruvida de kritiserade omständigheterna har fastställts eller inte, utan om att undersöka det sätt på vilket OLAF har lett och avslutat en utredning som anger Yves Franchet och Daniel Byk vid namn och tillskriver dem ansvaret för de oegentligheter som fastställts offentligt före ett slutligt beslut, samt det sätt på vilket kommissionen har agerat i samband med denna utredning. Om sökandena betraktas som icke skyldiga av de nationella rättsliga myndigheterna, innebär detta inte heller med nödvändighet att den eventuella skada som dessa då orsakats även repareras. Eftersom den påstådda skada som åberopats vid förstainstansrätten skiljer sig från den skada som kan bevisas av att de nationella rättsliga myndigheterna fastställer sökandenas ansvarsfrihet, kan sökandenas skadeståndsyrkanden inte avvisas som för tidigt framställda.

En tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som ger rättigheter till enskilda

I sak angav förstainstansrätten, i domen i det ovannämnda målet *Franchet och Byk mot kommissionen*, för det första, att OLAF i förväg borde ha upplyst Yves Franchet och Daniel Byk om att akter som avsåg dem skulle komma att överlämnas till de luxemburgska och de franska rättsliga myndigheterna och att den rättsregel i vilken en sådan skyldighet föreskrivs ger enskilda rättigheter. Även om OLAF förfogar över ett utrymme för skönsmässig bedömning i de fall i vilka det är nödvändigt med absolut sekretess med avseende på utredningen, är så däremot inte fallet när det gäller formerna för att anta ett beslut om att skjuta upp informationen till de berörda tjänstemännen. Genom att OLAF inte iakttog sin informationsskyldighet gjorde den sig skyldig till en tillräckligt klar överträdelse.

För det andra konstaterade förstainstansrätten att OLAF:s övervakningskommitté, i strid med förordning nr 1073/1999, inte hade informerats innan uppgifterna angående sökandena överlämnades till de nationella myndigheterna. Denna kommitté ska skydda rättigheterna för de personer som är föremål för OLAF:s utredningar, och information till denna övervakningskommitté är en ovillkorlig skyldighet. OLAF har därför gjort sig skyldig till en tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som ger rättigheter till enskilda.

För det tredje anser förstainstansrätten att den omständigheten att OLAF har pekat ut sökandena offentligt som skyldiga till en serie brott, och orsakat att uppgifter har spritts i pressen, innebär ett åsidosättande av principen om oskuldspresumtion, av skyldigheten att sekretessbelägga utredningarna och av principen om god förvaltningssed. Vad beträffar läckorna, anser förstainstansrätten att OLAF ska hållas ansvarig i avsaknad av bevisning från kommissionen avseende att de skulle kunna ha ett annat ursprung. Ovannämnda principer ger rättigheter till enskilda och det är fråga om tillräckligt klara överträdelser av dessa rättsregler från OLAF:s sida, eftersom det ankommer på detta organ att se till att sådana läckor inte äger rum och eftersom det inte har något utrymme för skönsmässig bedömning i fråga om att iaktta denna skyldighet.

Slutligen undersökte förstainstansrätten huruvida kommissionen agerade rättsstridigt när den själv spred olika uppgifter i samband med de ifrågavarande utredningarna, bland annat genom ett pressmeddelande i vilket sökandenas namn klart förknippades med på-

stående avseende ärendet Eurostat. Förstainstansrätten erinrade om att institutionerna inte kan vara förhindrade att upplysa allmänheten om pågående utredningar, men konstaterade att det i förevarande fall emellertid inte kunde anses att kommissionen hade gjort det med all den takt och återhållsamhet som krävs och respekterat en lämplig avvägning mellan Yves Franchets och Daniel Byks intressen och institutionens intressen. Eftersom kommissionen inte har något utrymme för skönsässig bedömning när det gäller dess skyldighet att respektera principen om oskuldspresumtion, har den gjort sig skyldig till tillräckligt klara överträdelse av denna princip.

Frågan avseende angivelse av en tjänsteman vid namn, i handlingar som avser ett fall av bristande förvaltningssed som en gemenskapsinstitution eller ett gemenskapsorgan spritt var även föremål för förstainstansrättens prövning i dom av den 24 september 2008 i mål T-412/05, *M mot Europeiska ombudsmannen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen). Sökanden, som är tjänsteman vid kommissionen, väckte talan om skadestånd med anledning av den skada som denne påstod sig ha lidit på grund av att denne angetts vid namn i ett avgörande av Europeiska ombudsmannen. Nämnda avgörande avsåg ett klagomål, inom ramen för vilket bristande förvaltningssed inom den avdelning på kommissionen som sökanden tillhörde påtalades, och vilket bland annat avsåg inrättandet av ett reningsverk, vilket skulle få negativ inverkan på miljön.

Förstainstansrätten fastslog att endast gemenskapsinstitutioner och gemenskapsorgan, och inte enskilda, kan vara föremål för en utredning av Europeiska ombudsmannen. Den angav, i analogi med den rättspraxis som har sitt ursprung i dom av den 15 juni 1999 i mål T-277/97, *Ismeri Europa mot revisionsrätten*³³, emellertid att för att effektivt fullgöra sin uppgift kan ombudsmannen i undantagsfall bli tvungen att avslöja de konstaterade faktiska omständigheterna i deras helhet och således vid namn peka ut dem som är direkt inblandade. Särskilda omständigheter som kan hänga samman med hur pass allvarliga omständigheterna är eller öka risken för att skapa förvirring, som är till skada för utomstående intressen, kan medge att ombudsmannen i sina rapporter nämner personer – som i princip inte är underkastade dess kontroll – vid namn, med förbehåll för att den kontradiktoriska principen är tillämplig i fråga om dessa personer. I förevarande fall konstaterade förstainstansrätten att det varken var nödvändigt för att uppnå syftet med att påtala ett fall av bristande förvaltningssed eller nödvändigt i syfte att undvika risken för förväxling med andra enskilda tjänstemän som helt saknade ansvar för det påtalade förhållandet, att ange sökanden vid namn. Dessutom konstaterade förstainstansrätten att ombudsmannen inte hade gett sökanden möjlighet att yttra sig innan denne fattade sitt beslut.

Förstainstansrätten fastslog att ombudsmannens överträdelse var tillräckligt klar för att gemenskapen skulle ådra sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar, eftersom även om detta organ har ett omfattande utrymme för skönsässig bedömning av huruvida klagomål är välgrundade och vilka åtgärder som ska vidtas med anledning av dessa gäller detsamma inte bedömningen av om sekretessbestämmelsen ska frångås i ett konkret fall.

33 Dom av den 15 juni 1999 i mål T-277/97, *Ismeri Europa mot revisionsrätten* (REG 1999, s. II-1825). Denna dom fastställdes efter överklagande genom domstolens dom av den 10 juli 2001 i mål C-315/99 P, *Ismeri Europa mot revisionsrätten* (REG 2001, s. I-5281).

Den andra mycket viktiga frågan på detta område som varit föremål för förstainstansrättens prövning under år 2008 är möjligheten att hålla gemenskapen ansvarig för felaktiga bedömningar som kommissionen gjort genom att förklara att en företagskoncentration som anmälts till denna institution var oförenlig med den gemensamma marknaden. Domen i målet *MyTravel mot kommissionen* (förstainstansrättens dom av den 9 september 2008 i mål T-212/03, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) har sitt ursprung i den talan som den brittiska researrangören MyTravel, tidigare känd under namnet Airtours, väckte med anledning av att kommissionen inte godkände att företaget förvärvade hela kapitalet i en av dess konkurrenter i Förenade kungariket. Airtours ansåg att kommissionens bedömning var felaktig och väckte talan vid förstainstansrätten. I domen i det ovannämnda målet *Airtours mot kommissionen* ogiltigförklarades det angripna beslutet, eftersom kommissionen inte i tillräcklig mån hade visat att företagskoncentrationen hade en negativ inverkan.

Efter det att denna dom avkunnats väckte MyTravel en talan om ersättning för den skada som bolaget ansåg sig ha lidit till följd av kommissionens rättsstridiga handlande i förfarandet för bedömning av koncentrationen.

Förstainstansrätten hade härvid ett liknande synsätt som i dom av den 11 juli 2007 i mål T-351/03, *Schneider Electric mot kommissionen*³⁴, och fastslog att det i princip inte kan utslutas att uppenbara och allvarliga brister som påverkar kommissionens ekonomiska bedömning, som ligger till grund för ett beslut enligt vilket en koncentration förklaras oförenlig med den gemensamma marknaden, kan utgöra överträdelser som är tillräckligt klara för att gemenskapen ska ådra sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar. Förstainstansrätten preciserade emellertid att den, vid bedömning inom ramen för en skadeståndstalan, följaktligen nödvändigtvis ska ta hänsyn till oförutsedda omständigheter samt till de svårigheter som är inneboende i kontrollen av koncentrationer i allmänhet och komplicerade oligopolistiska strukturer i synnerhet. Detta är i sig mer krävande än vad som krävs vid bedömningen av en talan om ogiltigförklaring, där förstainstansrätten inom ramen för de grunder som den sökande har framställt endast prövar lagenligheten av det angripna beslutet för att försäkra sig om att kommissionen har gjort en riktig bedömning av olika förhållanden som möjliggör för den att förklara den anmälda koncentrationen oförenlig med den gemensamma marknaden. De enkla bedömningsfel eller den underlåtenhet att förebbringa relevant bevisning som fastställdes inom ramen för domen i det ovannämnda målet *Airtours mot kommissionen* var inte tillräckliga i sig för att klassificera en överträdelse som ett uppenbart och allvarligt överskridande av gränserna för kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning på området för kontroll av koncentrationer och då det föreligger en komplicerad oligopolistisk situation. Trots kommissionens felaktiga bedömning förfogade kommissionen i förevarande fall över bevisning i den administrativa akten som rimligen kunde utgöra stöd för dess uppfattning. De rättsstridigheter som förstainstansrätten konstaterade i domen i målet *Airtours mot kommissionen* innebar inte att kommissionen hade gjort en uppenbar och allvarlig överträdelse av sitt utrymme för skönsmässig bedömning på området för kontroll av koncentrationer, om den, såsom i förevarande fall, kunde förklara varför den rimligen kunde tro att dess bedömning var välgrundad. Vidare kan konstateras att även om förstainstansrätten inte godtog kommissionens argumenta-

³⁴ Dom av den 11 juli 2007 i mål T-351/03, *Schneider Electric mot kommissionen* (REG 2007, s. II-2237, har överklagats).

tion avseende insynen på marknaden, eftersom resonemanget inte fann tillräckligt stöd i bevisningen eller var dåligt underbyggt, uttalade sig kommissionen efter en noggrann prövning av de uppgifter som hade lämnats under det administrativa förfarandet.

Förstainstansrätten fann slutligen att Airtours åtaganden i syfte att avhjälpa problemen avseende företagskoncentrationens potentiella negativa inverkan på konkurrensen, som kommissionen identifierat, noga hade utretts av kommissionen och att dessa åtaganden inte klart bemötte de invändningar som hade framställts.

Mot bakgrund härav fastslog förstainstansrätten att kommissionen inte hade gjort sig skyldig till en tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som har till syfte att ge enskilda rättigheter.

III. Överklaganden

Under år 2008 överklagades 37 avgöranden från personaldomstolen till förstainstansrätten. Totalt 21 av dessa mål avgjordes av avdelningen för överklaganden, som är sammansatt av fem domare, nämligen förstainstansrättens ordförande och fyra avdelningsordförande enligt ett rullande system. Genom 6 domar upphävde förstainstansrätten delvis de överklagade avgörandena. 3 av dessa mål återförvisades till personaldomstolen³⁵.

Domstolens förste generaladvokat föreslog beträffande ett av avgörandena på detta område under år 2008 (förstainstansrättens dom av den 5 mars 2008 i mål T-414/06 P, *Combescot mot kommissionen*, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) att det skulle omprövas av domstolen, i enlighet med artikel 225.2 andra stycket EG och artikel 62 i domstolens stadga. Domstolen följde emellertid inte detta förslag³⁶.

I organisatoriskt avseende beslöt förstainstansrätten att avdelningen för överklaganden, vad beträffar mål som anhängiggörs mellan den 1 oktober 2008 och den 30 september 2009, endast ska vara sammansatt av tre domare, nämligen förstainstansrättens ordförande och två avdelningsordförande enligt ett rullande schema, med möjlighet att besluta att avgöra målet i utökad sammansättning med fem domare (beslut av den 8 juli 2008, EUT C-197, s. 17).

³⁵ Förstainstansrättens dom av den 1 juli 2008 i mål T-262/06 P, *kommissionen mot D* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), av den 19 september 2008 i mål T-253/06 P, *Chassagne mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), och av den 13 oktober 2008 i mål T-43/07 P *Neophytou mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen). Däremot avgjorde förstainstansrätten slutligt tvisterna i följande mål: dom av den 22 maj 2008 i mål T-250/06 P, *Ott m.fl. mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), av den 8 juli 2008 i mål T-56/07 P, *kommissionen mot Economidis* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), och av den 18 december 2008 i de förenade målen T-90/07 P och T-99/07 P, *Belgien och kommissionen mot Genette* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

³⁶ Domstolens beslut av den 16 april 2008 i mål C-216/08 RX, ej publicerat i rättsfallssamlingen.

IV. Ansökningar om interimistiska åtgärder

Under år 2008 lämnades 58 ansökningar om interimistiska åtgärder in till förstainstansrätten. Detta utgör en betydande ökning i förhållande till antalet ansökningar som lämnades in år 2007 (34), vilket antal var mycket större än året dessförinnan. År 2008 uttalade sig domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder avseende 57 ansökningar om interimistiska åtgärder, mot 41 år 2007. Endast en ansökan om uppskov med verkställigheten bifölls, i beslut meddelat av förstainstansrättens ordförande den 30 oktober 2008 i mål T-257/07 R II, *Frankrike mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen).

Vad beträffar det mål som gett upphov till beslutet i det ovannämnda målet *Frankrike mot kommissionen*, ska det erinras om att domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder redan genom beslut av den 28 september 2007 i mål T-257/07 R, *Frankrike mot kommissionen* (REG 2007, s. II-4153), beslutade att tillämpningen av bestämmelserna om uppmjukning av de hälsoskyddsåtgärder som ska tillämpas på transmissibel spongiform encefalopati som kommissionen antog år 2007 mot bakgrund av nya vetenskapliga rön, tillsvidare inte skulle tillämpas, med beaktande av att anmärkningen avseende att försiktighetsprincipen åsidosatts framstod som befogad. Nämnda beslut av den 28 september 2007 har inte överklagats till domstolens ordförande. Däremot har kommissionen upphävt dessa bestämmelser om uppmjukning och antagit nya bestämmelser, vilka i stort sett är identiska med de upphävda bestämmelserna. Endast motiveringen i de nya bestämmelserna innebär en förändring genom att det däri anges vetenskapliga och tekniska förklaringar i syfte att komplettera skälen i de tidigare bestämmelserna. Under dessa omständigheter, lämnade Republiken Frankrike in en ny ansökan om uppskov med verkställigheten av de nya bestämmelserna³⁷.

Förstainstansrättens ordförande anser sig, mot bakgrund av att de nya bestämmelserna i stort sett är identiska med de tidigare bestämmelserna, vid bedömningen av villkoret avseende *fumus boni juris* (det vill säga att de faktiska och rättsliga grunder på vilka den begärda interimistiska åtgärden omedelbart framstår som befogad), kunna begränsa sin bedömning till huruvida den nya motiveringen har ett sådant innehåll att det är motiverat att göra en annan bedömning än den som gjorts i beslut av den 28 september 2007 beträffande de tidigare bestämmelserna. Förstainstansrättens ordförande fann, efter att ha gjort en sådan begränsad bedömning, att så inte var fallet med avseende på riskbedömningen och riskhanteringen i enlighet med den nya motiveringen. Förstainstansrättens ordförande fastslog således att Republiken Frankrikes påståenden, enligt vilka de nya bestämmelserna innebar att försiktighetsprincipen åsidosatts, vid ett första påseende inte föreföll sakna relevans och motiverar att de prövas närmare i samband med prövningen av talan rörande huvudsaken. Vad beträffar kravet på skyndsamhet fastställdes att det förelåg en allvarlig risk för allvarlig och irreparabel skada för människors hälsa, om ansökan om uppskov med verkställigheten inte skulle bifallas. Förstainstansrättens ordförande framhöll, beträffande intresseavvägningen i förevarande fall, att skyddet för folkhälsan tveklöst har företrädare framför de argument som framförts för att motivera en uppmjukning av de hälsoskyddsåtgärder som är tillämpliga på området.

³⁷ I målet rörande huvudsaken (T-257/07) gavs Republiken Frankrike rätt att ändra sina yrkanden och grunder så att de omfattar de nya bestämmelserna.

Övriga ansökningar om interimistiska åtgärder har avslagits, de flesta av det skälet att kravet på skyndsamhet inte var uppfyllt då sökandena inte lyckats visa att det förelåg risk för allvarlig och irreparabel skada. Tre huvudsakliga grupper av mål ska särskilt uppmärksammas³⁸.

Den första gruppen avser åtta ansökningar om interimistiska åtgärder, som inlämnats av Republiken Cypern i syfte att uppnå uppskov med verkställigheten av meddelanden om anbudsinfordran från kommissionen och som hade till syfte att främja den ekonomiska utvecklingen i de norra delarna av Cypern. Republiken Cypern gjorde gällande att kommissionen, i sina meddelanden, behandlade den turkcypriska delen som om den var en självständig stat och som om "Turkiska republiken Nordcypern" hade erkänts. Republiken Cypern ansåg att dessa meddelanden utgjorde en allvarlig fara för dess suveränitet, självständighet, territoriella integritet och enhet.

I tre beslut i målen *Cypern mot kommissionen*³⁹, erinrade förstainstansrättens ordförande om att Republiken Cypern är den enda staten på ön som erkänts på internationell nivå och att den norra delen av ön utgör en del av dess territorium och omfattas av dess suveränitet. Förstainstansrättens ordförande medgav därefter att Republiken Cyperns argument kunde framstå som tillräckligt befogade för att det skulle anses föreligga *fumus boni juris*. Han fastslog emellertid att det inte förelåg något så uppenbart och allvarligt åsidosättande av folkrätten och gemenskapsrätten att den påstådda skadan kunde betecknas som allvarlig. Meddelandena i fråga har nämligen inte något politiskt syfte i sig och har särskilt inte till syfte att beröra problematiken kring en eventuell återförening av ön Cypern. Det är fråga om tekniska texter som är avsedda att ge anbudsgivarna nödvändiga upplysningar för att de ska kunna fatta beslut om huruvida de ska delta i anbudsförfarandet och kunna förbereda anbudshandlingarna. Enligt förstainstansrättens ordförande framstår den påstådda skadan, som uteslutande är ideell, inte heller som irreparabel, eftersom en eventuell ogiltigförklaring av de angripna meddelandena inom ramen för målen rörande huvudsaken skulle utgöra en tillräcklig gottgörelse.

Den andra gruppen av mål avser rådets beslut om frysning av den iranska banken Bank Melli Irans (nedan kallad BMI) och dess dotterbolag i London, Melli Banks, penningmedel, inom ramen för sanktionsåtgärder som vidtagits i syfte att utöva påtryckning på Islamiska republiken Iran, för att sistnämnda stat ska avsluta vissa delar av sitt kärnvapenprogram.

³⁸ En fjärde grupp avser 19 ansökningar om interimistiska åtgärder som lämnats in av italienska företag i regionen Venedig, vilka mottagit statligt stöd som var oförenligt med den gemensamma marknaden. I beslut meddelat av ordföranden på förstainstansrätten av den 8 juli 2008 i de förenade målen T-234/00 R, T-235/00 R och T-283/00 R, *Fondazione Opera S. Maria della Carità m.fl. mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), avvisades tre av dessa ansökningar, eftersom sökandena endast hänvisade till talan i målet rörande huvudsaken och ändringen i den italienska lagstiftningen med avseende på interimistiska åtgärder, utan att ange de faktiska och rättsliga omständigheter som skulle göra det möjligt för domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder att bedöma om kraven avseende *fumus boni juris* och skyndsamhet var uppfyllda. De övriga 16 ansökningarna återkallades.

³⁹ Beslut meddelade av ordföranden på förstainstansrätten av den 8 april 2008 i de förenade målen T-54/08 R, T-87/08 R, T-88/08 R och T-91/08 R–T-93/08 R, *Cypern mot kommissionen*, av den 11 april 2008 i mål T-119/08 R, *Cypern mot kommissionen*, och i mål T-122/08 R, *Cypern mot kommissionen*, ej publicerade i rättsfallssamlingen. Efter det att de åtta ansökningarna om interimistiska åtgärder ogillats, återkallade Republiken Cypern talan i målen rörande huvudsaken.

Denna ansökan avslogs genom beslut meddelat av ordföranden på förstainstansrätten den 27 augusti 2008 i mål T-246/08 R, *Melli Bank mot rådet* (ej publicerat i rättsfallssamlingen). Vad beträffar den påstådda ekonomiska skadan, ansåg förstainstansrättens ordförande att det, i avsaknad av konkreta upplysningar i ansökan om interimistiska åtgärder avseende den ekonomiska situationen för BMI, vilken kontrollerade sökanden till 100 procent, var omöjligt att bedöma huruvida sökandens oförmåga att genomföra banktransaktioner, som en följd av att den tillhörde BMI-koncernen, för sökanden medförde, med beaktande av denna koncerns totala omsättning, så omfattande förluster att de kunde anses utgöra en allvarlig ekonomisk skada. Förstainstansrättens ordförande tillade att det får anses vara realistiskt att anta att sökanden förfogar över nödvändiga penningmedel, för att dess överlevnad ska säkerställas till dess att domen i målet rörande huvudsaken meddelas, och att BMI-koncernen under samma tidsperiod kan hantera den ekonomiska skada som dess dotterbolag i London orsakats. Vad beträffar den påstådda påverkan på sökandens anseende, ansåg förstainstansrättens ordförande att den, vid antagandet att en sådan påverkan påvisats, redan orsakats av det angripna beslutet. Enligt förstainstansrättens ordförande är syftet med det interimistiska förfarandet inte att säkerställa gottgörelse för en skada som redan lidits, utan att säkerställa effektiviteten av den dom varigenom målet rörande huvudsaken avgörs. Under alla omständigheter skulle en ogiltigförklaring av det angripna beslutet inom ramen för målet rörande huvudsaken utgöra en tillräcklig gottgörelse för den påstådda ideella skadan.

Den 17 september 2008, väckte Melli Bank en andra talan om ogiltigförklaring av samma beslut⁴⁰. Ansökan om interimistiska åtgärder, som inlämnades i samband med att denna andra talan väcktes, avslogs genom beslut meddelat av ordföranden på förstainstansrätten den 17 september 2008 i mål T-332/08 R, *Melli Bank mot rådet* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), av samma skäl som dem som motiverade att den första ansökan avslogs. Slutligen avslogs av samma skäl ansökan om interimistiska åtgärder som inlämnades i samband med den talan som väcktes av BMI, sökandens moderbolag, om ogiltigförklaring av samma beslut, genom beslut av den 15 oktober 2008 i mål T-390/08 R, *Bank Melli Iran mot rådet* (ej publicerat i rättsfallssamlingen).

Den tredje gruppen av mål avser det beslut genom vilket kommissionen, utan att påföra böter, krävde att 24 bolag som förvaltar upphovsrätter, är etablerade i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och är medlemmar i International Association of Collecting Societies of Authors and Composers (CISAC), skulle göra en revidering av de ömsesidiga representationsavtalen som ingåtts bilateralt i syfte att förvalta upphovsrättsinnehavares (sångförfattaress och kompositörers) rätt till offentligt framförande av musikaliska verk. Enligt kommissionen utgjorde detta nätverk av bilaterala avtal ett samordnat förfarande som är förbjudet enligt artikel 81 EG och artikel 53 i EES-avtalet. CISAC och 20 förvaltningsbolag väckte talan om ogiltigförklaring av detta beslut. Nio förvaltningsbolag – nämligen det tyska, det italienska, det franska, det polska, det finländska, det ungerska, det danska, det grekiska och det norska bolaget – inlämnade i samband med att de väckte talan en ansökan om uppskov med verkställigheten av det angripna beslutet.

⁴⁰ Villkoren för litispendens var beträffande talan i dessa två mål inte uppfyllda, eftersom den andra talan väcktes inom den tidsfrist som anges i artikel 230 femte stycket EG och grundas på grunder som är självständiga i förhållande till dem som gjorts gällande inom ramen för den första talan.

Genom beslut av den 14 november 2008 i mål T-398/08 R, *Stowarzyszenie Autorów, ZAiKS mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), i mål T-401/08 R, *Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), i mål T-410/08 R, *GEMA mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), i mål T-411/08 R, *Artisjus mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), i mål T-422/08 R, *Sacem mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), av den 20 november 2008 i mål T-433/08 R, *SIAE mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), och av den 5 december 2008 i mål T-425/08 R, *KODA mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), avslog förstainstansrättens ordförande, och genom beslut av den 19 november 2008, i mål T-392/08 R, *AEPI mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), avslog domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder (S. Papasavvas), åtta av dessa ansökningar om interimistiska åtgärder, på grund av att kravet på skyndsamhet inte var uppfyllt, då sökandena inte hade visat att det förelåg risk för en allvarlig och irreparabel skada om det angripna beslutet omedelbart verkställdes. I dessa beslut erinrades det om att det angripna beslutet, vilket inte alls avser sökandenas verksamhet off-line (konserter, radio, diskotek, barer, etcetera), endast avser användning on-line av upphovsrätter (via Internet, satellit eller kabelsändningar). Ingen av sökandena har visat att sådan användning motsvarar en betydande del av dess inkomster. Dessutom förbjuder kommissionen, enligt ovannämnda beslut, i det angripna beslutet inte systemet med de ömsesidiga representationsavtalen som sådant, och hindrar inte heller sökandena från att göra vissa geografiska indelningar. Kommissionen kritiserar endast att förvaltningsbolagen har samordnat förfarandet. I den mån som sökandena slutligen fruktar att det angripna beslutet, på grund av den rättsosäkerhet som det medför med avseende på giltigheten och innehållet hos framtida ömsesidiga representationsavtal, innebär att de riskerar att bli föremål för sanktionsåtgärder från kommissionen av det skälet att de åsidosatt skyldigheten att revidera avtalen, ansågs att den risk som gjorts gällande var uteslutande hypotetisk och att det ankom på kommissionen att visa att sökandenas framtida agerande innebar ett åsidosättande, för det fall att den hade för avsikt att vidta sanktionsåtgärder mot dem. Sökandena skulle i så fall inte på något sätt vara förhindrade att väcka talan vid gemenskapsdomstolen och göra gällande att de sanktionsåtgärder som vidtagits var rättsstridiga, med hänvisning till tvetydigheten i den skyldighet att revidera avtalen som anges i det angripna beslutet.

Slutligen ska förstainstansrättens ordförandes beslut av den 18 mars 2008 i mål T-411/07 R, *Aer Lingus Group mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), framhållas, eftersom det i detta beslut gjorts betydelsefulla förtydliganden med avseende på frågan huruvida ansökningar om interimistiska åtgärder kan prövas. Det anges att en domare med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder i princip inte har rätt att vidta interimistiska åtgärder som skulle inkräkta på en annan institutions utövande av sina befogenheter. En ansökan om interimistiska åtgärder som syftar till att kommissionen ska förpliktas att tillämpa artikel 8.4 och 8.5 i förordning nr 139/2004⁴¹ på ett visst sätt, genom att vidta vissa åtgärder mot en av parterna i en koncentration som förbjudits, ska därför avvisas. För det fall det i domen i huvudsaken angavs att kommissionen har befogenhet att förordna om vidtagande av de åtgärder som anges i artikel 8.4 och 8.5 i förordningen, skulle det ankomma på kommissionen att, inom ramen för de tillsynsbefogenheter som

⁴¹ Rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EUT L 24, s. 1).

den tilldelats på området företagskoncentrationer, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa förstainstansrättens dom, i enlighet med artikel 233 EG.

Det framhölls vidare att den breda lydelsen i artikel 243 EG uppenbarligen är ägnad att ge förstainstansrätten, vid prövningen av en ansökan om interimistiska åtgärder, tillräcklig behörighet att förordna om de åtgärder som den anser vara nödvändiga för att säkerställa att det slutliga avgörandet får full verkan, i syfte att undvika luckor i det rättsskydd som gemenskapsdomstolarna ska säkerställa. Det kan därför inte uteslutas att rätten kan rikta interimistiska åtgärder direkt mot tredje man, om detta skulle vara nödvändigt. Ett sådant omfattande utrymme för skönsmässig bedömning ska, i detta avseende, utövas med vederbörlig hänsyn till de processuella rättigheter, särskilt rätten att yttra sig, som de till vilka de interimistiska åtgärderna riktar sig och de parter som direkt påverkas av de interimistiska åtgärderna har, samt med vederbörlig hänsyn till såväl styrkan hos de faktiska och rättsliga grunder på vilka den begärda åtgärden omedelbart framstår som befogad som till hur nära förestående en allvarlig och irreparabel skada är i det enskilda fallet. Även när en tredje man inte har haft möjlighet att yttra sig i ett interimistiskt förfarande kan det inte uteslutas att interimistiska åtgärder riktas mot denna tredje man, under exceptionella omständigheter och med hänsyn till att de interimistiska åtgärderna är tillfälliga, om det skulle framgå att sökanden utan dessa åtgärder skulle hamna i en situation i vilken dennes överlevnad var i fara. Förstainstansrätten gör vid en prövning av en ansökan om interimistiska åtgärder en sådan bedömning när den gör en avvägning mellan de olika parternas intressen.

B – Förstainstansrättens sammansättning

(Sammansättning den 31 december 2008)

Första raden, från vänster till höger:

Domaren F. Dehousse, avdelningsordförandena O. Czúcz, N.J. Forwood, A.W.H. Meij och V. Tiili, förstainstansrättens ordförande M. Jaeger, avdelningsordförandena J. Azizi, M. Vilaras, M.E. Martins Ribeiro och I. Pelikánová.

Andra raden, från vänster till höger:

Domarna E. Moavero Milanesi, I. Labucka, V. Vadapalas, I. Wiszniewska-Białecka, E. Cremona, D. Šváby, K. Jürimäe, S. Papasavvas och N. Wahl.

Tredje raden, från vänster till höger:

Domarna K. O'Higgins, L. Truchot, A. Dittrich, T. Tchipev, M. Prek, V. Ciucă, S. Soldevila Fragoso, och S. Frimodt Nielsen; justitiesekreteraren E. Coulon.

1. Förstainstansrättens ledamöter

(i rangordning efter tillträde till ämbetet)

Marc Jaeger

Född 1954; advokat; justitieattaché, förordnad vid riksåklagarämbetet; domare, vice ordförande för Tribunal d'arrondissement de Luxembourg; lärare vid Centre universitaire de Luxembourg; tjänstledig domare, rättssekreterare vid domstolen sedan 1986; domare vid förstainstansrätten sedan den 11 juli 1996; ordförande för förstainstansrätten sedan den 17 september 2007.

Virpi Tiili

Född 1942; juris doktor vid universitetet i Helsingfors; assistent i civilrätt och handelsrätt vid universitetet i Helsingfors; direktör med ansvar för rättsliga frågor och handelspolitik vid Finlands centrala handelskammare; generaldirektör för det finska konsumentverket; ledamot av flera regeringskommittéer och delegationer, bland annat ordförande för rådet för kontroll av marknadsföring av läkemedel (1988–1990), ledamot av konsumentrådet (1990–1994), ledamot av konkurrensrådet (1991–1994) och ledamot av redaktionsrådet för Nordiskt Immateriellt Rättsskydd (1982–1990); domare vid förstainstansrätten sedan den 18 januari 1995.

Josef Azizi

Född 1948; juris doktor samt fil. kand. i samhällsvetenskap och ekonomi vid universitetet i Wien; kursföreståndare och lärare vid universitetet för nationalekonomi i Wien och vid juridiska fakulteten vid universitetet i Wien; Ministerialrat och avdelningschef vid Bundeskanzleramt; ledamot i Europarådets styrkommitté för juridiskt samarbete (CDCJ); rättegångsombud vid Verfassungsgerichtshof (författningsdomstolen) i mål avseende prövning av huruvida förbundslagar överensstämmer med konstitutionen; ansvarig samordnare för anpassningen av österrikisk rätt till gemenskapsrätten; domare vid förstainstansrätten sedan den 18 januari 1995.

John D. Cooke

Född 1944; ledamot av Bar of Ireland år 1966; ledamot av Bar of England and Wales, Bar of Northern Ireland och Bar of New South Wales; verksam som barrister under åren 1966–1996; ledamot av Inner Bar Ireland (Senior Counsel) år 1980 och av Inner Bar New South Wales år 1991; ordförande för Rådet för advokatsamfunden i Europeiska gemenskapen (CCBE) 1985–1986; gästprofessur vid juridiska fakulteten vid University College i Dublin; medlem av Chartered Institute of Arbitrators; ordförande för Royal Zoological Society of Ireland 1987–1990; bencher vid Honorable Society of King's Inns (Dublin); honorary bencher vid Lincoln's Inn, London; domare vid förstainstansrätten från den 10 januari 1996 till den 15 september 2008.

Arjen W. H. Meij

Född 1944; domare vid Nederländernas högsta domstol (1996); domare och vice ordförande vid College van Beroep voor het bedrijfsleven (administrativ domstol för handel och industri) (1986); tillförordnad domare vid appellationsdomstolen för social trygghet och vid förvaltningsdomstolen för tullavgifter; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1980); föreläsare i europarätt vid juridiska fakulteten vid universitetet i Groningen och forskarassistent vid University of Michigan Law School; medlem av internationella sekretariatet vid handelskammaren i Amsterdam (1970); domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 1998.

Mihalis Vilaras

Född 1950; advokat (1974–1980); nationell expert vid Europeiska kommissionens rättstjänst, därefter förste handläggare vid generaldirektorat V (sysselsättning, arbetsmarknad och socialpolitik); revisionssekreterare vid högsta förvaltningsdomstolen och, sedan 1999, ledamot; revisionssekreterare vid Greklands högsta förvaltningsdomstol; ledamot av Greklands särskilda högsta domstol; ledamot av den centralkommitté som utarbetar förslag till grekisk lagstiftning (1996–1998); chef för den grekiska regeringens rättstjänst; domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 1998.

Nicholas James Forwood

Född 1948; examina från Cambridge University (BA 1969 och MA 1973) (mekanik och juridik); invald i Englands advokatsamfund 1970; praktiserade därefter i London (1971–1999) och i Bryssel (1979–1999); invald i Irlands advokatsamfund 1981; utnämnd till Queen's Counsel 1987; bencher of the Middle Temple 1998; representant för Englands och Wales advokatsamfund vid Rådet för advokatsamfunden i Europeiska unionen (CCBE) och ordförande för CCBE:s ständiga delegation vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–1999); styrelseledamot i World Trade Law Association och i European Maritime Law Organization (1993–2002); domare vid förstainstansrätten sedan den 15 december 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Född 1956; studier i Lissabon, Bryssel och Strasbourg; advogada i Portugal och i Bryssel; fristående forskare vid Institutet för europeiska studier vid Université libre de Bruxelles; rättssekreterare hos EG-domstolens portugisiska domare J.C. Moitinho de Almeida (1986–2000), därefter hos förstainstansrättens ordförande B. Vesterdorf (2000–2003); domare vid förstainstansrätten sedan den 31 mars 2003.

Franklin Dehousse

Född 1959; juris kandidatexamen (universitetet i Liège, 1981); aspirant (Statliga fonden för vetenskaplig forskning, 1985–1989); rättssakkunnig vid Chambre des représentants (1981–1990); juris doktor (universitetet i Strasbourg, 1990); professor (universiteten i Liège och Strasbourg, Collège d'Europe, Institut royal supérieur de Défense, Montesquieu-universitetet i Bordeaux, Collège Michel Servet vid universiteten i Paris, Notre-dame de la Paix-fakulteten i Namur); utrikesministerns särskilda sändebud (1995–1999); direktör för europastudierna vid Institut royal des relations internationales (1998–2003); bisittare i Conseil d'État (2001–2003); rådgivare i Europeiska kommissionen (1990–2003); ledamot av Observatoire Internet (2001–2003); domare vid förstainstansrätten sedan den 7 oktober 2003.

Ena Cremona

Född 1936; examen i språk, Royal University of Malta (1955); juris doktor, Royal University of Malta (1958); advokat på Malta sedan 1959; juridisk rådgivare åt Nationella kvinnorådet (1964–1979); medlem av nämnden för offentlig tjänst (1987–1989); medlem i styrelsen för Lombard Bank (Malta) Ltd, statens aktieägarrepresentant (1987–1993); medlem av valberedningen sedan 1993; ledamot av juryer för promovering av doktorer vid den juridiska fakulteten, Royal University of Malta; medlem av Europakommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) (2003–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Ottó Czúcz

Född 1946; juris doktor, Szegeds universitet (1971); handläggare vid Arbetsmarknadsministeriet (1971–1974); programansvarig och professor (1974–1989), dekanus vid den juridiska fakulteten (1989–1990), prorektor (1992–1997), Szegeds universitet; advokat; medlem av styrelsen för den nationella pensionsförsäkringen; vice ordförande för European Institute of Social Security (EISS) (1998–2002); medlem av vetenskapliga rådet i International Social Security Association (ISSA); domare vid författningsdomstolen (1998–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Född 1947; examen i juridik från Warszawa universitet (1965–1969); forskare (assistent, docent, professor) vid institutet för rättsvetenskap vid polska vetenskapsakademin (1969–2004); forskarassistent vid Max Planck-institutet för utländsk och internationell patent-, upphavs- och konkurrensrätt i München (AvH-stiftelsens stipendium, 1985–1986); advokat (1992–2000); domare vid högsta förvaltningsdomstolen (2001–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Irena Pelikánová

Född 1949; juris doktor, lektor i handelsrätt (före 1989), högre doktorsgrad, professor i handelsrätt (sedan 1993) vid den juridiska fakulteten, Karls universitet, Prag; medlem av styrelsen för värdepappersnämnden (1999–2002); advokat; medlem av den tjeckiska regeringens rådgivande organ i lagstiftningsfrågor (1998–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Daniel Šváby

Född 1951; juris doktor (Bratislava universitet); domare vid Bratislavas förstainstansrätt; domare med ansvar för civilmål samt vice ordförande för Bratislava appellationsdomstol; medlem av rättsinstitutets civil- och familjerättssektion vid Justitieministeriet; vikarierande domare vid högsta domstolen med ansvar för handelsrättsliga mål; medlem av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna (Strasbourg); domare vid författningsdomstolen (2000–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Vilenas Vadapalas

Född 1954; juris doktor (Moskva universitet); högre doktorsgrad i juridik (Warszawa universitet); professor, Vilnius universitet: internationell rätt (sedan 1981), mänskliga rättigheter (sedan 1991) och gemenskapsrätt (sedan 2000); rådgivare vid regeringen på det utrikespolitiska området (1991–1993); medlem i koordineringsgruppen vid delegationen för förhandlingarna inför anslutningen till Europeiska unionen; generaldirektör för regeringens gemenskapsrättsavdelning (1997–2004); professor i gemenskapsrätt, Vilnius universitet, innehavare av en Jean Monnet-professur; ordförande för den litauiska föreningen för Europastudier; ordförande för utskottet för beredning av författningsreformer inför Litauens anslutning till Europeiska unionen; ledamot av Internationella juristkommissionen (ICJ) (april 2003); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Küllike Jürimäe

Född 1962; examen i juridik, Tartu universitet (1981–1986); statsåklagarassistent i Tallinn (1986–1991); examen från Estlands diplomatskola (1991–1992); juridisk rådgivare (1991–1993) och allmän rådgivare vid handels- och industrikammaren (1992–1993); domare vid appellationsdomstolen i Tallinn (1993–2004); europeisk magisterexamen i mänskliga rättigheter och demokratisering, Padova universitet och University of Nottingham (2002–2003); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Ingrida Labucka

Född 1963; examen i juridik, Lettlands universitet (1986); inrikesministeriets tillsynsman för regionen Kirov och staden Riga (1986–1989); domare vid Rigas förstainstansrätt (1990–1994); advokat (1994–1998 och juli 1999–maj 2000); justitieminister (november 1998–juli 1999 och maj 2000–oktober 2002); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (2001–2004); parlamentsledamot (2002–2004); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Savvas S. Papasavvas

Född 1969; studier vid Atens universitet (kandidatexamen år 1991); studier vid universitetet Paris II (fördjupade studier i offentlig rätt, DEA, år 1992) och vid universitetet Aix Marseille III (juris doktor år 1995); advokat på Cypern, advokat i Nicosia sedan 1993; programansvarig vid Cyperns universitet (1997–2002), lektor i författningsrätt sedan september 2002; forskare vid European Public Law Center (2001–2002); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 maj 2004.

Enzo Moavero Milanesi

Född 1954; juris doktor (universitetet La Sapienza i Rom); studier i gemenskapsrätt (Collège d'Europe i Brygge); medlem i advokatsamfundet, verksam som advokat (1978–1983); universitetslektor i gemenskapsrätt vid universitetet La Sapienza i Rom (1993–1996), Luiss i Rom (1993–1996 och 2002–2006) och Bocconi i Milano (1996–2000); rådgivare i gemenskapsfrågor åt Italiens premiärminister (1993–1995); tjänsteman vid Europeiska kommissionen: juridisk rådgivare och sedan chef för vice ordförandens kansli (1989–1992), kanslichef hos kommissionsledamoten med ansvar för den inre marknaden (1995–1999) och konkurrens (1999), direktör vid generaldirektoratet för konkurrens (2000–2002), biträdande generalsekreterare för Europeiska kommissionen (2002–2005), generaldirektör för Rådgivarbyrån för Europapolitik (2006); domare vid förstainstansrätten sedan den 3 maj 2006.

Nils Wahl

Född 1961; juris kandidatexamen, Stockholms universitet (1987), juris doktor, Stockholms universitet (1995), docent och innehavare av Jean Monnet-professur i europarätt, Stockholms universitet (1995), professor i europarätt, Stockholms universitet (2001); biträdande jurist (1987–1989); administrativ direktör för en utbildningsstiftelse (1993–2004); ordförande för Nätverket för europarättslig forskning (2001–2006); medlem i Rådet för konkurrensfrågor (2001–2006); adjungerad domare vid Hovrätten över Skåne och Blekinge (2005); domare vid förstainstansrätten sedan den 7 oktober 2006.

Miro Prek

Född 1965; juristexamen (1989); invald i advokatsamfundet (1994); diverse uppdrag och tjänster inom statsförvaltningen, huvudsakligen i regeringens enhet för lagberedning (vice statssekreterare och biträdande chef, därefter chef för avdelningen för europarätt och komparativ rätt) och vid byrån för europafrågor (biträdande statssekreterare); medlem i förhandlingsgruppen inför upprättandet av associeringsavtalet (1994–1996) och inför anslutningen till Europeiska unionen (1998–2003) med ansvar för juridiska frågor; advokat; projektansvarig för anpassning till gemenskapslagstiftningen och den europeiska integrationen, huvudsakligen i västra Balkan; avdelningschef vid Europeiska gemenskapernas domstol (2004–2006); domare vid förstainstansrätten sedan den 7 oktober 2006.

Teodor Tchipev

Född 1940; studier i juridik vid S:t Kliment Ohridski-universitetet i Sofia (1961); juris doktor (1977); advokat (1963–1964); juridisk rådgivare vid det statliga företaget för internationella vägtransporter (1964–1973); kursansvarig vid Juridiska institutet vid bulgariska vetenskapsakademien (1973–1988); kursansvarig i civilprocessrätt på Juridiska fakulteten vid S:t Kliment Ohridski-universitetet i Sofia (1988–1991); ledamot av skiljedomstolen vid Handels- och Industri-kammaren (1988–2006); domare i konstitutionsdomstolen (1991–1994); biträdande professor vid Paissiy Hilendarski-universitetet i Plovdiv (februari 2001–2006); justitieminister (1994–1995); kursansvarig för civilprocessrätt vid Bulgariens nya universitet i Sofia (1995–2006); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 januari 2007.

Valeriu M. Ciucă

Född 1960; juris kandidat (1984), juris doktor (1997) (Alexandru Ioan Cuza-universitetet i Iași); domare i domstolen i första instans i Suceava (1984–1989); militärdomare i militärdomstolen i Iași (1989–1990); professor vid Alexandre Jean Cuza-universitetet i Iași (1990–2006); stipendium för specialisering i privaträtt vid universitetet i Rennes (1991–1992); lektor vid Petre Andrei-universitetet i Iași (1999–2002); biträdande professor vid Littoral Côte d'Opale-universitetet (LAB. RII) (2006); domare vid förstainstansrätten sedan den 12 januari 2007.

Alfred Dittrich

Född 1950; juridikstudier vid universitetet i Erlangen-Nürnberg (1970–1975); notarie (Rechtsreferendar) vid Oberlandesgericht Nürnberg (1975–1978); tjänsteman vid förbundsekonominministeriet (1978–1982); tjänsteman vid Förbundsrepubliken Tysklands ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1982), tjänsteman vid förbundsekonominministeriet med ansvar för gemenskapsrätt och konkurrens (1983–1992); chef för EU-rättsavdelningen vid justitieministeriet (1992–2007); chef för den tyska delegationen i rådsarbetsgruppen "Domstolen"; ombud för förbundsregeringen i ett stort antal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 2007.

Santiago Soldevila Fragoso

Född 1960, juristexamen från Universitat Autònoma de Barcelona (1983); domare i Katalonien, på Kanarieöarna och i Madrid (1985–1992); domare vid avdelningen för förvaltningsrättsliga tvister vid Tribunal Superior de Justicia de Canarias i Santa Cruz, Teneriffa (1992 och 1993); rättssekreterare vid Tribunal Constitucional (1993–1998); domare vid sjätte avdelningen för förvaltningsrättsliga tvister vid Audiencia Nacional i Madrid (1998–augusti 2007); domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 2007.

Laurent Truchot

Född 1962; examen från Institut d'études politiques de Paris (1984); tidigare elev vid École nationale de la magistrature (1986–1988); domare vid Tribunal de grande instance de Marseille (januari 1988–januari 1990); tjänsteman vid avdelningen för civilrättsliga frågor vid justitieministeriet (januari 1990–juni 1992); biträdande avdelningschef, därefter avdelningschef för generaldirektoratet för konkurrens, konsumtion och bedrägeribekämpning vid ekonomi-, finans- och industriministeriet (juni 1992–september 1994); teknisk rådgivare till justitieministern (september 1994–maj 1995); domare vid Tribunal de grande instance de Nîmes (maj 1995–maj 1996); rättssekreterare hos generaladvokaten P. Léger vid Europeiska gemenskapernas domstol (maj 1996–december 2001); rättssekreterare vid Cour de Cassation (december 2001–augusti 2007); domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 2007.

Sten Frimodt Nielsen

Född 1963; juris kandidatexamen från Köpenhamns universitet (1988); tjänsteman vid utrikesministeriet (1988–1991); undervisningsassistent i internationell rätt och EG-rätt vid Köpenhamns universitet (1988–1991); ambassadsekreterare vid Danmarks ständiga representation vid Förenta nationerna i New York (1991–1994); tjänsteman vid utrikesministeriets rättssekreteriat (1994–1995); extern lektor vid Köpenhamns universitet (1995); tjänsteman och därefter kansliråd vid statsministeriet (1995–1998); ministerråd vid Danmarks ständiga representation vid Europeiska unionen (1998–2001); ämnesråd (kommittéet) i rättsliga frågor vid statsministeriet (2001–2002); avdelningschef och juridisk rådgivare vid statsministeriet (mars 2002–juli 2004); departementsråd och juridisk rådgivare vid statsministeriet (augusti 2004–augusti 2007); domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 2007.

Kevin O'Higgins

Född 1946; studier vid Crescent College, Limerick, vid Clongowes Wood College, vid University College Dublin (filosofie kandidatexamen samt diplom i europarätt) och vid Kings Inn; ledamot av Irlands advokatsamfund år 1968; barrister (1968–1982); Senior Counsel, Inner Bar of Ireland (1982–1986); domare vid Circuit court (1986–1997); domare vid High Court (Irland) (1997–2008); bencher vid Kings Inn; Irlands representant i det konsultativa rådet för domare i Europa (Consultative Council of European Judges) (2000–2008); domare vid förstainstansrätten sedan den 15 september 2008.

Emmanuel Coulon

Född 1968; studier i juridik (Panthéon Assas-universitetet, Paris); studier i företagsekonomi (Paris Dauphine-universitetet); Collège d'Europe (1992); inträdesprov till Centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; invald i advokatsamfundet i Bryssel; advokat i Bryssel; avklarat allmänt uttagningsprov för anställning som tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (hos ordföranden Saggio, 1996–1998, hos ordföranden Vesterdorf, 1998–2002); kabinettschef hos förstainstansrättens ordförande (2003–2005); justitiesekreterare vid förstainstansrätten sedan den 6 oktober 2005.

2. Förändringar i förstainstansrättens sammansättning under år 2008

Högtidlig sammankomst den 15 september 2008

Kevin O'Higgins har genom beslut av företrädarna för Europeiska gemenskapernas medlemsstaters regeringar, av den 22 juli 2008, utsetts till domare i Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt för perioden den 1 september 2008–31 augusti 2013.

Kevin O'Higgins efterträder John D. Cooke som varit domare i Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt sedan den 10 januari 1996.

3. Förstainstansrättens ledamöter (i protokollär ordning)

från den 1 januari till den 14 september 2008

M. JAEGER, förstainstansrättens ordförande
V. TIILI, avdelningsordförande
J. AZIZI, avdelningsordförande
A. W. H. MEIJ, avdelningsordförande
M. VILARAS, avdelningsordförande
N. J. FORWOOD, avdelningsordförande
M. E. MARTINS RIBEIRO, avdelningsordförande
O. CZÚCZ, avdelningsordförande
I. PELIKÁNOVÁ, avdelningsordförande
J. D. COOKE, domare
F. DEHOUSSE, domare
E. CREMONA, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
D. ŠVÁBY, domare
V. VADAPALAS, domare
K. JÜRIMÄE, domare
I. LABUCKA, domare
S. PAPASAVVAS, domare
E. MOAVERO MILANESI, domare
N. WAHL, domare
M. PREK, domare
T. TCHIEV, domare
V. CIUCĂ, domare
A. DITTRICH, domare
S. SOLDEVILA FRAGOSO, domare
L. TRUCHOT, domare
S. FRIMODT NIELSEN, domare

E. COULON, justitiesekreterare

från den 15 september till den 31 december 2008

M. JAEGER, förstainstansrättens ordförande
V. TIILI, avdelningsordförande
J. AZIZI, avdelningsordförande
A. W. H. MEIJ, avdelningsordförande
M. VILARAS, avdelningsordförande
N. J. FORWOOD, avdelningsordförande
M. E. MARTINS RIBEIRO, avdelningsordförande
O. CZÚCZ, avdelningsordförande
I. PELIKÁNOVÁ, avdelningsordförande
F. DEHOUSSE, domare
E. CREMONA, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
D. ŠVÁBY, domare
V. VADAPALAS, domare
K. JÜRIMÄE, domare
I. LABUCKA, domare
S. PAPASAVVAS, domare
E. MOAVERO MILANESI, domare
N. WAHL, domare
M. PREK, domare
T. TCHIEV, domare
V. CIUCĂ, domare
A. DITTRICH, domare
S. SOLDEVILA FRAGOSO, domare
L. TRUCHOT, domare
S. FRIMODT NIELSEN, domare
K. O'HIGGINS, domare

E. COULON, justitiesekreterare

4. Förstainstansrättens tidigare ledamöter

Da Cruz Vilaça José Luis (1989–1995), ordförande 1989–1995
Barrington Donal Patrick Michael (1989–1996)
Saggio Antonio (1989–1998), ordförande 1995–1998
Edward David Alexander Ogilvy (1989–1992)
Kirschner Heinrich (1989–1997)
Yeraris Christos (1989–1992)
Schintgen Romain Alphonse (1989–1996)
Briët Cornelis Paulus (1989–1998)
Biancarelli Jacques (1989–1995)
Lenaerts Koen (1989–2003)
Bellamy Christopher William (1992–1999)
Kalogeropoulos Andreas (1992–1998)
Lindh Pernilla (1995–2006)
Potocki André (1995–2001)
Gens de Moura Ramos Rui Manuel (1995–2003)
Mengozi Paolo (1998–2006)
Trstenjak Verica (2004–2006)
Pirrung Jörg (1997–2007)
García-Valdecasas y Fernández Rafael (1989–2007)
Legal Hubert (2001–2007)

Ordförande

Da Cruz Vilaça José Luis (1989–1995)
Saggio Antonio (1995–1998)
Vesterdorf Bo (1998–2007)

Justitiesekreterare

Jung Hans (1989–2005)

C – Förstainstansrättens verksamhetsstatistik

Förstainstansrättens allmänna verksamhet

1. Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2004–2008)

Nya mål

2. Typ av förfarande (2004–2008)
3. Form av talan (2004–2008)
4. Föremål för talan (2004–2008)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (2004–2008)
6. Föremål för talan (2008)
7. Föremål för talan (2004–2008) (domar och beslut)
8. Förstainstansrättens sammansättning (2004–2008)
9. Handläggningstid i månader (2004–2008) (domar och beslut)

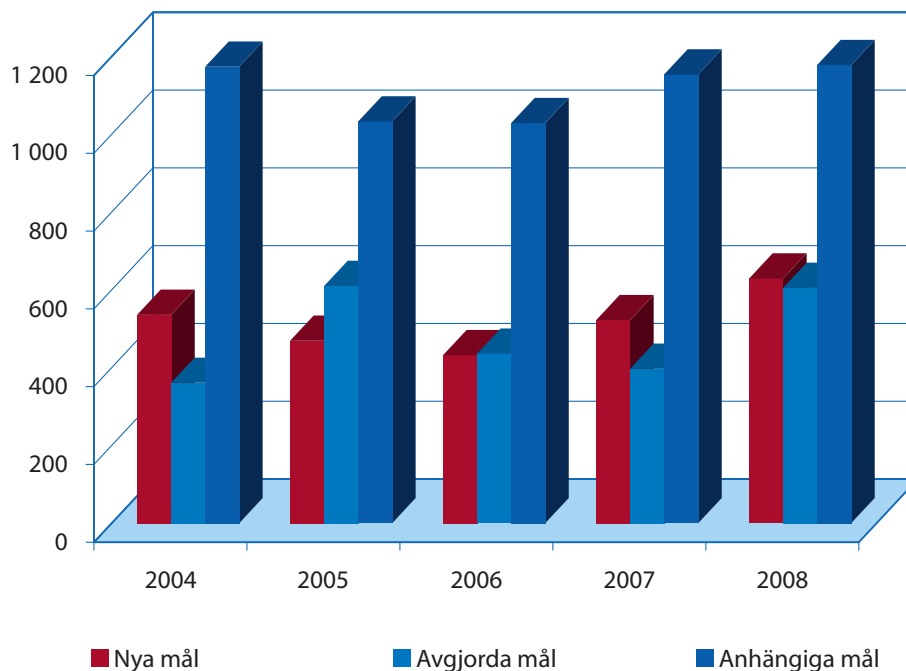
Anhängiga mål den 31 december varje år

10. Typ av förfarande (2004–2008)
11. Föremål för talan (2004–2008)
12. Förstainstansrättens sammansättning (2004–2008)

Övrigt

13. Interimistiska beslut (2004–2008)
14. Skyndsam handläggning (2004–2008)
15. Avgöranden av förstainstansrätten som har överklagats (1989–2008)
16. Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2004–2008)
17. Utgången i överklagade mål (2008) (domar och beslut)
18. Utgången i överklagade mål (2004–2008)
19. Allmän utveckling (1989–2008) (nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål)

1. Förstainstansrättens allmänna verksamhet Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2004-2008)¹

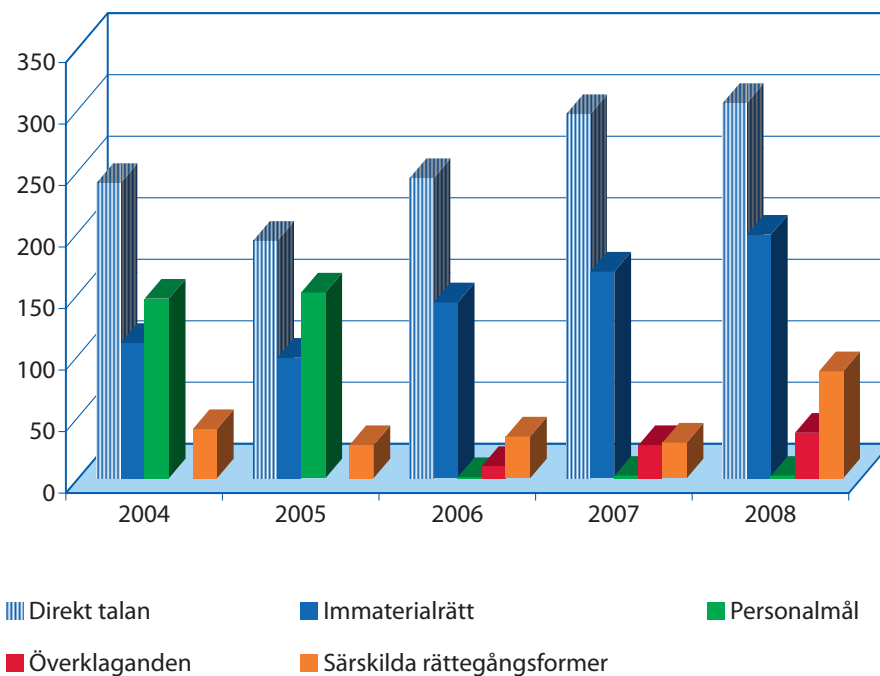

	2004	2005	2006	2007	2008
Nya mål	536	469	432	522	629
Avgjorda mål	361	610	436	397	605
Anhängiga mål	1 174	1 033	1 029	1 154	1 178

¹ Om inget annat anges beaktas de särskilda rättegångsformerna i denna tabell och i tabellerna på följande sidor.

Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": Ansökan om återvinning (artikel 41 i domstolens stadga, artikel 122 i förstainstansrättens rättegångsregler), talan av tredje man (artikel 42 i domstolens stadga, artikel 123 i förstainstansrättens rättegångsregler), resning (artikel 44 i domstolens stadga, artikel 125 i förstainstansrättens rättegångsregler), förklaring av dom (artikel 43 i domstolens stadga, artikel 129 i förstainstansrättens rättegångsregler), fastställande av rättegångskostnader (artikel 92 i förstainstansrättens rättegångsregler), rättshjälp (artikel 96 i förstainstansrättens rättegångsregler) och rättelse av dom (artikel 84 i förstainstansrättens rättegångsregler).

2. Nya mål – Typ av förfarande (2004-2008)¹

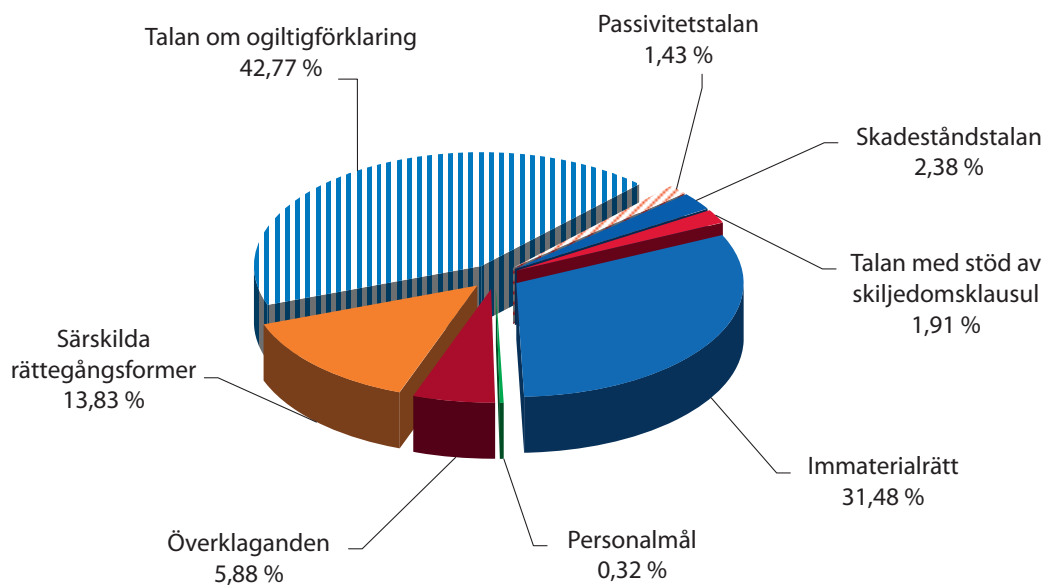

	2004	2005	2006	2007	2008
Direkt talan	240	193	244	296	305
Immaterialrätt	110	98	143	168	198
Personalmål	146	151	1	2	2
Överklaganden			10	27	37
Särskilda rättegångsformer	40	27	34	29	87
Totalt	536	469	432	522	629

¹ I denna tabell och i tabellerna på följande sidor menas med benämningen "direkt talan" alla former av talan som väcks av fysiska eller juridiska personer, utom talan som väcks av tjänstemän vid Europeiska gemenskaperna och talan i immaterialrättsmål.

3. Nya mål – Form av talan (2004-2008)

Fördelning år 2008

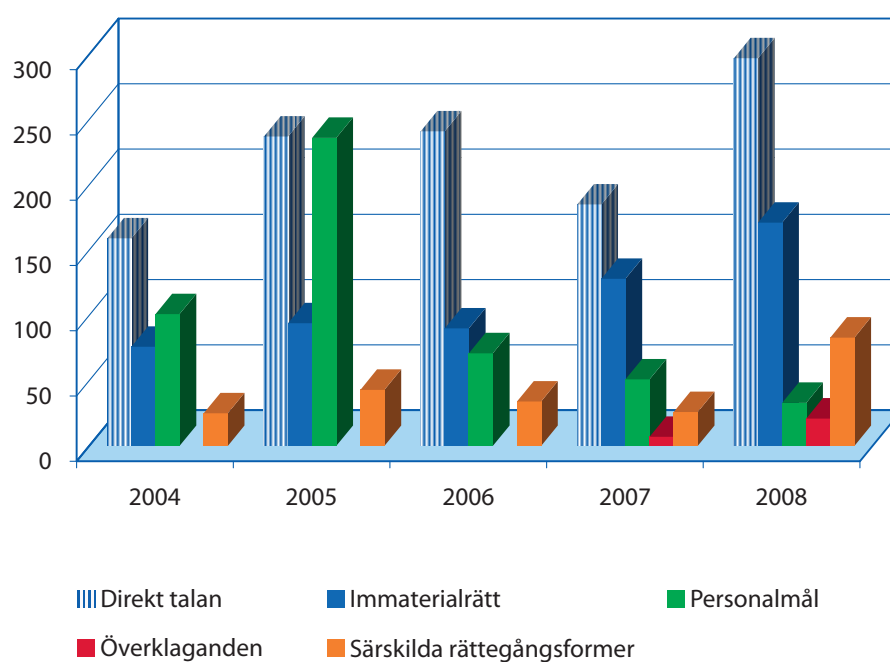

	2004	2005	2006	2007	2008
Talan om ogiltigförklaring	199	160	223	249	269
Passivitetstalan	15	9	4	12	9
Skadeståndstalan	18	16	8	27	15
Talan med stöd av skiljedomsklausul	8	8	9	8	12
Immaterialrätt	110	98	143	168	198
Personalmål	146	151	1	2	2
Överklaganden			10	27	37
Särskilda rättegångsformer	40	27	34	29	87
Totalt	536	469	432	522	629

4. Nya mål – Föremål för talan (2004-2008)

	2004	2005	2006	2007	2008
Anslutning av nya stater	1				
Bolagsrätt	6	12	11	10	30
Ekonomisk och monetär politik		1	2		
Energi			1		
Etableringsfrihet	1				1
Fiskepolitik	3	2		5	23
Forskning, information, utbildning och statistik	6	9	5	10	1
Fri rörlighet för personer	1	2	4	4	1
Fri rörlighet för varor	1			1	1
Frihet att tillhandahålla tjänster			1		3
Gemensamma tulltaxan	1		2	1	
Gemenskapens budget				2	
Gemenskapens egna medel		2			
Handelspolitik	12	5	18	9	10
Immaterialrätt	110	98	145	168	198
Institutionell rätt	33	28	15	28	43
Jordbruk	25	21	18	34	14
Konkurrens	36	40	81	62	71
Kultur			3	1	2
Miljö- och konsumentskydd	30	18	21	41	14
Rättsliga och inrikes frågor		1		3	3
Regionalpolitik	10	12	16	18	7
Skatterätt			1	2	
Skiljedoms klausul		2	3	1	12
Socialpolitik	5	9	3	5	3
Statligt stöd	46	25	28	37	55
Tillnärmning av lagstiftning	1			1	
Transport	3		1	4	1
Tullunionen	11	2		4	1
Utrikes- och säkerhetspolitik	4		5	12	6
Yttre förbindelser	3	2	2	1	2
Totalt EG-fördraget	349	291	386	464	502
Totalt Kol- och stålfördraget					1
Totalt Euratomfördraget	1		1		
Tjänsteföreskrifterna	146	151	11	29	39
Särskilda rättegångsformer	40	27	34	29	87
TOTALT	536	469	432	522	629

5. Avgjorda mål – Typ av förfarande (2004-2008)

	2004	2005	2006	2007	2008
Direkt talan	159	237	241	185	297
Immaterialrätt	76	94	90	128	171
Personalmål	101	236	71	51	33
Överklaganden				7	21
Särskilda rättegångsformer	25	43	34	26	83
Totalt	361	610	436	397	605

6. Avgjorda mål – Föremål för talan (2008)

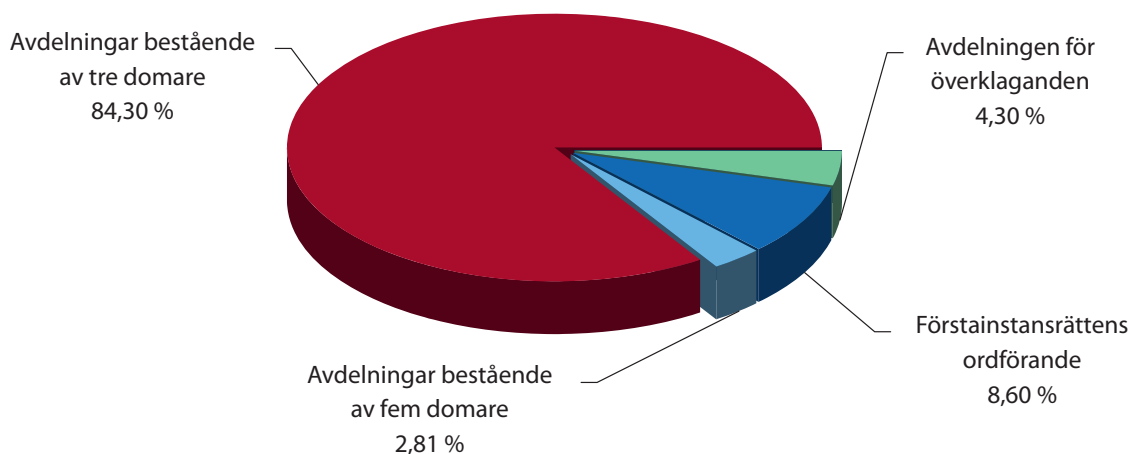
	Domar	Beslut	Totalt
Bolagsrätt	10	14	24
Ekonomisk och monetär politik		1	1
Etableringsfrihet		1	1
Fiskepolitik	1	3	4
Forskning, information, utbildning och statistik	3	7	10
Fri rörlighet för personer		2	2
Fri rörlighet för varor		2	2
Gemensamma tulltaxan		3	3
Handelspolitik	6	6	12
Immaterialrätt	121	50	171
Institutionell rätt	11	25	36
Jordbruk	17	21	38
Konkurrens	14	17	31
Kultur	1	1	2
Miljö- och konsumentskydd	1	27	28
Rättsliga och inrikes frågor		1	1
Regionalpolitik	7	35	42
Skatterätt		2	2
Skiljedomsklausul	1	2	3
Socialpolitik	3		3
Statligt stöd	23	14	37
Tillnärmning av lagstiftning		1	1
Transport		3	3
Tullunionen	2	1	3
Utrikes- och säkerhetspolitik	4	2	6
Yttre förbindelser	1	1	2
Totalt EG-fördraget	226	242	468
Tjänsteföreskrifterna	33	21	54
Särskilda rättegångsformer		83	83
TOTALT	259	346	605

7. *Avgjorda mål* – Föremål för talan (2004-2008) (domar och beslut)

	2004	2005	2006	2007	2008
Anslutning av nya stater			1		
Associering av utomeuropeiska länder och territorier		4	2		
Bolagsrätt	2	6	6	6	24
Ekonomisk och monetär politik			1	1	1
Energi			3	1	
Etableringsfrihet		1			1
Fiskepolitik	6	2	24	4	4
Forskning, information, utbildning och statistik		1	3	10	10
Fri rörlighet för personer	2	1	4	4	2
Fri rörlighet för varor	1	1			2
Frihet att tillhandahålla tjänster				1	
Gemensamma tulltaxan				1	3
Gemenskapens budget				1	
Gemenskapens egna medel			2		
Handelspolitik	1	7	13	4	12
Immaterialrätt	76	94	91	129	171
Institutionell rätt	16	35	14	17	36
Jordbruk	15	34	25	11	38
Konkurrens	26	35	42	38	31
Kultur					2
Miljö- och konsumentskydd	4	19	19	15	28
Rättsliga och inrikes frågor		1		2	1
Regionalpolitik	4	4	7	6	42
Skatterätt	1		1		2
Skiljedomsklausul	2	1		1	3
Socialpolitik	4	6	5	3	3
Statligt stöd	54	53	54	36	37
Tillnärmning av lagstiftning	3			1	1
Transport	1	1	2	1	3
Tullunionen	3	7	2	2	3
Utrikes- och säkerhetspolitik	2	5	4	3	6
Yttre förbindelser	7	11	5	4	2
Totalt EG-fördraget	230	329	330	302	468
Totalt Kol- och stålfördraget	5	1	1	10	
Totalt Euratomfördraget		1		1	
Tjänsteföreskrifterna	101	236	71	58	54
Särskilda rättegångsformer	25	43	34	26	83
TOTALT	361	610	436	397	605

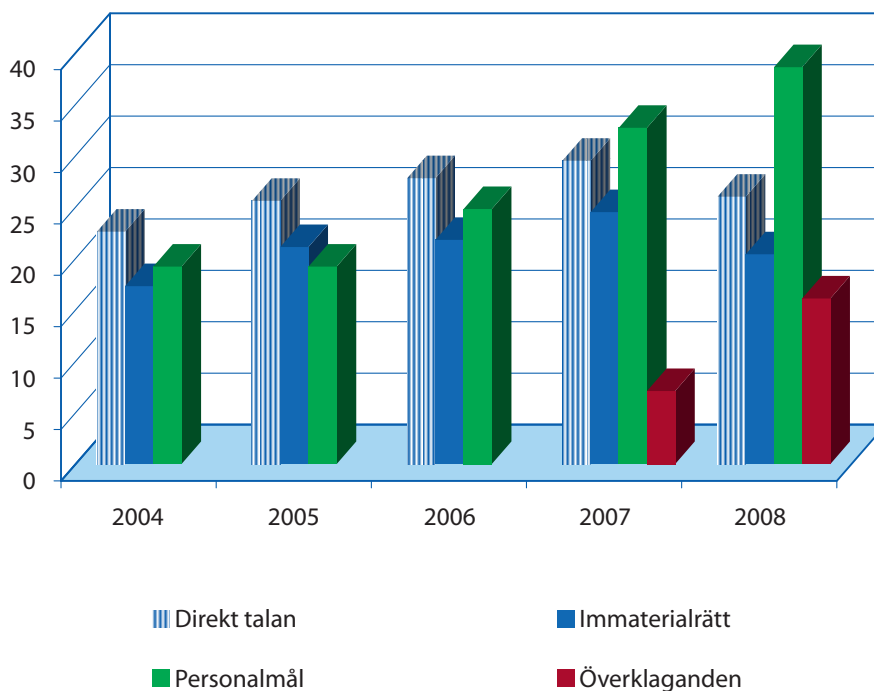
8. Avgjorda mål – Förstainstansrättens sammansättning (2004-2008)

Fördelning år 2008

	2004			2005			2006			2007			2008		
	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt
Stor avdelning				6		6				2		2			
Avdelningen för överklaganden										3	4	7	16	10	26
Förstainstansrättens ordförande		7	7		25	25		19	19		16	16		52	52
Avdelningar bestående av fem domare	18	46	64	28	34	62	22	33	55	44	8	52	15	2	17
Avdelningar bestående av tre domare	141	135	276	181	329	510	198	157	355	196	122	318	228	282	510
Ensamdomare	13	1	14	7		7	7		7	2		2			
Totalt	172	189	361	222	388	610	227	209	436	247	150	397	259	346	605

9. Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2004-2008)¹ (domar och beslut)

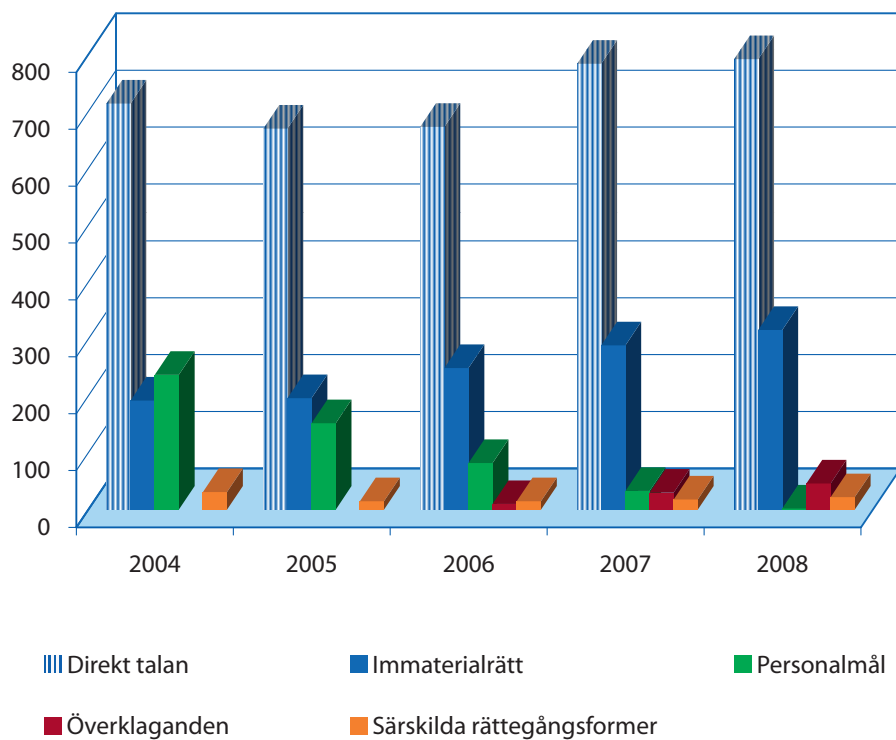

	2004	2005	2006	2007	2008
Direkt talan	22,6	25,6	27,8	29,5	26,0
Immaterialrätt	17,3	21,1	21,8	24,5	20,4
Personalmål	19,2	19,2	24,8	32,7	38,6
Överklaganden				7,1	16,1

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av genomsnittliga handläggningstider: mål som innehåller en mellandom, särskilda rättegångsformer, mål som överlämnats av domstolen till följd av en ändring i fördelningen av behörigheten mellan domstolen och förstainstansrätten, mål som överlämnats av förstainstansrätten till följd av inrättandet av personaldomstolen.

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

10. Anhängiga mål den 31 december – Typ av förfarande (2004-2008)

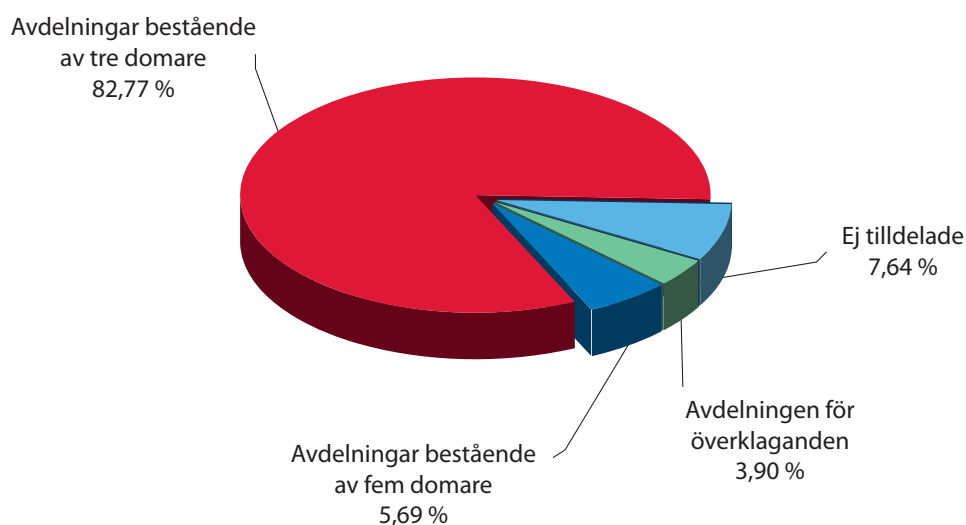
	2004	2005	2006	2007	2008
Direkt talan	714	670	673	784	792
Immaterialrätt	192	196	249	289	316
Personalmål	237	152	82	33	2
Överklaganden			10	30	46
Särskilda rättegångsformer	31	15	15	18	22
Totalt	1 174	1 033	1 029	1 154	1 178

11. Anhängiga mål den 31 december – Föremål för talan (2004-2008)

	2004	2005	2006	2007	2008
Anslutning av nya stater	1	1			
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	6	2			
Bolagsrätt	10	16	23	27	33
Ekonomisk och monetär politik		1	2	1	
Energi	4	4	2	1	1
Etableringsfrihet	1				
Fiskepolitik	28	28	4	5	24
Forskning, information, utbildning och statistik	8	16	18	18	9
Fri rörlighet för personer	1	2	3	3	2
Fri rörlighet för varor	1			1	
Frihet att tillhandahålla tjänster			1		3
Gemensamma tulltaxan	1	1	3	3	
Gemenskapens budget				1	1
Gemenskapens egna medel		2			
Handelspolitik	25	23	28	33	31
Immaterialrätt	193	197	251	290	317
Institutionell rätt	49	42	43	54	61
Jordbruk	95	82	74	97	73
Konkurrens	129	134	173	197	236
Kultur			3	4	4
Miljö- och konsumentskydd	44	43	44	70	56
Rättsliga och inrikes frågor				1	3
Regionalpolitik	19	27	36	48	13
Skatterätt				2	
Skiljedomsklausul		1	3	3	12
Socialpolitik	6	9	7	9	9
Statligt stöd	218	190	164	165	184
Tillnärmning av lagstiftning	1	1	1	1	
Transport	3	2	1	4	2
Tullunionen	18	13	11	13	11
Utrikes- och säkerhetspolitik	13	8	9	18	18
Yttre förbindelser	18	9	6	3	3
Totalt EG-fördraget	892	854	910	1 072	1 106
Totalt Kol- och stålfördraget	12	11	10		1
Totalt Euratomfördraget	2	1	2	1	1
Tjänsteföreskrifterna	237	152	92	63	48
Särskilda rättegångsformer	31	15	15	18	22
TOTALT	1 174	1 033	1 029	1 154	1 178

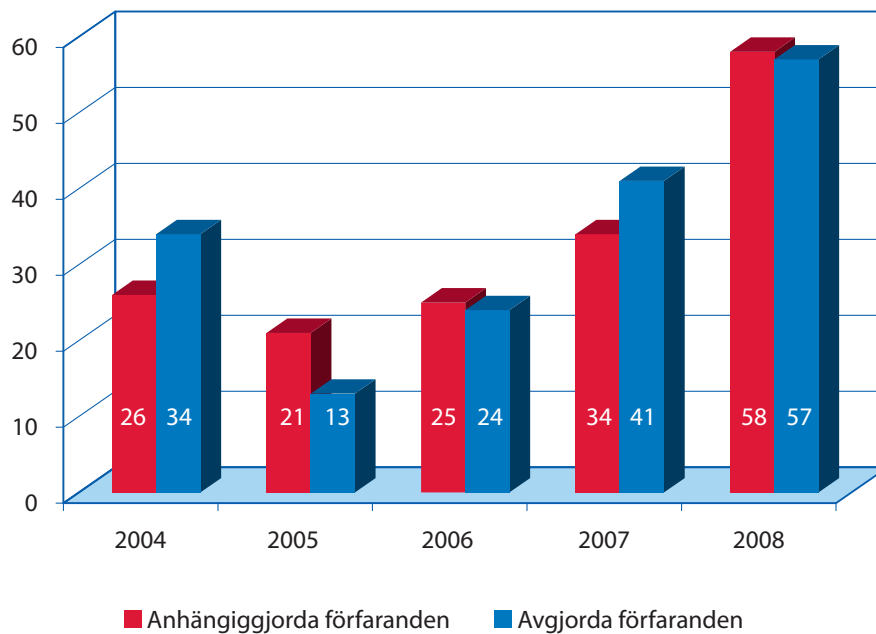
12. Anhängiga mål den 31 december – Dömande sammansättning (2004-2008)

Fördelning år 2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Stor avdelning	6	1	2		
Avdelningen för överklaganden			10	30	46
Förstainstansrättens ordförande			1		
Avdelningar bestående av fem domare	187	146	117	75	67
Avdelningar bestående av tre domare	914	846	825	971	975
Ensamdomare	1	4	2		
Ej tilldelade	66	36	72	78	90
Totalt	1 174	1 033	1 029	1 154	1 178

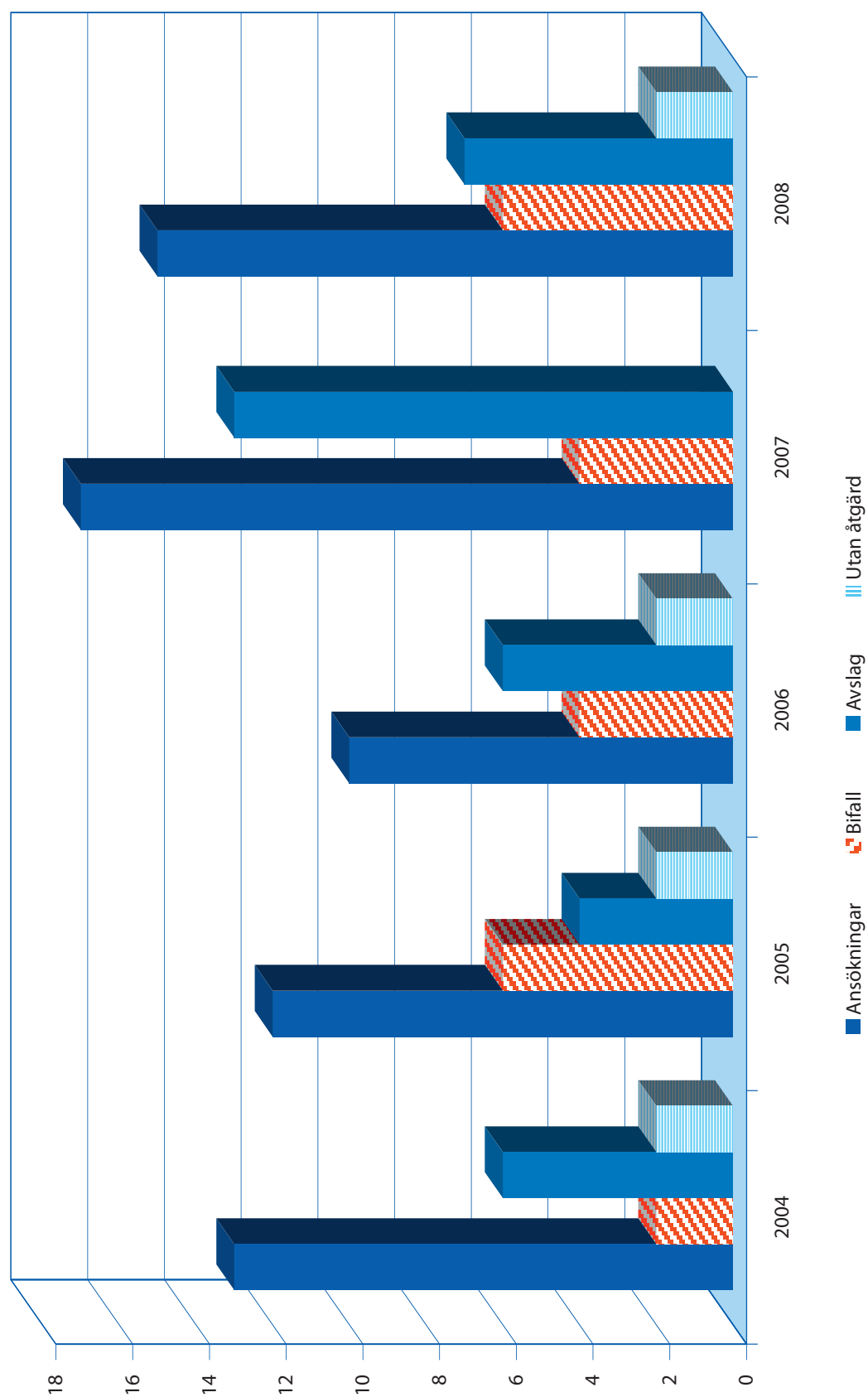
13. Övrigt – Interimistiska beslut (2004-2008)

Fördelning år 2008

	Anhängiggjorda interimistiska förfaranden	Avgjorda interimistiska förfaranden	Beslutets innebörd		
			Avslag	Bifall	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken
Bolagsrätt	13	12	12		
Fiskepolitik	1	1			1
Immaterialrätt		1	1		
Institutionell rätt	1	2	1		1
Jordbruk	1	1		1	
Konkurrens	13	10	10		
Miljö- och konsumentskydd	1	2	2		
Socialpolitik	2	2	2		
Statligt stöd	22	22	6		16
Transport	1	1	1		
Utrikes- och säkerhetspolitik	3	3	3		
Totalt EG-fördraget	58	57	38	1	18
TOTALT	58	57	38	1	18

14. Övrigt – Skyndsam handläggning (2004-2008)

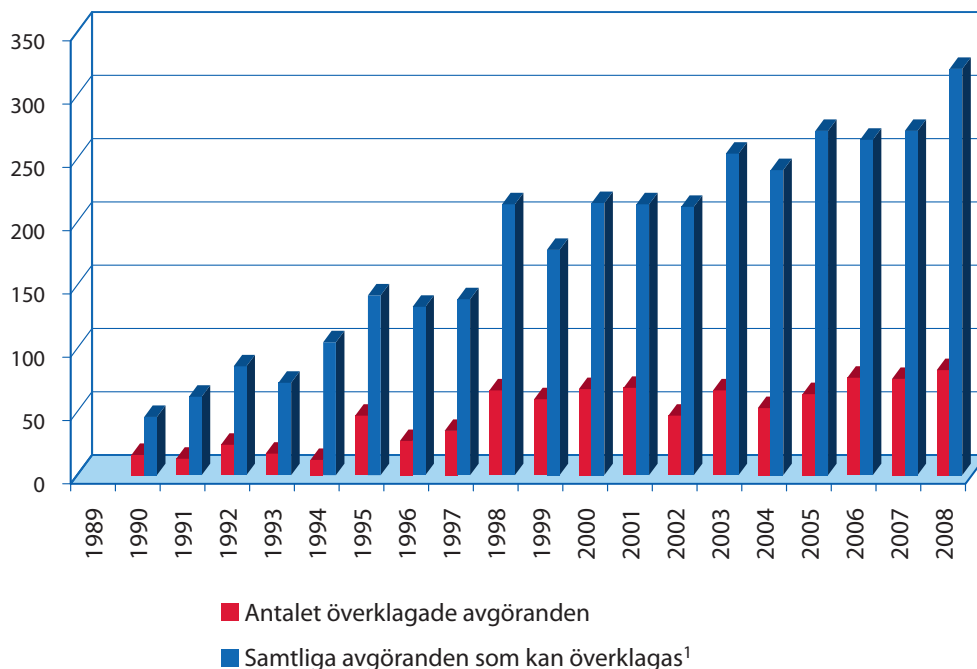

	2004				2005				2006				2007				2008																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
	Ansökningar			Beslutets innebörd			Ansökningar			Beslutets innebörd			Ansökningar			Beslutets innebörd			Ansökningar			Beslutets innebörd																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
				Bifall	Avslag	Utan åtgärd				Bifall	Avslag	Utan åtgärd				Bifall	Avslag	Utan åtgärd				Bifall	Avslag	Utan åtgärd																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
Bolagsrätt	4	1	2		3	2	1	1					1				3	1	3																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																</

Skyndsam handläggning av ett mål vid förstainstansrätten kan beslutas enligt artikel 76a i rättegångsreglerna. Denna bestämmelse är tillämplig sedan den 1 februari 2001.

Kategorin "utan åtgärd" omfattar följande fall: återkallelse av talan, återkallelse av ansökan och fall i vilka talan har avgjorts genom beslut innan ansökan om skyndsam handläggning har prövats.

15. Övrigt – Avgöranden av förstainstansrätten som har överklagats (1989-2008)

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden som kan överklagas ¹	Andelen överklagade avgöranden i procent
1989			
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	24	86	28%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	142	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	214	31%
1999	60	178	34%
2000	68	215	32%
2001	69	214	32%
2002	47	212	22%
2003	67	254	26%
2004	53	241	22%
2005	64	272	24%
2006	77	265	29%
2007	76	272	28%
2008	83	321	26%

¹ Samtliga avgöranden som kan överklagas – domar, avvísingsbeslut, interimistiska beslut, avskrivningsbeslut på grund av att anledning saknas att döma i saken och beslut att avslå en interventionsansökan – där tidsfristen för överklagande har löpt ut eller där överklagande har skett.

16. Övrigt – Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2004-2008)

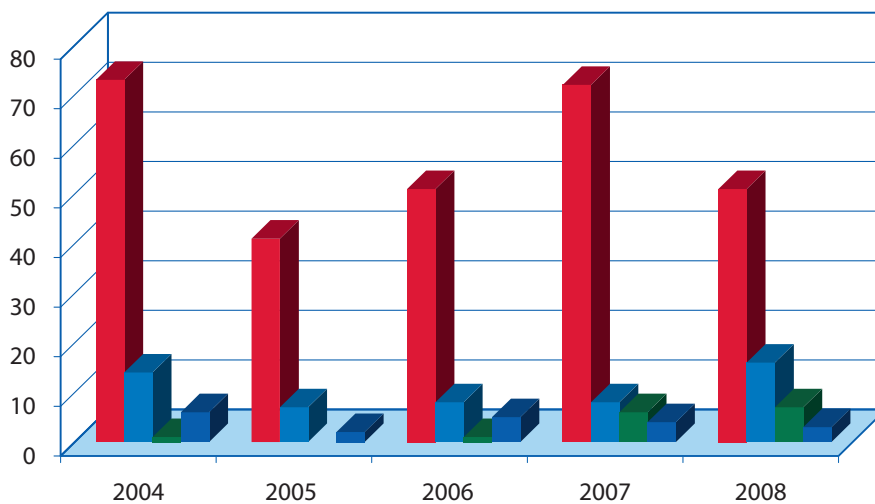
	2004			2005			2006			2007			2008		
	Överklaganden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklaganden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklaganden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklaganden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklaganden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent
Direkt talan	41	114	36%	37	120	31%	46	146	32%	52	163	32%	51	190	27%
Immaterialrätt	7	45	16%	16	71	23%	18	59	31%	14	63	22%	23	100	23%
Personalmål	5	82	6%	11	81	14%	13	60	22%	10	46	22%	9	31	29%
Totalt	53	241	22%	64	272	24%	77	265	29%	76	272	28%	83	321	26%

17. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2008)

(domar och beslut)

	Överklagandet ogillat	Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Totalt
Ekonomisk och monetär politik	1				1
Fiskepolitik		3			3
Fri rörlighet för kapital		1			1
Fri rörlighet för personer	1				1
Gemensamma tulltaxan	1				1
Immaterialrätt	13	2		2	17
Institutionell rätt	7	2	1		10
Jordbruk	1	1			2
Konkurrens	4		1		5
Miljö- och konsumentskydd	4	1		1	6
Regionalpolitik	1				1
Statligt stöd	5	2	5		12
Tjänsteföreskrifterna	8	2			10
Tullunionen	1	1			2
Utrikes- och säkerhetspolitik		1			1
Yttre förbindelser	4				4
Totalt	51	16	7	3	77

18. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2004-2008) (domar och beslut)

■ Överklagandet ogillat

■ Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning

■ Upphävande helt eller delvis,
med återförvisning

■ Avskrivning/Anledning saknas att döma i saken

	2004	2005	2006	2007	2008
Överklagandet ogillat	73	41	51	72	51
Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	14	7	8	8	16
Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	1		1	6	7
Avskrivning/Anledning saknas att döma i saken	6	2	5	4	3
Totalt	94	50	65	90	77

19. Övrigt – Allmän utveckling (1989-2008)

Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål

	Nya mål ¹	Avgjorda mål ²	Anhängiga mål den 31 december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
Totalt	7 407	6 229	

¹ 1989: Domstolen överlämnade 153 mål till den nyinrättade förstainstansrätten.

1993: Domstolen överlämnade 451 mål till följd av den första utvidgningen av förstainstansrättens behörighet.

1994: Domstolen överlämnade 14 mål till följd av den andra utvidgningen av förstainstansrättens behörighet.

2004-2005: Domstolen överlämnade 25 mål till följd av den tredje utvidgningen av förstainstansrättens behörighet.

² 2005-2006: Förstainstansrätten överlämnade 118 mål till den nyinrättade personaldomstolen.

Kapitel III

Europeiska unionens personaldomstol

A – Personaldomstolens verksamhet år 2008

Av ordföranden Paul Mahoney

1. År 2008 präglades av den första ny tillsättningen av personaldomstolens ledamöter, något som äger rum vart tredje år. Med undantag från vad som föreskrivs i artikel 2 andra stycket första meningen i bilagan till domstolens stadga löpte mandatet ut för tre av personaldomstolens ledamöter efter de tre första mandatåren, det vill säga den 30 september 2008. Genom beslut av den 27 juni 2008 förnyade Europeiska unionens råd mandatet för de tre berörda ledamöterna. Den 24 september 2008 valdes Paul Mahoney på nytt till ordförande för personaldomstolen, medan Heikki Kanninen och Stéphane Gervasoni valdes till ordförande för den andra respektive den första avdelningen.

2. Sedan år 1998 har antalet personalmål konstant ökat varje år (med undantag för en stabilisering åren 2001 och 2002). År 2008 anhängiggjordes 111 nya mål, vilket är en markant minskning jämfört med året innan (157 år 2007) och den första minskningen under den senaste tioårsperioden. Det är givetvis för tidigt att härav dra slutsatsen att tendensen med ett ökat antal personalmål som präglat de senaste åren håller på att ändras. Bestämmelsen att tappande part ska ersätta rättegångskostnaderna, vilken trädde i kraft samtidigt med personaldomstolens rättegångsregler den 1 november 2007, kan ha spelat en roll för den konstaterade utvecklingen.

År 2008 avgjorde personaldomstolen 129 mål. Skillnaden mellan antalet avgjorda och anhängiggjorda mål är således positiv, vilket innebär att för första gången sedan personaldomstolen inrättades minskar antalet ännu inte avgjorda mål något (217 år 2008 mot 235 år 2007).

År 2008 avgjordes 53 procent av målen genom dom och 47 procent genom beslut. Den genomsnittliga handläggningstiden för mål som avgjordes genom dom var 19,7 månader och 14 månader för de mål som avgjordes genom beslut, vilket innebär en viss ökning av den genomsnittliga handläggningstiden jämfört med året innan. 37 avgöranden från personaldomstolen har under år 2008 överklagats till förstainstansrätten. Detta motsvarar 37 procent av överklagbara avgöranden och 35 procent av samtliga avgjorda mål. Det har härvid inte tagits någon hänsyn till eventuella återkallelser av överklaganden från någon av parterna. 7 av personaldomstolens avgöranden har upphävts av förstainstansrätten.

3. Under året har personaldomstolen fortsatt att vinnlägga sig om att följa lagstiftarens uppmaning att, i varje skede av förfarandet, söka lösa tvisten genom förlikning. 7 mål avgjordes genom förlikning på initiativ av personaldomstolen, vanligtvis i form av ett av referenten ordnat informellt sammanträde eller i samband med förhandlingen.¹

1 Som exempel på förlikning under förhandlingen på personaldomstolens initiativ, se beslut av den 4 september 2008 i mål F-81/06, *Duyster mot kommissionen*: Som gottgörelse för vissa besvär sökanden orsakats av det agerande som förfarandet handlade om, åtog sig svaranden att betala ett belopp om 2 000 euro till sökanden samt bifoga en skrivelse till vederbörandes personalakt och delge densamme denna skrivelse.

4. Under år 2008 kompletterade slutligen personaldomstolen sin uppsättning av processuella verktyg då de praktiska anvisningarna till parterna trädde i kraft den 1 maj 2008. Anvisningarna innehåller ett formulär som det är obligatoriskt att använda vid ansökan om rättshjälp samt vägledning för dem som söker rättshjälp.

5. I det följande kommer det att lämnas en redogörelse för den viktigaste utvecklingen i rättspraxis under året. Denna redogörelse kommer att vara disponerad enligt följande: Tvister om rättsakters giltighet och om skadestånd (I), ansökningar om interimistiska åtgärder (II), ansökningar om rättshjälp (III).

I. Tvister om rättsakters giltighet och om skadestånd

I detta avsnitt kommer personaldomstolens mest betydelsefulla avgöranden vad gäller förfarandet, avgöranden i sak och beträffande rättegångskostnader att behandlas.

Processuella frågor

1. Personaldomstolens behörighet

I mål F-88/07, *Domínguez González mot kommissionen* (beslut av den 12 november 2008), skulle personaldomstolen pröva en tvist beträffande verkställighet av ett anställningsavtal som reglerades av belgisk rätt och som innehöll en klausul om att domstolarna i Bryssel hade behörighet att pröva tvister som rörde avtalet. Avtalet avsåg teknisk assistans inom ramen för humanitärt bistånd till tredjeland. Sedan personaldomstolen kontrollerat att avtalet omfattades av nationell lagstiftning och inte av Anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna, vilket svarade mot ett för sökanden legitimt intresse och inte utgjorde något maktmissbruk, fann personaldomstolen att den saknade behörighet att pröva talan beträffande avtalets fullgörelse.

2. Villkor för upptagande till sakprövning

I sin dom av den 21 februari 2008 i mål F-4/07, *Skoulidi mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen att den institutions agerande som antagit en rättsakt som går någon emot endast kan utgöra grund för en skadeståndstalan, vars administrativa förfarande inleds med ett klagomål enligt artikel 90.1 i Tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna (nedan kallade tjänsteföreskrifterna), om det aktuella agerandet kan skiljas från den berörda rättsakten. Vidare slog personaldomstolen fast att en tjänsteman, inom ramen för ett förfarande som uteslutande syftar till att erhålla skadestånd, kan yrka ersättning för de skadeverkningar som en rättsakt som går honom emot har orsakat, utan att yrka ogiltigförklaring av rättsakten. Förutsättningen härför är att det administrativa förfarandet inletts med ett klagomål enligt artikel 90.2 i tjänsteföreskrifterna mot rättsakten i fråga. Den frist på tre månader som stadgas i denna bestämmelse ska iakttas oavsett om sökanden yrkar ersättning för en materiell skada, som i förevarande mål, eller för en ideell skada.

I domarna av den 23 april 2008 i målen F-103/05, *Pickering mot kommissionen* och F-112/05, *Bain m.fl. mot kommissionen*, klargjorde personaldomstolen att lönebesked i allmänhet förvisso utgör en rättsakt som går någon emot i den mån de visar att en tjänstemans ekonomiska förmåner påverkats på ett negativt sätt, men att den egentliga rättsakten som går någon emot däremot utgörs av tillsättningsmyndighetens beslut att minska eller slopa en utbetalning som tjänstemannen dittills åtnjutit och som angavs på hans lönebesked.

I sin dom av den 11 december 2008 i mål F-58/07, *Collote mot kommissionen*, fann personaldomstolen att i en situation där två på varandra följande klagomål, som ingetts inom den föreskrivna fristen, är föremål för två på varandra följande beslut av tillsättningsmyndigheten och där det andra klagomålet innehåller nya omständigheter i förhållande till det första klagomålet ska ett avslagsbeslut avseende det andra klagomålet anses utgöra ett nytt beslut, vilket antagits efter en omprövning av beslutet att avslå det första klagomålet, mot bakgrund av det andra klagomålet. Tidsfristen för att väcka talan löper således från delgivningen av svaret på det andra klagomålet.

3. Rättegångsfrågor

a) Invändning om rättegångshinder

I det ovannämnda målet *Domínguez González mot kommissionen* meddelade personaldomstolen för första gången beslut beträffande sin behörighet med stöd av bestämmelsen i artikel 78.2 andra stycket i rättegångsreglerna efter att ha anordnat en förhandling och sedan svaranden gjort en invändning om bristande behörighet och om rättegångshinder. I ovannämnda bestämmelse föreskrivs att om inte personaldomstolen bestämmer annat, ska återstoden av förfarandet avseende en begäran att meddela beslut beträffande en rättegångsfråga vara muntligt.

b) Begäran om tillbakadragande av vissa handlingar

I dom av den 8 maj 2008 i mål F-6/07, *Suvikas mot rådet*, förordnade personaldomstolen att vissa handlingar som upprättats av en ledamot i en rådgivande uttagningskommitté, vid sidan om ett uttagningsförfarande, skulle tas bort från akten, då sökanden fått handlingarna av tredje man som i sin tur själv erhållit dem på ett otillbörligt sätt.

4. Mål om ogiltigförklaring: Prövning ex officio av en grund som avser åsidosättande av en bestämmelses tillämpningsområde

I sin dom av den 21 februari 2008 i mål F-31/072* (som har överklagats till förstainstansrätten), *Putterie-De-Beukelaer mot kommissionen*, fann personaldomstolen att en grund som avser åsidosättande av en bestämmelses tillämpningsområde ska betraktas som en grund som utgör tvingande rätt. Personaldomstolen ansåg nämligen att den skulle åsidosätta

* De domar som är märkta med en asterisk (*) har översatts till Europeiska unionens samtliga officiella språk.

sitt åliggande att bedöma lagenligheten om den avstod från att påpeka, även om parterna inte har gjort några anmärkningar i det avseendet, att det beslut som den ska ta ställning till har antagits med stöd av en bestämmelse som inte kan vara tillämplig i det aktuella fallet och om den till följd av detta avgjorde den anhängiga tvisten genom att själv tillämpa en sådan bestämmelse.

Prövning i sak

Nedan kommer att redogöras för den mest betydelsefulla utvecklingen i rättspraxis under året, avseende de allmänna rättsprinciperna i gemenskapens personalrätt och därefter, i enlighet med rubrikordningen i tjänsteföreskrifterna, tjänstemännens rättigheter och skyldigheter, tjänstemännens karriär, deras löneförmåner och sociala förmåner och slutligen tolkningen av anställningsvillkoren för övriga anställda.

1. Allmänna rättsprinciper i gemenskapens personalrätt

a) Återkallande av ett rättsstridigt förvaltningsbeslut

I sin dom av den 11 september 2008 i mål F-51/07* (som har överklagats till förstainstansrätten), Bui Van mot kommissionen, prövade personaldomstolen frågan huruvida återkallande av ett rättsstridigt förvaltningsbeslut var lagenligt. Personaldomstolen preciserade att ett sådant återkallande ska ske inom en rimlig tidsfrist, vilken ska bedömas med hänsyn till de särskilda omständigheterna i varje enskilt fall, som till exempel tvistens betydelse för den berörde, sakens komplexitet och de ifrågavarande parternas uppträdande samt huruvida rättsakten skapar rättigheter för den berörde och en avvägning av intressena. En tidsfrist för återkallande motsvarande den tidsfrist för överklagande på tre månader som föreskrivs i artikel 91.3 i tjänsteföreskrifterna ska i allmänhet anses vara rimlig. Eftersom tidsfristen är bindande även för administrationen, är det lämpligt att som utgångspunkt använda dagen för antagande av den rättsakt som administrationen avser att återkalla.

Personaldomstolen fann vidare att återkallande av en rättsstridig rättsakt ska ske med iakttagande av den berörde tjänstemannens rätt till försvar. I det aktuella målet kom personaldomstolen fram till att åsidosättandet av sökandens rätt att höras inte hade kunnat påverka den angripna rättsaktens innehåll, eftersom de synpunkter som sökanden lagt fram för personaldomstolen inte innehöll några ytterligare upplysningar utöver dem som kommissionen redan innehade. Personaldomstolen ansåg däremot att kommissionen hade gjort sig skyldig till ett skadeståndsgrundande fel i tjänsten genom att åsidosätta sökandens rätt att höras.

b) Verkställighet av en dom som meddelats av gemenskapsdomstolarna

I sin dom av den 24 juni 2008 i mål F-15/05*, *Andres m.fl. mot ECB*, slog personaldomstolen fast i plenum att då det föreligger särskilda svårigheter att följa en dom om ogiltigförklaring får den berörda institutionen fatta ett beslut så att de berörda får skälig kompensation för de

nackdelar som det ogiltigförklarade beslutet har vållat dem. I ett sådant fall kan administrationen diskutera med dem för att försöka nå en överenskommelse som ger dem en skälig kompensation för de rättsstridiga handlingar de utsatts för. Vad gäller verkställighet av en dom där det fastställs att lönejusteringsförfarandet för personalen vid Europeiska centralbanken var rättsstridigt ett visst år på grund av att det inte skett några regelbundna och ändamålsenliga samråd med personalkommittén, utgör det en rimlig och rättvis lösning att anta en kompromiss som består i att utvidga samrådet till att gälla påföljande år, då något samråd inte heller ägt rum, samt att beakta vissa korrigerande uppgifter, i den mån detta var till fördel för personalen. Vidare utgör det en rimlig och rättvis lösning att låta de löneökningar som följde på samrådet gälla för samtliga anställda vid ECB och inte enbart för sökandena, även om de fastställda ökningarna inte kan ges retroaktiv verkan på grund av särskilda svårigheter.

c) Proportionalitetsprincipen

I sin dom av den 9 september 2008 i mål F-135/07, *Smadja mot kommissionen* (som har överklagats till förstainstansrätten), fastställde personaldomstolen att det kan vara nödvändigt att ge ett förvaltningsbeslut retroaktiv verkan för att garantera att en grundläggande rättsprincip, som till exempel proportionalitetsprincipen, iakttas. Kommissionen har i förevarande fall åsidosatt proportionalitetsprincipen och sin omsorgsplikt genom att, utan giltig anledning, underlåta att ge beslutet att tillsätta sökanden, vilket antogs sedan de nya tjänsteföreskrifterna trätt i kraft, retroaktiv verkan från dagen för det ursprungliga tillsättningsbeslutet, vilket antogs med stöd av de gamla tjänsteföreskrifterna och vilket upphävts genom dom av förstainstansrätten, för att härigenom ge sökanden den högre lönegradsplacering hon hade då denna dom avkunnades. Kommissionen har vidare åsidosatt ovannämnda principer genom att inte låta det angripna beslutet åtföljas av någon sådan åtgärd som förenar vad som ligger i tjänstens intresse med sökandens legitima intressen.

d) Principen om god förvaltningssed

I sin dom av den 11 juli 2008 i mål F-89/07, *Kuchta mot ECB*, som avsåg frågan huruvida ett individuellt beslut om justering av lönen för en anställd vid ECB var lagenligt, påpekade personaldomstolen att reglerna för god förvaltningssed på personalområdet förutsätter att behörighetsfördelningen inom olika organ och gemenskapsinstitutioner är klart definierad och kungjord i vederbörlig ordning. Personaldomstolen ogiltigförklarade det aktuella beslutet efter att ha konstaterat att den inte kunde identifiera vare sig beslutets upphovsman eller den myndighet som på fullmakt av ECB:s direktion var behörig att fatta ett sådant beslut.

2. Tjänstemännens rättigheter och skyldigheter

I sin dom av den 9 december 2008 i mål F-52/05*, *Q mot kommissionen*, tolkade personaldomstolen för första gången artikel 12a.3 i tjänsteföreskrifterna, vari "mobbing" definieras såsom allt olämpligt uppträdande av en viss varaktighet, upprepat eller systematiskt, i form av beteenden, uttalade eller skrivna ord, gester eller andra handlingar som är avsikt-

liga och kränkande för en persons självkänsla, värdighet eller fysiska eller psykiska integritet. Personaldomstolen fann att för att mobbning ska föreligga i den mening som avses i nämnda bestämmelse krävs inte att nämnda beteenden, uttalade eller skrivna ord, gester eller andra handlingar gjorts i avsikt att kränka vederbörandes självkänsla, värdighet eller fysiska eller psykiska integritet. Det är tillräckligt att nämnda handlande objektivt sett har medfört sådana konsekvenser.

3. Tjänstemännens karriär

a) Rekrytering

Personaldomstolen har haft tillfälle att precisera omfattningen av flera bestämmelser som reglerar uttagningsförfarandet.

I sin dom av den 22 maj 2008 i mål F-145/06, *Pascual-García mot kommissionen*, klargjorde personaldomstolen att den omständigheten att forskningsverksamhet kan ha varit sådan att den ökade sökandens kompetens och möjliggjorde för honom att senare erhålla en doktorstitel inte i sig kan utgöra hinder för att kvalificera forskningsverksamheten som sådan yrkeserfarenhet som avses i meddelandet om uttagningsprov.

I sin dom av den 11 september 2008 i mål F-127/07, *Coto Moreno mot kommissionen*, fann personaldomstolen att dess prövningsrätt inte omfattar bedömningar som en uttagningskommitté gör vid utvärderingen av provdeltagarnas kunskaper och lämplighet. Detta gäller emellertid inte överensstämmelsen mellan poängtalet och uttagningskommitténs skriftliga bedömning. Denna överensstämmelse, som garanterar likabehandling av provdeltagarna, omfattas av bestämmelserna om uttagningskommitténs arbete, vars efterlevnad det ankommer på personaldomstolen att pröva. Överensstämmelsen mellan poängtalet och den skriftliga bedömningen kan dessutom prövas av gemenskapsdomstolarna, genom en kontroll som är oberoende av uttagningskommitténs bedömning av provdeltagarnas prestationer, vilken personaldomstolen inte har rätt att göra, förutsatt att kontrollen av överensstämmelsen begränsas till att fastställa att det inte föreligger en uppenbar brist på överensstämmelse.

I sin dom av den 14 oktober 2008 i mål F-74/07*, *Meierhofer mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen, vad gäller en uttagningskommittés skyldighet att motivera beslut avseende det muntliga uttagningsprovet, att underrättelse till provdeltagaren av ett enda delresultat som innebär underkänt inte alltid utgör en tillräcklig motivering, oberoende av de särskilda omständigheterna i ärendet. Personaldomstolen noterade i det aktuella fallet att svarandens vägran att iaktta vissa åtgärder för processledning medfört att personaldomstolen inte kunde utöva sin prövningsrätt fullständigt.

b) Betygsättning

I sin dom av den 6 mars 2008 i mål F-46/06, *Skareby mot kommissionen* (som har överklagats till förstainstansrätten), erinrade personaldomstolen om att det följer av artikel 8.5 fjärde stycket i de allmänna genomförandebestämmelser för artikel 43 i tjänsteföreskrifterna som antagits av kommissionen att administrationen är skyldig att för innehavaren av tjänsten uppställa mål och bedömningskriterier. Enligt den bestämmelsen ska det formella samtal som äger rum mellan den rapporterande tjänstemannen och innehavaren av tjänsten i början av varje bedömningsförfarande inte bara handla om bedömningen av tjänsteinnehavarens prestationer under referensperioden, utan också beröra uppställandet av mål för det år som följer på referensperioden. Dessa mål utgör referensgrunden för att bedöma prestationsförmågan.

c) Befordran

I fyra domar avkunnade den 31 januari 2008 i målen F-97/05, *Buendía Sierra mot kommissionen*, F-98/05, *Di Bucci mot kommissionen*, F-99/05, *Wilms mot kommissionen*, och F-104/05, *Valero Jordana mot kommissionen*), fann personaldomstolen att i avsaknad av bestämmelser som strider mot principen om omedelbar tillämplighet av de nya bestämmelserna i förordning nr 723/2004 om ändring med verkan från den 1 maj 2004 av tjänsteföreskrifterna för tjänstemän och anställningsvillkoren för övriga anställda är artikel 45.1 i tjänsteföreskrifterna i dess lydelse enligt nämnda förordning omedelbart tillämplig sedan förordningen trädde i kraft. Kommissionen kunde följaktligen inte i november 2004 lagligen tillämpa artikel 45.1 i de gamla tjänsteföreskrifterna, som upphävts genom nämnda förordning, för att fatta beslutet om fastställelse av en tjänstemans totala antal meritpoäng efter befordringsförfarandet 2004 och beslutet att inte befordra honom till följd av detta förfarande.

I fyra domar avkunnade den 11 december 2008 i målen F-58/07, *Collotte mot kommissionen*, F-66/07, *Dubus och Leveque mot kommissionen*, F-92/07, *Evraets mot kommissionen*, och F-93/07, *Acosta Iborra m.fl. mot kommissionen*, fastställde personaldomstolen att artikel 45.2 i tjänsteföreskrifterna, som behandlar tjänstemannens skyldighet att före sin första befordran visa sin förmåga att arbeta på ett tredje språk, inte kunde tillämpas innan de gemensamma regler för genomförandet som föreskrivs i artikel 45.2 hade trätt i kraft.

d) Ny karriärstruktur

i) Multiplikationsfaktor

I domen av den 4 september 2008 i mål F-22/07, *Lafili mot kommissionen* (som har överklagats till förstainstansrätten), tolkades bland annat artikel 7.7 fjärde meningen i bilaga XIII till tjänsteföreskrifterna, vilken behandlar de verkningar som den ändrade lönegradsbenämningen kan få i lönehänseende för tjänstemän som rekryterats före den 1 maj 2004. I denna dom, som har ett relativt tekniskt innehåll, förordas en tolkning som överensstämmer med principen om omedelbar tillämpning av nya bestämmelser, i förevarande fall reformen av tjänsteföreskrifterna. Personaldomstolen kom framför allt fram till att "över-

gångsbestämmelser i sig bör syfta till att underlätta övergången från äldre bestämmelser till nya bestämmelser och därvid skydda förvärvade rättigheter utan att för den skull låta en kategori tjänstemän fortsätta att åtnjuta verkningarna av de äldre bestämmelserna i framtiden, såsom till exempel uppflyttning i löneklass i en ny karriärstruktur". Vidare fann personaldomstolen att "om det föreligger tvetydigt utformade bestämmelser som kan tolkas på mer än ett sätt, såsom till exempel de bestämmelser som är tillämpliga i förevarande mål, ska den tolkning väljas som gör det möjligt att undvika en sådan särbehandling av tjänstemän".

ii) Godkännandeförfarandet

I sin dom i det ovannämnda målet *Putterie-De-Beukelaer mot kommissionen*, fastställde personaldomstolen att förfarandena för bedömning och godkännande, vilka definieras i de allmänna genomförandebestämmelserna för artikel 43 i tjänsteföreskrifterna som kommissionen antagit respektive i beslutet av den 7 april 2004 om tillämpningsföreskrifter för godkännandeförfarandet, skiljer sig åt och grundar sig på helt olika regler. Det är visserligen den kontrasignerande tjänstemannen som är behörig att anta karriärutvecklingsrapporten, under förutsättning att rapporten inte har ändrats av den bedömningsansvarige vid överklaganden, men det ankommer på tillsättningsmyndigheten att, under varje etapp av godkännandeförfarandet, ta ställning till de kandidaturer för godkännande som ingetts. Det åligger i synnerhet nämnda myndighet, det vill säga en annan myndighet än den kontrasignerande tjänstemannen under bedömningsförfarandet, att, på grundval av tillgängliga karriärutvecklingsrapporter, bedöma kandidaternas erfarenhet och meriter.

I sin dom av den 21 februari 2008 i mål F-19/06, *Semeraro mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen att det, enligt punkt 1.1 i det beslut som kommissionen fattade den 11 maj 2005 angående kriterierna för klassificering avseende godkännandeförfarandet 2005, för upptagande i förteckningen över tjänstemän som tillåts att delta i detta förfarande, krävs att det framgår av rapporten om karriärutvecklingen att tjänstemannen har de förutsättningar som krävs för att utföra arbetsuppgifterna. Punkt 1.1 i det ovannämnda beslutet ansågs av personaldomstolen gå utöver gränserna för den föreskrivna befogenheten. Enligt denna befogenhet är det tillsättningsmyndigheten som, efter yttrande av gemensamma kommittén för godkännandeförfarandet, ska fastställa hur kriterierna ska värderas och viktas vid fastställelse av förteckningen över tjänstemän som tillåts att delta i godkännandeförfarandet.

4. Tjänstemännens löneförmåner och sociala förmåner

I sin dom av den 2 december 2008 i mål F-131/07, *Baniel-Kubinova m.fl. mot parlamentet*, fastställde personaldomstolen att tillfälligt anställda och/eller extraanställda som uppburit dagtraktamente och därefter även erhållit helt eller delvis bosättningsbidrag (med stöd av uppgifter de lämnat för att styrka att de flyttat från sin ordinarie bosättningsort till anställningsorten) inte sedan, när de påbörjar sin provanställning som tjänstemän på samma anställningsort, kan begära dagtraktamente på nytt. Dagtraktamente är nämligen avsett för tjänstemän och övriga anställda som är skyldiga att byta bosättningsort för att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 20 i tjänsteföreskrifterna. Sökandena upp-

fyllde inte detta villkor då de redan bytt bosättningsort, vilket de uppgett i sin ansökan om bosättningsbidrag.

5. Anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna

a) Lönegradsplacering av en kontraktsanställd

I sin dom av den 11 december 2008 i mål F-136/06, *Realì mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen att rådets direktiv 89/48/EEG av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier inte innebär en begränsning av det utrymme för skönsmåsig bedömning som en institution har när den jämför värdet av respektive examensbevis inom ramen för sin rekryteringspolicy. Enligt systemet i direktiv 89/48 görs en jämförelse av examensbevis för att fastställa om tillträde ska ges till viss reglerad verksamhet i de olika medlemsstaterna. Denna bedömning ska inte förväxlas med den bedömning som görs av det akademiska värdet av respektive merit som uppnåtts i medlemsstaterna, i syfte att fastställa lönegraden på en tjänst vid en institution inom Europeiska gemenskaperna.

b) Kommissionens beslut av den 28 april 2004 om den maximala anställningstiden för icke fast anställd personal vid kommissionens tjänstegrenar

I sin dom av den 26 juni 2008 i mål F-54/07, *Joseph mot kommissionen*, fastställde personaldomstolen beträffande kommissionens beslut av den 28 april 2004 om den maximala anställningstiden för icke fast anställd personal vid kommissionens tjänstegrenar att lagstiftaren inte, genom att med stöd av artikel 85.1 i anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna uppställa en gräns om maximalt fem år för såväl anställning som förlängning av kontraktsanställdas anställningskontrakt, har förbjudit institutionerna att ingå eller förnya denna typ av kontrakt med stöd av artikel 3a i dessa anställningsvillkor, under förutsättning att det krav på minsta varaktighet som uppställs i artikel 85.1 i samma anställningsvillkor (sex respektive nio månader beroende på vilken situation det rör sig om) iaktas. En institution kan emellertid inte utan att åsidosätta den senare bestämmelsen generellt och utan hänsyn till person begränsa den maximala anställningstiden för kontraktsanställda såsom den fastställts av lagstiftaren själv.

Rättegångskostnader

1. Mål som väckts innan personaldomstolens rättegångsregler trädde i kraft

Personaldomstolen har vid ett flertal tillfällen tillämpat artikel 87.3 i förstainstansrättens rättegångsregler, vilka i tillämpliga delar gällde för personaldomstolen enligt artikel 3.4 i rådets beslut 2004/752/EG, Euratom av den 2 november 2004 om upprättande av Europeiska unionens personaldomstol (EUT L 333, s. 7), till dess dess egna rättegångsregler trädde i kraft. I sin dom av den 24 juni 2008 i mål F-84/07, *Islamaj mot kommissionen*, beslutade personaldomstolen att vardera parten skulle bära sina rättegångskostnader på grund av särskilda omstän-

digheter, medan den i domarna i de ovannämnda målen *Bui Van mot kommissionen* och *Lafili mot kommissionen* beslutade att fördela rättegångskostnaderna mellan parterna som ömsom tappat målet på en eller flera punkter.

Det ska även påpekas att i ett mål där personaldomstolen fastställde att det saknades anledning att döma i saken, i vilket fall rätten ska besluta om kostnader enligt vad den finner skäligt enligt artikel 87.6 i förstainstansrättens rättegångsregler som äger tillämpning i tillämpliga delar, förpliktades svaranden att ersätta samtliga sökandens rättegångskostnader (beslut av den 1 februari 2008 i mål F-77/07, *Labate mot kommissionen*). Personaldomstolen beaktade dels att kommissionen inte besvarat sökandens klagomål, dels att den omständigheten att kommissionen återkallade det angripna beslutet innebar att kommissionen underförstått medgav att förfarandet för att anta beslutet inte var immunt mot kritik och därigenom direkt bidrog till att talan väcktes vid gemenskapsdomstolarna.

2. Mål som väckts sedan personaldomstolens rättegångsregler trädde i kraft

En viktig nyhet som följde av att personaldomstolens rättegångsregler trädde i kraft den 1 november 2007 gäller rättegångskostnaderna. Enligt artikel 87.1 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Vidare får personaldomstolen enligt artikel 87.2, om så anses skäligt, besluta att en tappande part endast delvis, eller inte alls, ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

I sin dom av den 4 december 2008 i mål F-6/08, *Blais mot ECB*, tillämpade personaldomstolen för första gången skälighetsklausulen i artikel 87.2 i rättegångsreglerna och fastställde att sökanden, trots att hon tappat målet, utöver att bära sin egen rättegångskostnad endast skulle ersätta hälften av svarandens rättegångskostnad. Personaldomstolen fann att det vore oskäligt att förplikta sökanden att ersätta hela svarandens rättegångskostnad mot bakgrund av att förfarandet för det första delvis kunde anses ha förorsakats av svarandens agerande och för det andra med hänsyn till det stora ekonomiska intresse som målet hade för sökanden. Personaldomstolen beaktade för det tredje att sökandens argument inte saknade fog och för det fjärde sökandens personliga situation. Slutligen beaktade personaldomstolen att de rättegångskostnader som sökanden riskerade att förpliktas att ersätta var större än i de flesta mål som personaldomstolen prövar, eftersom svaranden valt att inte enbart låta sig företräddas av sina egna anställda utan även av en advokat.

I sitt beslut av den 10 juli 2008 i mål F-141/07, *Maniscalco mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen att ett yrkande som avser att personaldomstolen ska avgöra frågan om rättegångskostnader med stöd av tillämpliga bestämmelser inte kan anses utgöra ett yrkande om att tappande part ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

Slutligen finns det anledning att uppmärksamma beslutet av den 25 november 2008 i mål F-53/07, *Iordanova mot kommissionen*, vari personaldomstolen tillämpade artikel 98.4 i rättegångsreglerna. Enligt denna bestämmelse gäller att när rättshjälpsmottagaren tappar målet, kan personaldomstolen om så anses skäligt, när den i det slutliga avgörandet beslutar om rättegångskostnaderna, fastställa att en eller flera andra parter ska bära sina kostnader eller att personaldomstolens kassa helt eller delvis ska stå för dessa kostnader i form av rättshjälp.

II. Ansökningar om interimistiska åtgärder

Fyra ansökningar om interimistiska åtgärder gjordes under år 2008. Samtliga ansökningar avslogs på grund av att kravet på skyndsamhet inte var uppfyllt. Kravet på skyndsamhet vid interimistiska åtgärder definieras i fast rättspraxis så, att åtgärderna måste beviljas och ha verkan redan innan målet har avgjorts i sak för att undvika att sökanden orsakas allvarlig och irreparabel skada (beslut av personaldomstolens ordförande den 30 januari 2008 i mål F-64/07 R, *S mot parlamentet*, av den 25 april 2008 i mål F-19/08 R, *Bennett m.fl. mot Harmoniseringsbyrån*, av den 3 juli 2008 i mål F-52/08 R, *Plasa mot kommissionen*, och av den 17 december 2008 i mål F-80/08 R, *Wenig mot kommissionen*).

I det ovannämnda beslutet *Wenig mot kommissionen*, erinrades det särskilt om att de begärda åtgärderna ska vara interimistiska i den meningen att de inte ska föregripa avgörandet i sak. Vid en intresseavvägning ska det beaktas huruvida ett eventuellt uppskov med verkställigheten av det omtvistade beslutet vore oåterkalleligt. Sökandens begäran ska bifallas endast om det är obestridligt att den yrkade åtgärden måste vidtas skyndsamt.

III. Ansökningar om rättshjälp

Sedan de praktiska anvisningarna till parterna trädde i kraft den 1 maj 2008 ska alla ansökningar om rättshjälp ske med hjälp av ett formulär som det är obligatoriskt att använda, vilket även innehåller vägledning till sökandena.

Personaldomstolen fattade 7 beslut som rörde ansökningar om rättshjälp under år 2008. Med undantag för ansökan i mål F-142/07 AJ, *Kaminska mot regionkommittén*, i vilket ansökan om rättshjälp beviljades, avslog personaldomstolen övriga ansökningar på grund av att sökanden inte helt eller delvis, på grund av sin ekonomiska situation, saknade möjlighet att betala kostnaderna för att biträdas eller företrädas vid personaldomstolen.

I de beslut där ansökan om rättshjälp avslogs erinrade personaldomstolen bland annat om att det i artikel 95.2 andra stycket i rättegångsreglerna preciseras att en persons ekonomiska situation ska bedömas med hänsyn till objektiva faktorer, såsom inkomst, förmögenhet och familjesituation. Vidare erinrades om att enligt artikel 96.2 första stycket ska alla upplysningar och bestyrkande handlingar som gör det möjligt att bedöma sökandens ekonomiska situation, såsom ett intyg från en behörig nationell myndighet som styrker denna ekonomiska situation, fogas till rättshjälpsansökan.

B – Personaldomstolens sammansättning

(Protokollär ordning den 31 december 2008)

Från vänster till höger:

Domaren H. Tagaras, domaren H. Kreppel, avdelningsordföranden H. Kanninen, ordföranden P. Mahoney, avdelningsordföranden S. Gervasoni, domaren I. Boruta, domaren S. Van Raepenbusch, justitiesekreteraren W. Hakenberg.

1. Personaldomstolens ledamöter

(i rangordning efter tillträde av ämbetet)

Paul J. Mahoney

Född 1946; studier i juridik (Master of Arts, University of Oxford, 1967; Master of Laws, University College London, 1969); lektor vid University College London (1967–1973); barrister (London, 1972–1974); byrådirektör, avdelningsdirektör vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1974–1990); gästprofessor i juridik vid University of Saskatchewan, Saskatoon, Kanada (1988); Europarådets personalchef (1990–1993); avdelningschef (1993–1995), biträdande justitiesekreterare (1995–2001) och justitiesekreterare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (2001–september 2005); ordförande för personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Horstpeter Kreppel

Född 1945; universitetsstudier i Berlin, München och Frankfurt am Main (1966–1972); första juristexamen (1972); domarpraktikant i Frankfurt am Main (1972–1973 och 1974–1975); Collège d'Europe, Brygge (1973–1974); andra juristexamen (Frankfurt am Main, 1976); tjänsteman vid den federala arbetsmarknadsstyrelsen och advokat (1976); domare vid arbetsdomstolen (delstaten Hessen, 1977–1993); lektor vid Fachhochschule für Sozialarbeit i Frankfurt am Main och vid Verwaltungsfachhochschule i Wiesbaden (1979–1990); nationell expert vid Europeiska kommissionens rättstjänst (1993–1996 och 2001–2005); tredje ambassadsekreterare med ansvar för sociala frågor vid Förbundsrepubliken Tysklands ambassad i Madrid (1996–2001); domare vid arbetsdomstolen i Frankfurt am Main (februari–september 2005); domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Irena Boruta

Född 1950; juristexamen, Wroclaws universitet (1972), juris doktor (Lodz 1982); invald i Republiken Polens advokatsamfund (sedan 1977); gästforskare (Université de Paris X, 1987–1988, Université de Nantes, 1993–1994); "Solidarnosc"-expert (1995–2000); professor i arbetsrätt och europeisk socialrätt, Lodz universitet (1997–1998 och 2001–2005), adjungerad professor vid handelshögskolan i Warszawa (2002), professor i arbets- och socialförsäkringsrätt vid Kardinal Stefan Wyszyński-universitetet i Warszawa (2002–2005); vice arbetsmarknads- och socialminister (1998–2001); ledamot av förhandlingskommittén inför Republiken Polens anslutning till Europeiska unionen (1998–2001); den polska regeringens företrädare i Internationella arbetsorganisationen (1998–2001); författare till ett flertal publikationer i ämnena arbetsrätt och europeisk socialrätt; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Heikki Kanninen

Född 1952; examina från handelshögskolan i Helsingfors och juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet; rättssekreterare vid högsta förvaltningsdomstolen i Finland; ordförande för kommittén för översyn av rättsskyddet inom offentlig förvaltning; avdelningsdirektör vid högsta förvaltningsdomstolen; ordförande för kommittén för översyn av det förvaltningsrättsliga förfarandet, rådgivare åt lagstiftningskommittén i justitieministeriet; biträdande justitiesekreterare vid Efta-domstolen; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid högsta förvaltningsdomstolen (1998–2005); ledamot av asylnämnden; vice ordförande i kommittén för utveckling av det finländska rättsväsendet; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Haris Tagaras

Född 1955; juris kandidat (Thessalonikis universitet, 1977); särskild kandidatexamen i europarätt (Institut d'études européennes de l'université libre, Bryssel, 1980); juris doktor (Thessalonikis universitet, 1984); juristlingvist vid Europeiska gemenskapernas råd (1980–1982); forskare vid Centrum för internationell och europeisk ekonomisk rätt, Thessaloniki (1982–1984); byrådirektör vid Europeiska gemenskapernas domstol och Europeiska gemenskapernas kommission (1986–1990); professor i gemenskapsrätt, internationell privaträtt och mänskliga rättigheter vid Panteion-universitetet i Aten (sedan 1990); extern medarbetare i europafrågor vid justitieministeriet och ledamot av den ständiga kommittén för Luganokonventionen (1991–2004); ledamot av den nationella konkurrenskommissionen (1999–2005); ledamot av den nationella post- och telestyrelsen (2000–2002); ledamot av Thessaloniki advokatsamfund, advokat vid kassationsdomstolen; stiftande ledamot av Europeiska advokaters union (UAE); associerad medlem av International Academy of Comparative Law; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Sean Van Raepenbusch

Född 1956; juris kandidat (Université libre, Bryssel, 1979); särskild kandidatexamen i internationell rätt (Bryssel, 1980); juris doktor (1989); ansvarig för rättstjänsten vid Société anonyme du canal et des installations maritimes de Bruxelles (1979–1984); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (generaldirektoratet för sociala frågor, 1984–1988); ledamot av Europeiska kommissionens rättstjänst (1988–1994); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1994–2005); lektor vid Centre universitaire de Charleroi (internationell och europeisk socialrätt, 1989–1991), Université de Mons-Hainaut (europarätt, 1991–1997), Université de Liège (europeisk personrätt, 1989–1991; institutionell EU-rätt, 1995–2005; europeisk socialrätt, 2004–2005); författare till ett flertal publikationer i ämnena europeisk socialrätt och institutionell EU-rätt; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Stéphane Gervasoni

Född 1967; examina från Institut d'études politiques, Grenoble (1988) och École nationale d'administration (1993); ledamot av Conseil d'État (rapporteur vid section du contentieux, 1993–1997, och vid section sociale, 1996–1997; maître des requêtes 1996–2008; conseiller d'État sedan 2008); lektor vid Institut d'études politiques de Paris (1993–1995); regeringens ombud i det särskilda utskottet för överprövning av pensioner (1994–1996); juridisk rådgivare åt ministeriet för offentligt anställda och åt Paris stad (1995–1997); generalsekreterare vid prefekturen i Yonne, sous-préfet i Auxerre (1997–1999); generalsekreterare vid prefekturen i Savoie, sous-préfet i Chambéry (1999–2001); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (september 2001–september 2005); ordinarie ledamot av NATO:s överklagandenämnd (2001–2005); domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Waltraud Hakenberg

Född 1955; juridikstudier i Regensburg och i Genève (1974–1979); första juristexamen (1979); studier i gemenskapsrätt vid Collège d'Europe, Brygge (1979–1980); domarpraktikant i Regensburg (1980–1983); juris doktor (1982); andra juristexamen (1983); advokat i München och i Paris (1983–1989); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas domstol (1990–2005); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (på P. Janns kabinett, 1995–2005); läraruppdrag vid flera universitet i Tyskland, Österrike, Schweiz och Ryssland; professors titel vid universitetet i Saarland (sedan 1999); medlem av flera kommittéer, föreningar och rättsliga råd; flera publikationer i allmän juridik och gemenskapsrätt; justitiesekreterare vid personaldomstolen sedan den 30 november 2005.

2. Protokollär ordning

från den 1 januari till den 30 september 2008

P. MAHONEY, personaldomstolens ordförande
H. KREPPEL, avdelningsordförande
S. VAN RAEPENBUSCH, avdelningsordförande
I. BORUTA, domare
H. KANNINEN, domare
H. TAGARAS, domare
S. GERVASONI, domare
W. HAKENBERG, justitiesekreterare

från den 1 oktober till den 31 december 2008

P. MAHONEY, personaldomstolens ordförande
H. KANNINEN, avdelningsordförande
S. GERVASONI, avdelningsordförande
H. KREPPEL, domare
I. BORUTA, domare
H. TAGARAS, domare
S. VAN RAEPENBUSCH, domare
W. HAKENBERG, justitiesekreterare

C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik

Personaldomstolens allmänna verksamhet

1. Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2005-2008)

Nya mål

2. Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2006-2008)
3. Rättegångsspråk (2006-2008)

Avgjorda mål

4. Domar och beslut – domstolens sammansättning (2008)
5. Avgörandets innebörd (2008)
6. Antagna interimistiska beslut: beslutets innebörd (2008)
7. Handläggningstid i månader (2008)

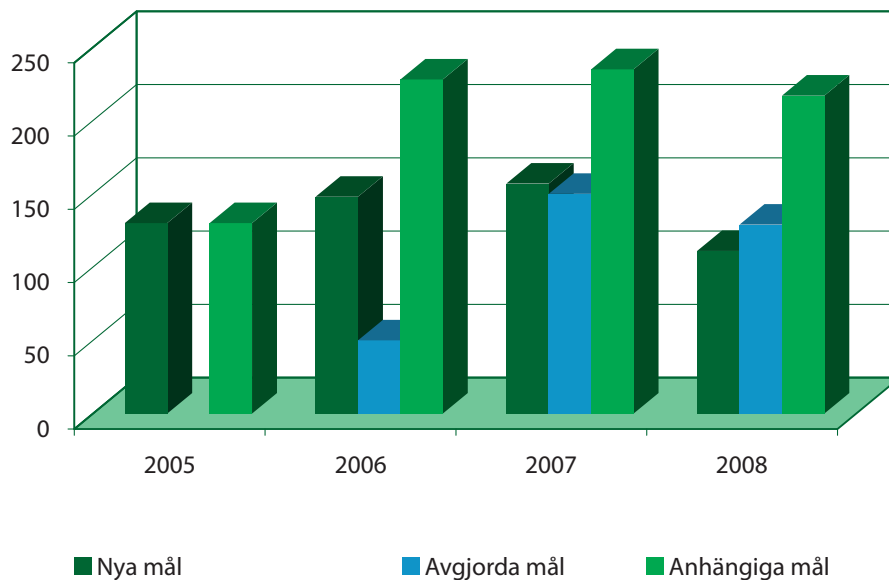
Anhängiga mål den 31 december

8. Domstolens sammansättning (2006-2008)
9. Antal sökande (2008)

Övrigt

10. Avgörande från personaldomstolen som har överklagats till förstainstansrätten (2006-2008)
11. Utgången i mål som har överklagats till förstainstansrätten (2006-2008)

1. *Personaldomstolens allmänna verksamhet* *Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2005-2008)*

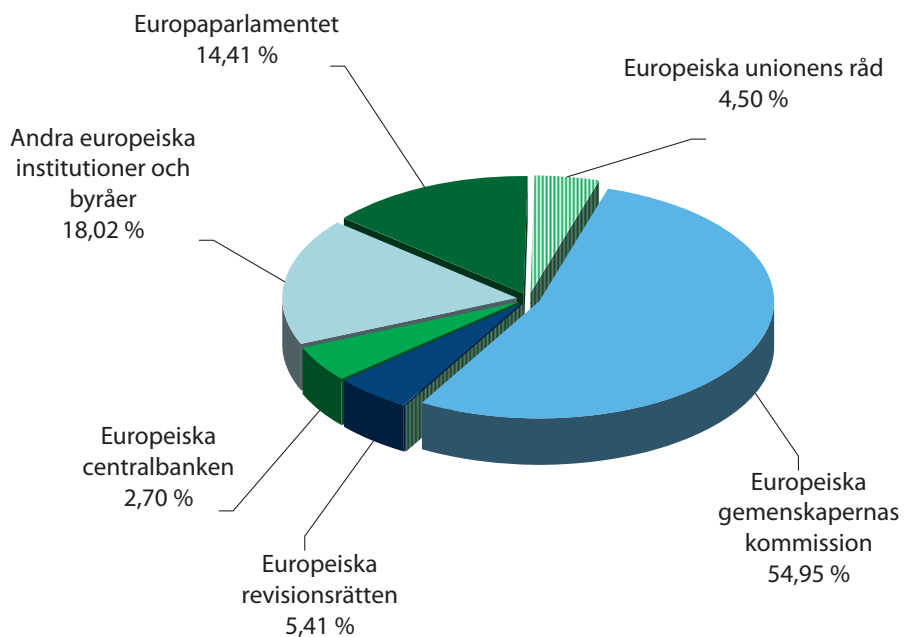
	2005	2006	2007	2008
Nya mål	130	148	157	111
Avgjorda mål	-	50	150	129
Anhängiga mål	130	228	235	217 ¹

De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

¹ Varav nio mål som vilandeförklarats.

2. Nya mål – Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2006-2008)

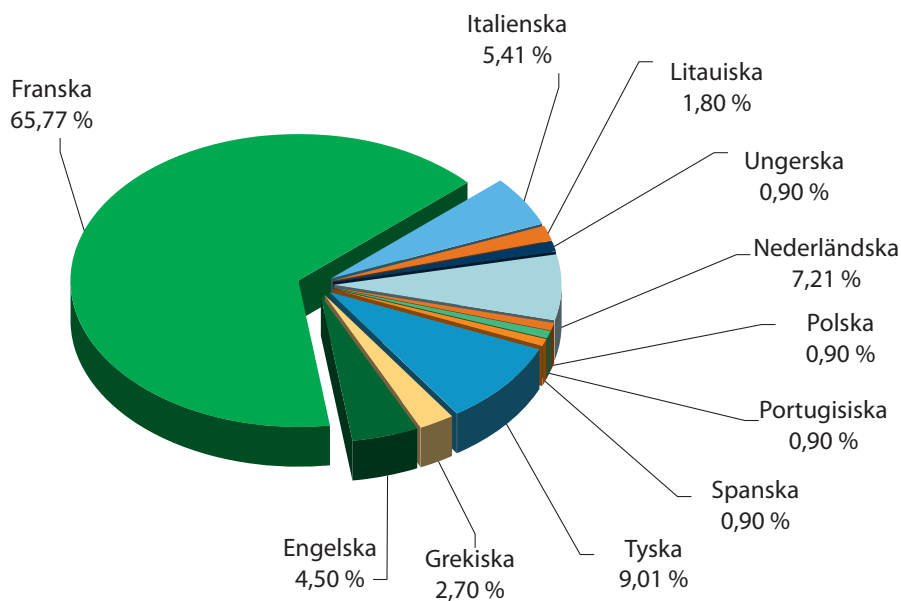
Procentandel av nya mål (2008)

	2006	2007	2008
Europaparlamentet	7,14%	13,38%	14,41%
Europeiska unionens råd	6,07%	3,82%	4,50%
Europeiska gemenskapernas kommission	75,00%	50,96%	54,95%
Europeiska gemenskapernas domstol	3,57%	3,82%	-
Europeiska revisionsrätten	1,79%	1,91%	5,41%
Europeiska centralbanken	1,07%	1,27%	2,70%
Andra europeiska institutioner och byråer	5,36%	24,84%	18,02%
Totalt	100%	100%	100%

3. Nya mål – Rättegångsspråk (2006-2008)

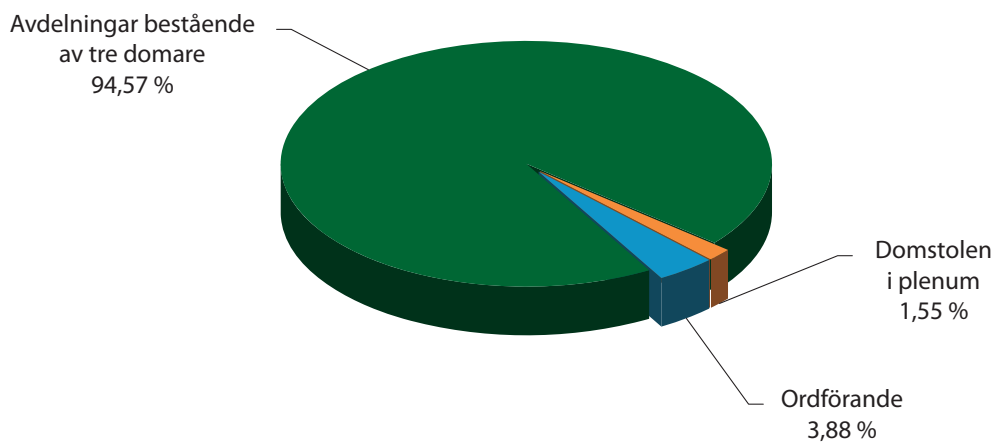
Fördelning år 2008

Rättegångsspråk	2006	2007	2008
Bulgariska	-	2	-
Spanska	1	2	1
Tyska	2	17	10
Grekiska	3	2	3
Engelska	8	8	5
Franska	113	102	73
Italienska	10	17	6
Litauiska	-	2	2
Ungerska	2	1	1
Nederländska	7	3	8
Polska	-	-	1
Portugisiska	-	-	1
Rumänska	-	1	-
Slovenska	1	-	-
Finska	1	-	-
Totalt	148	157	111

Med rättegångsspråk avses det språk på vilket talan väckts och inte sökandens modersmål eller nationalitet.

4. Avgjorda mål – Domar och beslut – Domstolens sammansättning (2008)

	Domar	Slutliga beslut ¹	Andra områden än personalmål	Totalt
Domstolen i plenum	2	-	-	2
Ordförande	-	5	-	5
Avdelningar bestående av tre domare	66	55	1	122
Ensamdomare	-	-	-	-
Totalt	68	60	1	129

¹ Varav sju mål som avslutats genom förlikning.

5. Avgjorda mål – Avgörandets innebörd (2008)

	Domar			Beslut					Andra områden än personnålmål	Totalt
	Fullständigt bifall	Delvist bifall	Talan helt ogillad	Talan/Begäran som (uppenbart) inte kan prövas eller som uppenbart saknar grund	Förlikning efter åtgärder av personaldomstolen	Avskrivning av andra skäl, beslut att anledning saknas att döma i målet eller återförvisning	Bifall (särskilda rättegångsformer)			
Anställning/ Återanställning Uttagningsprov Arbetsvillkor/Ledighet Bedömning/ Befordran Pensioner och invaliditetsersättning Disciplinförfaranden Rekrytering/ Tillsättning/ Placering i lönegrad Löner och ersättningar Uppsägning av en anställds anställningsavtal Socialförsäkring/ Yrkessjukdom/ Olyckor Övriga	-	-	2	2	-	1	-	-	5	5
	1	2	4	2	-	-	-	-	-	9
	-	2	2	1	1	-	-	-	-	6
	7	8	12	4	2	5	-	1	39	39
	-	-	2	3	-	6	-	-	-	11
	-	-	1	2	-	-	-	-	-	3
	1	6	4	5	-	2	-	-	-	18
	-	-	8	2	4	3	-	-	-	17
	-	-	3	1	-	1	-	-	-	5
	1	1	1	1	-	2	-	-	-	6
		-	-	8	-	1	1	-	10	10
Totalt		10	19	39	31	7	21	1	1	129

6. *Interimistiska beslut: beslutets innebörd (2008)*

Antalet interimistiska förfaranden		Beslutets innebörd	
		Helt eller delvist bifall	Avslag
2006	2	-	2
2007	4	-	4
2008	4	-	4
Totalt	10	-	10

7. *Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2008)*

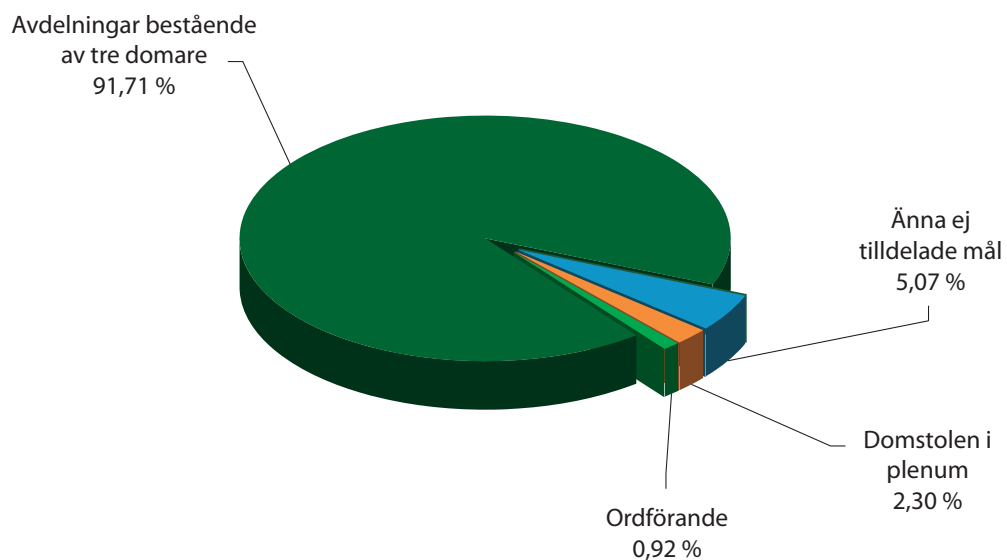
Domar		Genomsnittlig handläggningstid	Genomsnitt totalt
Mål där talan väckts vid personaldomstolen	56	16,9	19,7
Mål där talan inledningsvis väckts vid förstainstansrätten ¹	12	32,6	
Totalt	68		
Beslut			
Mål där talan väckts vid personaldomstolen	55	11,3	14,0
Mål där talan inledningsvis väckts vid förstainstansrätten ¹	6	38,3	
Totalt	61		
TOTALT	129		17,0

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

¹ När personaldomstolen inledde sin verksamhet, överlämnade förstainstansrätten 118 mål till personaldomstolen.

8. *Anhängiga mål den 31 december – Domstolens sammansättning (2006-2008)*

Fördelning år 2008

	2006	2007	2008
Domstolen i plenum	6	3	5
Ordförande	4	2	2
Avdelningar bestående av tre domare	207	205	199
Ensamdomare	-	-	-
Ännu ej tilldelade mål	11	25	11
Totalt	228	235	217

9. Anhängiga mål den 31 december – Antal sökande (2008)

De tio anhängiggjorda mål som har störst antal sökande i ett enda mål

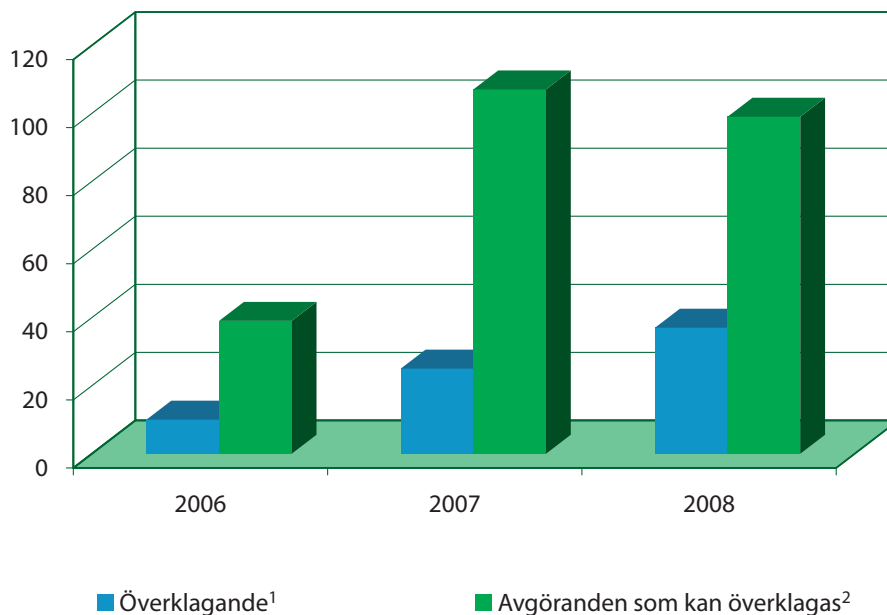
Antal sökande per mål	Områden
181	Tjänsteföreskrifterna – Rekrytering – Kontraktsanställda – Kontraktens varaktighet, förnyande och/ eller förlängning på bestämd eller obestämd tid
143	Tjänsteföreskrifterna – Tillsättning – Sökanden som förts upp på en förteckning över godkända sökanden innan de nya tjänsteföreskrifterna trädde i kraft
108	EIB – Pension – Årlig justering
80	Tjänsteföreskrifterna – Extraanställda under parlamentets session – Tillfälliga arbetstagare – Omklassificering som kontraktsanställda med tillsvidareanställning
76	Tjänsteföreskrifterna – Tillsättning – Omklassificering av tidsbegränsade kontrakt till en tillsvidareanställning
59	Tjänsteföreskrifterna – Befordran – Befordringsförfarandet år 2005 – Ytterligare lönegrader införda genom de nya tjänsteföreskrifterna
47	Tjänsteföreskrifterna – Kontraktsanställda – Rekrytering – Uttagningsförfarande CAST27/ Relex – Beslut att inte uppta en person i reservförteckningen
29	Tjänsteföreskrifterna – Kontraktsanställda – Omprövning av placering i tjänstegrad och av lön
27	Tjänsteföreskrifterna – Personal på förskolor och fritidshem – Lön
21	Tjänsteföreskrifterna – Lön – Ersättning för kontinuerlig tjänstgöring eller per resa – Ersättning till arbetstagare som regelmässigt är underkastade särskilda förpliktelser – Artiklarna 56a och 56b i tjänsteföreskrifterna

Med tjänsteföreskrifterna avses i det följande Tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Europeiska gemenskaperna och Anställningsvillkor för övriga anställda i Europeiska gemenskaperna.

Totalt antal sökande i alla nya mål

	Totalt antal sökande	Totalt antal nya mål
2006	1 652	228
2007	1 267	235
2008	1 161	217

10. Övrigt – Avgöranden av personaldomstolen som har överklagats till förstainstansrätten (2006-2008)

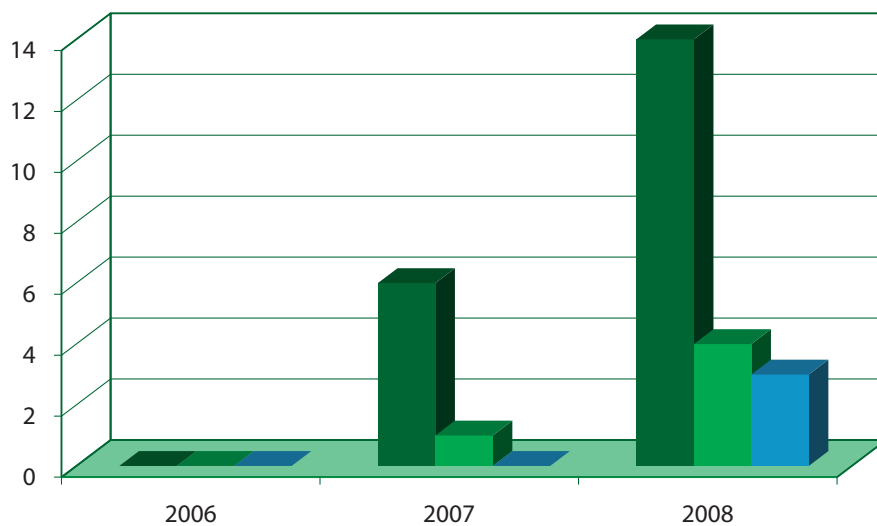
	Överklaganden ¹	Avgöranden som kan överklagas ²	Andelen överklagade avgöranden i procent ³	Procent av överklagandena där förlikning inte ingåtts
2006	10	39	25,64%	22,22%
2007	25	107	23,36%	21,93%
2008	37	99	37,37%	34,91%

¹ Avgöranden som har överklagats av flera parter räkas endast en gång. År 2007 var två avgöranden föremål för vardera två överklaganden.

² Domar, beslut om avvisning, avvisning av uppenbara skäl eller ogillande av uppenbart ogrundad talan, interimistiska beslut, beslut om att anledning saknas att döma i målet och beslut att avslå en interventionsansökan, vilka meddelats eller fattats under verksamhetsåret.

³ Detta procenttal motsvarar inte nödvändigtvis, för ett givet år, de avgöranden som kan överklagas och som meddelats under verksamhetsåret, då överklagandefristen kan omfatta delar av två kalenderår.

11. Övrigt – Utgången i mål som har överklagats till förstainstansrätten (2006-2008)

- Överklagandet ogillat
- Ogiltigförklaring helt eller delvis utan överklagande
- Ogiltigförklaring helt eller delvis efter överklagande

	2006	2007	2008
Överklagandet ogillat	-	6	14
Ogiltigförklaring helt eller delvis utan överklagande	-	1	4
Ogiltigförklaring helt eller delvis efter överklagande	-	-	3
Totalt		7	21

Kapitel IV

Möten och besök

A – Officiella besök och arrangemang vid domstolen, förstainstansrätten och personaldomstolen

Domstolen

24 januari	M.A. Moratinos, Konungariket Spaniens utrikesminister
25 januari	F. Fillon, Republiken Frankrikes premiärminister
13 februari	Delegation från Corte centroamericana de Justicia
1 april	Delegation från Court of the Future Network, Australien
9 april	A. Krautscheid, förbundslandet Nordrhein-Westfalens minister med ansvar för federala och europeiska frågor samt media
14-15 april	Delegation med nederländska domare –Gerechtscoördinatoren
17 april	H.E. E. Duckwitz, Förbundsrepubliken Tysklands ständige representant vid Europeiska unionen
17 april	H.E. K. Darroch, Förenade kungarikets ständige representant vid Europeiska unionen
17 april	B. Ask, Konungariket Sveriges justitieminister
18 april	H.E. H.D. Schweisgut, Republiken Österrikes ständige representant vid Europeiska unionen
21-28 april	Delegation från domstolen i Centralafrikas ekonomiska och monetära gemenskap (CEMAC), domstolen i Västafrikas ekonomiska och monetära union (UEMOA) och domstolen i Västafrikanska staternas ekonomiska gemenskap (ECOWAS)
28 april	Hennes Excellens M. Vicenová, Republiken Ungerns ständige representant vid Europeiska unionen
14 maj	H.E. Ph. Guex, Schweiziska edsförbundets ambassadör i Storhertigdömet Luxemburg samt H.E. J. De Watteville, ambassadör, chef för den schweiziska representationen vid Europeiska unionen
5 juni	J. Pospíšil, Republiken Tjeckiens justitieminister
9-10 juni	Möte med medlemsstaternas domare (Belgien, Bulgarien, Danmark, Tyskland, Estland, Grekland, Cypern, Lettland, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Portugal, Förenade kungariket)
9-27 juni	Utställning "Sous le regard de Dame Justice" av Ph. Heinisch, konstnär och karikatyrer
16 juni	J. Lewandowski, föredragande i Europaparlamentets budgetutskott

17 juni	Ombud från Republiken Frankrike, Republiken Tjeckien och Konungariket Sverige som företräder dessa medlemsstater vid domstolen
23-27 juni	Delegation från domstolen i Centralafrikas ekonomiska och monetära gemenskap (CEMAC), domstolen i Västafrikas ekonomiska och monetära union (UEMOA) och domstolen i Västafrikanska staternas ekonomiska gemenskap (ECOWAS)
8 juli	V. Hoff, delstaten Hessens minister för federala och europeiska frågor
8-9 september	Delegation från Spaniens högsta domstol
9-12 september	Delegation från Rumäniens högsta domstol
15-16 september	Delegation från Consejo General del Poder Judicial, Spanien
17 september	Delegation från Folketinget, Danmark
7 oktober	Fotoutställning till minne av 50-årsdagen av inrättandet av en gemensam domstol för Europeiska gemenskaperna
9 oktober	F. Mac Gregor, ordförande vid Cour d'appel, Seychellerna
13 oktober	Delegation från Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor
14 oktober	Delegation från Kinas högsta domstol
20-21 oktober	"Luxemburger Expertenforum"
23 oktober	H.E. F. Nelli Feroci, ambassadör, Republiken Italiens ständige representant vid Europeiska unionen
31 oktober	M. Kiviniemi, Republiken Finlands förvaltnings- och kommunminister
6 november	M. Sarrazin och J. Montag, ledamöter i Förbundsdagen, Tyskland
20 november	G. Holzinger, ordförande i Republiken Österrikes författningsdomstol
24 november	Delegation från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
5 december	C. Wiseler, Storhertigdömet Luxemburgs minister för offentliga arbeten, och D. Perrault, arkitekt
10-11 december	Delegation bestående av domare och experter i skatterätt i medlemsstaterna och i de stater som ansökt om medlemskap i Europeiska unionen

Förstainstansrätten

22 april	H.E. Ph. Guex, Schweiziska edsförbundets ambassadör i Storhertigdömet Luxemburg
17 juni	Arbetsbesök av den franska, den tjeckiska och den svenska regeringens ombud i sällskap av juridiska rådgivare från Europeiska unionens råd
9 juli	N. Diamandouros, Europeisk ombudsman
13 oktober	Delegation från Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor
12 december	Ombud från Ministère d'État (statsrådsberedningen), Storhertigdömet Luxemburg

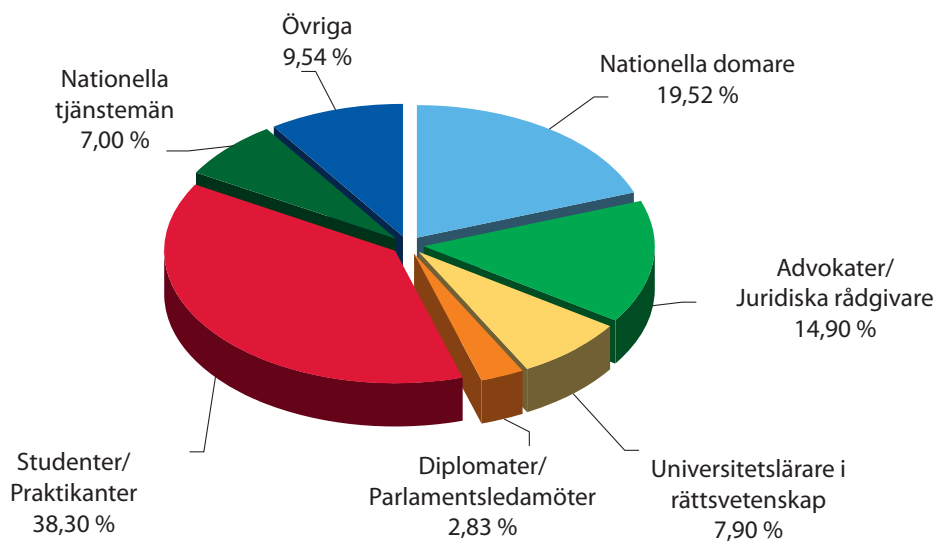
Personaldomstolen

22 april	Besök av M. De Sola Domingo, chefsrådgivare vid kommissionens medlingsavdelning
24 april	Besök av P. Hustinx och J. Bayo Delgado, europeisk datatillsynsman respektive biträdande europeisk datatillsynsman
13 oktober	Besök av en delegation från Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor
21 november	Besök av N. Diamandouros, Europeisk ombudsman

B – Studiebesök (2008)

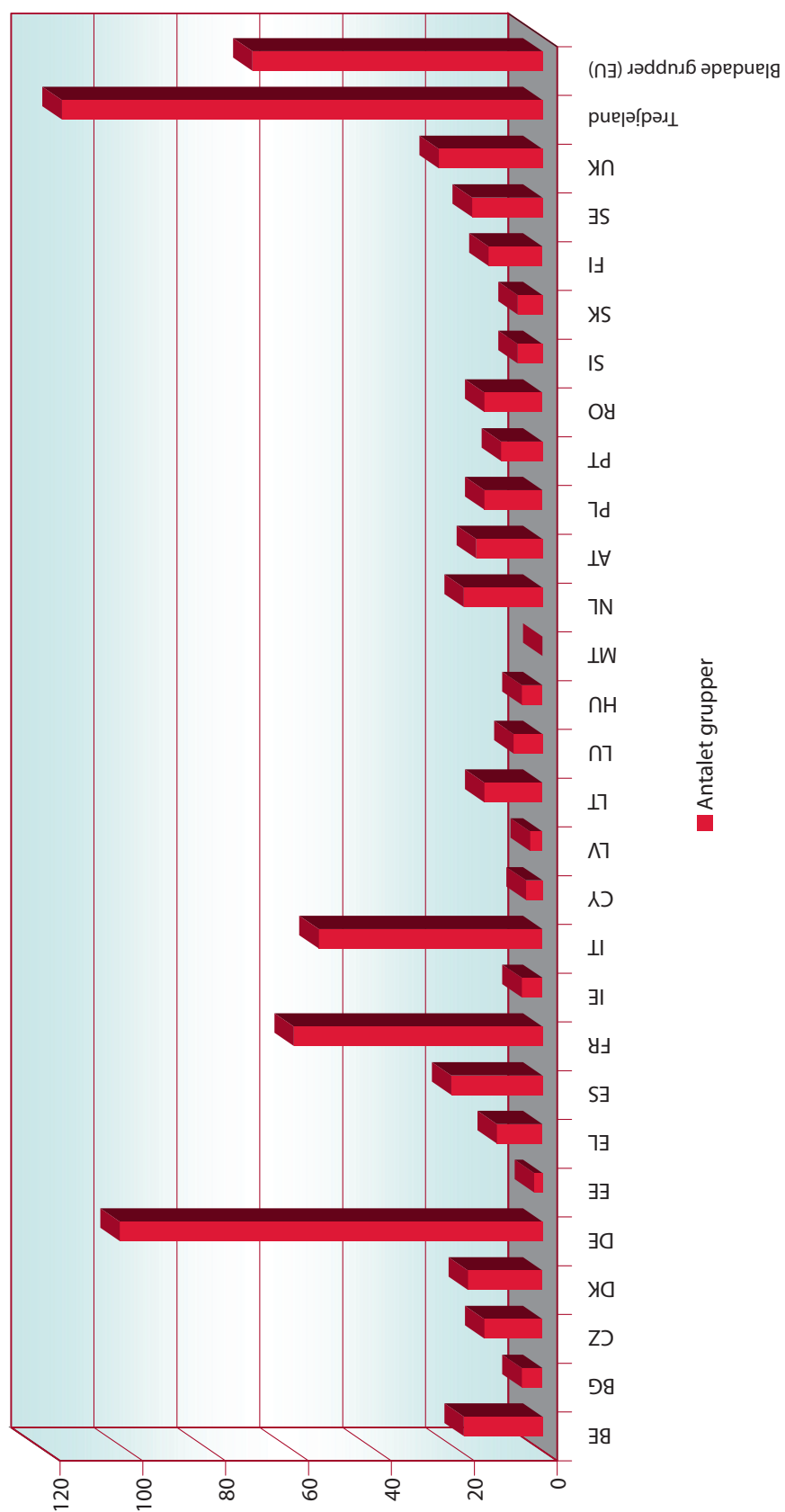
1. Fördelat på grupper

Antalet grupper

	Nationella domare	Advokater/ Juridiska rådgivare	Universitetslärare i rättsvetenskap	Diplomater/ Parlamentsledamöter	Studenter/ Praktikanter	Nationella tjänstemän	Övriga	Totalt
Antalet grupper	131	100	53	19	257	47	64	671

2. Studiebesök – Fördelat på medlemsstater (2008)

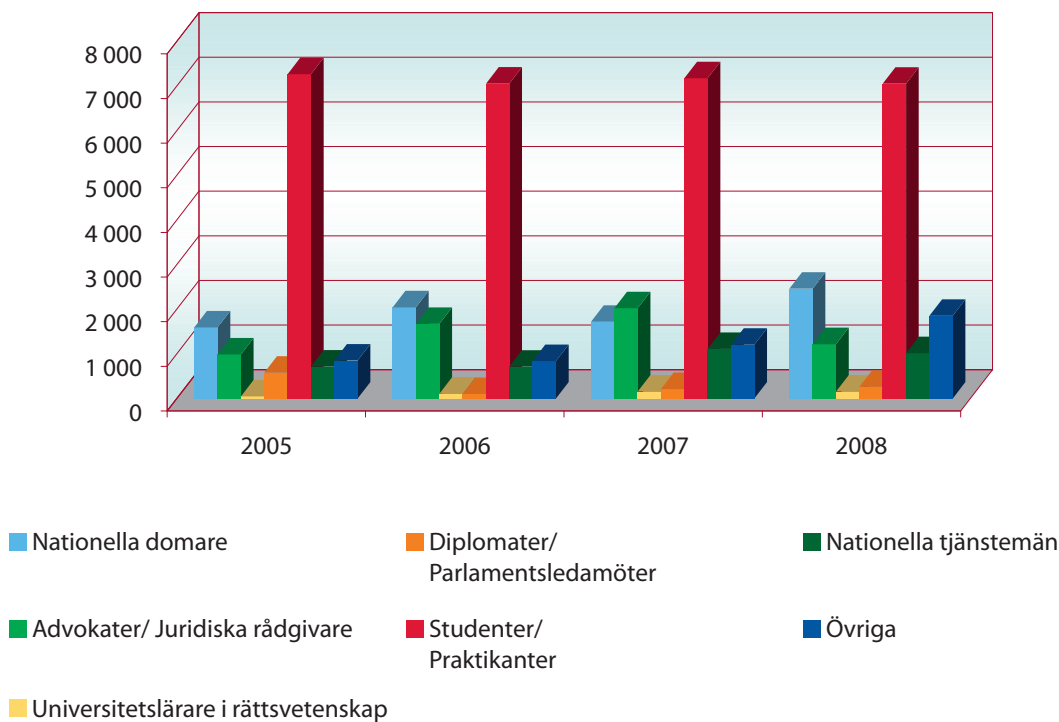

	Antalet besökare							Antalet grupper
	Nationella domare	Advokater/ Juridiska rådgivare	Universitetslärare i rättsvetenskap	Diplomater/ Parlaments- ledamöter	Studenter/ Praktikanter	Nationella tjänstemän	Övriga	Totalt
BE		53	1		400		20	474
BG	34	13			42			89
CZ		46	14		24			84
DK	8	10	43	31	98	27	90	307
DE	375	265	29	70	1 113	163	828	2 843
EE				27				27
EL	121		6		150			277
ES	294	33			36	18	103	484
FR	230	46	7		1 118	143	297	1 841
IE	10				74			84
IT		55	3		534			592
CY	4		8		16			28
LV					23	40		63
LT			9		15			24
LU		55			161	14		230
HU			8		80	8		96
MT								0
NL	86	52		50	271		42	501
AT	18	76	4		190		38	326
PL	68	73	4		84	105		334
PT	3		6		20			29
RO	60		2			3		65
SI	3	10				7		20
SK	78				34			112
FI		30		39	52	11	27	159
SE	188	17		6	61		97	369
UK	100	37			335		16	488
Tredjeland	215	57	12	39	1 320	50	82	1 775
Blandade grupper (EU)	568	291			802	427	214	2 302
Totalt	2 463	1 219	156	262	7 053	1 016	1 854	14 023
								671

3. Studiebesök – Nationella domare (2008)

	BE	BG	DK	DE	EE	EL	CY	LV	LT	LU	NL	PL	PT	UK	Totalt
Seminarium	8	6	3	16	2	8	2	2	4	2	7	15	8	8	91

4. Utvecklingen med avseende på antal och typ av besökare (2005-2008)

Antalet besökare

	Nationella domare	Advokater/ Juridiska rådgivare	Universitetslärare i rättsvetenskap	Diplomater/ Parlaments- ledamöter	Studenter/ Praktikanter	Nationella tjänstemän	Övriga	Totalt
2005	1 595	989	48	581	7 267	716	853	12 049
2006	2 044	1 673	108	101	7 056	714	840	12 536
2007	1 719	2 025	157	213	7 178	1 111	1 206	13 609
2008	2 463	1 219	156	262	7 053	1 016	1 854	14 023

C – Högtidliga sammankomster

14 januari	Högtidlig sammankomst med anledning av att domare Schintgen lämnade sitt ämbete
28 januari	Högtidlig sammankomst med anledning av nytillsättningen av vissa ledamöter i Europeiska revisionsrätten
23 maj	Högtidlig sammankomst med högtidlig försäkran avlagd av A. Vassiliou, ny ledamot av Europeiska kommissionen
30 juni	Högtidlig sammankomst med minnestal över avlidna personer
7 juli	Högtidlig sammankomst med högtidlig försäkran avlagd av A. Tajani, ny ledamot av Europeiska kommissionen
15 september	Högtidlig sammankomst med anledning av att domaren Cooke lämnat sitt ämbete och att K. O'Higgins tillträtt som domare vid förstainstansrätten
4 december	Högtidlig sammankomst med anledning av invigningen av domstolens nya byggnad (Palais)

D – Besök och deltagande i officiella arrangemang

Domstolen

11 januari	Domstolen är representerad vid en högtidlig sammankomst vid Cour de cassation i Paris
12 januari	Domstolen är representerad vid en ceremoni som anordnats i Valetta av Maltas premiärminister Lawrence Gonzi, med anledning av att Malta inträtt i eurozonen
16 januari	Domstolen är representerad vid Rechtspolitischer Neujahrsempfang vid justitieministeriet i Berlin
18-19 januari	En delegation från domstolen deltar i det tredje symposiet för ordförandena vid författningsdomstolarna i Österrike, Tyskland och Schweiz som anordnas i Wien. I symposiet deltar även ordföranden för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna samt ordföranden för Europeiska gemenskapernas domstol
22-23 januari	Domstolen är representerad vid ett allmänt utbildningsseminarium om varumärken och mönster som anordnas i Alicante för domare i de nationella domstolarna i Europeiska unionens 27 medlemsstater
25 januari	En delegation från domstolen deltar i en högtidlig sammankomst i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg
25 januari	Domstolen är representerad vid invigningen av verksamhetsåret vid Högsta domstolen i Rom
25 januari	Domstolen är representerad vid en högtidlig sammankomst i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och vid ett seminarium med temat "Le rôle du consensus dans le système de la Convention européenne des droits de l'homme", i Strasbourg
29 januari	Domstolen är representerad vid den högtidliga invigningen av verksamhetsåret vid Portugals högsta domstol, i Lissabon
31 januari	Domstolen är representerad vid en högtidlig sammankomst i Karlsruhe till ordföranden Günter Hirschs ära och med anledning av att hans efterträdare vid den federala domstolen tillträdde sitt ämbete, på inbjudan av Förbundsrepubliken Tysklands justitieminister Brigitte Zypries
24 februari	Domstolen är representerad vid en ceremoni i Tallinn som anordnas av Republiken Estlands president Toomas Hendrik Ilves, med anledning av Republiken Estlands 90-årsdag

12 mars	Domstolen är representerad vid firandet av Europaparlamentets 50-årsdag, i Strasbourg
12 mars	Domstolen är representerad vid årsmötet för Republiken Polens författningsdomstol, i Warszawa
9 april	Domstolen är representerad vid 25-årsdagen av inrättandet av Portugals författningsdomstol, i Lissabon
7 maj	Domstolen är representerad vid den högtidliga mottagning som anordnas i Hofburg av Republiken Österrikes president med anledning av att Karl Korinek, ordförande vid Österrikes författningsdomstol i Wien, lämnat sitt ämbete
16-17 maj	Domstolen är representerad vid det andra internationella konstitutionella symposiet som anordnas i Andorra la Vella av Andorras författningsdomstol på temat "Droit international et Constitutions nationales dans la jurisprudence des Cours constitutionnelles"
28-31 maj	En delegation från domstolen deltar i FIDE-kongressen i Linz
1 juni	Domstolen är representerad vid en ceremoni som anordnas med anledning av den italienska nationaldagen i Rom
9 juni	Domstolen är representerad vid invigningen av en utställning om arkitekten Dominique Perrault, vid Centre Pompidou i Paris
9-10 juni	Domstolen är representerad vid symposiet "Ways and means of strengthening the implementation at national level of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms", i Stockholm
15-16 juni	Domstolen är representerad då styrelsen för Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne sammanträder samt vid det symposium som denna sammanslutning anordnar i Warszawa
30 juni	Domstolen är representerad vid tredje symposiet som anordnas av Réseau des présidents des Cours suprêmes judiciaires des États membres de l'Union européenne, i Ljubljana
3 juli	Domstolens ordförande deltar i ett möte med J. C. Piris, generaldirektör och rådets juridiske rådgivare vid Europeiska unionens råd, och H. G. Pöttering, Europaparlamentets talman, i Bryssel
2-3 september	En delegation från domstolen deltar i firandet av 90 årsdagen av inrättandet av Högsta förvaltningsdomstolen, i Helsingfors
8-9 september	Domstolen är representerad vid ett seminarium som anordnas av Spaniens högsta domstol tillsammans med Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne, på temat "Convergence des hautes juridictions"

	administratives de l'Union européenne dans l'application du droit communautaire", i Santander
10-11 september	Domstolen är representerad vid en högtidlig sammankomst som hålls med anledning av 15-årsdagen av inrättandet av Republiken Tjeckiens författningsdomstol, i Brno
16 september	Domstolen är representerad vid de ceremonier som anordnas med anledning av den portugisiska högsta domstolens 175-årsdag, i Lissabon
22 september	Domstolen är representerad vid ett möte i Bryssel mellan en delegation från Association des Conseils d'État et juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne och kommissionsledamoten Jacques Barrot för att diskutera sammanslutningens verksamhet och finansiering
24 september	Domstolens ordförande deltar i en middag i Bryssel till ära för patriarken Bartholomeus I av Konstantinopel, på inbjudan av V. Kaskarelis, ambassadör och Republiken Greklands ständige representant vid Europeiska unionen
29 september	Domstolen är representerad vid invigningen, med Hans Majestät Konungen av Spanien som ordförande, av verksamhetsåret vid Högsta domstolen, i Madrid
30 september- 1 oktober	Domstolen är representerad vid Opening of the legal year, i London
1 oktober	Domstolen är representerad vid Verfassungstag (högtidlighållande av den österrikiska författningsdomstolens inrättande), i närvaro av Republiken Österrikes president, i Wien
3 oktober	Domstolen är representerad vid de ceremonier som anordnas inom ramen för "Tag der Deutschen Einheit", i Hamburg
7-8 oktober	Domstolen är representerad vid den årliga konferens som anordnas av Forum des juges de l'Union européenne pour l'environnement, i Paris
9-10 oktober	Domstolen är representerad vid ett möte med cheferna för överrätterna i andra instans i Europeiska unionens huvudstäder, i Paris
13 oktober	Domstolen är representerad med anledning av 10 årsdagen av ikraftträdandet av protokoll nr 11 till Europiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, i Strasbourg
13 oktober	Domstolen är representerad vid "10th Anniversary Meeting of the European Judicial Network", på Madeira

16-17 oktober	Domstolen är representerad vid en konferens i Wien för ordförandena vid de högsta domstolarna samt chefsåklagare i Europeiska unionens medlemsstater
25-28 oktober	En delegation från domstolen deltar i ett officiellt besök vid Republiken Bulgariens högsta domstol, i Sofia
31 oktober	Domstolen är representerad vid en högtidlig sammankomst i Haag vid Nederländernas högsta domstol med anledning av att dess ordförande, W.J.M. Davids, går i pension
2-3 november	Domstolen är representerad vid ett seminarium som anordnas i Paris med anledning av Conseil constitutionnels 50-årsdag
17 november	Domstolen är representerad vid ett styrelsemöte i Conseil d'administration de l'Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes des États membres, i Bryssel
6 december	Domstolen är representerad vid den årliga mottagning som anordnas i samband med nationaldagen i Helsingfors, på inbjudan av Republiken Finlands president
18 december	Domstolen är representerad vid den ceremoni som anordnas i Ljubljana med anledning av "Konstitutionsdagen"

Förstainstansrätten

11 januari	Förstainstansrätten är representerad vid en högtidlig sammankomst vid Cour de cassation, i Paris
15 januari	Förstainstansrätten är representerad vid en konferens som anordnas med anledning av Bundeskartellamts 50-årsjubileum, i Bonn
25 januari	Förstainstansrätten är representerad vid en högtidlig sammankomst vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, i Strasbourg
15-18 maj	Förstainstansrättens ordförande och ledamöter deltar i ett möte anordnat i Nicosia av Republiken Cyperns riksåklagare och andra höga statliga ämbetsmän. Förstainstansrättens ordförande och ledamöter håller även ett anförande om förstainstansrättens befogenheter inom gemenskapens konkurrensrätt
28-31 maj	Förstainstansrätten är representerad vid FIDE:s 23:e kongress, i Linz
2-5 juni	Förstainstansrätten är representerad vid de europeiska författningsdomstolarnas 14:e konferens, i Vilnius
25 juni	Ordföranden deltar i en mottagning som ges i Paris av den franske premiärministern, F. Fillon, med anledning av 60-årsdagen av inrättandet av Secrétariat général des Affaires européennes

2 september	Förstainstansrätten är representerad vid den ceremoni som anordnas med anledning av 90-årsdagen av inrättandet av Högsta förvaltningsdomstolen, i Helsingfors
29 september	Förstainstansrätten är representerad vid invigningen, med Hans Majestät Konungen av Spanien som ordförande, av verksamhetsåret vid Högsta domstolen, i Madrid
1 oktober	Förstainstansrätten är representerad vid invigningen av verksamhetsåret, i London
3 oktober	Förstainstansrätten är representerad vid den ceremoni som anordnas i Warszawa med anledning av 90-årsjubiléet av det industriella rättsskyddet i Polen
6-7 oktober	Förstainstansrätten är representerad vid en internationell konferens i London på temat "Cours et tribunaux internationaux – Les défis à relever", inom ramen för det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté, i samarbete med Europarådets kommitté för juridiska rådgivare i folkrättsfrågor
20-21 oktober	Förstainstansrättens ordförande och ledamöter deltar i Luxemburger Expertenforum zur Entwicklung des Gemeinschaftsrechts, i Luxemburg
24 oktober	Förstainstansrättens ordförande deltar i en konferens med titeln "EU litigation – Using EU Law as a litigation tool", som anordnas av IBC Legal Conferences, och håller ett anförande om "Efficient administration of justice in a changing environment – What lawyers and judges can do", i Bryssel
25 oktober- 2 november	Förstainstansrätten är representerad vid höstsessionen vid Förenta Nationernas administrativa domstol, i New York
25 november	Förstainstansrätten är representerad vid en rundabordskonferens, "Europe without frontiers", som anordnas med anledning av att Republiken Finlands president, T. Halonen, avlägger statsbesök i Luxemburg
5 december	Förstainstansrättens ordförande och ledamöter deltar i och håller ett anförande vid Autumn Conference on European State Aid Law 2008, i Luxemburg

Personaldomstolen

28 februari	Möte mellan personaldomstolens ledamöter och ledamöterna i EFTA-domstolen
6-8 mars	Besök på belgiska Conseil d'État
15-18 maj	Besök på Högsta förvaltningsdomstolen i Finland

Organisationsplan

Domstolens adressuppgifter

Domstolen kan kontaktas enligt nedan:

Europeiska gemenskapernas domstol

Postadress: L-2925 Luxemburg

Telefon: +352 4303-1

Telex till kansliet: 2510 CURIA LU

Telegramadress: CURIA

Fax till domstolen: +352 4303-2600

Telefax till Press- och informationsavdelningen: +352 4303-2500

Telefax till interna avdelningen – publikationsenheten: +352 4303-2650

Domstolen på internet: www.curia.europa.eu

Europeiska gemenskapernas domstol

**Årsrapporti 2008 – Översikt över verksamheten vid Europeiska gemenskapernas domstol,
Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt och Europeiska unionens personaldomstol**

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2009 — 251 s. — 21 × 29,7 cm

Katalognummer: QD-AG-09-001-SV-C

ISBN 978-92-829-0910-2

doi: 10.2862/59129

ISSN 1680-838X

Publikationsbyrå
Publications.europa.eu

ISBN 978-928290910-2

9 789282 909102

Var får man tag i EU:s publikationer?

Publikationer för försäljning

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- I bokhandeln. Ange titel, förlag och/eller ISBN-nummer.
- Genom att kontakta ett av våra försäljningsombud. Deras kontaktuppgifter hittar du under "Försäljningsombud" på följande webbadress: <http://bookshop.europa.eu>
Du kan också skicka ett fax till följande nummer: +352 2929-42758.

Kostnadsfria publikationer

- Via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Vid Europeiska kommissionens representationskontor och delegationer. Deras kontaktuppgifter hittar du på följande webbadress: <http://ec.europa.eu>
Du kan också skicka ett fax till följande nummer: +352 2929-42758.

